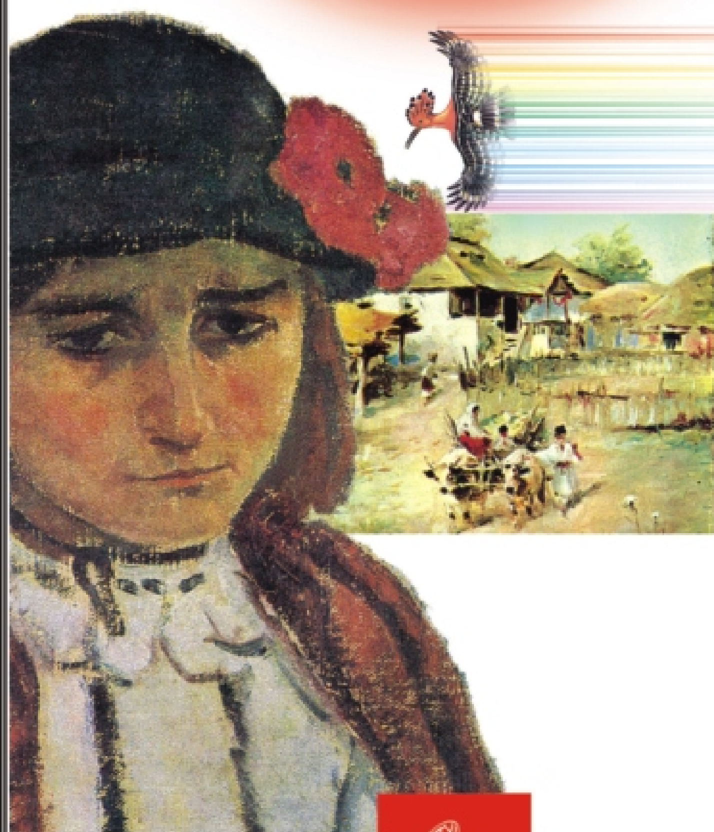
biblioteca școlarului

ION CREANGĂ

AMINTIRI DIN COPILĂRIE

Litera INTERNAȚIONAL

biblioteca școlarului

Ion
CREANGĂ

AMINTIRI DIN COPILĂRIE

INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

Colecţie iniţiată şi coordonată de Anatol Vidraşcu şi Dan Vidraşcu
Concepţia grafică a colecţiei şi coperta: Vladimir Zmeev
Pe copertă: *Copil de ţăran* de Ştefan Dimitrescu

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE:

Lazăr Şăineanu,

Garabet Ibrăileanu, Jean Boutière,

Nicolae Iorga, G. Călinescu, Tudor Vianu,

Ovidiu Bârlea, Vasile Coroban,

George Munteanu.

Editura „Litera Internaţional“
O. P. 33; C.P. 63, sector 1, Bucureşti, România
tel./fax (01) 3303502; e-mail: info@litera.ro

Grupul Editorial „Litera“
str. B. P. Hasdeu, mun. Chişinău, MD-2005, Republica Moldova
tel./fax +(3732) 29 29 32, 29 41 10, fax 29 40 61;
e-mail: litera@litera-publishing.com

Difuzare:

S.C. David D.V.Comprod SRL
O. P. 33; C. P. 63, sector 1, Bucureşti, România
tel./fax +(01) 3206009

Librăria „Scripta“
str. Ştefan cel Mare 83, mun. Chişinău, MD-2012,
Republica Moldova, tel./fax: +(3732) 221987

Prezenta ediţie a apărut în anul 2002 în versiune tipărită
şi electronică la Editura „Litera Internaţional“ şi
Grupul Editorial „Litera“.

Editori: *Anatol şi Dan Vidraşcu*
Redactor: *Ion Ciocanu*
Tehnoredactare: *Victor Gorbatovschi*

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic din Chişinău
Comanda nr. 20184

CZU 821.135.1-3
C 84

Descrierea CIP a Camerei Naţionale a Cărţii
Creangă, Ion
Amintiri din copilărie/ Ion Creangă; col. iniţ. şi coord. Anatol şi Dan Vidraşcu; conc. gr. a col. şi coperta/ Vladimir Zmeev.— Ch., Litera, B., Litera Int., 2002 (Combinatul Poligrafic). — 312 [p]. — (Bibl. şcolarului, serie nouă, nr. 238)

ISBN 973-8358-41-8. — ISBN 9975-74-395-1

821.135.1-3

ISBN 973-8358-41-8
ISBN 9975-74-395-1

CUPRINS

TABEL CRONOLOGIC

1837 1 martie. *S-a născut, după cum a mărturisit într-o schiţă de autobiografie, Ion Creangă , „în satul Humuleşti, judeţul Neamţului, Plasa de Sus, din părinţi români: Ştefan a lui Petrea Ciubotariul din Humuleşti şi soţia sa Smaranda...“*

1839 10 iunie. *Data naşterii lui Ion Creangă după metrica satului Humuleşti.*

1846 Septembrie. *Ion Creangă începe cursul primar în satul natal, la şcoala înfiinţată de preotul Ion Humulescu (Nemţeanu) cu dascălul Vasile a Ilioaiei (Vasilcăi).*

1848 *Ion Creangă trece la şcoala învăţătorului Neculai Nanu din Broşteni.*

1853 *Creangă termină clasa a treia primară la şcoala publică de la Târgul Neamţ, având-l ca profesor pe Isaia Teodorescu („popa Duhu“).*

1854 *Creangă, numit acum Ion Ştefănescu, termină clasa a patra, şi toamna se înscrie la şcoala de catiheţi din Fălticeni („fabrica de popi“).*

1855 6 noiembrie. *Ion Creangă este admis în anul al II-lea la seminarul din Socola.*

1858 *Ion Creangă absolveşte cursul inferior al seminarului.*

1859 5 noiembrie. *Poporăni de la biserica Patruzeci de sfinţi din Iaşi dau mărturie lui Ion Creangă spre a fi hirotonisit preot.*

1860 26 octombrie. *Îl găsim înscris ca student în anul I la Facultatea de teologie din Iaşi.*

1864 *Absolvind un an de studiu la* Institutul normal vasilian*, Creangă se înscrie la concursul pentru ocuparea postului vacant de institutor la secţiunea a II-a a clasei întâi de la şcoala primară vasiliană* Trei Ierarhi. *La 13 noiembrie primea decretul de numire în post.*

1865 10 ianuarie. *Ion Creangă îşi începe activitatea de institutor.*

1868 *În august apare* Metoda nouă de scriere şi citire pentru uzul clasei I primare *de Ion Creangă, C. Grigorescu, G. Ienăchescu, N. Climescu, V. Răceanu şi A. Simionescu.*

1870 20 octombrie. *Creangă este mutat la* Şcoala sucursală primară de băieţi nr. 1 *din Iaşi (mahalaua Sărărie).*

1871 *Dat în judecata consistoriului, în septembrie, pentru conduita sa, e oprit de la „lucrarea diaconiei“ „până va da probe de îndreptare“. Era învinuit de a fi mers la teatru, de a fi tras cu puşca asupra bisericii, de a trăi mai mulţi ani despărţit de soţie şi de a se fi tuns.*

Apare Învăţătorul copiilor – carte de citit în clasele primare de ambele sexe cu litere, slove şi buchi, cuprinzând învăţături morale şi instructive *de C. Grigorescu, I. Creangă şi V. Răceanu.*

1872 Apare a doua ediţie a Învăţătorului copiilor.

1874 Apare ediţia a III-a a Învăţătorului copiilor.

1875 Numit într-o comisie de examinare a cărţilor didactice din Iaşi, Mihai Eminescu face cunoştinţă cu Ion Creangă.

Introdus de Mihai Eminescu la Junimea*, Ion Creangă publică în* Convorbiri literare Soacra cu trei nurori *(1 octombrie) şi* Capra cu trei iezi *(decembrie).*

1876 Apare Povăţuitoriu la citire prin scriere după sistema fonetică *de Gh. Ienăchescu şi Ion Creangă, iar în* Convorbiri literare — *poveştile* Punguţa cu doi bani *(1 ianuarie),* Dănilă Prepeleac *(1 martie) şi* Povestea porcului *(1 iunie).*

1877 Creangă tipăreşte întâi în broşură, apoi în Convorbiri literare *nuvela Moş Nichifor Coţcariul. În revistă apar* Povestea lui Stan Păţitul *(1 aprilie) şi* Fata babei şi fata moşneagului *(septembrie).*

1878 Apar în Convorbiri literare Ivan Turbincă *(1 aprilie),* Povestea lui Harap-Alb *(1 august),* Povestea unui om leneş *(octombrie).*

1879 Apare Geografia judeţului Iaşi *de V. Răceanu, Gh. Ienăchescu şi Ion Creangă.*

1880 În Albumul macedo-român *apare anecdota* Moş Ion Roată şi Unirea.

1881 În Convorbiri literare *apare prima parte a* Amintirilor din copilărie.

În aprilie apare partea a doua a Amintirilor.

În Convorbiri literare *(1 noiembrie) vede lumina tiparului nuvela* Popa Duhu.

1882 În Convorbiri literare *se publică partea a treia a* Amintirilor din copilărie.

1883 Ion Creangă dă publicităţii nuvelele Cinci pâini *şi* Moş Ion Roată şi vodă Cuza.

1888 Creangă citeşte în Cercul literar al lui Beldiceanu ultima parte a Amintirilor din copilărie.

1889 31 decembrie. *În urma unui atac de epilepsie, Ion Creangă se stinge din viaţă.*

1890 2 ianuarie. *Ion Creangă este înmormântat la cimitirul Eternitatea din Iaşi.*

Apar Scrierile *lui Ion Creangă, vol. I, cuprinzând* Poveşti *şi* Moş Nichifor Coţcariul.

1892 Apar Scrierile *lui Ion Creangă, vol. II, cuprinzând* Amintiri din copilărie, Popa Duhu, Cinci pâini, Moş Ion Roată şi Unirea, Moş Ion Roată şi vodă Cuza, Poezii poporane, Poezii proprii, Cuvinte, rostiri.

POVEŞTI

PREFAŢĂ LA POVEŞTILE MELE

Iubite cititor.
Multe prostii vei fi citit, de când eşti.
Citeşte, rogu-te, şi aceste şi pe unde-i vedea că nu-ţi vin la socoteală, ia pana în mână şi dă şi tu altceva mai bun la iveală, căci eu atâta m-am priceput şi atâta am făcut.

Autorul

SOACRA CU TREI NURORI

Era odată o babă, care avea trei feciori nalţi ca nişte brazi şi tari de virtute, dar slabi de minte.

O răzeşie destul de mare, casa bătrânească cu toată pojijia ei, o vie cu livadă frumoasă, vite şi multe păsări alcătuiau gospodăria babei. Pe lângă acestea mai avea strânse şi părăluţe albe pentru zile negre; căci lega paraua cu zece noduri şi tremura după ban.

Pentru a nu răzleţi feciorii de pe lângă sine, mai dură încă două case alăture, una la dreapta şi alta de-a stânga celei bătrâneşti. Dar tot atunci luă hotărâre nestrămutată a ţinea feciorii şi viitoarele nurori pe lângă sine – în casa bătrânească – şi a nu orândui nimic pentru împărţeală până aproape de moartea sa. Aşa făcu; şi-i râdea inima babei de bucurie când gândea numai cât de fericită are să fie, ajutată de feciori şi mângâiată de viitoarele nurori. Ba de multe ori zicea în sine: „Voi privighea nurorile, le-oi pune la lucru, le-oi struni şi nu le-oi lăsa nici pas a ieşi din casă, în lipsa feciorilor mei. Soacră-mea – fie-i ţărna uşoară! – aşa a făcut cu mine. Şi bărbatu-meu – Dumnezeu să mi-l ierte! – nu s-a putut plânge că l-am înşelat sau i-am risipit casa; ... deşi câteodată erau bănuiele... şi mă probozea... dar acum s-au trecut toate!“

Tustrei feciorii babei umblau în cărăuşie şi câştigau mulţi bani.Celui mai mare îi venea vremea de însurat, şi baba, simţind asta, umbla valvârtej să-i găsească mireasă; şi în cinci-şase sate, abia-abia putu nimeri una după placul ei: nu prea tânără, naltă şi uscăţivă, însă robace şi supusă. Feciorul nu ieşi din hotărârea maică-sa, nunta se făcu şi baba îşi luă cămaşa de soacră, ba încă netăiată la gură, care înseamnează

că soacra nu trebuie să fie cu gura mare şi să tot cârtească de toate cele.

După ce s-a sfârşit nunta, feciorii s-au dus în treaba lor, iar nora rămase cu soacra. Chiar în acea zi, către seară, baba începu să pună la cale viaţa nurori-sa. Pentru babă, sita nouă nu mai avea loc în cui. „De ce mi-am făcut cleşte? ca să nu mă ard", zicea ea. Apoi se suie iute în pod şi coboară de acolo un ştiubei cu pene rămase tocmai de la răposata soacră-sa, nişte chite de cânepă şi vreo două dimerlii de păsat.

– Iată ce am gândit eu, noro, că poţi lucra nopţile. Piua-i în căsoaia de alăture, fusele în oboroc sub pat, iar furca după horn. Când te-i sătura de strujit pene, vei pisa mălai; şi când a veni barbatu-tău de la drum, vom face plachie cu costiţe de porc, de cele afumate, din pod, şi, Doamne, bine vom mânca! Acum deodată, până te-i mai odihni, ia furca în brâu, şi până mâine dimineaţă să găteşti fuioarele aceste de tors, penele de strujit şi mălaiul de pisat. Eu mă las puţin, că mi-a trecut ciolan peste ciolan cu nunta voastră. Dar tu să ştii că eu dorm iepureşte; şi pe lângă işti doi ochi, mai am unul la ceafă, care şede purure deschis şi cu care văd, şi noaptea şi ziua, tot ce se face prin casă. Ai înţeles ce ţi-am spus?

– Da, mămucă. Numai ceva de mâncare...

– De mâncare? O ceapă, un usturoi ş-o bucată de mămăligă rece din poliţă sunt destul pentru o nevastă tânără ca tine... Lapte, brânză, unt şi ouă de-am putea sclipui să ducem în târg ca să facem ceva parale; căci casa s-a mai îngreuiat cu un mâncău şi eu nu vreau să-mi pierd comândul.

Apoi, când înseră, baba se culcă în pat, cu faţa la perete, ca să n-o supere lumina de la opaiţ, mai dând a înţelege nurori-sa că are s-o privigheze; dar somnul o cuprinse îndată, şi habar n-avea de ce face noră-sa. Pe când soacra horăia, dormind dusă, blajina noră migăia prin casă; acuşi la strujit pene, acuşi îmbăla tortul, acuşi pisa mălaiul şi-l vântura de buc. Şi dacă *Enachi* se punea pe gene-i, ea îndată lua apă rece şi-şi spăla faţa, ca nu cumva s-o vadă neadormita soacră şi

să-i bănuiască. Aşa se munci biata noră până după miezul nopţii; dar, despre ziuă, somnul o doborî, şi adormi şi ea între pene, caiere, fusele cu tort şi bucul de mălai. Baba, care se culcase odată cu găinile, se sculă cu noaptea-n cap şi începu a trânti ş-a plesni prin casă, încât biata noră, care de-abia aţipise, de voie, de nevoie, trebui să se scoale, să sărute mâna soacrei şi să-i arate ce-a lucrat. Încet-încet, nora s-a dat la brazdă, şi baba era mulţumită cu alegerea ce-a făcut. Peste câteva zile, cărăuşii sosesc, şi tânăra nevastă, văzându-şi bărbăţelul, mai uită din cele necazuri!

Nu trece mult, şi baba pune la cale şi pe feciorul cel mijlociu, şi-şi ia un suflet de noră întocmai după chipul şi asemănarea celei dintâi, cu deosebire numai că aceasta era mai în vârstă şi ceva încrucişată, dar foc de harnică.

După nuntă, feciorii se duc iarăşi în cărăuşie şi nurorile rămân iar cu soacra acasă. După obicei, ea le dă de lucru cu măsură şi, cum înserează, se culcă, spunând nurorilor să fie harnice şi dându-le de grijă ca nu cumva să adoarmă, că le vede ochiul cel neadormit.

Nora cea mai mare tălmăci apoi celeilalte despre ochiul soacră-sa cel atoatevăzător, şi aşa, una pe alta se îndemnau la treabă, şi lucrul ieşea gârlă din mâinile lor. Iară soacra huzurea de bine.

Dar binele, câteodată, aşteaptă şi rău. Nu trece tocmai mult, şi vine vremea de însurat şi feciorului cel mic. Baba însă voia cu orice chip să aibă o troiţă nedespărţită de nurori... de aceea şi chitise una de mai înainte. Dar nu-i totdeauna cum se chiteşte, ce-i şi cum se nimereşte. Într-o bună dimineaţă, feciorul mamei îi şi aduce o noră pe cuptor. Baba se scarmănă pe cap, dă la deal, dă la vale, dar n-are ce face, şi, de voie, de nevoie, nunta s-a făcut, şi pace bună!

După nuntă, bărbaţii din nou se duc la treaba lor şi nurorile rămân iar cu soacra acasă. Baba iarăşi le dă de lucru cu măsură şi, cum vine seara, se culcă după obicei. Cele două nurori, văzând pe cea mai tânără codindu-se la treabă, îi zic:

– Da' nu te tot codi, că mămuca ne vede.

– Cum? Eu o văd că doarme. Ce fel de treabă e aceasta? Noi să lucrăm, şi ea să doarmă?!

– Nu căuta că horăieşte, zise cea mijlocie, mămuca are la ceafă un ochi neadormit, cu care vede tot ce facem, ş-apoi tu nu ştii cine-i mămuca, n-ai mâncat niciodată moarea ei.

– La ceafă?... vede toate? n-am mâncat moarea ei?... Bine că mi-am adus aminte... Dar ce mâncăm noi, fetelor hăi?

– Ia, răbdări prăjite, dragă cumnăţică... Iar dacă eşti flămândă, ia şi tu o bucată de mămăligă din colţar şi cu nişte ceapă şi mănâncă.

– Ceapă cu mămăligă? d-apoi neam de neamul meu n-a mâncat aşa bucate! Da' slănină nu-i în pod? unt nu-i? ouă nu sunt?

– Ba sunt de toate, ziseră cele două, dar sunt ale mămucăi.

– Eu cred că tot ce-i a mămucăi e ş-al nostru şi ce-i al nostru e ş-al ei. Fetelor hăi! S-a trecut de şagă. Voi lucraţi, că eu mă duc să pregătesc ceva de-a mâncării, ştii colè, ceva mai omeneşte; ş-acuşi vă chem şi pe voi.

– Doamne, ce vorbă ţi-a ieşit din gură! ziseră cele două. Vrei să ne-aprindem paie în cap? să ne zvârlă baba pe drum?

– Las' dacă v-a durea capul! Când v-a întreba pe voi, să daţi vina pe mine şi să lăsaţi să vorbesc eu pentru toate.

– Apoi dar... dăă!... fă cum ştii; numai să nu ne bagi şi pe noi în belea.

– Hai, fetelor, tăceţi, gura vă meargă; că nu-i bună pacea, şi mi-e dragă gâlceava. Şi iese cântând:

Vai, săracul omul prost,
Bun odor la cas-a fost!

Nu trece nici un ceas la mijloc, ş-un cuptor de plăcinte, câţiva pui pârpâliţi în frigare şi prăjiţi în unt, o străchinoaie de brânză cu smântână şi mămăliguţa erau gata. Apoi iute cheamă şi pe celelalte două în bordei, şi se pun la masă cu toatele.

– Hai, fetelor, mâncaţi bine şi pe Domnul lăudaţi, că eu mă reped în cramă s-aduc şi un cofăiel de vin, ca să meargă plăcintele aceste mai bine pe gât.

După ce-au mâncat ş-au băut bine, le-au venit a cânta, ca rusului din gura gârliciului:

Soacră, soacră, poamă acră,
De te-ai coace cât te-ai coace,
Dulce tot nu te-i mai face;
De te-ai coace toată toamna,
Eşti mai acră decât coarna;
De te-ai coace-un an ş-o vară,
Tot eşti acră şi amară;
Ieşi afară ca o pară;
Intri-n casă ca o coasă;
Şezi în unghi ca un junghi.

Ş-au mâncat, ş-au băut, ş-au cântat până au adormit cu toatele pe loc.

Când se scoală baba în zori de ziuă, ia nurori dacă ai de unde. Iese afară speriată, dă încolo, dă pe dincolo, şi când intră în bordei, ce să vadă? bietele nurori jeleau pe soacră-sa... Pene împrăştiate pe jos, fărmături, blide aruncate în toate părţile, cofăielul de vin răsturnat, ticăloşie mare!...

– Da′ ce-i acolo? strigă baba înspăimântată.

Nurorile atunci sar arse în picioare; şi cele mari încep a tremura de frică, cum e varga, şi lasă capul în jos de ruşine. Iar cea cu pricina răspunde:

– Da′ bine, mămucă, nu ştii c-au venit tătuca şi cu mămuca, şi le-am făcut de mâncare, şi le-am scos un cofăiel de vin, şi de aceea ne-am chefăluit şi noi oleacă. Iaca, chiar mai dineoarea s-au dus.

– Şi m-au văzut cuscrii cum dormeam?

– D-apoi cum să nu te vază, mămucă?!

– Ş-apoi de ce nu m-aţi sculat? Mânca-v-ar ciuma să vă mănânce!

– D-apoi dă, mămucă, fetele aceste au spus că d-ta vezi tot; şi de aceea am gândit că eşti mânioasă pe tătuca şi pe mămuca, de nu te scoli. Şi ei erau aşa de mâhniţi, de mai nu le-a ticnit mâncarea.

– Ei, lasă, ticăloaselor, că vă voi dobzăla eu de acum înainte!

Şi de atunci nurorile n-au mai avut zi bună în casă cu baba. Când îşi aducea ea aminte de puicile cele nadolence şi boghete, de vinişorul din cramă, de risipa ce s-a făcut cu munca ei, şi c-au văzut-o cuscrii dormind aşa lăfăiată, cum era, crăpa de ciudă şi rodea în nurori, cum roade cariul în lemn.

Se lehămetiseră până şi cele două de gura cea rea a babei; şi cea mai tânără găsi acum prilej să-i facă pe obraz şi să orânduiască totodată şi moştenirea babei prin o diată nemaipomenită până atunci, şi iată cum:

– Cumnatelor, zise ea într-o zi, când se aflau singure în vie. Nu putem trăi în casa aceasta de n-om face toate chipurile să scăpăm de hârca de babă.

– Ei, cum?

– Să faceţi cum v-oi învăţa eu, şi habar să n-aveţi.

– Ce să facem? întrebă cea mai mare.

– Ia, să dăm busta în casă la babă, şi tu s-o iei de cânepa dracului şi s-o trăsneşti cu capul de peretele cel despre răsărit, cât îi putea; tot aşa să faci şi tu cu capul babei, de peretele cel despre apus, ş-apoi ce i-oi mai face şi eu, veţi vedea voi.

– D-apoi când or veni ai noştri?

– Atunci, voi să vă faceţi moarte-n păpuşoi, să nu spuneţi nici laie, nici bălaie. Oi vorbi eu şi cu dânşii, şi las' dacă va fi ceva!...

Se înduplecară şi cele două, intrară cu toatele în casă; luară pe babă de păr ş-o izbiră cu capul de pereţi până i-l dogiră. Apoi cea mai tânără, fiind mai şugubaţă decât cele două, trânteşte baba în mijlocul casei ş-o frământă cu picioarele, ş-o ghigoseşte ca pe dânsa; apoi îi scoate limba afară, i-o străpunge cu acul şi i-o presură cu sare şi cu piper, aşa că

limba îndată se umflă, şi biata soacră nu mai putu zice nici cârc! şi, slabă şi stâlcită cum era, căzu la pat bolnavă de moarte. Apoi nurorile, după sfătuirea celei cu pricina, aşezară baba într-un aşternut curat, ca să-şi mai aducă aminte de când era mireasă; şi după aceasta începură a scoate din lada babei valuri de pânză, a-şi da ghiont una alteia şi a vorbi despre stârlici, toiag, năsălie, poduri, paraua din mâna mortului, despre găinile ori oaia de dat peste groapă, despre strigoi şi câte alte năzdrăvănii înfiorătoare, încât numai aceste erau de ajuns, ba şi de întrecut, s-o vâre în groapă pe biata babă.

Iaca fericirea visată de mai înainte cum s-a împlinit!

Pe când se petreceau aceste, iaca s-aud scârţâind nişte care: bărbaţii veneau. Nevestele lor le ies întru întâmpinare şi, după sfătuirea celei mai tinere, de la poartă s-aruncă în gâtul bărbaţilor şi încep a-i lua cu vorba şi a-i dezmierda care de care mai măgulitor.

– Da' ce face mămuca? întrebară cu toţii deodată când dejugau boii.

– Mămuca, le luă cea mai tânără vorba din gură, mămuca nu face bine ce face; are de gând să ne lase sănătate, sărmana.

– Cum? ziseră barbaţii înspăimântaţi, scăpând resteiele din mână.

– Cum? Ia, sunt vreo cinci-şase zile de când a fost să ducă viţeii la suhat, şi un vânt rău pesemne a dat peste dânsa, sărmana!... ielele i-au luat gura şi picioarele.

Fiii se reped atunci cu toţii în casă la patul mâne-sa; dar biata babă era umflată cât o butie şi nici nu putea bleşti măcar din gură; simţirea însă nu şi-o pierduse de tot. Şi, văzându-i, îşi mişcă puţin mâna şi arătă la nora cea mare şi la peretele despre răsărit, apoi arătă pe cea mijlocie şi peretele despre apus; pe urmă pe cea mai tânără şi jos în mijlocul casei; după aceea de-abia putu aduce puţin mâna spre gură şi îndată căzu într-un leşin grozav.

Toţi plângeau şi nu se puteau dumeri despre semnele ce face mama lor. Atunci nora cea tânără zise, prefăcându-se că plânge şi ea:

– Da' nu înţelegeţi ce vrea mămuca?

– Nu, ziseră ei.

– Biata mămucă lasă cu limbă de moarte: că fratele cel mare să ia locul şi casa cea despre răsărit; cel mijlociu, cea despre apus; iară noi, ca mezini ce suntem, să rămânem aici, în casa bătrânească.

– Că bine mai zici tu, nevastă, răspunse bărbatu-său.

Atunci ceilalţi, nemaiavând încotro şovăi, diata rămase bună făcută.

Baba muri chiar în acea zi, şi nurorile, despletite, o boceau de vuia satul. Apoi, peste două zile, o îngropară cu cinste mare, şi toate femeile din sat şi de prin meleagurile vecine vorbeau despre soacra cu trei nurori şi ziceau: „Ferice de dânsa c-a murit, că ştiu că are cine-o boci!“

CAPRA CU TREI IEZI

Era odată o capră care avea trei iezi. Iedul cel mare şi cu cel mijlociu dau prin băţ de obraznici ce erau; iară cel mic era harnic şi cuminte. Vorba ceea: „Sunt cinci degete la o mână şi nu seamănă toate unul cu altul".

Într-o zi, capra cheamă iezii de pe-afară şi le zice:

– Dragii mamei copilaşi! Eu mă duc în pădure ca să mai aduc ceva de-a mâncării. Dar voi încuieţi uşa după mine, ascultaţi unul de altul, şi să nu cumva să deschideţi până ce nu-ţi auzi glasul meu. Când voi veni eu, am să vă dau de ştire, ca să mă cunoaşteţi, şi am să vă spun aşa:

Trei iezi cucuieţi,
Uşa mamei descuieţi!
Că mama v-aduce vouă:
Frunze-n buze,
Lapte-n ţâţe,
Drob de sare
În spinare,
Mălăieş
În călcăieş,
Smoc de flori
Pe subsuori.

Auzit-aţi ce-am spus eu?

– Da, mămucă, ziseră iezii.

– Pot să am nădejde în voi?

– Să n-ai nici o grijă, mămucă, apucară cu gura înainte cei mai mari. Noi suntem odată băieţi, şi ce-am vorbit odată vorbit rămâne.

– Dacă-i aşa, apoi veniţi să vă sărute mama! Dumnezeu să vă apere de cele rele, şi mai rămâneţi cu bine!

– Mergi sănătoasă, mămucă, zise cel mic, cu lacrimi în ochi, şi Dumnezeu să-ţi ajute ca să te întorni cu bine şi să ne-aduci demâncare.

Apoi capra iese şi se duce în treaba ei. Iar iezii închid uşa după dânsa şi trag zăvorul. Dar vorba veche: „Pereţii au urechi şi ferestrele ochi". Un duşman de lup – ş-apoi ştiţi care? – chiar cumătrul caprei, care de mult pândea vreme cu prilej ca să pape iezii, trăgea cu urechea la peretele din dosul casei, când vorbea capra cu dânşii.

„Bun! zise el în gândul său. Ia, acu mi-e timpul!... De i-ar împinge păcatul să-mi deschidă uşa, halal să-mi fie! Ştiu că i-aş cârnosi şi i-aş jumuli!"

Cum zice, şi vine la uşă: şi cum vine, şi începe:

Trei iezi cucuieţi,
Mamei uşa descuieţi!
Că mama v-aduce vouă:
Frunze-n buze,
Lapte-n ţâţe,
Drob de sare
În spinare,
Mălăieş
În călcăieş,
Smoc de flori
Pe subsuori.

– Hai! deschideţi cu fuga, dragii mamei, cu fuga!

– Ia! băieţi, zise cel mai mare, săriţi şi deschideţi uşa, că vine mama cu demâncare.

– Sărăcuţul de mine! zise cel mic. Să nu cumva să faceţi pozna să deschideţi, că-i vai de noi! Asta nu-i mămuca. Eu o cunosc de pe glas; glasul ei nu-i aşa de gros şi răguşit, ci-i mai subţire şi mai frumos!

Lupul, auzind aceste, se duse la un fierar şi puse să-i ascută limba şi dinţii, pentru a-şi subţia glasul, ş-apoi, întorcându-se, începu iar:

Trei iezi cucuieţi,
Mamei uşa descuieţi!...

– Ei, vedeţi, zise iarăşi cel mare; dacă mă potrivesc eu vouă? „Nu-i mămuca, nu-i mămuca!“ D-apoi cine-i dacă nu-i ea?! Că doar şi eu am urechi! Mă duc să-i deschid.

– Bădică! bădică! zise iarăşi cel mic. Ascultaţi-mă şi pe mine! Poate mai de-apoi a veni cineva ş-a zice:

Deschideţi uşa,
Că vine mătuşa!

ş-atunci voi trebuie numaidecât să deschideţi?

– D-apoi nu ştiţi că mătuşa-i moartă de când lupii albi şi s-a făcut oale şi ulcioare, sărmana?

– Apoi, dă! nu spun eu bine? zise cel mare. Ia, de-atunci e rău în lume, de când a ajuns coada să fie cap... Dacă te-i potrivi tu acestora, îi ţinea mult şi bine pe mămuca afară. Eu, unul, mă duc să deschid...

Atunci mezinul se vâră iute în horn şi, sprijinit cu picioarele de prichici şi cu nasul de funingine, tace ca peştele şi tremură ca varga de frică. Dar frica-i din rai, sărmana! Asemene cel mijlociu, ţuşti! iute sub un chersin: se-nghemuieşte acolo cum poate, tace ca pământul şi-i tremură carnea pe dânsul de frică: Fuga-i ruşinoasă, da-i sănătoasă!... Însă cel mare se dă după uşă şi – să tragă, să nu tragă? – în sfârşit, trage zăvorul... Când iaca!... ce să vadă? Ş-apoi mai are când vedea?... căci lupului îi scăpărau ochii şi-i sfârâia gâtlejul de flămând ce era. Şi, nici una, nici două, haţ! pe ied de gât, îi rătează capul pe loc şi-l mănâncă aşa de iute şi cu aşa poftă, de-ţi părea că nici pe-o măsea n-are ce pune. Apoi se linge frumuşel pe bot şi începe a se învârti prin casă cu neastâmpăr, zicând:

– Nu ştiu, părerea m-a amăgit, ori am auzit mai multe glasuri? Dar ce Dumnezeu? Parc-au intrat în pământ... Unde să fie, unde să fie? Se iţeşte el pe colo, se iţeşte pe dincolo, dar pace bună! iezii nu-s nicăieri!

– Mă!... că mare minune-i şi asta!.. dar nici acasă n-am de coasă... ia să mai odihnesc oleacă aste bătrâneţe!

Apoi se îndoaie de şele cam cu greu, şi se pune pe chersin. Şi când s-a pus pe chersin, nu ştiu cum s-a făcut, ori că chersinul a crăpat, ori cumătrul a strănutat... Atunci iedul de sub chersin, să nu tacă? – îl păştea păcatul şi-l mânca spinarea, sărăcuţul!

– Să-ţi fie de bine, nănaşule!

– A!... ghidi! ghidi! ghiduşi ce eşti! Aici mi-ai fost? Ia vină-ncoace la nănăşelul, să te pupe el!

Apoi ridică chersinul binişor, înşfacă iedul de urechi şi-l flocăieşte şi-l jumuleşte şi pe acela de-i merg peticele!... Vorba ceea: „Că toată pasărea pe limba ei piere".

Pe urmă se mai învârte cât se mai învârte prin casă, doar a mai găsi ceva, dar nu găseşte nimic, căci iedul cel cuminte tăcea molcum în horn, cum tace peştele în borş la foc. Dacă vede lupul şi vede că nu mai găseşte nimic, îşi pune în gând una: aşază cele două capete cu dinţii rânjiţi în fereşti, de ţi se părea că râdeau; pe urmă unge toţi pereţii cu sânge, ca să facă şi mai mult în ciuda caprei, ş-apoi iese şi-şi caută de drum. Cum a ieşit duşmanul din casă, iedul cel mic se dă iute jos din horn şi încuie uşa bine. Apoi începe a se scărmăna de cap şi a plânge cu amar după frăţiorii săi.

– Drăguţii mei frăţiori! De nu s-ar fi înduplecat, lupul nu i-ar fi mâncat! Şi biata mamă nu ştie de astă mare urgie ce-a venit pe capul ei!

Şi boceşte el şi boceşte până îl apucă leşin! Dar ce era să le facă? Vina nu era a lui, şi ce-au căutat pe nas le-a dat.

Când jelea el aşa, iaca şi capra venea cât putea, încărcată cu de-a mâncării şi gâfuind. Şi cum venea, cât de colo vede cele două capete, cu dinţii rânjiţi, în fereşti.

– Dragii mămucuţei, dragi! Cum aşteaptă ei cu bucurie şi-mi râd înainte când mă văd!

Băieţii mamei, băieţi,
Frumuşei şi cucuieţi!...

Bucuria caprei nu era proastă. Dar când s-apropie bine, ce să vadă? Un fior rece ca gheaţa îi trece prin vine, picioarele i se taie, un tremur o cuprinde în tot trupul, şi ochii i se păinjinesc. Şi ce era nu era a bine!... Ea însă tot merge pân' la uşă, cum poate, crezând că părerea o înşală... şi cum ajunge, şi începe:

Trei iezi cucuieţi,
Mamei uşa descuieţi!
Că mama v-aduce vouă:
Frunze-n buze,
Lapte-n ţâţe,
Drob de sare
În spinare,
Mălăieş
În călcăieş,
Smoc de flori
Pe subsuori.

Atunci iedul mezin – care acum era şi cel dintâi şi cel de pe urmă – sare iute şi-i deschide uşa. Apoi s-aruncă în braţele mâne-sa şi cu lacrimi de sânge începe a-i spune:

– Mămucă, mămucă, uite ce am păţit noi. Mare foc şi potop au căzut pe capul nostru!

Capra atunci, holbând ochii lung prin casă, o cuprinde spaima şi rămâne încremenită!... Dar mai pe urmă, îmbărbătându-se, şi-a mai venit puţin în fire ş-a întrebat:

– Da' ce-a fost aici, copile?

– Ce să fie, mămucă? Ia, cum te-ai dus d-ta de-acasă, n-a trecut tocmai mult şi iaca cineva s-aude bătând la uşă şi spunând:

Trei iezi cucuieţi,
Mamei uşa descuieţi...

– Şi?...

– Şi frate-meu cel mare, nătâng şi neastâmpărat cum îl ştii, fuga la uşă să deschidă.

– Ş-atunci?...

– Atunci, eu m-am vârât iute în horn, şi frate-meu cel mijlociu sub chersin, iară cel mare, după cum îţi spun, se dă cu nepăsare după uşă şi trage zăvorul.

– Ş-atunci?...

– Atunci, grozăvie mare! Nănaşul nostru şi prietenul d-tale, cumătrul lup, se şi arată în prag!

– Cine? Cumătrul meu? El? Care s-a jurat pe părul său că nu mi-a speria copilaşii niciodată?

– Apoi dă, mamă! Cum vezi, i-a umplut de spărieţi!

– Ei las' că l-oi învăţa eu! Dacă mă vede că-s o văduvă sărmană, şi c-o casă de copii, apoi trebuie să-şi bată joc de casa mea? şi pe voi să vă puie la pastramă? Nici o faptă fără plată... Ticălosul şi mangositul! Încă se rânjea la mine câteodată şi-mi făcea cu măseaua... Apoi doar eu nu-s de-acelea de care crede el: n-am sărit peste garduri niciodată de când sunt. Ei, taci, cumătre, că te-oi dobzăla eu! Cu mine ţi-ai pus boii în plug? Apoi, ţine minte că ai să-i scoţi fără coarne!

– Of, mămucă, of! Mai bine taci şi lasă-l în plata lui Dumnezeu! Că ştii că este o vorbă: „Nici pe dracul să-l vezi, da' nici cruce să-ţi faci!"

– Ba nu, dragul mamei! „Că până la Dumnezeu, sfinţii îţi iau sufletul." Ş-apoi ţine tu minte, copile, ce-ţi spun eu: că de i-a mai da lui nasul să mai miroase pe-aici, apoi las'!... Numai tu, să nu cumva să te răsufli cuiva, ca să prindă el de veste.

Şi de-atunci căuta şi ea vreme cu prilej ca să facă pe obraz cumătru-său. Se pune ea pe gânduri şi stă în cumpene, cum să dreagă şi ce să-i facă?

„Aha! ia, acu i-am găsit leacul, zise ea în gândul său. Taci! Că i-oi face eu cumătrului una de şi-a muşca labele!"

Aproape de casa ei era o groapă adâncă; acolo-i nădejdea caprei.

„La cada cu dubala, cumătre lup, că nu-i de chip!... Ia, de-acu să-ncepe fapta: Hai la treabă, cumătriţă, că lupul ţi-a dat de lucru!"

Şi aşa zicând, pune poalele-n brâu, îşi suflecă mânecile, aţâţă focul şi s-apucă de făcut bucate. Face ea sarmale, face plachie, face alivenci, face pască cu smântână şi cu ouă şi fel de fel de bucate. Apoi umple groapa cu jăratic şi cu lemne putregăioase, ca să ardă focul mocnit. După asta aşază o leasă de nuiele numai înţinată şi nişte frunzari peste dânsa; peste frunzari toarnă ţărna şi peste ţărnă aşterne o rogojină. Apoi face un scăuieş de ceară anume pentru lup. Pe urmă lasă bucatele la foc să fiarbă şi se duce prin pădure să caute pe cumătru-său şi să-l poftească la praznic. Merge ea cât merge prin codru, până ce dă de-o prăpastie grozavă şi întunecoasă şi pe-o tihăraie dă cu crucea peste lup.

– Bună vremea, cumătro! Da' ce vânt te-a abătut pe-aici?

– Bună să-ţi fie inima, cumătre, cum ţi-i căutătura... apoi dă, nu ştii d-ta că nevoia te duce pe unde nu ţi-i voia? Ia, nu ştiu cine-a fost pe la mine acasă în lipsa mea, că ştiu că mi-a făcut-o bună!

– Ce fel, cumătriţă dragă?

– Ia, a găsit iezii singurei, i-a ucis şi i-a crâmpoţit, de le-am plâns de milă! Numai văduvă să nu mai fie cineva!

– Da' nu mai spune, cumătră!

– Apoi de-acum, ori să spun, ori să nu mai spun, că totuna mi-e. Ei, mititeii, s-au dus către Domnul, şi datoria ne face să le căutăm de suflet. De aceea am făcut şi eu un praznic, după puterea mea, şi am găsit de cuviinţă să te poftesc şi pe d-ta, cumătre; ca să mă mai mângâi...

– Bucuros, dragă cumătră, dar mai bucuros eram când m-ai fi chemat la nuntă.

– Te cred, cumătre, d-apoi, dă, nu-i cum vrem noi, ci-i cum vrea Cel-de-sus.

Apoi capra porneşte înainte plângând, şi lupul după dânsa, prefăcându-se că plânge.

– Doamne, cumătre, Doamne! zise capra suspinând. De ce ţi-e mai drag în lume, tocmai de-aceea n-ai parte...

– Apoi dă, cumătră, când ar şti omul ce-ar păţi, dinainte s-ar păzi. Nu-ţi face şi d-ta atâta inimă rea, că odată avem să mergem cu toţii acolo.

– Aşa este, cumătre, nu-i vorbă. Dar sărmanii gâgâlici, de cruzi s-au mai dus!

– Apoi dă, cumătră, se vede că şi lui Dumnezeu îi plac tot puişori de cei mai tineri.

– Apoi, dacă i-ar fi luat Dumnezeu, ce ţi-ar fi? D-apoi aşa?...

– Doamne, cumătră, Doamne! Oi face şi eu ca prostul... Oare nu cumva nenea Martin a dat raita pe la d-ta pe-acasă? Că mi-aduc aminte ca acu că l-am întâlnit odată prin zmeuriş; şi mi-a spus că dacă-ai vrea d-ta să-i dai un băiat, să-l înveţe cojocăria.

Şi din vorbă-n vorbă, din una-n alta, ajung pân-acasă la cumătra!

– Ia poftim, cumătre, zise ea luând scăuieşul şi punându-l deasupra groapei cu pricina, şezi colè şi să ospătezi oleacă din ceea ce ne-a dat Dumnezeu!

Răstoarnă apoi sarmalele în strachină şi i le pune dinainte.

Atunci lupul nostru începe a mânca hâlpov; şi gogâlţ, gogâlţ, gogâlţ, îi mergeau sarmalele întregi pe gât.

– Dumnezeu să ierte pe cei răposaţi, cumătră, că bune sarmale ai mai făcut!

Şi cum ospăta el, buf! cade fără sine în groapa cu jăratic, căci scăuieşul de ceară s-a topit, şi leasa de pe groapă nu era bine sprijinită: nici mai bine, nici mai rău, ca pentru cumătru.

– Ei, ei! Acum scoate, lupe, ce-ai mâncat! Cu capra ţi-ai pus în cârd? Capra ţi-a venit de hac!

– Valeu, cumătră, talpele mele! Mă rog, scoate-mă, că-mi arde inima-n mine!

– Ba nu, cumătre; c-aşa mi-a ars şi mie inima după iezişorii mei! Lui Dumnezeu îi plac pui de cei mai tineri; mie însă-mi plac şi de işti mai bătrâni, numai să fie bine fripţi; ştii, colè, să treacă focul printr-înşii.

– Cumătră, mă pârlesc, ard de tot, mor, nu mă lăsa!

– Arzi, cumătre, mori, că nici viu nu eşti bun! De-abia i-a mai trece băieţelului istuia de speriat, că mult păr îmi trebuia de la tine ca să-l afum! Ţi-aduci aminte, dihanie răutăcioasă şi spurcată, când mi te-ai jurat pe părul tău? Şi bine mi-ai mâncat iezişorii!

– Mă usturã inima-n mine, cumătră! mă rog, scoate-mă şi nu-ţi mai face atâta osândă cu mine!

– Moarte pentru moarte, cumătre, arsură pentru arsură, că bine-o mai plesnişi dinioare cu cuvinte din scriptură!

După aceasta, capra şi cu iedul au luat o căpiţă de fân ş-au aruncat-o peste dânsul, în groapă, ca să se mai potolească focul. Apoi, la urma urmelor, năpădiră asupra lui şi-i mai trântiră în cap cu bolovani şi cu ce-au apucat, până-l omorâră de tot. Şi aşa s-a păgubit sărmana capră şi de cei doi iezi, da' şi de cumătru-său lupul păgubaşă a rămas, şi păgubaşă să fie!

Şi auzind caprele din vecinătate de una ca aceasta, tare le-a mai părut bine! Şi s-au adunat cu toatele la priveghi şi unde nu s-au aşternut pe mâncare şi pe băute, veselindu-se împreună...

Şi eram şi eu acolo de faţă, şi-ndată după aceea am încălecat iute pe-o şa ş-am venit de v-am spus povestea aşa, ş-am mai încălecat pe-o roată şi v-am spus jitia toată; şi unde n-am mai încălecat şi pe-o căpşună şi v-am spus, oameni buni, o mare şi gogonată minciună!

PUNGUŢA CU DOI BANI

Erau odată o babă şi un moşneag. Baba avea o găină, şi moşneagul un cucoş; găina babei se oua de câte două ori pe fiecare zi şi baba mânca o mulţime de ouă; iar moşneagului nu-i da nici unul. Moşneagul într-o zi pierdu răbdarea şi zise:

– Măi babă, mănânci ca în târgul lui Cremene. Ia dă-mi şi mie nişte ouă, ca să-mi prind pofta măcar.

– Da' cum nu! zice baba, care era foarte zgârcită. Dacă ai poftă de ouă, bate şi tu cucoşul tău, să facă ouă, şi-i mânca; că eu aşa am bătut găina, şi iacătă-o cum se ouă.

Moşneagul, pofticios şi hapsân, se ia după gura babei şi, de ciudă, prinde iute şi degrabă cucoşul şi-i dă o bătaie bună, zicând:

– Na! ori te ouă, ori du-te de la casa mea; ca să nu mai strici mâncarea degeaba.

Cucoşul, cum scăpă din mâinile moşneagului, fugi de-acasă şi umbla pe drumuri, bezmetic. Şi cum mergea el pe-un drum, numai iată găseşte o punguţă cu doi bani. Şi cum o găseşte, o şi ia în clonţ şi se întoarnă cu dânsa înapoi spre casa moşneagului. Pe drum se întâlneşte c-o trăsură c-un boier şi cu nişte cucoane. Boierul se uită cu băgare de seamă la cucoş, vede în clonţu-i o punguţă şi zice vezeteului:

– Măi! ia dă-te jos şi vezi ce are cucoşul cela în plisc.

Vezeteul se dă iute jos din capra trăsurii, şi c-un fel de meşteşug prinde cucoşul şi luându-i punguţa din clonţ o dă boierului. Boierul o ia, fără păsare o pune în buzunar şi porneşte cu trăsura înainte. Cucoşul, supărat de asta, nu se lasă, ci se ia după trăsură, spunând neîncetat:

Cucurigu! boieri mari,
Daţi punguţa cu doi bani!

Boierul, înciudat, când ajunge în dreptul unei fântâni, zice vezeteului:

– Mă! ia cucoşul ist obraznic şi-l dă în fântâna ceea.

Vezeteul se dă iarăşi jos din capră, prinde cucoşul şi-l azvârle în fântână! Cucoşul, văzând această mare primejdie, ce să facă? Începe-a înghiţi la apă; şi-nghite, şi-nghite, până ce-nghite toată apa din fântână. Apoi zboară de-acolo afară şi iarăşi se ia în urma trăsurii, zicând:

Cucurigu! boieri mari,
Daţi punguţa cu doi bani!

Boierul, văzând aceasta, s-a mirat cumplit şi a zis:

– Mă! da' al dracului cucoş i-aista! Ei, las' că ţi-oi da eu ţie de cheltuială, măi crestatule şi pintenatule!

Şi cum ajunge acasă, zice unei babe de la bucătărie să ia cucoşul, să-l azvârlă într-un cuptor plin cu jăratic şi să pună o lespede la gura cuptorului. Baba, câinoasă la inimă, de cuvânt; face cum i-a zis stăpânu-său. Cucoşul, cum vede şi astă mare nedreptate, începe a vărsa la apă; şi toarnă el toată apa cea din fântână pe jăratic, până ce stinge focul de tot, şi se răcoreşte cuptorul; ba încă face ş-o apăraie prin casă, de s-a îndrăcit de ciudă hârca de la bucătărie. Apoi dă o bleandă lespezii de la gura cuptorului, iese teafăr şi de acolo, fuga la fereastra boierului şi începe a trânti cu ciocul în geamuri şi a zice:

Cucurigu! boieri mari,
Daţi punguţa cu doi bani!

– Măi, că mi-am găsit beleaua cu dihania asta de cucoş, zise boierul cuprins de mirare. Vezeteu! Ia-l de pe capul meu şi-l zvârle în cireada boilor ş-a vacilor; poate vrun buhai înfuriat i-a veni de hac: l-a lua în coarne, şi-om scăpa de supărare.

Vezeteul iarăşi ia cucoşul şi-l zvârle în cireadă! Atunci, bucuria cucoşului! Să-l fi văzut cum înghiţea la buhai, la boi, la vaci şi la viţei; pân-a înghiţit el toată cireada, ş-a făcut un pântece mare, mare cât un munte! Apoi iar vine la fereastră, întinde aripile în dreptul soarelui, de întunecă de tot casa boierului, şi iarăşi începe:

Cucurigu! boieri mari,
Daţi punguţa cu doi bani!

Boierul, când mai vede şi astă dăndănaie, crăpa de ciudă şi nu ştia ce să mai facă, doar va scăpa de cucoş.

Mai stă boierul cât stă pe gânduri, până-i vine iarăşi în cap una.

– Am să-l dau în haznaua cu bani; poate va înghiţi la galbeni, i-a sta vreunul în gât, s-a îneca şi-oi scăpa de dânsul.

Şi, cum zice, umflă cucoşul de-o aripă şi-l zvârle în haznaua cu bani; căci boierul acela, de mult bănărit ce avea, nu-i mai ştia numărul. Atunci cucoşul înghite cu lăcomie toţi banii şi lasă toate lăzile pustii. Apoi iese şi de-acolo, el ştie cum şi pe unde, se duce la fereastra boierului şi iar începe:

Cucurigu! boieri mari,
Daţi punguţa cu doi bani!

Acum, după toate cele întâmplate, boierul, văzând că n-are ce-i mai face, i-azvârle punguţa. Cucoşul o ia de jos cu bucurie, se duce în treaba lui şi lasă pe boier în pace. Atunci toate păsările din ograda boierească, văzând voinicia cucoşului, s-au luat după dânsul, de ţi se părea că-i o nuntă, şi nu altăceva; iară boierul se uita galeş cum se duceau păsările şi zise oftând:

– Ducă-se şi cobe şi tot, numai bine că am scăpat de belea, că nici lucru curat n-a fost aici!

Cucoşul însă mergea ţanţoş, iar păsările după dânsul, şi merge el cât merge, până ce ajunge acasă la moşneag, şi de pe la poartă începe a cânta: „Cucurigu!!! cucurigu!!!"

Moşneagul, cum aude glasul cucoşului, iese afară cu bucurie; şi când îşi aruncă ochii spre poartă, ce să vadă? Cucoşul său era ceva de speriat! elefantul ţi se părea purice pe lângă acest cucoş; ş-apoi în urma lui veneau cârduri nenumărate de păsări, care de care mai frumoase, mai cucuiete şi mai boghete. Moşneagul, văzând pe cucoşul său aşa de mare şi greoi, şi încunjurat de-atât amar de galiţe, i-a deschis poarta. Atunci cucoşul i-a zis:

– Stăpâne, aşterne un ţol aici în mijlocul ogrăzii.

Moşneagul, iute ca un prâsnel, aşterne ţolul. Cucoşul atunci se aşază pe ţol, scutură puternic din aripi şi îndată se umple ograda şi livada moşneagului, pe lângă păsări, şi de cirezi de vite; iară pe ţol toarnă o movilă de galbeni, care strălucea la soare de-ţi lua ochii! Moşneagul, văzând aceste mari bogăţii, nu ştia ce să facă de bucurie, sărutând mereu cucoşul şi dezmierdându-l.

Atunci, iaca şi baba venea nu ştiu de unde; şi, când a văzut unele ca aceste, numa-i sclipeau răutăcioasei ochii în cap şi plesnea de ciudă.

– Moşnege, zise ea, ruşinată, dă-mi şi mie nişte galbeni!

– Ba pune-ţi pofta-n cui, măi babă! Când ţi-am cerut ouă, ştii ce mi-ai răspuns? Bate acum şi tu găina, să-ţi aducă galbeni; c-aşa am bătut eu cucoşul, ştii tu din a cui pricină... şi iaca ce mi-a adus!

Atunci baba se duce în poiată, găbuieşte găina, o apucă de coadă şi o ia la bătaie, de-ţi venea să-i plângi de milă! Biata găină, cum scapă din mâinile babei, fuge pe drumuri. Şi cum mergea pe drum, găseşte şi ea o mărgică ş-o înghite. Apoi repede se întoarce acasă la babă şi începe de pe la poartă: „Cot, cot, cotcodac!" Baba iese cu bucurie înaintea găinii. Găina sare peste poartă, trece iute pe lângă babă şi se pune pe cuibar; şi, după vrun ceas de şedere, sare de pe cuibar, cotcodăcind. Baba atunci se duce cu fuga, să vadă ce i-a făcut găina!... Şi, când se uită în cuibar, ce să vadă? Găina se ouase o mărgică. Baba, când vede că ş-a bătut găina joc

de dânsa, o prinde ş-o bate, ş-o bate, pân-o omoară în bătaie! Şi aşa, baba cea zgârcită şi nebună a rămas de tot săracă, lipită pământului. De-acu a mai mânca şi răbdări prăjite în loc de ouă; că bine şi-a făcut râs de găină şi-a ucis-o fără să-i fie vinovată cu nimica, sărmana!

Moşneagul însă era foarte bogat; el şi-a făcut case mari şi grădini frumoase şi trăia foarte bine; pe babă, de milă, a pus-o găinăriţă, iară pe cucoş îl purta în toate părţile după dânsul, cu salbă de aur la gât şi încălţat cu ciuboţele galbene şi cu pinteni la călcâie, de ţi se părea că-i un irod de cei frumoşi, iară nu cucoş de făcut cu borş.

DĂNILĂ PREPELEAC

Erau odată într-un sat doi fraţi, şi amândoi erau însuraţi. Cel mai mare era harnic, grijuliu şi chiabur, pentru că unde punea el mâna punea şi Dumnezeu mila, dar n-avea copii. Iară cel mai mic era sărac. De multe ori fugea el de noroc şi norocul de dânsul, căci era leneş, nechitit la minte şi nechibzuit la trebi; ş-apoi mai avea şi o mulţime de copii! Nevasta acestui sărac era muncitoare şi bună la inimă, iar a celui bogat era pestriţă la maţe şi foarte zgârcită. Vorba veche: „Tot un bou ş-o belea". Fratele cel sărac – sărac să fie de păcate!– tot avea şi el o pereche de boi, dar colè: porumbi la păr, tineri, nalţi de trup, ţepoşi la coarne, amândoi cudalbi, ţintaţi în frunte, ciolănoşi şi groşi, cum sunt mai buni de înjugat la car, de ieşit cu dânşii în lume şi de făcut treabă. Dar plug, grapă, teleagă, sanie, car, tânjală, cârceie, coasă, hreapcă, ţăpoi, greblă şi câte alte lucruri ce trebuiesc omului gospodar nici că se aflau la casa acestui om nesocotit. Şi când avea trebuinţă de asemene lucruri, totdeauna supăra pe alţii, iară mai ales pe frate-său, care avea de toate. Nevasta celui bogat de multe ori făcea zile fripte bărbatului, ca să-l poată descotorosi odată de frate-său. Ea zicea adeseori:

– Frate, frate, dar pita-i cu bani, bărbate.

– Apoi, dă, măi nevastă, sângele apă nu se face. Dacă nu l-oi ajuta eu, cine să-l ajute?

Nevasta, nemaiavând încotro, tăcea şi înghiţea noduri. Toate ca toate, dar carul său era de haimana. Nu treceau două-trei zile la mijloc, şi se trezea la uşa ei cu Dănilă, cumnatu-său, cerând să-i împrumute carul: ba să-şi aducă lemne din pădure, ba făină de la moară, ba căpiţi din ţarină, ba multe de toate.

– Măi frate, zise într-o zi cel mai mare istuilalt; mi-e lehamite de frăţia noastră!... Tu ai boi, de ce nu-ţi închipuieşti ş-un car? Al meu l-ai hârbuit de tot. Hodorog! încolo, hodorog! pe dincolo, carul se strică. Ş-apoi, ştii vorba ceea: „Dă-ţi, popă, pintenii şi bate iapa cu călcâiele".

– Apoi, dă, frate, zise istalalt, scărpinându-se în cap, ce să fac?

– Ce să faci? Să te-nvăţ eu: boii tăi sunt mari şi frumoşi; ia-i şi-i du la iarmaroc, vinde-i şi cumpără alţii mai mici şi mai ieftini, iar cu banii rămaşi cumpără-ţi şi un car, şi iaca te-ai făcut gospodar.

– Ia, ştii că nu m-ai învăţat rău? Aşa am să fac.

Zicând aceste, se duce la dânsul acasă, îşi ia boii de-o funie şi porneşte cu ei spre târg. Dar, cum am spus, omul nostru era un om de aceia căruia-i mânca câinii din traistă, şi toate trebile, câte le făcea, le făcea pe dos. Târgul era cam departe, şi iarmarocul pe sfârşite. Dar cine poate sta împotriva lui Dănilă Prepeleac? (că aşa îi era porecla, pentru că atâta odor avea şi el pe lângă casă făcut de mâna lui). El tufleşte cuşma pe cap, o îndeasă pe urechi şi habar n-are: „Nici nu-i pasă de Năstasă; de Nichita, nici atâta".

Mergând el cu Duman şi Tălăşman ai săi, tot înainte spre iarmaroc, tocmai pe când suia un deal lung şi trăgănat, alt om venea dinspre târg cu un car nou, ce şi-l cumpărase chiar atunci şi pe care îl trăgea cu mâinile singur, la vale cu proptele şi la deal cu opintele.

– Stai, prietene, zise ist cu boii, care se tot smunceau din funie, văzând troscotul cel fraged şi mândru de pe lângă drum. Stai puţin cu carul, c-am să-ţi spun ceva.

– Eu aş sta, dar nu prea vrea el să steie. Dar ce ai să-mi spui?

– Carul dumitale parcă merge singur.

– D-apoi... mai singur, nu-l vezi?

– Prietene, ştii una?

– Ştiu dacă mi-i spune.

– Hai să facem treampa; dă-mi carul, şi na-ţi boii. Nu vreau să le mai port grija în spate: ba fân, ba ocol, ba să nu-i mănânce lupii, ba de multe de toate... Oi fi eu vrednic să trag un car, mai ales dacă merge singur.

– Şuguieşti, măi omule, ori ţi-e într-adins?

– Ba nu şuguiesc, zise Dănilă.

– Apoi dar, te văd că eşti bun mehenghiu, zise cel cu carul; m-ai găsit într-un chef bun; hai, noroc să dea Dumnezeu! Să-ţi aibi parte de car, şi eu de boi!

Apoi dă carul, îşi ia boii, pleacă pe costişă într-o parte spre pădure şi se cam mai duce. Istalalt, adică Dănilă, zice în gândul său:

„Taci, că-i cu buche; l-am potcovit bine! De nu cumva s-ar răzgândi; dar parcă nu era ţigan, să întoarcă."

Apoi îşi ia şi el carul şi porneşte tot la vale înapoi spre casă.

– Aho! car nebun, aho! Când te-oi încărca zdravăn cu saci de la moară, ori cu fân din ţarină, atunci să mergi aşa!

Şi cât pe ce, cât pe ce să nu-l ia carul înainte. Dar de la o vreme valea s-a sfârşit şi s-a început un deal; când să-l suie la deal, suie-l dacă poţi!... Hârţi! încolo, scârţi! încolo, carul se da înapoi.

– Na! car mi-a trebuit, car am găsit!

Apoi cu mare greu hartoieşte carul într-o parte, îl opreşte în loc, se pune pe proţap şi se aşterne pe gânduri.

– Mă!... asta încă-i una! De-oi fi eu Dănilă Prepeleac, am prăpădit boii; iar de n-oi fi eu acela, apoi am găsit o căruţă... Ba e Prepeleac, ba nu-i el...

Când iaca un om trecea iute spre târg c-o capră de vânzare.

– Prietene, zise Dănilă, nu mi-i da capra ceea, să-ţi dau carul ista?

– Apoi... dă... capra mea nu-i de cele săritoare, şi-i bună de lapte.

– Ce mai la deal, la vale! bună, ne-bună, na-ţi carul şi dă-mi-o!

Cela nu se pune de pricină, dă capra şi ia carul. Apoi aşteaptă până vin alte care, de-l leagă dinapoia lor, şi se duce în treaba lui spre casă, lăsând pe Dănilă gură cască tot pe loc.

– Bun, zise Prepeleac. Ia, pe ist cu capra ştiu încaltea că bine l-am boit!

Ia apoi şi el capra şi porneşte iar spre târg. Dar capra tot capră; se smuncea în toate părţile, încât îi era acum lehamete de dânsa.

– De-aş ajunge mai degrabă în târg, zise Prepeleac, ca să scap de râia asta.

Şi, mergând el mai departe, iaca se întâlneşte c-un om ce venea de la târg c-o gâscă în braţe.

– Bun întâlnişul, om bun! zise Dănilă.

– Cu bine să dea Dumnezeu!

– Nu vrei să facem schimb? să-ţi dau capra asta şi să-mi dai gâsca.

– N-ai nimerit-o, că nu-i gâscă, ci-i gânsac; l-am cumpărat de sământă.

– Da, dă-mi-l, dă-mi-l! că-ţi dau şi eu o sământă bună.

– De mi-i da ceva adaos, poate să ţi-l dau; iară de nu, norocul gâştelor de-acasă; că are să facă un otrocol prin ele, de s-a duce vestea!

În sfârşit, dur la deal, dur la vale, unul mai dă, altul mai lasă, şi Prepeleac mărită capra! Apoi înşfacă gânsacul şi pleacă tot înainte spre târg. Când ajunse în târg, gânsacul, dorit de gâşte, ţipa cât îl lua gura: „ga, ga, ga, ga!"

„Na! c-am scăpat de dracul şi am dat peste tată-său: acesta mă asurzeşte! Las' că te însor eu şi pe tine acuşi, măi buclucaşule!"

Şi, trecând pe lângă un negustor cu pungi de vânzare, dă gânsacul pe-o pungă de cele pe talger şi cu băierile lungi, de pus în gât. Ia el punga, o suceşte, o învârteşte ş-apoi zice:

„Na-ţi-o frântă, că ţi-am dres-o! Dintr-o pereche de boi de-a mai mare dragul să te uiţi la ei am rămas c-o pungă goală.

Măi! măi! măi! măi! Doar ştiu că nu mi-i acum întâiaşi dată să merg la drum; dar parcă dracul mi-a luat minţile!“

Mai şede el cât şede de cască gura prin târg, ş-apoi îşi ia tălpăşiţa spre casă. Şi, ajungând în sat, se duce drept la frate-său, ca să-i ducă bucurie.

– Bine v-am găsit, bădiţă!

– Bine-ai venit, frate Dănilă! Da′ mult ai zăbovit la târg!

– Apoi dă, bădiţă; m-am pornit cu graba şi m-am întâlnit cu zăbava.

– Ei, ce veste ne mai aduci de pe la târg?

– Ia, nu prea bună! Bieţii boişorii mei s-au dus ca pe gura lupului.

– Vro dihanie a dat peste dânşii, ori ţi i-a furat cineva?

– Ba! I-am dat eu singur cu mâna mea, bădiţă.

Apoi spuse din capăt toată întâmplarea, pe unde-a fost şi ce-a păţit; iar la urma urmelor zise:

– Ş-apoi, ce mai atâta vorbă lungă, dintr-o pereche de boi m-am ales c-o pungă; ş-apoi şi asta pute a pustiu, bădiţă dragă.

– Mă! da, drept să-ţi spun, că mare nătărău mai eşti!

– Apoi dă!... bădiţă! pân-aici, toate-au fost cum au fost, da′ de-acum am prins eu minte... Numai ce folos? Când e minte, nu-i ce vinde; când e brânză, nu-i bărbânţă. Iaca îţi dau dumitale punga asta, că eu n-am ce face cu dânsa. Şi te mai rog de toţi dumnezeii să-mi împrumuţi macar o dată carul cu boii, s-aduc nişte lemne din pădure la nevastă şi la copii, că n-au scânteie de foc în vatră, sărmanii! ş-apoi, ce-a da Dumnezeu! cred că nu te-oi mai supăra.

– Ptiu! mă! zise frate-său, după ce l-a lăsat să sfârşască. Se vede că Dumnezeu a umplut lumea asta cu ce-a putut. Iaca-ţi mai dau o dată carul, dar asta ţi-a fi cea de pe urmă.

Lui Dănilă atâta i-a trebuit. Ia acum carul cu boii frăţine-său şi porneşte. Cum ajunge în pădure, chiteşte un copac care era mai mare şi trage carul lângă el; fără să dejuge boii, începe a tăia copacul, ca să cadă în car deodată. Trebi de ale lui Dănilă Prepeleac! Bocăneşte el cât bocăneşte,

când pârrr! cade copacul peste car de-l sfarmă şi peste boi de-i ucide!

„Na! că făcui pacostea şi fraţine-meu! Ei, ei, acum ce-i de făcut?... Eu cred că ce-i bine, nu-i rău: Dănilă face, Dănilă trebuie să desfacă. Mă duc să văd, n-oi putea smomi pe frate-meu să-mi împrumute şi iapa, să fug apoi cu ea în lume, iar copiii şi nevasta să-i las în ştirea Celui-de-sus."

Aşa zicând, porneşte şi, mergând prin pădure, s-a rătăcit. După multă trudă şi buimăceală, în loc să iasă la drum, dă de-un heleşteu şi, văzând nişte lişiţe pe apă, zvârrr! cu toporul într-însele, cu chip să ucidă vro una s-o ducă peşchin frăţine-său... Dar lişiţele, nefiind chioare, nici moarte, au zburat; toporul s-a cufundat, şi Prepeleac a rămas bătând în buze.

„Mă!... că rău mi-a mai mers astăzi! Ce zi pocită! Se vede că m-a luat cineva din urmă!"

Apoi dă din umeri şi porneşte; mai merge el cât merge, până ce, cu mare greu, găseşte drumul. Apoi o ia la papuc şi hai, hai! hai, hai! ajunge în sat, la frate-său, şi pe loc cârpeşte o minciună, care se potrivea ca nuca în perete.

– Frate, mai fă-mi un bine şi cu iapa, ca să mân boii de călare: în pădure a plouat grozav, şi s-a făcut o mâzgă ş-un gheţuş, de nu te mai poţi de fel ţinea pe picioare.

– Mă! zise frate-său, se vede că tu ai fost bun de călugărit, iar nu de trăit în lume, să necăjeşti oamenii şi să chinuieşti nevasta şi copiii! Haiti! lipseşti dinaintea mea şi du-te unde-a dus surdul roata şi mutul iapa, ca să nu mai aud de numele tău!

Iapa! Las' pe Dănilă, că ştie el unde-a duce-o: să-şi ia iertăciune de la boi şi ziua bună de la car. Apoi iese pe uşă, pune mâna pe iapă şi pe-o secure, şi tunde-o! Când se trezeşte frate-său, ia iapa dacă ai de unde! Prepeleac era tocmai la heleşteul din pădure, să caute toporul. Aici îi trăsni în cap lui Dănilă că el ar fi bun de călugăr, după vorbele frăţine-său.

– Am să durez o mănăstire pe pajiştea asta, de are să se ducă vestea în lume, zise el.

Şi deodată se şi apucă. Face mai întâi o cruce ş-o înfige în pământ, de înseamnă locul. Apoi se duce prin pădure şi începe a chiti copacii trebuitori: ista-i bun de amânare, cela de tălpi, ista de grinzi, cela de tumurugi, cela de costoroabe, ista de toacă; şi tot aşa dondănind el din gură, iaca se trezeşte dinaintea lui c-un drac ce ieşise din iaz.

– Ce vrei să faci aici, măi omule?

– Da' nu vezi?

– Stai, mă! nu te-apuca de năzbutii. Iazul, locul şi pădurea de pe-aici sunt ale noastre.

– Poate-i zice că şi raţele de pe apă sunt ale voastre, şi toporul meu din fundul iazului. V-oi învăţa eu pe voi să puneţi stăpânire pe lucrurile din lume, cornoraţilor!

Dracul, neavând ce-i face, huştiuliuc! în iaz şi dă de ştire lui Scaraoschi despre omul lui Dumnezeu, cu năravul dracului. Ce să facă dracii? Se sfătuiesc între dânşii, şi Scaraoschi, căpetenia dracilor, găseşte cu cale să trimită pe unul din ei c-un burduf de bivol plin cu bani, să-i dea pusnicului Dănilă, ca să-l poată mătura de-acolo.

– Na-ţi, mă, bani! zise dracul trimis; şi să te cărăbăneşti de aici; că, de nu, e rău de tine!

Prepeleac se uită la cruce, se uită la drac şi la bani... dă din umeri ş-apoi zice:

– Aveţi noroc, spurcaţilor, că-mi sunt mai dragi banii decât pusnicia, că v-aş arăta eu vouă!

Dracul răspunde:

– Nu te pune în poară, măi omule, cu împăratul iadului; ci mai bine ia-ţi bănişorii şi caută-ţi de nevoi.

Apoi lasă banii şi se întoarnă în heleşteu, unde găseşte pe Scaraoschi tare mâhnit pentru pierderea unei comori aşa de mari, cu care ar fi putut dobândi o mulţime de suflete.

Prepeleac, în acest timp, se chitea cum ar face să vadă banii acasă la dânsul.

– Bun! zise Dănilă. Nici asta nu se ia din drum. Tot mănăstiri să croieşti, dacă vrei să te bage dracii în seamă,

să-ţi vie cu banii de-a gata la picioare şi să te facă putred de bogat!

Pe când se îngrijea el cum să ducă banii acasă, iaca un alt drac din iaz i se înfăţişază înainte, zicându-i:

– Măi omule! Stăpânu-meu s-a răzgândit; el vrea mai întâi să ne cercăm puterile ş-apoi să iei banii.

„Ia, acu-i acu!" zise Prepeleac în gândul său, oftând. Dar este o vorbă: tot bogatul mintios şi tânărul frumos. Dănilă mai prinsese acum la minte.

– Puterile? Ei, cum şi în ce fel?

– Iaca cum: dintru-ntâi şi dintru-ntâi, care dintre noi amândoi a lua iapa ta în spate şi va înconjura iazul de trei ori, fără s-o pună jos şi să se răsufle, ai aceluia să fie banii.

Şi cum zice, umflă dracul iapa în cârcă şi într-o clipă înconjură iazul de trei ori. Prepeleac, văzând atâta putere din partea dracului, nu-i prea veni la socoteală, dar tot îşi ţinu firea şi zise:

– Măi Michiduţă! doar eu te credeam mai tare decât eşti! Aşa-i că tu ai luat iapa în spate? Însă eu ţi-oi lua-o numai între picioare; şi îndată se şi azvârle pe iapă şi înconjură iazul de trei ori, fără să se răsufle.

Dracul atunci se miră mult de asta şi, neavând ce mai zice, iscodi alta.

– Acum să ne întrecem din fugă, zise el.

– Măi Michiduţă! da' cu mine ţi-ai găsit că poţi tu să te întreci din fugă?

– D-apoi cu cine?

– Vină încoace, să-ţi arăt eu cu cine!

Apoi merge împreună cu dracul în nişte porumbrei, unde vede un iepure dormind, şi i-l arată.

– Vezi tu colo pe cineva ghemuit jos şi mititel?

– Văd.

– Acela-i copilul meu cel mai mic. Aţine-te! Şi când l-oi trezi din somn, să te iei după el. Şi-odată şi strigă: u! ta! na! na! na!...

Atunci iepurele sare, şi dracul după el. Fug ei cât fug, şi de la o vreme dracul pierde urma iepurelui. Până acum toţi râdeau de Prepeleac, dar acum a ajuns să râdă şi el de dracul. Pe când Dănilă se ţinea cu mâna de inimă, râzând de prostia dracului, iaca şi acesta se înturna gâfuind.

– Mă! da' sprinten şi sprinţăroi copil mai ai, drept să-ţi spun! Când aproape-aproape să pun mâna pe dânsul, i-am pierdut urma, şi să te duci, duluţă!

– Seamănă tătâne-său, sireicanul! zise Dănilă. Ei? mai ai poftă să te întreci şi cu mine?

– Ba mai pune-ţi pofta-n cui!... Mai bine să ne întrecem din trântă.

– Din trântă? Doar de ţi-e greu de viaţă. Mă! tot am auzit din bătrâni că dracii nu-s proşti; d-apoi, cum văd eu, tu numai nu dai în gropi, de prost ce eşti. Ascultă! Eu am un unchi bătrân de 999 de ani şi 52 de săptămâni; şi de-l vei putea trânti pe dânsul, atunci să te încerci şi cu mine, dar cred că ţi-a da pe nas.

Zicând aceste, porneşte înainte şi face semn dracului cu mâna, să vină după el. În fundul pădurii, sub nişte stânci, se afla o bizunie de urşi, peste care dăduse Prepeleac, umblând câteodată, ca pusnic ce se găsea, după vlăstari sălbatici şi după zmeură. Ajungând ei aproape, Dănilă zise:

– Iaca locaşul unchiului meu. Intră înlăuntru; ai să-l găseşti dormind în cenuşă, cu nasul în tăciuni. De vorbit, nu poate vorbi, că măselele şi dinţii i-au căzut mai bine de o mie de ani.

Dracul, când n-are ce face, ştiţi ce face... Intră înlăuntru şi începe a-şi purta codiţa cea bârligată pe la nasul uncheşului. Atâta i-a trebuit lui moş Ursilă, ş-apoi las' pe dânsul! Deodată sare mânios din bârlog, haţ! dracul subsuoară şi-l strânge cu atâta putere, de era să-şi dea sufletul, şi ochii i-au ieşit afară din cap cât cepele de mari.

– Na! nu cauţi, ş-o găseşti, zise Dănilă, care privea de departe vălmăşagul acesta şi se strica de râs. Dar nu ştiu ce

face dracul, că face el ce face, şi cu mare greu scapă din labele lui moş Ursilă. Dănilă, cum vede pe drac scăpat, bun teafăr... se face că-l scoate.

– Ia las', măi omule, las'! nu-ţi mai face obraz. Dacă ai ştiut că ai un moş aşa de grobian, pentru ce m-ai îndemnat să mă lupt cu el?

– Da' ce? Nu ţi-a plăcut? Hai şi cu mine!

– Cu tine, şi numai cu tine, m-oi întrece din chiuit; şi care-a chiui mai tare, acela să ia banii.

– Bun!... zise Dănilă în gând; las' că te-oi chiui eu! Măi Michiduţă! Ia chiuie tu întâi, ca să aud cum chiui.

Atunci dracul se crăceşte c-un picior la asfinţit şi cu unul la răsărit, s-apucă zdravăn cu mâinile de torţire cerului, cască o gură cât o şură, şi, când chiuie o dată, se cutremură pământul, văile răsună, mările clocotesc şi peştii din ele se sperie; dracii ies afară din iaz câtă frunză şi iarbă! Şi oleacă numai de nu s-a risipit bolta cerului. Dănilă însă şedea călare pe burduful cu bani şi, ţinându-şi firea, zise:

– Mă! da' numai aşa de tare poţi chiui? Eu mai nu te-am auzit. Mai chiuie o dată!

Dracul chiuie şi mai grozav.

– Tot nu te-am auzit. Încă o dată!

Dracul chiuie ş-a treia oară, aşa de tare, de credeai că s-a rupt ceva într-însul.

– Acum nu te-am auzit nici atâta... Aşa-i c-a venit şi rândul meu?

– Mai aşa!

– Măi Michiduţă! când oi chiui eu, ai să asurzeşti ş-au să-ţi sară creierii din cap. Înţeles-ai tu? Însă eu îţi priesc bine, dacă-i vrea să mă asculţi.

– În ce fel?

– Ia să-ţi leg ochii şi urechile c-un ştergar, dacă vrei să mai trăieşti.

– Leagă-mi ce ştii şi cu ce ştii, numai să nu mor!

Atunci Dănilă leagă strâns c-un ştergar gros de câlţi ochii şi urechile dracului, ca la baba-oarba; apoi ia o drughineaţă

groasă de stejar în mână, căci, cât era de pusnic Dănilă, tot mai mult se bizuia pe drughineaţă decât în sfânta cruce, şi pâc! la tâmpla dracului cea dreaptă, una!

– A... leu! destul! Nu mai chiui!

– Ba nu! stai, Sarsailă! tu cum ai chiuit de trei ori? Trosc! şi la stânga una!

– Va... leu! destul!

– Ba nu-i destul! şi-i mai trage şi-n numele tatălui una!

– A...uleo! strigă dracul îngrozitor, şi cu ochii legaţi, cum era, văicărându-se grozav şi zvârcolindu-se ca şarpele, se aruncă în iaz, spunând lui Scaraoschi cele întâmplate şi că nu-i de şuguit cu vrăjitorul acesta.

Dănilă însă ofta din greu lângă burduful cu bani şi se tot frământa cu gândul ce-i de făcut. Când, iaca al treilea drac i se înfăţişază înainte, c-un buzdugan straşnic de mare în mână, pe care îl trânteşte la pământ şi zice:

– Măi omule! ia, acum să te văd! Cine-a azvârli buzduganul ista mai tare în sus, ai aceluia să fie banii.

„Na! Dănilă, zice el în gândul său, aşă-i c-ai sfeclit-o?"

Dar vorba ceea: „Nevoia învaţă pe cărăuş".

– Ia zvârle-l tu întâi, măi dracule!

Atunci dracul ia buzduganul de coadă, şi când îl zvârle, se suie aşa de tare, de nu se mai vede; şi abia după trei zile şi trei nopţi, căzând jos, cu mare străşnicie s-a cufundat în fundul pământului, de s-au zguduit temeliile lumii!

– Ia azvârle-l şi tu acum, zise dracul îngâmfat.

– L-oi zvârli eu, nu te îngriji, dar scoate-l mai întâi în faţa pământului, cum a fost şi la tine.

Dracul ascultă şi-l scoate.

– Haiti! mai repede, mai repede, că n-am timp de aşteptat...

– Mai îngăduieşte puţin, tartarule, că nu te trag copiii de poale!

Dracul îngăduie, căci n-are încotro.

Nu trecu mult şi ziua se călători. Cerul era limpede, şi luceferii sclipitori râdeau la stele, iară luna, scoţând capul de după dealuri, se legăna în văzduh, luminând pământul.

– Da' nu-l mai zvârli, omule?

– Ba am să-l zvârl de-acum; dar îţi spun dinainte, să te ştergi pe bot despre dânsul.

– De ce?

– Iaca de ce: vezi tu colo în lună nişte pete?

– Le văd.

– Acolo-s fraţii mei din ceea lume. Şi, Doamne, mare nevoie mai au de fier, ca să-şi potcovească caii. Uite bine şi vezi cum îmi fac semn cu mâna, să le dau buzduganul ista; ş-odată şi pune mâna pe dânsul.

– Stăi, nepriceputule, că buzduganul ista îl avem lăsat moştenire de la strămoşul nostru; şi nu-l putem da nici pentru toată lumea; ş-odată-i şi smunceşte buzduganul din mână, şi fuga cu el în iaz, spunând lui Scaraoschi ce era să păţească cu buzduganul.

Atunci Scaraoschi, îngrijit şi mânios grozav, chemă înaintea sa pe toată drăcimea şi bătu din picior, strigând:

– Acum, în clipă, să se aleagă unul dintre voi care să meargă şi să afurisească pe acest proclet şi vrăjmaş cumplit.

Pe loc şi vine unul înantea sa, tremurând.

– Să trăiţi, mârşăvia-voastră! Eu mă duc să îndeplinesc nelegiuita voastră poruncă.

– Mergi! şi dacă-i fi meşter şi-i izbuti, să ştii c-am să te fac mai mare.

Atunci dracul porneşte c-o falcă-n cer şi cu una-n pământ, şi într-o clipă şi ajunge la pusnicul Dănilă.

– Măi omule, zise dracul. Tu, cu şmecheriile tale, ai tulburat toată drăcimea; da' acuşi am să te vâr şi eu în toate grozile morţii! Hai să ne blestemăm, şi care dintre noi amândoi a fi mai meşter, acela să ia banii!

Ş-odată şi-ncepe dracul a boscorodi din gură şi a descânta, că nu ştiu ce face, de-i pocneşte lui Dănilă un ochi din cap. Săracul Prepeleac! se vede că i-a fost scris tot el să răsplătească şi păcatele iepei frăţine-său, ale caprei, ale gânsacului logodit şi ale boilor ucişi în pădure. Pesemne blestemul gâştelor văduvite l-a ajuns, sărmanul!

Doamne! Multe mai are de pătimit un pusnic adevărat când se depărtează de poftele lumeşti şi se gândeşte la fapte bune!... Ş-apoi ce este mai gingaş decât ochiul? Dănilă crăpa de durere! dar, oricât îl durea de tare, el tot îşi ţinu inima cu dinţii şi zise:

– Nu mă sperii tu cu de-alde-aceste, demon spurcat ce eşti! Am să te fac să-ţi muşti mâinile şi să mă pomeneşti în toată viaţa ta!

– Dă, dă, nu mai dondăi atâta din gură şi blestemă şi tu acum, să te văd cât eşti de meşter.

– Ai să iei burduful cu bani în spate şi ai să mergi la casa mea, căci blestemurile părinteşti nu-s la mine. Înţeles-ai?

Şi, cum zice, încalecă şi Dănilă pe burduf; iară dracu-i umflă în spate şi zboară iute ca gândul taman la casa lui Dănilă Prepeleac.

Copiii şi nevasta lui, când au văzut un bivol zburând pe sus, au rupt-o de fugă, înspăimântaţi. Dănilă, însă, a început a-i striga pe nume; şi ei, cunoscând glasul lui, s-au oprit.

– Dragii tatei, băieţi! Ia veniţi încoace şi aduceţi cu voi şi blestemurile părinteşti! ragila şi pieptenii de pieptănat câlţi!

Băieţii încep a curge toţi, care dincotro, cu blestemurile părinteşti în mână. Îi venise acum şi lui Dănilă apa la moară.

– Puneţi mâna, copii, pe jupânul ista, şi începeţi a-l blestema cum îţi şti voi mai bine, ca să-i placă şi dumisale.

Atunci lasă pe copii, că şi dracul fuge de dânşii. Au tăbărât cu toţii pe dânsul şi l-au schingiuit după placul lui Dănilă. Ş-a început dracul a ţipa cât îi lua gura; şi scăpând cu mare greu de mâinile lor, hârşcâit şi stâlcit cum era, a lăsat şi bani şi tot şi s-a dus pe urlaţi după ceilalţi.

Iară Dănilă Prepeleac, nemaifiind supărat de nimene şi scăpând deasupra nevoii, a mâncat şi a băut şi s-a desfătat până la adânci bătrâneţe, văzându-şi pe fiii fiilor săi împrejurul mesei sale.

POVESTEA PORCULUI

Cică erau odată o babă şi un moşneag: moşneagul de-o sută de ani, şi baba de nouăzeci; şi amândoi bătrânii aceştia erau albi ca iarna şi posomorâţi ca vremea cea rea din pricină că nu aveau copii. Şi, Doamne! tare mai erau doriţi să aibă măcar unul, căci, cât era ziulica şi noaptea de mare, şedeau singurei ca cucul şi le ţiuiau urechile, de urât ce le era. Şi apoi, pe lângă toare aceste, nici vreo scofală mare nu era de dânşii: un bordei ca vai de el, nişte ţoale rupte, aşternute pe laiţe, şi atâta era tot. Ba de la o vreme încoace, urâtul îi mânca şi mai tare, căci ţipenie de om nu le deschidea uşa; parcă erau bolnavi de ciumă, sărmanii!

În una din zile, baba oftă din greu şi zise moşneagului:

– Doamne, moşnege, Doamne! De când suntem noi, încă nu ne-a zis nime tată şi mamă! Oare nu-i păcat de Dumnezeu că mai trăim noi pe lumea asta? Căci la casa fără de copii nu cred că mai este vrun Doamne-ajută!

– Apoi dă, măi babă, ce putem noi face înaintea lui Dumnezeu?

– Aşa este, moşnege, văd bine; dar, până la una, la alta, ştii ce-am gândit eu astă-noapte?

– Ştiu, măi babă, dacă mi-i spune.

– Ia, mâine dimineaţă, cum s-a miji de ziuă, să te scoli şi să apuci încotro-i vedea cu ochii; şi ce ţi-a ieşi înainte întâi şi-ntâi, dar a fi om, da′ şarpe, da′, în sfârşit, orice altă jivină a fi, pune-o în traistă şi o adă acasă; vom creşte-o şi noi cum vom putea, şi acela să fie copilul nostru.

Moşneagul, sătul şi el de-atâta singurătate şi dorit să aibă copii, se scoală a doua zi dis-dimineaţă, îşi ia traista în băţ

şi face cum i-a zis baba... Porneşte el şi se duce tot înainte pe nişte ponoare, până ce dă peste un bulhac. Şi numai iaca că vede în bulhac o scroafă cu doisprezece purcei, care şedeau tologiţi în glod şi se păleau la soare. Scroafa, cum vede pe moşneag că vine asupra ei, îndată începe a grohăi, o rupe de fugă, şi purceii după dânsa. Numai unul, care era mai ogârjit, mai răpănos şi mai răpciugos, neputând ieşi din glod, rămase pe loc.

Moşneagul degrabă îl prinde, îl bagă în traistă, aşa plin de glod şi de alte podoabe cum era, şi porneşte cu dânsul spre casă.

– Slavă ţie, Doamne! zise moşneagul, că pot să duc babei mele o mângâiere! Mai ştiu eu? Poate ori Dumnezeu, ori dracul i-a dat în gând ieri noapte de una ca asta.

Şi cum ajunge-acasă, zice:

– Iaca, măi băbuşcă, ce odor ţi-am adus eu! Numai să-ţi trăiască! Un băiat ochios, sprâncenat şi frumuşel de nu se mai poate. Îţi seamănă ţie, ruptă bucăţică!... Acum pune de lăutoare şi grijeşte-l cum ştii tu că se grijesc băieţii: că, după cum vezi, îi cam colbăit, mititelul!

– Moşnege, moşnege! zise baba, nu râde, că şi aceasta-i făptura lui Dumnezeu; ca şi noi... Ba poate... şi mai nevinovat, sărmanul!

Apoi, sprintenă ca o copilă, face degrabă leşie, pregăteşte de scăldătoare şi, fiindcă ştia bine treaba moşitului, lă purcelul, îl scaldă, îi trage frumuşel cu untură din opaiţ pe la toate încheieturile, îl strânge de nas şi-l sumuţă, ca să nu se deoache odorul. Apoi îl piaptănă şi-l grijeşte aşa de bine, că peste câteva zile îl scoate din boală; şi cu tărâţe, cu cojiţe, purcelul începe a se înfiripa şi a creşte văzând cu ochii, de-ţi era mai mare dragul să te uiţi la el. Iară baba nu ştia ce să mai facă de bucurie că are un băiat aşa de chipos, de hazliu, de gras şi învelit ca un pepene. Să-i fi zis toată lumea că-i urât şi obraznic, ea ţinea una şi bună, că băiat ca băiatul ei nu mai este altul! Numai de-un lucru era baba cu inima jignită: că nu putea să le zică *tată* şi *mamă*.

Într-una din zile, moşneagul voieşte a merge la târg să mai cumpere câte ceva.

– Moşnege, zise baba, nu uita să aduci şi nişte roşcove pentru ist băiat, că tare-a fi dorit, mititelul!

– Bine, măi babă. Dar în gândul său: „Da' mânca-l-ar brânca să-l mănânce, surlă, că mult mă mai înăduşi cu dânsul. De-am avea pâine şi sare pentru noi, da' nu să-l mai îndop şi pe dânsul cu bunătăţi... Când m-aş potrivi eu babei la toate cele, apoi aş lua câmpii!"

În sfârşit, moşneagul se duce la târg, târguieşte el ce are de târguit şi, când vine acasă, baba îl întreabă, ca totdeauna:

– Ei, moşnege, ce mai ştii de pe la târg?

– Ce să ştiu, măi babă? Ia, nu prea bune veşti: împăratul vrea să-şi mărite fata.

– Şi asta-i veste rea, moşnege?

– D-apoi îngăduieşte puţin, măi babă, că nu-i numai atâta, că, de ce-am auzit eu, mi s-a suit părul în vârful capului. Şi când ţi-oi spune până la sfârşit, cred că ţi s-a încrâncena şi ţie carnea pe tine.

– Da' de ce, moşnege? Vai de mine!

– D-apoi, iaca de ce, măi babă, ascultă: Împăratul a dat de ştire, prin crainicii săi, în toată lumea, că oricine s-a afla să-i facă, de la casa aceluia şi până la curţile împărăteşti, un pod de aur pardosit cu pietre scumpe şi fel de fel de copaci, pe de-o parte şi de alta, şi în copaci să cânte tot felul de păsări, care nu se mai află pe lumea asta, aceluia îi dă fata; ba cică-i mai dă şi jumătate din împărăţia lui. Iară cine s-a bizui să vină ca s-o ceară de nevastă şi n-a izbuti să facă podul, aşa cum ţi-am spus, aceluia pe loc îi şi taie capul. Şi cică până acum o mulţime de feciori de crai şi de împăraţi, cine mai ştie de pe unde au venit, şi nici unul din ei n-a făcut nici o ispravă; şi împăratul, după cum s-a hotărât, pe toţi i-a tăiat, fără cruţare, de le plânge lumea de milă. Apoi, măi babă, ce zici? bune veşti sunt aceste? Ba şi împăratul cică s-a bolnăvit de supărare!

– Of! moşnege, of! boala împăraţilor e ca sănătatea noastră! Numai despre feţii de împărat, ce mi-ai spus, mi se rupe inima din mine, că mare jale şi alean or fi mai ducând mamele lor pentru dânşii! Mai bine că al nostru nu poate vorbi şi nu-l duce capul, ca pe alţii... la atâtea iznoave.

– Bune-s şi acestea, măi babă; da' bună ar fi şi aceea când ar avea cineva un fecior care să facă podul şi să ia pe fata împăratului, că ştiu c-ar încăleca pe nevoie şi, Doamne! mare slavă ar mai dobândi în lume!

Când vorbeau bătrânii, purcelul şedea în culcuş, într-un cotlon sub vatră, cu râtul în sus şi, uitându-se ţintă în ochii lor, asculta ce spun ei şi numai pufnea din când în când. Şi cum sfătuiau bătrânii, ei înde ei, despre acestea, numai iaca se aude sub vatră: „Tată şi mamă! eu îl fac". Baba atunci a ameţit de bucurie, moşneagul însă, gândind că-i Ucigă-l crucea, s-a speriat şi, uimit, se uita prin bordei în toate părţile, să vadă de unde a ieşit acel glas; dar, nevăzând pe nime, şi-a mai venit în sine. Însă godacul iar a strigat:

– Tată, nu te înfricoşa, că eu sunt! Ci trezeşte pe mama şi du-te la împăratul de-i spune că eu îi fac podul.

Moşneagul atunci zise îngăimat:

– D'apoi ai să-l poţi face, dragul tatei?

– Despre asta n-aibi grijă, tată, că eşti cu mine. Numai du-te şi vesteşte împăratului ce-am spus eu!

Baba, atunci, venindu-şi în sine, sărută băiatul şi-i zise:

– Dragul mamei, drag! Nu-ţi pune viaţa în primejdie, şi pe noi să ne laşi, tocmai acum, străini, cu inima arsă şi fără nici un sprijin!

– Nu te îngriji, mămucă, defel; că trăind şi nemurind ai să vezi cine sunt eu.

Atunci moşneagul, nemaiavând ce zice, îşi piaptănă barba frumos, ia toiagul bătrâneţilor în mână, apoi iese din casă şi porneşte spre împărăţie şi, cum ajunge în târg, se duce cu pieptul deschis drept la palatul împăratului. Un străjer, cum vede pe moşneag că stă pe-acolo, îl întreabă:

– Da' ce vrei, moşule!

– Ia, am treabă la împăratul; feciorul meu se prinde că i-a face podul.

Străjerul, ştiind porunca, nu mai lungeşte vorba, ci ia moşneagul şi-l duce înaintea împăratului. Împăratul, văzând pe moşneag, îl întreabă:

– Ce voieşti de la mine, moşule?

– Să trăiţi mulţi ani cu bine, luminate şi preaputernice împărate! Fecioru-meu, auzind că aveţi fată de măritat, m-a trimis, din partea lui, ca să aduc la cunoştinţa măriei-voastre că el, cică, poate să vă facă podul.

– Dacă poate să-l facă, facă-l, moşnege; şi atunci fata şi jumătate din împărăţia mea ale lui să fie. Iară de nu, atunci... poate-i fi auzit ce-au păţit alţii, mai de viţă decât dânsul?! Dacă te prinzi aşa, apoi mergi de-ţi adă feciorul încoace. Iară de nu, caută-ţi de drum şi nu umbla cu gărgăunii în cap.

Moşneagul, auzind aceste chiar din gura împăratului, se pleacă până la pământ; apoi iese şi porneşte spre casă, ca să-şi aducă feciorul. Şi, cum ajunge acasă, spune fecioru-său ce a zis împăratul. Purcelul atunci, plin de bucurie, începe a zburda prin bordei, dă un ropot pe sub laiţe, mai răstoarnă câteva oale cu râtul şi zice:

– Haidem, tătucă, să mă vadă împăratul!

Baba, atunci, începe a se boci şi a zice:

– Se vede că eu nu mai am parte în lumea asta de nimica! Până acum m-am chinuit de l-am crescut şi l-am scos din toată nevoia, şi acum... parcă văd c-am să rămân fără dânsul!

Şi, tot bocind ea, o apucă leşin de supărare. Iar moşneagul, de cuvânt; pune cuşma pe cap, o îndeasă pe urechi, îşi ia toiagul în mână, iese din casă şi zice:

– Hai cu tata, băiete, s-aducem noră mâne-ta.

Purcelul, atunci, de bucurie, mai dă un ropot pe sub laiţe, apoi se ia după moşneag şi, cât colè, mergea în urma lui, grohăind şi muşluind pe jos, cum e treaba porcului. Abia ajung ei la porţile palatului împărătesc, şi străjerii, cum îi văd, încep a se uita unul la altul şi a bufni de râs.

– Da' ce-i acesta, moşule? zise unul din ei.

– D'apoi acesta mi-e feciorul, care se prinde c-a face podul împăratului.

– Doamne, moşule, Doamne! multă minte îţi mai trebuie! zise un străjer bătrân; se vede că ţi-ai urât zilele!

– Apoi dă, ce-i scris omului în frunte-i este pus, şi tot de-o moarte are să moară cineva.

– D-ta, moşule, cum vedem noi, cauţi pricina ziua-miaza-mare, cu lumânare, ziseră străjerii.

– D-apoi asta nu vă priveşte pe d-voastre; ia, mai bine păziţi-vă gura şi daţi de ştire împăratului c-am venit noi, răspunse moşneagul.

Străjerii, atunci, se uită lung unul la altul şi strâng şi ei din umeri, apoi unul din ei vesteşte împăratului despre venirea noilor peţitori, moşneagul cu purcelul său! Atunci împăratul îl cheamă înaintea sa. Moşneagul, cum intră, se pleacă până la pământ şi stă la uşă, smerit. Iară purcelul calcă înainte pe covoare, grohăind, şi începe a muşlui prin casă.

Atunci împăratul, văzând aşa mare obrăznicie, pe de-o parte i-a venit a râde, iară pe de alta se tulbură grozav şi zise:

– Da' bine, moşnege, când ai venit în cela rând, parcă erai în toată mintea; dar acum unde te visezi, de umbli cu porci după tine? Şi cine te-a pus la cale să mă iei tocmai pe mine în bătaie de joc?

– Ferească Dumnezeu, înălţate împărate, să cuget eu, om bătrân, la una ca asta! D-apoi, să avem iertare, luminarea-voastră, că acesta mi-i flăcăul, despre care v-am spus mai deunăzi că m-a trimis la măria-voastră, dacă vă mai aduceţi aminte.

– Şi el are să-mi facă podul?

– D-apoi aşa nădăjduim în Dumnezeu, că chiar el, măria-ta!

– Hai! ia-ţi porcul de-aici şi ieşi afară! Şi dacă până mâine dimineaţă n-a fi podul gata, moşnege, are să-ţi stea capul unde-ţi stau tălpile. Înţelesu-m-ai?

– Milostiv este Cel-de-sus, măria-voastră! Iară dacă s-a întâmpla, – să nu bănuiţi, puternice împărate! – după dorinţa luminării-voastre, apoi atunci să ne trimiteţi copila acasă.

Şi zicând aceste, se pleacă după obicei, îşi ia purcelul, iese şi porneşte spre casă, urmat de câţiva ostaşi, în paza cărora l-a dat împăratul până a doua zi; ca să vadă ce poate fi una ca asta. Căci multă vorbă, mult râs şi mare nedumerire se mai făcuse la palat şi în toate părţile despre o astfel de batjocură nemaipomenită.

Şi, către seară, ajungând moşneagul şi cu purcelul acasă, pe babă o apucă un tremur, de spaimă, şi începe a se văicăra şi a zice:

– Vai de mine, moşnege! da' ce foc mi-ai adus la casă? Mie ostaşi îmi trebuiesc?

– Încă mai ai gură să întrebi?! acestea-s faptele tale; m-am luat după capul tău cel sec şi m-am dus pe coclauri să-ţi aduc copii de suflet. Şi acum, iaca în ce chichion am intrat! Că n-am adus eu ostaşii, ci ei m-au adus pe mine. Şi capului meu se vede că până mâine dimineaţă i-a fost scris să mai steie unde stă!

Purcelul însă umbla muşluind prin casă după mâncare şi nici grijă n-avea despre încurcala ce făcuse. Moşnegii s-au ciondănit cât s-au mai ciondănit şi, cât erau ei de îngrijiţi, despre ziuă au adormit. Iară purcelul atunci s-a suit binişor pe laiţă, a spart o fereastră de bărdăhan şi, suflând o dată din nări, s-au făcut că două suluri de foc, de la bordeiul moşneagului, care acum nu mai era bordei, şi până la palatul împăratului. Şi podul, cu toate cele poruncite, era acum gata. Iară bordeiul moşneagului se prefăcuse într-un palat mult mai strălucitor decât al împăratului! Şi, deodată, baba şi moşneagul se trezesc îmbrăcaţi în porfiră împărătească, şi toate bunătăţile de pe lume erau acum în palaturile lor. Iară purcelul zburda şi se tologea numai pe covoare, în toate părţile.

Tot în acea vreme, şi la împărăţie straşnică zvoană s-a făcut, şi însuşi împăratul cu sfetnicii săi, văzând această mare

minune, grozav s-au speriat, şi temându-se împăratul să nu i se întâmple ceva de rău, a făcut sfat şi a găsit cu cale să dea fata după feciorul moşneagului şi de îndată a şi trimis-o. Căci şi împăratul, cât era de împărat, le dăduse acum toate pe una, şi nici măcar aceea nu era bună: frica!

Nuntă n-a mai făcut, căci cu cine era s-o facă? Fata împăratului, cum a ajuns la casa mirelui, i-au plăcut palaturile şi socrii. Iar când a dat cu ochii de mire, pe loc a încremenit, dar mai pe urmă, strângând ea din umeri, a zis în inima sa: „Dacă aşa au vrut cu mine părinţii şi Dumnezeu, apoi aşa să rămâie". Şi s-a apucat de gospodărie.

Purcelul toată ziua muşluia prin casă, după obiceiul său, iară noaptea, la culcare, lepăda pielea cea de porc şi rămânea un fecior de împărat foarte frumos! Şi n-a trecut mult, şi nevasta lui s-a deprins cu dânsul, de nu-i mai era acum aşa de urât ca dintâi.

La vro săptămână, două, tânăra împărăteasă, cuprinsă de dor, s-a dus să-şi mai vadă părinţii; iară pe bărbat l-a lăsat acasă, căci nu-i da mâna să iasă cu dânsul. Părinţii, cum au văzut-o, s-au bucurat cu bucurie mare, şi, întrebând-o despre gospodărie şi bărbat, ea a spus tot ce ştia. Atunci împăratul a început s-o sfătuiască, zicând:

– Draga tatei! Să nu cumva să te împingă păcatul să-i faci vrun neajuns, ca să nu păţeşti vreo nenorocire! Căci, după cum văd eu, omul acesta, sau ce-a fi el, are mare putere. Şi trebuie să fie ceva neînţeles de mintea noastră, de vreme ce a făcut lucruri peste puterea omenească!

După aceasta au ieşit amândouă împărătesele în grădină ca să se plimbe. Şi aici, mama sfătui pe fată cu totul de alt fel:

– Draga mamei, ce fel de viaţă ai să mai duci tu dacă nu poţi ieşi în lume cu bărbatul tău? Eu te sfătuiesc aşa: să potriveşti totdeauna să fie foc zdravăn în sobă şi, când a adormi bărbatu-tău, să iei pielea cea de porc şi s-o dai în foc, ca să ardă, şi atunci ai să te mântui de dânsa!

– Că bine zici, mamă! iaca, mie nu mi-a venit în cap de una ca asta.

Şi cum s-a întors împărăteasa cea tânără seara acasă, a şi poruncit să-i facă un foc bun în sobă. Şi când dormea bărbatu-său mai bine, ea a luat pielea cea de porc, de unde o punea el, şi a dat-o pe foc! Atunci perii de pe dânsa au început a pârâi şi pielea a sfârâi, prefăcându-se în cioric ars şi apoi în scrum; şi a făcut în casă o duhoare aşa de grozavă, încât bărbatul pe loc s-a trezit înspăimântat, a sărit drept în picioare şi s-a uitat cu jale în sobă. Şi când a văzut această mare nenorocire, a lăcrimat, zicând:

– Alei! femeie nepricepută! Ce-ai făcut? De te-a învăţat cineva, rău ţi-a priit, iară de-ai făcut-o din capul tău, rău cap ai avut!

Atunci ea deodată s-a văzut încinsă peste mijloc cu un cerc zdravăn de fier. Iară bărbatu-său i-a zis:

– Când voi pune eu mâna mea cea dreaptă pe mijlocul tău, atunci să plesnească cercul acesta, şi numai atunci să se nască pruncul din tine, pentru că ai ascultat de sfaturile altora, de ai nenorocit şi căzăturile ieste de bătrâni, m-ai nenorocit şi pe mine şi pe tine deodată! Şi dacă vei avea cândva nevoie de mine, atunci să ştii că mă cheamă *Făt-Frumos* şi să mă cauţi la Mănăstirea-de-Tămâie.

Cum a sfârşit de zis aceste, deodată s-a stârnit un vânt năprasnic, şi, venind un vârtej înfricoşat, a ridicat pe ginerele împăratului în sus şi s-a făcut nevăzut. Atunci podul cel minunat îndată s-a stricat şi s-a mistuit, de nu se ştie ce s-a făcut. Iară palatul în care şedeau moşnegii şi cu nora, cu toate bogăţiile şi podoabele din el, s-a schimbat iarăşi în sărăcăciosul bordei al moşneagului, de mai înainte. Atunci bătrânii, văzând astă mare nenorocire şi pe nora lor în aşa hal, au început a o mustra, cu lacrimi în ochi, şi a-i zice cu asprime să se ducă unde ştie, că ei n-au cu ce s-o ţină.

Ea, văzându-se acum aşa de nenorocită şi oropsită, ce să facă şi încotro s-apuce? Să se ducă la părinţi? Se temea de asprimea tată-său şi de şugubaţa defăimare a oamenilor! Să rămână pe loc? Nu avea cele trebuitoare şi-i era lehamete de

mustrările socrilor. În sfârşit, s-a hotărât a se duce în toată lumea, să-şi caute bărbatul. Şi hotărându-se astfel, a zis Doamne-ajută! şi a pornit încotro a văzut cu ochii. Şi a mers ea, a mers tot înainte, prin pustiuri, un an de zile, până a ajuns într-un loc sălbatic şi cu totul necunoscut. Şi aici, văzând o căsuţă tupilată şi acoperită cu muşchi, care mărturisea despre vechimea ei, a bătut la poartă. Atunci se aude dinlăuntru un glas de femeie bătrână, zicând:

– Cine-i acolo?

– Eu sunt, un drumeţ rătăcit.

– De eşti om bun, dă-te aproape de chilioara mea; iară de eşti om rău, du-te departe de pe locurile aceste, că am o căţea cu dinţii de oţel şi, de i-oi da drumul, te face mii de fărâme!

– Om bun, măicuţă!

Atunci i se deschide poarta şi drumeaţa intră înlăuntru.

– Da' ce vânt te-a adus şi cum ai putut răzbate prin aceste locuri, femeie, hăi? Că pasăre măiastră nu vine pe aici, necum om pământean.

Atunci drumeaţa a oftat din greu şi a zis:

– Ia, păcatele mele m-au adus, măicuţă. Caut Mănăstirea-de-Tămâie şi nu ştiu în care parte a lumii se află!

– Se vede că tot mai ai oleacă de noroc de ai nimerit tocmai la mine. Eu sunt sfânta Miercuri, de-i fi auzit de numele meu.

– De nume am auzit, măicuţă, dar că te afli în lumea asta, nici prin cap nu mi-a trecut vreodată.

– Vezi? Tot de noroc să se plângă omul!

Apoi sfânta Miercuri a strigat o dată cu glas puternic, şi pe loc s-au adunat toate jivinele din împărăţia ei; şi, întrebându-le despre Mănăstirea-de-Tămâie, au răspuns toate deodată că nici n-au auzit măcar pomenindu-se de numele ei. Sfânta Miercuri, auzind aceste, s-a arătat cu mare părere de rău, dar, neavând nici o putere, a dat drumeţei un corn de prescură şi un păhăruţ de vin, ca să-i fie pentru hrană la drum; şi i-a mai dat încă o furcă de aur, care torcea singură, şi i-a

zis cu binişorul: „Păstreaz-o, că ţi-a prinde bine la nevoie". Apoi a îndreptat-o la soră-sa cea mai mare, la sfânta Vineri.

Şi drumeaţa, pornind, a mers iar un an de zile tot prin locuri sălbatice şi necunoscute, până ce cu mare greu ajunse la sfânta Vineri. Şi aici i s-a întâmplat ca şi la sfânta Miercuri: numai că sfânta Vineri i-a mai dat şi ea un corn de prescură, un păhăruţ de vin şi o vârtelniţă de aur care depăna singură; şi a îndreptat-o şi ea cu multă bunătate şi blândeţe la soră-sa cea mai mare, la sfânta Duminică. Şi de aici drumeaţa, pornind chiar în acea zi, a mers iarăşi un an de zile prin nişte pustietăţi şi mai grozave decât cele de până aici. Şi fiind însărcinată pe al treilea an, cu mare greutate a putut să ajungă şi până la sfânta Duminică. Şi sfânta Duminică a primit-o cu aceeaşi rânduială şi tot aşa de bine ca şi surorile sale. Şi făcându-i-se milă de această nenorocită şi zdruncinată fiinţă, a strigat şi sfânta Duminică o dată, cât a putut, şi îndată s-au adunat toate vietăţile: cele din ape, cele de pe uscat şi cele zburătoare. Şi atunci ea le-a întrebat cu tot dinadinsul dacă ştie vreuna din ele în care parte a lumii se află Mănăstirea-de-Tămâie. Şi toate au răspuns, ca dintr-o singură gură, că nu li s-a întâmplat să audă măcar vorbindu-se vreodată depre aceasta. Atunci sfânta Duminică a oftat din adâncul inimii, s-a uitat galeş la nenorocita drumeaţă şi i-a zis:

– Se vede că vrun blestem al lui Dumnezeu, sau altăceva, aşa trebuie să fie, de nu ai parte de ceea ce cauţi, fiica mea! Că aici este capătul unei lumi necunoscute încă şi de mine, şi oricât ai voi tu şi oricare altul să mai meargă înainte de aici, este cu neputinţă.

Şi atunci, numai iaca un ciocârlan şchiop se vede venind, cât ce putea; şi, şovâlc, şovâlc, şovâlc! se înfăţişază înaintea sfintei Duminici. Atunci ea îl întreabă şi pe acesta:

– Tu, ciocârlane, nu cumva ştii unde se află Mănăstirea-de-Tămâie?

– Da' cum să nu ştiu, stăpână? Că doar pe-acolo m-a purtat dorul, de mi-am frânt piciorul.

– Dacă-i aşa, apoi acum îndată ia pe această femeie, du-o numaidecât acolo, cum îi şti tu, şi povăţuieşte-o cum a fi mai bine.

Atunci ciocârlanul, oftând, a răspuns cu smerenie:

– Mă supun cu toată inima la slujba măriei-voastre, stăpână, deşi este foarte cu anevoie de mers până acolo.

Apoi sfânta Duminică a dat şi ea drumeţei un corn de prescură şi un păhăruţ de vin, ca să-i fie pentru hrană până la Mănăstirea-de-Tămâie; şi i-a mai dat o tipsie mare de aur şi o cloşcă tot de aur, bătută cu pietre scumpe, şi cu puii tot de aur, ca să-i prindă bine la nevoie; şi apoi a dat-o pe seama ciocârlanului, care îndată a şi pornit, şovâlcâind.

Şi când ciocârlanul pe jos, când drumeaţa pe sus, când ea pe jos, când el pe sus. Şi când biata drumeaţă nu mai putea nici pe sus, nici pe jos, atunci îndată ciocârlanul o lua pe aripioarele sale şi o ducea. Şi tot aşa mergând ei încă un an de zile, cu mare greutate şi zdruncen, au trecut peste nenumărate ţări şi mări, şi prin codri şi pustietăţi aşa de îngrozitoare, în care fojgăiau balauri, aspide veninoase, vasiliscul cel cu ochi fermecători, vidre câte cu douăzeci şi patru de capete şi altă mulţime nenumărată de gângănii şi jigănii înspăimântătoare, care stăteau cu gurile căscate, numai şi numai să-i înghită; despre a cărora lăcomie, viclenie şi răutate nu-i cu putinţă să povestească limba omenească.

Şi, în sfârşit, după atâta amar de trudă şi primejdii, cu mare ce au izbutit să ajungă la gura unei peşteri. Aici călătoarea s-a suit iarăşi pe aripile ciocârlanului, din care abia mai putea fâlfâi, şi el şi-a dat drumul cu dânsa pe o altă lume, unde era un rai, şi nu altăceva!

– Iaca Mănăstirea-de-Tămâie! zise ciocârlanul. Aici se află Făt-Frumos, pe care îl cauţi tu de-atât amar de vreme. Nu cumva ţi-i cunoscut ceva pe aici?

Atunci ea, deşi îi fugeau ochii de atâtea străluciri, se uită mai cu băgare de seamă şi îndată cunoaşte podul cel minunat din ceea lume şi palatul în care trăise ea cu Făt-Frumos aşa de puţin, şi îndată i se umplură ochii de lacrimi de bucurie.

– Mai stai! şi nu te bucura aşa degrabă, că încă eşti nemernică pe aceste locuri şi tot n-ai scăpat de primejdii, zise ciocârlanul.

Îi arată apoi o fântână, unde trebuia să se ducă trei zile de-a rândul; îi spune cu cine are să se întâlnească şi ce să vorbească; o povăţuieşte ce să facă, rând pe rând, cu *furca*, cu *vârtelniţa*, cu *tipsia* şi cu *cloşca cu puii de aur* dăruite ei de cele trei surori: sfânta Miercuri, sfânta Vineri şi sfânta Duminică.

Apoi, luându-şi ziua bună de la călătoarea încredinţată lui, iute se întoarnă înapoi, zburând neîncetat de frică să nu-i mai rupă cineva şi celălalt picior. Iară nemernica drumeaţă, lăcrimând, îl petrecea cu ochii în zbor, mergând spre fântâna ce-i arătase el.

Şi cum ajunge la fântână, scoate mai întâi furca, de unde o avea strânsă, şi apoi se pune jos să se odihnească.

Nu trece mult şi, venind o slujnică să ia apă, cum vede o femeie necunoscută şi furca cea minunată torcând singură fire de aur, de mii de ori mai subţiri decât părul din cap, fuga la stăpână-sa şi-i dă de veste!

Stăpâna acestei slujnice era viespea care înălbise pe dracul, îngrijitoarea de la palatul lui Făt-Frumos, o vrăjitoare straşnică, care închega apa şi care ştia toate drăcăriile de pe lume. Dar numai un lucru nu ştia hârca: gândul omului. Talpaiadului, cum aude despre această minunăţie, trimite slujnica degrabă, să-i cheme femeia cea străină la palat şi, cum vine, o întreabă:

– Am auzit că ai o furcă de aur care toarce singură. Nu ţi-e de vânzare, şi cât mi-i cere pe dânsa, femeie, hăi?

– Ia, să mă laşi să stau într-o noapte în odaia unde doarme împăratul.

– De ce nu? Dă furca încoace şi rămâi aici până la noapte, când s-a înturna împăratul de la vânătoare.

Atunci drumeaţa dă furca şi rămâne. Ştirba-baba-cloanţa, ştiind că împăratul are obicei a bea în toată seara o cupă de

lapte dulce, i-a pregătit acum una ca să doarmă dus până a doua zi dimineaţă. Şi cum a venit împăratul de la vânătoare şi s-a pus în aşternut, hârca i-a şi trimis laptele; şi cum l-a băut împăratul, pe loc a adormit ca mort. Atunci Talpa-iadului a chemat pe necunoscuta drumeaţă în odaia împăratului, după cum avusese tocmeală, şi a lăsat-o acolo, zicându-i încetişor:

– Şezi aici până despre ziuă, ca am să vin atunci tot eu să te iau.

Hârca, nu doar că şoptea şi umbla cătinel ca să n-o audă împăratul, ci avea grijă să n-o audă, din odaia de alăturea, un credincios al împăratului, care în toate zilele umbla cu dânsul la vânat.

Şi cum s-a depărtat băboiul de acolo, nenorocita drumeaţă a îngenuncheat lângă patul soţului ei şi a început a plânge cu amar şi a zice:

– Făt-Frumos! Făt-Frumos! Întinde mâna ta cea dreaptă peste mijlocul meu, ca să plesnească cercul ist afurisit şi să nasc pruncul tău!

Şi, sărmana, s-a chinuit aşa până despre ziuă, dar înzadar, căci împăratul parcă era dus pe ceea lume! Despre ziuă, Tălpoiul a venit posomorâtă, a scos pe necunoscuta de acolo şi i-a zis cu ciudă să iasă din ogradă şi să meargă unde ştie. Şi nenorocita, ieşind cu nepus în masă şi necăjită ca vai de ea, s-a dus iarăşi la fântână şi a scos acum vârtelniţa. Şi venind iarăşi slujnica la apă şi văzând şi această mare minune, fuga la stăpână-sa şi-i spune că femeia ceea de ieri are acum o vârtelniţă de aur, care deapănă singură şi care-i mult mai minunată decât furca ce i-a dat. Atunci pohoaţa de babă o cheamă iarăşi la dânsa prin slujnică, pune mâna şi pe vârtelniţă, tot cu acelaşi vicleşug, şi a doua zi dis-dimineaţă o scoate iarăşi din odaia împăratului şi din ogradă.

Însă în această noapte credinciosul împăratului, simţind ce s-a petrecut şi făcându-i-se milă de nenorocita de străină, ş-a pus în gând să descopere vicleşugul babei. Şi cum s-a sculat împăratul şi s-a pornit la vânătoare, credinciosul i-a spus cu

de-amănuntul ce se petrecuse în odaia lui în cele două nopţi din urmă. Şi împăratul, cum a auzit aceste, pe loc a tresărit, de parcă i-a dat inima dintr-însul. Apoi a plecat ochii în jos şi a început a lăcrima. Şi pe când din ochii lui Făt-Frumos se scurgeau şiroaie de lacrimi, la fântâna ştiută, urgisita şi zbuciumata lui soţie scosese acum pe tipsie şi cloşca cu puii de aur, cea mai de pe urmă a ei nădejde! Şi cum sta ea în preajma fântânii, numai ce iaca pe slujnica ştiută iarăşi o aduce Dumnezeu la fântână, şi când mai vede şi această mare minunăţie, nici mai aşteaptă să ia apă, ci fuga la stăpână-sa şi-i spune.

– Doamne, stăpână, Doamne! Ce-am văzut eu! Femeia ceea are acum o tipsie de aur şi o cloşcă de aur, cu puii tot de aur, aşa de frumoşi, de-ţi fug ochii pe dânşii!

Băborniţa, cum aude aceasta, pe loc trimite s-o cheme, zicând în gândul său: „După ce umblă ea nu se mănâncă".

Şi cum vine străina, hoanghina pune mâna şi pe tablaua cea de aur şi pe cloşca de aur cu puii de aur, tot cu acelaşi vicleşug.

Dar împăratul, când a venit în astă-sară de la vânat şi când i s-a adus laptele, a zis în gândul său:

– Acest lapte nu se mai bea şi, cum a zis, l-a şi aruncat pe furiş, undeva, şi pe loc s-a făcut că doarme dus.

După ce hârca s-a încredinţat că împăratul doarme, bizuindu-se ea şi acum în puterea băuturii sale, a adus iarăşi pe străină în odaia lui, tot cu aceeaşi rânduială ca şi în nopţile trecute; şi lăsând-o acolo, s-a depărtat! Atunci zbuciumata drumeaţă, căzând iarăşi în genunchi lângă patul soţului ei, se îneca în lacrimi, spunând iarăşi cuvintele aceste:

– Făt-Frumos! Făt-Frumos! Fie-ţi milă de două suflete nevinovate, care se chinuiesc de patru ani, cu osânda cea mai cumplită! Şi întinde mâna ta cea dreaptă peste mijlocul meu, să plesnească cercul şi să se nască pruncul tău, că nu mai pot duce această nefericită sarcină!

Şi când a sfârşit de zis aceste, Făt-Frumos a întins mâna, ca prin somn, şi când s-a atins de mijlocul ei, dang! a plesnit

cercul, şi ea îndată a născut pruncul, fără a simţi câtuşi de puţin durerile facerii. După aceasta împărăteasa povesteşte soţului său câte a pătimit ea de când s-a făcut el nevăzut.

Atunci împăratul, chiar în puterea nopţii, se scoală, ridică toată curtea în picioare şi porunceşte să-i aducă pe hârca de babă înaintea sa, dimpreună cu toate odoarele luate cu vicleşug de la împărăteasa lui. Apoi mai porunceşte să-i aducă o iapă stearpă şi un sac plin cu nuci, şi să lege şi sacul cu nucile şi pe hârcă de coada iepei, şi să-i dea drumul. Şi aşa s-a făcut. Şi când a început iapa a fugi, unde pica nuca, pica şi din Talpa-iadului bucăţica; şi când a picat sacul, i-a picat şi hârcei capul.

Hârca aceasta de babă era scroafa cu purceii din bulhacul peste care v-am spus că dăduse moşneagul, crescătorul lui Făt-Frumos. Ea, prin drăcăriile ei, prefăcuse atunci pe stăpânu-său, Făt-Frumos, în purcelul cel răpciugos şi răpănos, cu chip să-l poată face mai pe urmă ca să ia vreo fată de-a ei, din cele unsprezece ce avea şi care fugiseră după dânsa din bulhac. Iaca dar pentru ce Făt-Frumos a pedepsit-o aşa de grozav. Iară pe credincios cu mari daruri l-au dăruit împăratul şi împărăteasa, şi pe lângă dânşii l-au ţinut până la sfârşitul vieţii lui.

Acum, aduceţi-vă aminte, oameni buni, că Făt-Frumos nu făcuse nuntă când s-a însurat. Dar acum a făcut şi nunta şi cumătria totodată, cum nu s-a mai pomenit şi nici nu cred că s-a mai pomeni una ca aceasta undeva. Şi numai cât a gândit Făt-Frumos, şi îndată au şi fost de faţă părinţii împărătesei lui şi crescătorii săi, baba şi moşneagul, îmbrăcaţi iarăşi în porfiră împărătească, pe care i-au pus în capul mesei. Şi s-a adunat lumea de pe lume la această mare şi bogată nuntă, şi a ţinut veselia trei zile şi trei nopţi, şi mai ţine şi astăzi, dacă nu cumva s-a sfârşit.

POVESTEA LUI STAN PĂŢITUL

Era odată un flăcău stătut, pe care-l chema Stan. Şi flăcăul acela din copilăria lui se trezise prin străini, fără să cunoască tată şi mamă şi fără nici o rudă care să-l ocrotească şi să-l ajute.

Şi, ca băiat străin ce se găsea, nemernicind el de colo până colo pe la uşile oamenilor, de unde până unde s-a oploşit de la o vreme într-un sat mare şi frumos.

Şi aici, slujind cu credinţă ba la unul, ba la altul, până la vârsta de treizeci şi mai bine de ani, şi-a sclipuit puţine parale, câteva oi, un car cu boi şi o văcuşoară cu lapte. Mai pe urmă şi-a înjghebat şi o căsuţă, şi apoi s-a statornicit în satul acela pentru totdeauna, trăgându-se la casa lui şi muncind ca pentru dânsul. Vorba ceea: „Şi piatra prinde muşchi dacă şede mult într-un loc".

Şi cum s-a văzut flăcăul cu casă şi avere bunicică, nu mai sta locului, cum nu stă apa pe pietre, şi mai nu-l prindea somnul de harnic ce era. Dintr-o parte venea cu carul, în alta se ducea, şi toate treburile şi le punea la cale singurel. Nu-i vorbă că, de greu, greu îi era; pentru că, în lipsa lui, n-avea cine să-i îngrijească de casă şi de vitişoare cum trebuie. Numai, dă! ce să facă bietul om? Cum era să se întindă mai mult, că de-abia acum se prinsese şi el cu mâinile de vatră; şi câte a tras până s-a văzut la casa lui, numai unul Dumnezeu ştie. De-aceea alerga singur zi şi noapte în toate părţile, cum putea, şi muncea în dreapta şi în stânga, că doar-doar a încăleca pe nevoie, ş-apoi atunci, văzând şi făcând.

Toate ca toate, dar urâtul îi venea de hac. În zile de lucru, calea-valea; se lua cu treaba şi uita de urât. Dar în nopţile

cele mari, când era câte o givorniţă cumplită şi se mai întâmpla să fie şi sărbători la mijloc, nu mai ştia ce să facă şi încotro să apuce, vorba cântecului:

De urât mă duc de-acasă,
Şi urâtul nu mă lasă;
De urât să fug în lume,
Urâtul fuge cu mine.

Se vede lucru că aşa e făcut omul, să nu fie singur. De multe ori i-a venit flăcăului în cap să se însoare, dar când îşi aducea aminte uneori de câte i-au spus că au pătimit unii şi alţii de la femeile lor, se lua pe gânduri şi amâna, din zi în zi şi de joi până mai de-apoi, această poznaşă trebuşoară şi gingaşă în multe privinţe, după cum o numea el, gândindu-se mereu la multe de toate... Unii zic aşa, că femeia-i sac fără fund. Ce-a mai fi şi asta? Alţii, că să te ferească Dumnezeu de femeia leneşă, mârşavă şi risipitoare; alţii alte năstruşnicii, încât nu ştii ce să crezi şi ce să nu crezi?

Numai nu-i vorbă că am văzut eu şi destui bărbaţi mult mai ticăiţi şi mai chitcăiţi decât cea mai bicisnică femeie. Şi aşa, trezindu-se el în multe rânduri vorbind singur, ca nebunii, sta în cumpene: să se însoare... să nu se însoare?!...

Şi, ba s-a însura la toamnă, ba la iarnă, ba la primăvară, ba la vară, ba iar la toamnă, ba vremea trece, flăcăul începe şi el a se trece, mergând tot înainte cu burlăcia, şi însurătoarea rămâne baltă. Şi apoi este o vorbă: că până la 20 de ani se însoară cineva singur; de la 20–25 îl însoară alţii; de la 25-30 îl însoară o babă, iară de la 30 de ani înainte numai dracu-i vine de hac.

Tocmai aşa s-a întâmplat şi cu flăcăul acesta că, până la vremea asta, nici el de la sine, nici prietenii, nici babele – câtu-s ele de-a dracului, de prefăcute şi iscoditoare – tot nu l-au putut face să se însoare.

Stan era om tăcut în felul său, dar şi când da câte-o vorbă dintr-însul vorba era vorbă, la locul ei, şi nu-l putea răpune te miri cine.

Mulţi trăgeau nădejdea să-l ia de ginere, dar flăcăul era chitit la capul său şi nu se da cu una, cu două. Şi aşa, de la o vreme, şi prietenii şi babele, lehămetindu-se, l-au dat în burduful dracului şi l-au lăsat pe seama lui, să facă de-acum înainte ce-a şti el cu dânsul, că ei şi-au luat toată nădejdea.

Amu, într-una din zile, flăcăul se scoală de noapte, face mămăligă îmbrânzită şi ce-a mai dat Dumnezeu, pune mâncarea în traistă, înjugă boii la car, zice Doamne-ajută şi se duce la pădure, să-şi aducă un car de lemne. Şi ajungând el în pădure pe când se mijea de ziuă, a tăiat lemne, a încărcat carul zdravăn şi l-a cetluit bine, şi pân-or mai mânca boii, s-a pus să mănânce şi el ceva. Şi după ce a mâncat cât a trebuit, i-a mai rămas o bucăţică de mămăligă îmbrânzită şi, făcând-o boţ, a zis: „Ce s-o mai duc acasă? ia s-o pun ici pe teşitura asta, că poate-a găsi-o vreo lighioaie ceva, a mânca-o şi ea ş-a zice-o bodaproste". Şi punând mămăliga pe teşitură, înjugă boii, zice iar un Doamne-ajută şi, pe la prânzişor, porneşte spre casă. Şi cum a pornit el din pădure, pe loc s-a şi stârnit un vifor cumplit, cu lapoviţă în două, de nu vedeai nici înainte, nici înapoi. Mânia lui Dumnezeu ce era afară! să nu scoţi câine din casă, dar încă om! Însă dracul nu caută mai bine; la aşa vreme te face să pierzi răbdarea şi, fără să vrei, te vâră în păcat.

În acea zi, Scaraoschi, căpetenia dracilor, voind a-şi face mendrele cum ştie el, a dat poruncă tuturor slugilor sale ca să apuce care încotro a vedea cu ochii, şi pretutindene, pe mare şi pe uscat, să vâre vrajbă între oameni şi să le facă pacoste.

Atunci dracii s-au împrăştiat, iute ca fulgerul, în toate părţile. Unul din ei a apucat spre păduri, să vadă de n-a putea trebălui ceva şi pe-acolo; doar a face pe vrun om să bârfească împotriva lui Dumnezeu, pe altul să-şi chinuiască boii, altuia să-i rupă vrun capăt sau altceva de la car, altuia să-i schilodească vrun bou, pe alţii să-i facă să se bată până s-or ucide, şi câte alte bazaconii şi năzbutii de care iscodeşte şi vrăjeşte dracul.

Ce-or fi isprăvit ceilalţi draci nu ştim, dar acestui de la pădure nu i-a mers în acea zi. S-a pus el, nu-i vorbă, luntre şi punte ca să-şi vâre codiţa cea bârligată undeva, dar degeaba i-a fost, că, pe unde se ducea, tot în gol umbla.

Şi tot cercând el ba ici, ba colea, înspre seară numai ce dă de-o pârtie. Atunci se ia tiptil-tiptil pe urma ei şi se duce tocmai la locul de unde încărcase Stan lemnele. Şi, când colo, găseşte numai locul, pentru că flăcăul, după cum am spus, de mult ieşise din pădure şi se dusese în treaba lui.

Văzând el dracul că nici aici n-a izbutit nimica, crâşcă din măsele şi crapă de ciudă, pentru că era îngrijit cu ce obraz să se înfăţişeze înaintea lui Scaraoschi; ş-apoi, afară de aceasta, era buimac de cap şi hămesit de foame, de atâta umblet.

Şi cum sta el pe gânduri, posomorât şi bezmetic, numai iaca ce vede pe-o teşitură un boţ de mămăligă. Atunci, bucuria dracului! Odată-o şi haleşte şi nu zice nimica. Apoi, nemaiavând ce face, îşi ia coada între vine şi se întoarce la stăpânu-său, şi, cum ajunge în iad, Scaraoschi îl întreabă:

– Ei, copile, ce ispravă ai făcut? Câte suflete mi-ai arvonit? Dă-ţi solia!

– Ia, mai nimica, stăpâne, răspunse dracul, ruşinat şi tremurând ca varga de frică; se vede c-am pornit într-un ceas rău. Vremea a fost prea dimpotrivă, cum ştiţi, şi numai un om a venit azi în pădure, dar şi-acela a scăpat de mine, căci am dat în urma lui târziu, tocmai când se dusese. Noroc numai c-am găsit pe-o teşitură un boţ de mămăligă, de-am mâncat, căci îmi gârâiau maţele de foame. Alta nu mai ştiu nimica, întunecimea-voastră.

– Ei bine, zmârdoare urâcioasă ce eşti, de mâncat ai mâncat boţul cel de mămăligă, dar ce-a zis omul acela când a pus mămăliga acolo, pe teşitură, ai tu la ştiinţă?

– Ba de asta nu ştiu nimica, stăpâne.

– Apoi, ce păzeşti tu alta, dacă nu ştii nici macar ceea ce vorbesc muritorii? Să-ţi spun eu dară, deşi n-am fost în pădure, ca tine: a zis că cine-a mânca boţul cel de mămăligă să zică bodaproste. Zis-ai tu ceva când ai mâncat-o?

– Ba n-am zis nimica, stăpâne.

– Aşa? În loc să-ţi dai osteneală ca să afli până şi gândul oamenilor, tu nu ştii nici măcar ceea ce vorbesc ei? Mai pot eu să am nădejde în voi? Ei, las' că-ţi găsesc eu acuş leacul; te-i învăţa tu minte de altă dată! Hai, porneşte acum degrabă la omul acela, şi să-i slujeşti taman trei ani de zile, cu credinţă, la ce te-a pune el! Simbrie în bani să nu primeşti de la dânsul, ci să faci tocmală că, după ce ţi-i împlini anii, să ai a lua din casa lui ce-i vrea tu; şi aceea are să fie de trebuinţă la talpa iadului, că au început a putrezi căpătâiele... Ia să vedem, ţi-a veni în cap ce ai să iei? hai, gata eşti? ia-ţi tălpăşiţa!

– Gata, stăpâne, iaca, pornesc!

Atunci dracul dă o raită pe la talpa iadului, să vadă ce lipseşte, şi apoi iese iute ca scânteia şi se tot duce înainte la slujbă, după porunca lui Scaraoschi. Şi când pe aproape de casa lui Stan, dracul s-a prefăcut într-un băiat ca de opt ani, îmbrăcat cu straie nemţeşti, şi umbla zgribulind pe la poartă. Stan era acasă şi chiar atunci luase ceaunul de pe foc, ca să mestece mămăliga; şi numai iaca ce vede că se reped câinii să rupă omul, nu altăceva, şi când se uită mai bine, ce să vadă? Vede un băiat că se acăţăra pe stâlpul porţii, de teama câinilor. Atunci Stan aleargă la poartă, zicând:

– Ţibă, Hormuz, na, Balan, nea! Zurzan, daţi-vă-n lături, cotarle! Da' de unde eşti tu, măi ţică? şi ce cauţi pe-aici, spaima câinilor?

– De unde să fiu, bădică? Ia, sunt şi eu un băiat sărman, din toată lumea, fără tată şi mamă, şi vreau să intru la stăpân.

– Să intri la stăpân? d-apoi tu nici de păscut gâştele nu eşti bun... Cam de câţi ani îi fi tu?

– Ia, poate să am vro treisprezece ani.

– Ce spui tu, măi?... Apoi dar bine-a zis cine-a zis, că vrabia-i tot pui, dar numai dracul o ştie de când îi... Eu de-abia ţi-aş fi dat şapte, mult opt ani. Dar ce, Doamne iartă-mă! pesemne că şi straiele acestea pocite fac să arăţi aşa de sfrijit

şi închircit. Am mai văzut deunăzi umblând pe aici prin sat un ciofligar de-alde tine, dar acela era oleacă mai chipos şi altfel îmbrăcat:

Cu antereu de canavaţă,
Ce se ţinea numa-n aţă,
Şi cu nădragi de anglie,
Petice pe ei o mie.

Şi când mergea pe drum, nădragii mergeau alăturea cu drumul: căci umbla după strâns pielcele, şi cum trecea pe la poarta mea, de-abia l-am scos din gura lui Zurzan; l-a pieptănat de i-au mers peticele. Vorba ceea: „Aş veni desară la voi, dar mi-e ruşine de câini". Şi acum parcă-l văd cât era de ferfeniţos şi cum îşi culegea boarfele de pe jos. Oleacă de n-ai păţit şi tu ca dânsul. Şi cum te cheamă pe tine?

– Tot Chirică mă cheamă.

– Măi parpalecule, nu cumva eşti botezat de sfântul Chirică Şchiopul, care ţine dracii de păr?

– Nu-l ştiu pe acela, dar Chirică mă cheamă.

– Apoi, despre mine, fie oricine ţi-a fi nănaş, dar ştiu c-a nimerit-o bine, de ţi-a pus numele Chirică: pentru că eşti un fel de vrăbioi închircit.

– Apoi dă, bade, închircit, vrăbioi, cum mă vezi, acesta sunt, am văzut eu şi hoituri mari şi nici de-o lume: la treabă se vede omul ce poate. Las' să mă cheme cum m-a chema; ce ai d-ta de-acolo? Da' pe d-ta cum te cheamă?

– Tot Stan mă cheamă, dar de la o boală ce am avut, când eram mic, mi-au schimbat numele din Stan în Ipate, şi de-atunci am rămas cu două nume.

– D-apoi ai la ştiinţă, bade, că şi d-ta ai cântec:

Ipate, care dă oca pe spate
Şi face cu mâna să-i mai aducă una.

– Dar ştii că m-ai plesnit în pălărie, măi Chirică? Al dracului băiat! Parcă eşti Cel-de-pe-comoară, măi, de ştii toate cele!

De trup eşti mărunţel, nu-i vorbă, dar la fire eşti mare. Ia să te vedem dacă mi-i ghici tu cimilitura aceasta:

Lată – peste lată,
peste lată – îmbujorată,
peste îmbujorată– crăcănată,
peste crăcănată – măciulie,
peste măciulie – limpezeală,
peste limpezeală – *gălbeneală*
şi peste gălbeneală – huduleţ.

Chirică atunci începe a zâmbi şi zice:

– De-oi ghici, mi-i da şi mie o hrincă dintr-însa?

– D-apoi ştiu eu ce crezi tu că-i aceea? Ghiceşte întâi, să vedem.

– Ce să fie?! zise Chirică. Ia faţa casei, vatra, focul, pirostiile, ceaunul, apa dintr-însul, făina şi culeşerul sau melesteul.

– Bun, măi Chirică, ia acum văd şi eu că nu eşti prost! Hai! cât să-ţi dau pe an ca să te tocmeşti la mine?

– Apoi eu... nu mă tocmesc cu anul.

– Dar cum te tocmeşti tu?

– Eu mă tocmesc pe trei ani odată: pentru că nu-s deprins a umbla din stăpân în stăpân, şi vreau să cunosc ceva când voi ieşi de la d-ta.

– Despre mine, cu atâta mai bine, măi Chirică. Şi ce mi-i cere tu pentru trei ani?

– Ce să-ţi cer? Ia, să-mi dai de mâncare şi de purtat cât mi-a trebui, iar când mi s-or împlini anii, să am a lua din casa d-tale ce voi vrea eu.

– Ce fel de vorbă-i asta? Poate că tu îi bărăni atunci să-mi iei sufletul din mine, ori mai ştiu eu ce dracul ţi-a veni în cap să ceri!?

– Ba nu, bade Ipate, n-aibi grijă; nu ţi-oi mai cere vrun lucru mare până pe-acolo. Ş-apoi, ce ţi-oi lua eu din casă nu-ţi face trebuinţă d-tale.

– Apoi na! zise Ipate. Măsoară-i vorba cu îmblăciul. Balan să-ţi aleagă din gură ce spui, dacă nu vorbeşti desluşit.

– Apoi dă, bade Ipate, unde-i vorbă, nu-i mânie: mai bine să te tocmeşti întâi, decât pe urmă.

– Apoi aceasta-ţi spun şi eu, măi, ciotul dracului! dezleagă odată calul de la gard, să ştiu eu atunci – de-oi ajunge cu sănătate – ce-i al tău şi ce-i al meu.

– Ia lasă, bade Ipate, lasă, nu te mai pune şi d-ta atâta pentru te miri ce şi mai nimica, că doar n-are să fie un cap de ţară...

– Măi Chirică, ştii una? rămâi la mine, şi ne-om împăca noi atunci. Te văd că eşti un băiat isteţ şi – mai ştii păcatul? – poate şi harnic; sameni a fi ştiind de unde să iei lucrul şi unde să-l pui.

– Despre aceasta n-aibi grijă, bade, zise Chirică. Nu căuta că-s mic, dar trebile care ţi le-oi face eu, nu le-a face altul, măcar să fie cu stea în frunte.

– Mai ştii? Bine-ar fi, măi Chirică, dac-ar fi toate cu lapte câte le spui. Dar tu curat că ai dat peste un stăpân ca pâinea cea bună; numai să avem vorba dinainte, să nu fii rău de gură, c-apoi mi-i să nu mă scoţi din sărite şi să mă faci câteodată să-mi ies din răbuş afară.

– Nici despre asta nu mă tem că-i bănui, bade Ipate.

– Vasăzică, ne-am înţeles. De-acum vină de-i mânca şi tu ceva. Iaca nişte bulughine cu mujdei şi cu mămăligă. Hai! dă-i colb ş-apoi te apucă de treabă.

Băiatul se pune ciobăneşte într-un genunchi, îmbucă repede ce îmbucă şi apoi se duce după trebi. Şi aşa era Chirică de liniştit şi de harnic la trebile lui, că parcă era de-acolo de când l-a făcut mă-sa, şi Ipate se îndemna cu dânsul, uitase acum de urât şi huzurea de bine, şi din ziua în care s-a tocmit Chirică la Ipate, norocul îi curgea gârlă din toate părţile, şi nu mai ştia ce are la casa lui.

Ce garduri streşinite cu spini, de mai nici vântul putea răzbate printre ele! Ce şuri şi ocoale pentru boi şi vaci, perdea pentru oi, poieţi pentru păsări, coteţe pentru porci, sâsâiac

pentru păpuşoi, hambare pentru grâu şi câte alte lucruri de gospodărie, făcute de mâna lui Chirică, cât ai bate din palme! Să nu spun minciuni, dar Ipate se îmbogăţise însutit şi înmiit de când a venit Chirică în slujbă la dânsul. Acum văzuse el ce poate Chirică, şi-i era drag ca ochii din cap.

Trecură vreo doi ani la mijloc şi în una din zile Chirică zise stăpânului său:

– Stăpâne, să nu bănuieşti, da' am să zic şi eu o vorbă: de ce nu te însori? Că mâine-poimâine te-i trezi că ai îmbătrânit, şi nu-ţi rămâne nici un urmaş. După viaţă este şi moarte. De unde ştii ce se întâmplă, ferească Dumnezeu! şi atunci, cui rămâne atâta avere?

– Ce vorbeşti tu, măi Chirică? Dacă nu m-am însurat eu când am fost de însurat, apoi la vremea asta ţi-ai găsit să mă însor? Pesemne vrei să-şi facă dracul râs de mine... Nu vezi că a trecut soarele de-amiază: sunt mai mult bătrân decât tânăr.

– Da' ia lasă-mă la pârdalnicul, stăpâne, că-i speria oamenii cu vorbele d-tale! Nu te mai face aşa de bătrân, că doar nu ţi-i vremea trecută. Eu gândesc că tocmai acum eşti bun de însurat; pentru că ai cu ce să ţii nevasta şi copiii. Slavă Domnului! mulţi ar dori să aibă ceea ce ai d-ta.

– Ţi-ai găsit, zise Ipate. Parcă eşti nu ştiu cum, măi Chirică; vorbeşti şi tu, ia aşa, în dodii, câteodată. Am eu semănături? am eu toate cele trebuincioase pentru casă? Tu crezi că numai aşa se ţine femeia... Vorba ceea: „Când se-nsoară, nu-i de moară."

– De asta te plângi, stăpâne?

– D-apoi, de care altă, măi Chirică? Nu ştii tu că gura înainte de toate şi apoi celelalte?

– Stăpâne, dacă-i numai atâta, apoi las' că te fac eu cu grâu, să ai de unde face pâine şi colaci pentru nuntă, ba şi pentru cumătrie dacă vrei.

– De unde, măi Chirică?

– Vezi d-ta, colo departe, nişte lanuri frumoase de grâu care dă în copt?

– Le văd.

– Du-te chiar acum la stăpânul moşiei şi-i spune că te prinzi să-i dai în girezi tot grâul cât îl are semănat. Şi dacă te-a întreba cât să-ţi dea pentru această ostenicioasă treabă, spune-i că nu primeşti bani, ci numai atâta grâu, cu paie cu tot, cât îi putea duce d-ta în spate şi cu un băiat al d-tale.

– Cum asta, măi Chirică? Parcă vorbeşti de pe ceea lume. Crezi tu că vom putea noi singuri secera şi strânge atâta amar de grâu, că doar sute şi mii de braţe trebuiesc acolo, nu şagă! Ş-apoi, numai pentru două sarcini de grâu? Ce nebun ai crede tu c-ar fi acela?

– Stăpâne, ca să cunoşti cine sunt eu şi cât pot, ascultă-mă şi du-te la boier de-i spune cum te-am învăţat.

Ipate, cu un gând să se ducă şi cu zece nu. În sfârşit, îşi ia el inima-n dinţi şi se duce la curte să vadă ce are să fie şi, cum ajunge, se înfăţişază înaintea boierului şi zice:

– Să nu vă supăraţi, cucoane! Nu cumva aveţi trebuinţă de secerători?

– Ba încă mare nevoie am, om bun; parcă Dumnezeu te-a adus. Căci grâul e copt, nu mai poate suferi întârziere.

– Apoi, cucoane, mă prind eu să ţi-l secer.

– Cum, singur?

– Asta-i treaba mea, cucoane. Eu mă prind să ţi-l dau girezi. Nu-i cuvânt gospodăresc?

– Cum văd, te bizuieşti în braţe multe.

– Multe, cucoane, puţine, cucoane, câte-a dat Dumnezeu; numai treaba s-o fac.

– Ş-apoi ce mi-i cere, aşa cu hurta?

– Ce să cer, cucoane, ia când ţi-oi da grâul în girezi, să am voie a lua numai atâta grâu, cu paie cu tot, cât oi putea duce în spate eu şi c-un băietan al meu.

– Măi omule, vorbeşti înadins ori vrei să şuguieşti?

– Ba ferească Dumnezeu, cucoane, vorbesc înadins.

Boierul a crezut că Ipate e nebun şi voia să se mântuie de dânsul, zicând:

– Dacă-i aşa, om bun, du-te mâine dimineaţă şi te apucă de lucru; oi vedea eu ce treabă-i face şi ne-om împăca noi.

– Împăcarea, cum ţi-am spus, cucoane.

– Ei, du-te, du-te, şi las'! să vedem!

Atunci Ipate se întoarnă acasă, şi Chirică îl întreabă:

– Ei, stăpâne, cum a rămas cu boierul?

– Cum să rămână, măi Chirică! Ia, m-am prins hăt şi bine să-i dau grâul în girezi, după cum ai zis. Dar m-a luat groaza când am trecut pe lângă lan şi l-am văzut câtu-i de mare. Asta-i o treabă foarte grea şi mare lucru să fie ca s-o putem noi scoate la capăt. Ştiu eu tare bine că boierul m-a luat de nebun, dar nici cu minte nu sunt, după cât văd eu acum. Dracul ştie ce avem să facem!

– N-aibi grijă, stăpâne, că doar eşti cu mine! zise Chirică.

– Ia mai bine să luăm cele trebuitoare şi haidem acolo chiar în astă-sară, ca mâine dimineaţă să ni se facă ziuă pe lan.

Şi aşa se iau ei amândoi şi se duc. Şi cum ajung acolo, cam pe înseratelea, Ipate zice:

– Vezi tu, măi Chirică? asta nu-i şagă; mi se pare că noi avem să dăm peste dracul.

– Stăpâne, ştii ce? culcă-te şi te odihneşte, şi mâine dimineaţă vom vorbi amândoi.

Ipate, ca cel cu grija în spate, se frământă el cu mintea cât se mai frământă şi, obosit fiind, se lăsă oleacă jos pe iarbă şi adormi dus. Chirică atunci, el ştie ce face şi cum face, că într-o clipă adună toată drăcimea şi-o pune la lucru pe câmp. Unii secerau, alţii legau snopi, alţii făceau clăi şi suflau cu nările să se usuce, alţii cărau, alţii durau girezi, mă rog, claca dracului era! ce să spun mai mult?

Când se trezeşte Ipate, în zori de ziuă, se sperie ce vede: totul era mântuit; în locul grâului de pe câmp vede acum o gireadă mare şi două mai mici, aşezate pe culmea dealului, iară pe Chirică nu-l vede nicăieri. Atunci lui Ipate i s-a suit tot părul în vârful capului de frică şi a început a căuta pe Chirică în toate părţile. Şi când colo, numai ce iată că-l văzu

dormind pe vârful unei girezi, şi atunci îşi mai veni puţin în fire. Feciorii boiereşti se sculară cu noaptea-n cap, cum îi treaba lor, şi veniră pe lanuri să vadă ce mai este. Şi când văzură ei una ca aceasta, îi cuprinse spaima, şi fuga la boier, de-i vestiră. Boierul atunci se scoală iute, se azvârle pe un cal şi ţine numai o fugă până la lanuri, şi când colo, vede şi el ce nu se mai văzuse şi nu se mai auzise de când lumea şi pământul.

– Ei, cucoane, am mântuit trebuşoara, zise Ipate. Bine că aţi apucat a veni şi d-voastră, ca să fiţi de faţă când ne-om lua dreptul.

Atunci Chirică, nici una, nici două, scoate o funie cu care era încins, leagă bine gireada cea mare, cum ştie el, o ia în spate şi pe ici ţi-i drumul. Iară boierul, mai văzând şi aceasta, a încremenit cu mâinile subsuori, uitându-se la dânsul cum se ducea. Şi crezând că de-acum şi Ipate are să ia cele două girezi mici şi-l caliceşte de tot, crăpa de necaz, dar n-avea încotro. Şi neştiind ce să facă, zise lui Ipate cu binişorul:

– Om bun, na-ţi bani în locul grâului ce mai ai a lua, şi lasă-mă în pace. N-am crezut că am a face cu dracul.

– Ferească Dumnezeu, cucoane, cruce de aur cu noi în casă! Departe de pe locurile aceste! Ba, zău, am muncit de-a dat inima din noi.

– Ia lasă-mă încolo, măi omule; pesemne tu ai să mă înveţi pe mine ce-i plugăria!? Că doar nu samăn eu grâu de ieri, de alaltăieri, să nu fi mai avut a face cu secerători!... Şi chiar de nu-i fi tu Ucigă-l-crucea, tot n-aţi umblat cu lucru curat; însă ce-am eu cu sufletul vostru? voi aveţi a da seamă. Primeşte banii, cum ţi-am spus, şi mai duceţi-vă şi la altă casă, că eu, unul, ştiu c-am păţit-o bună.

Ipate, auzind aceasta, părerea lui de bine; ia banii cu cât se învoieşte şi se duce el după Chirică. Şi când ajunge acasă, Chirică treierase, vânturase, măcinase; în sfârşit, pusese toate trebile la cale. Şi Ipate, când a mai văzut şi asta, nu mai ştia ce să zică; mai că-i venea a crede că şi el are a face cu dracul.

– Măi Chirică, d-apoi ştii că şi boierul, câtu-i de boier, a pus-o de mămăligă. Iaca, mi-a dat şi bani de am adus acasă.

– Şi aceştia-s buni, stăpâne; pune-i la chimir şi taci molcum. Am ştiut eu dinainte că are să ne iasă şi de cheltuială.

A doua zi după asta, Chirică zise lui Ipate:

– Ei, stăpâne, de-acum cred că n-ai ce mai zice: ca mâine-poimâine mi se împlinesc anii, şi rămâi făr' de mine. Mai nainte, calea-valea; erai deprins a trăi singur, dar acum are să-ţi cadă greu; mai ales că ţi s-a îngreuiat şi gospodăria. Hai, ce zici, te însori ori ba?

– Apoi dă, măi Chirică, ştiu eu ce să fac? Parcă tot m-aş însura; când aş da peste-o parte bună, aş face poate şi eu pasul acesta. Dar tare mă tem nu cumva să-mi iau pe dracul după cap, să-l aduc cu lăutari în casă şi pe urmă să nu-l pot scoate nici cu o mie de popi; c-apoi atunci, lehamete şi de însurat, şi de avere, şi de tot!

– De asta ţi-i acum în grijă, stăpâne? dac-a rămas treaba până la atâta, apoi las' pe mine, că te-oi face eu să iei un drăguţ de femeie care nu se mai află! Căci eu şed călare în inima lor şi, nu că mă laud, dar ştiu toate măruntaiele dintr-însele. Despre asta nu mi-e ruşine; pot să-ţi aleg una şi noaptea p-întuneric. Pentru altul n-aş face-o, să ştiu că mi-ar da lumea de pe lume, dar pe d-ta vreau numaidecât să te văd om ca toţi oamenii, în rând cu lumea. Nu vezi că cei mai mulţi de teapa d-tale se ţin cu nasul pe sus numai din pricina asta? Ca şi cum parcă d-ta n-ai fi vrednic să ţii o femeie!

– Măi Chirică, tare mai eşti şi tu nu ştiu cum! scoţi omul din minţi cu vorbele tale. Bun staroste mi-am găsit! Nu ştiu cine te-a îndreptat la casa mea, că ştiu că eşti berechet bun. Ş-apoi, mult stau eu câteodată şi mă gândesc în mintea mea, de unde ai tu atâta putere? Mai că-mi vine să zic şi eu, ca boierul cela. Nu ştiu, nălucă să fii, om să fii, dracul să fii, dar nici lucru curat nu eşti. Numai fii ce-i fi, asta nu mă priveşte; mie unuia ştiu că mi-ai priit bine, n-am ce zice! Ei, ia spune, cum zici tu că mi-i alege femeie?

– Ia, în duminica viitoare, stăpâne, să mergem în sat la horă. Eu oi sta deoparte, cu băieţii, iar d-ta să te prinzi în joc lâng-o fată care ţi-a plăcea. Eu atunci mi-oi târâi piciorul pe lângă d-ta, oi ochi-o bine şi apoi ţi-oi spune eu ce zace într-însa.

– Da' ştii c-ai chitit-o bine, măi Chirică?! Tot cu draci eşti tu, bine zic eu.

– Apoi dă, stăpâne, în ziua de azi, dacă nu-i fi şi cu draci oleacă, apoi cică te fură sfinţii şi iar nu-i bine.

În sfârşit, ce spun ei, ce nu mai spun, cum vine duminica, Ipate şi cu Chirică se iau şi se duc la horă în sat. Chirică, cum îi treaba băieţilor, se acăţăra pe cele garduri şi se hlizea cu ceilalţi băieţi. Iar Ipate, de cuvânt; se prinde în joc lângă o fată, care chiteşte că i-ar cam veni la socoteală; începe el a o măsura cu ochii de sus până jos şi de jos până sus şi, cum se învârtea hora, ba o strângea pe fată de mână, ba o călca pe picior, ba... cum e treaba flăcăilor. Şi tropai, tropai, ropai, ropai! i se aprind lui Ipate al nostru călcăiele. Chirică era şi el pe-acolo, şi, cum se lasă Ipate din joc, spiriduşul dracului îi zice:

– Ei, stăpâne, parcă te-ai cam aburit la faţă, nu ştiu cum; ce zici, aşa-i că-ţi vine la socoteală?

– Apoi dă, nu ştiu cum să mai zic şi eu; pesemne păcatele mele mi te-au scos înainte, măi Chirică. Eu gândesc s-o pornesc pe treabă, fata-i hazulie şi m-a fermecat de-acum.

– Ba nu, stăpâne; dacă-i vrea să mă asculţi, eu te sfătuiesc să n-o iei pe asta. Şi focu-i hazuliu, dar tare rău te pârjoleşte câteodată. Fetişoara asta, o vezi d-ta cât e de scumpă la râs? Parcă ţi-ar veni a crede că-i de cele cu crucea-n sân, dar, ia, una de aceste a înălbit odată, numai într-o singură noapte, pe moşu-meu în fântână.

– Cum asta, mă Chirică?

– Da', ia nu mai şti şi d-ta cum, stăpâne!

– Ian auzi-l, mai degrabă i-ai putea strâmba fălcile decât vorba! Măi Chirică, eu gândesc că s-a da după mine şi s-a face şi ea mai bună.

– Î... hî! da, cum nu? Eu însă îţi spun prieteneşte că fetişoara asta are trei coaste de drac într-însa; şi chiar şi cea mai bună dintre femei încă tot mai are una. Să te mai laşi, stăpâne, pân-om da măcar peste una de acelea, ş-apoi ţi-oi mai spune eu ce mai este de făcut.

– Apoi dă, măi Chirică, tu m-ai tot cihăit de cap până acum, să mă însor, să mă însor, de mi-ai aprins pofta de însurat, şi apoi, acum, tot tu o şurubuieşti şi-o întorci, cum îţi vine ţie la socoteală.

– Stăpâne, ştii că eu nu-ţi voiesc răul; ascultă-mă, că n-ai să greşeşti.

Ipate, auzind aşa, se dă după Chirică şi se întoarnă ei seara acasă tot cum s-au dus. Însă cum ajunge acasă, parcă nu era acela; muncea el, nu muncea, dar ştiu că se frământa cu gândurile şi de-abia aştepta să vină duminica viitoare.

Duminica vine, şi ei iară se duc la horă, în alt sat. Chirică, după obiceiul său, se ia cu băieţii, iară Ipate se prinde în joc lângă o fată, care o chiteşte el; joacă cât joacă şi lângă aceea, şi, intrând în vorbă cu dânsa, fata, bună mehenghe, îi întoarce capul şi Ipate vede că nu-i de lepădat. Dar Chirică era şi el pe-acolo şi, cum se lasă Ipate de joc, îi zice:

– Ei, stăpâne, cum văd eu, nici de asta nu te-ai da în lături; aşa-i că ţi-a căzut tronc la inimă?

– Mai aşa, măi Chirică!

– Apoi îţi spun eu, stăpâne, că nici asta nu-i de noi. O vezi cât e de pâşină, dar şi asta are două coaste de drac într-însa. Să te mai laşi, stăpâne, cum ţi-am spus eu.

– Apoi dă, măi Chirică; în ziua de azi nu ştiu, zău, care-a mai fi cu crucea-n sân, cum cauţi tu... Eu gândesc că tot om alege, om alege, pân-om culege.

– Ba nu, stăpâne; lasă pe mine, că ştiu eu ce fac.

Ipate iar se lasă după cum zice Chirică, şi se întoarnă ei seara acasă tot cum s-au dus. Dar Ipate, acum, nici de treabă nu-şi mai căuta, nici mâncarea nu se prindea de dânsul, nici somnul nu-l fura, era cum e mai rău; toată ziua prindea buburuzi şi, punându-i pe dosul mâinii, zicea:

Buburuz, buburuz,
Încotro vei zbura
Într-acolo m-oi însura.

Dă, ce să-i zici? dăduse şi el în pârpăra însuratului. Ş-apoi ştiţi că este-o vorbă: când îi omul în doi peri, să te fereşti de dânsul, c-atunci e cum îi mai rău. Vorba ceea: „Arde focu-n paie ude". Aşa şi Ipate, tot sughiţa, tot ofta din greu şi de-abia aştepta să vină duminica.

Duminica iar vine, şi ei acum se iau şi se duc la joc în alt sat. Şi cum ajung acolo, Ipate se şi prinde în joc lângă un puişor de fată căreia îi jucau ochii în cap ca la o şerpoaică. Se învăţase şi el, şiretul, a le alege aşa de pe deasupra, dar numai Chirică băiatul ştia ce zace în inima lor şi cât le poate calul; că ce-i mai greu de ales decât omul? Dar Chirică era şi el pe-acolo. Şi ce-a făcut el, ce-a dres, că fetei şi lui Ipate au început a le sfârâi inima unul după altul. Boldul Satanei se vede că-i înghimpase. Şi cum se lasă Ipate din joc, Chirică îl trage deoparte şi-l întreabă:

– Ei, stăpâne, cum ţi se pare?

– Cum să mi se pară, măi Chirică? Ia, parcă-mi vine s-o sorb cu ochii, de dragă ce-mi e; dacă n-a mai fi nici asta, apoi nu mă mai însor niciodată, că destul mi-ai tulburat minţile pân-acum.

– Asta-i bună, stăpâne! zise Chirică. Nu-i vorbă, că tot are şi ea o coastă de drac; dar, trăind şi nemurind, i-om scoate-o noi şi pe-aceea.

Atunci, bucuria lui Ipate! Începe a se ţine de fată ca scaiul de oaie. Şi unde nu ţi-o înşfacă pe sus, şi se iau ei ba din tâlcuri, ba din cimilituri, ba din pâcâlit, ba din una, ba din alta şi, de colè până colea, şi-au plăcut unul altuia. Şi Ipate, nemaiavând răbdare, se şi duce la tată-său şi la mă-sa, de-o cere. Vorba ceea:

Vin' la mama de mă cere:
De m-a da, de nu m-a da,
Peste noapte mi-i fura.

Părinţii fetei, când aud asta, au de bucurie că le-a picat un om aşa de bun şi o dau cu mâneci largi. Peste câteva zile nunta se face, şi Ipate îşi ia femeia, cu zestre cu tot, o duce acasă la dânsul, şi pace bună! Şi aşa trăiau ei de bine şi se iubeau unul pe altul, ca nişte hulubaşi. Şi Ipate, fiind foarte mulţumit de asta, zise într-o zi:

– Doamne, măi Chirică, bun suflet de femeie mai am! Bine mi-am ales-o!

– Bună, stăpâne, nu-i cuvânt, dar ştii că este-o vorbă: „Când nici nu gândeşti, atunci te trânteşte!“; las' să vedem. Ia adu-ţi aminte ce ţi-am spus odată, că şi asta, cât îi de bună şi blajină, tot are o coastă de drac într-însa, care trebuie scoasă numai-decât, dacă ţi-i voia să ai femeie cum trebuie şi s-o duci cu dânsa până la adânci bătrâneţe.

– Apoi dă, nu ştiu cine ţi-a mai putea intra şi ţie în voie, măi Chirică. Câte ştii tu, numai dracul cred că poate să-ţi dea de fund.

Dar nu se împlineşte bine anul, şi femeia lui Ipate face un băiat. La vro două-trei luni după asta, Ipate se trezeşte într-o zi cu socru-său că vine şi-l cheamă la nunta unui frate al femeii sale. Chirică, simţind toate, cum îi dracul, trage pe stăpânu-său la o parte şi zice:

– Stăpâne, lasă să se ducă numai nevasta d-tale cu copilul, iar d-ta spune că, de-i avea vreme să te duci mai pe urmă, bine-de-bine, iară de nu, să te ierte. Şi după asta, ţi-oi mai spune eu ce-i de făcut.

Ipate, deprins a asculta pe Chirică, zice socrului său:

– Tată, eu n-oi putea merge, că, după cum vezi, am tare multe trebi pe capul meu şi numai cu un argăţel ce-l am de-abia le pot dovedi. Nevasta mea, însă, poate să meargă, şi, de m-a ierta vremea să pot veni şi eu mai pe urmă, bine-de-bine, iară de nu, te rog să mă ierţi.

Socru-său atunci, nemaiavând ce zice, ia pe nevasta lui Ipate cu copil cu tot şi se ca' mai duce.

În ziua de uncrop, Chirică zice lui Ipate:

– Stăpâne, ia, acum a venit vremea ca să scoatem coasta cea de drac din femeia d-tale. Hai, încalecă iute pe cal şi te du la nuntă. Dar să ştii de la mine ce ai să faci când vei ajunge acolo. Alăture cu casa socru-tău este o căsuţă tupilată, în care şede un tălpoi de babă, meşteşugoasă la trebile sale, cum îi sfredelul dracului. Du-te de trage în gazdă la dânsa şi te fă că eşti un drumeţ străin. Pune-te apoi pe lângă ea luntre şi punte şi juruieşte-i cerul şi pământul, ca să-ţi smomească pe nevasta d-tale şi să ţi-o aducă acolo. Şi atunci să vezi ce pot babele şi cât îi de credincioasă femeia!

– Să...ra! măi Chirică, ce spui tu? Parcă despre asta mi-aş pune capul la mijloc.

– Ba nu fi aşa de darnic, stăpâne. Mai bine cruţă-ţi capul, că poate ţi-a mai trebui.

– Dar oare nu m-or cunoaşte, măi Chirică?

– N-aibi grijă, stăpâne, poţi să te duci şi pe la nuntă, că am făcut ce ştiu eu, şi nime n-are să te cunoască.

Ipate, voind să se încredinţeze şi despre asta, ascultă pe Chirică şi se duce. Şi cum ajunge în sat, trage la gazdă la babă, o ia cam pe departe şi-i spune ca să-i aducă deseară pe nevasta lui Stan din satul cutare la dânsul.

Baba, când aude asta, pune mâna la gură, clatină din cap şi zice:

– Doamne, om bun, cum crezi d-ta că aş face eu una ca asta, mai ales că femeia are bărbat bun, frumos şi bogat şi nu-i de-acele de care gândeşti d-ta?

Atunci Ipate scoate plosca de la oblânc, dă babei vreo câteva gâturi de rachiu şi apoi îi mai întinde o pungă ţoşcă de bani, zicând:

– Mătuşă, de mi-i face acest bine, atunci să ştii că ai să ai mai multe de la mine. Fii bine încredinţată că n-are să ne ştie nici pământul.

Baba, deodată, stă pe gânduri; parcă n-ar fi prea voit nici treaba s-o facă, dar nici punga s-o lase. În sfârşit, mai şede ea pe gânduri cât şede, apoi ia punga şi zice:

– Om bun, mânca-te-ar puricii să te mănânce!... Eu ştiu ce va să zică durerea la inimă, bat-o pârdalnica s-o bată!... Nu ştiu, zău, cum a sta şi asta! îmi plesneşte obrazul de ruşine când gândesc cum am să mă înfăţişez înaintea femeii celea cu vorbe de-acestea... Mă duc şi eu într-un noroc, să vedem, şi de-oi putea face ceva, bine-de-bine, iară de nu, mi-i crede şi d-ta, că ştiu cum se fac de greu trebile acestea, şi rar le scoatem la capăt.

– Crede şi d-ta, mătuşă, că de-i face pe treabă, n-are să-ţi fie degeaba.

Atunci baba zice:

– Să vedem; întrebarea n-are greş. Mai ştii de unde sare iepurele? Mai ales că bărbatu-său nu este aici.

Apoi, cam înspre seară, lasă pe drumeţ singur în casă şi se duce alăturea la nuntă şi, cum ajunge, trage pe nevasta lui Ipate deoparte, îi spune codoşca câte şi mai multe ş-o face pe femeie să se alunece cu mintea.

– Mătuşă, zice nevasta, d-apoi oare cum om face noi ca să fie mai bine?

– Acesta nu-i vrun lucru pân' pe-acolo, copilă, hăi, zise baba. Ia, du-te în casă, trezeşte-ţi copilul din somn, şi el atunci are să înceapă a plânge; pe urmă pişcă-l tot câte-oleacă, şi el are să înceapă a ţipa. Şi atunci tatu-tău, cum îi el supărăcios, are să zică de la o vreme să iei băiatul şi să-l dai, ia, încolo, la baba cea de-alăturea. Tu, cum îi auzi asta, să iei băiatul cu albie cu tot şi să vii cu dânsul la mine. Ş-apoi atunci...

Femeia lui Ipate ascultă de babă, face cum i-a zis ea şi, pe înserate, vine la dânsa cu copilul în braţe; şi cum intră în casă, începe a se chicoti şi a spune de la nuntă multe şi mărunte, fără să cunoască pe bărbatu-său.

Atunci Ipate le dă de băut până le ameţeşte pe amândouă, apoi îşi fură copilul din covăţică, după cum îl învăţase Chirică, şi fuge cu dânsul acasă. Chirică, cum îl vede venind, îi iese înainte de pe la poartă şi zice:

– Ei, stăpâne, minciuni ţi-am spus eu, ori ba?

– Ba nu, măi Chirică; acum văd eu ce poate femeia. De-acum nu mai trăiesc nici un ceas cu dânsa; am s-o dau dracului de pomană, soi rău ce este ea!

– Ba nu, stăpâne, să nu faci una ca asta, că femeia d-tale e una dintre cele mai bune femei. Da' ştiu eu cine-i de vină aici. Las-o întâi să vină acasă, să-i scoatem costiţa ceea care ţi-am spus eu, şi atunci îi vedea d-ta ce lucru de femeie are să iasă dintr-însa.

Acum, să ne întoarcem iar din urmă.

Femeia lui Ipate şi cu baba, cănd se trezesc din ameţeală, nici tu drumeţ, nici tu copil, nici tu nimica! Atunci odată încep ele a se boci înăduşit şi a se bate cu pumnii peste cap, însă fără nici un folos! Mai iscodeşe ea pe ici, pe colea, să vadă, n-a putea afla ceva despre copil, dar copilul parcă intrase în pământ.

– Ei, ei! Acu-i acu. Vai de mine, nevastă, hăi! zise baba; ce păcat mi-am găsit cu tine! Dracul ştie ce să fac!

Şi cum sta baba împietrită, dracul îi şi dă în gând una:

– Nevastă, hăi! alta nu-i de făcut decât să înşomoltăcim motanul ista al meu cu nişte petice, să-l punem în albiuţă şi apoi să dăm foc casei pe dinlăuntru, iară noi să ieşim afară. Şi când s-a aprinde mai tare, noi să începem a ne boci în gura mare şi a striga: foc! foc! şi, pân-or sări oamenii de la nuntă, până nu ştiu ce, casa are să se topească. Şi când or găsi motanul scrum, au să creadă că a ars copilul, şi poate s-o tămăduim.

– Că bine zici d-ta, mătuşă, asta s-o facem!

– S-o facem, s-o facem! Dar eu ce fac tocmai acum, la bătrâneţe, fără leac de adăpost?

– Nu te îngriji de asta, mătuşă dragă, că am să te iau cu mine şi-i trăi pe lângă noi ca banul cel bun. Bărbatu-meu e cum îi pâinea cea bună, şi te-om avea curat ca pe-o mamă.

Atunci baba se înduplecă, căci n-are încotro, dau ele foc casei, şi până când sar oamenii, până nu ştiu ce, şi casă, şi motan, şi tot se făcuse scrum. Iară ele plângeau de udau pământul, zicând:

– Vai de noi şi de noi, copilaşul nostru, cum au ars!

Oamenii, văzându-le zbuciumându-se aşa, au început care dincotro să le mângâie. Şi a doua zi, tatăl femeii lui Ipate trimite pe un argat al său cu carul cu boi să ducă şi pe babă şi pe fiică-sa la bărbatu-său acasă, arătându-se cu mare părere de rău pentru astă cumplită nenorocire. Pe drum, femeia lui Ipate zice babei:

– Mătuşică, vâră-te ici în sacul acesta, şi când vom ajunge acasă, întâi am să spun bărbatu-meu că aici sunt nişte buci de la mămuca, pentru făcut saci. Şi aceasta numai până s-a duce de la noi un ticălos de argat care-l avem, că chiar azi i se împlineşte.

Baba ascultă şi se vâră în sac. Şi cum ajung acasă şi trag carul în ogradă, nevasta lui Ipate lasă toate cele în car şi se duce de-a dreptul în casă, plângând, să găsească pe bărbatu-său şi să-i spună cele întâmplate. Însă, când colo, nici Ipate, nici Chirică nu erau acasă. Atunci femeia lui Ipate şi cu argatul tătâne-său tăbârcesc sacul cum pot, îl pun într-o căsoaie, pe cuptor, după horn, şi apoi ea dă drumul argatului să se ducă înapoi. Şi cum porneşte acesta, Ipate şi pică în loc. Femeia lui, cum îl vede, începe a boci şi a zice:

– Vai de mine şi de mine, bărbate, ce-am păţit!... Copilaşul nostru nu mai este!

Şi îi spune toată întâmplarea, după cum se înţelesese cu baba. Ipate atunci îi zice:

– Lasă, măi femeie, că, de-om trăi, vom fi noi harnici să mai facem copii. Dă, cu cine să te sfădeşti? pesemne aşa a fost să fie de la Dumnezeu!

Şi cum vorbeau ei, numai iaca intră şi Chirică pe uşă, cu un ciocan, c-o daltă şi c-o pereche de cleşti în mână. Femeia lui Ipate, cum îl vede, începe a i se tângui şi lui. Dar Chirică, după ce-o ascultă, zice:

– O crezi, stăpâne, ce spune? Nu te mai uita în gura ei! Ia mai bine s-o cinătuim. Pune-o jos să-i scoatem costiţa ceea.

Atunci Ipate odată mi ţi-o şi înşfacă de cozi, o trânteşte la pământ ş-o ţine bine. Iară Chirică începe a-i număra coastele din stânga, zicând: una, două, trei şi, când la a patra,

pune dalta, trânteşte cu ciocanul, o apucă cu cleştele ş-o dă afară. Apoi aşază pielea la loc, pune el ce pune la rană, şi pe loc se tămăduieşte. După aceasta zice:

– Stăpâne, ia de-acum ai femeie cumsecade; numai s-o cam ţii din frâu şi să-i retezi unghiile din când în când, ca nu cumva să-ţi pună coarne.

Şi odată se duce Chirică la casa de alăturea şi aduce copilul. Femeia lui Ipate, când a mai văzut şi asta, numai i s-a încleştat gura şi a îngheţat de frică.

Atunci Chirică sărută mâna lui Ipate şi zice:

– Ei, stăpâne, iaca, chiar azi mi s-au împlinit anii de slujbă. Rămâi de-acum sănătos, că eu mă duc de unde am venit. Dar să ştii de la mine, şi să spui şi altora, că te-a slujit un drac trei ani de zile, numai pentru un boţ de mămăligă de pe teşitura din pădure şi pentru un putregai de căpătâi ce-mi trebuieşte sub talpa-iadului.

Şi atunci, odată şi înşfacă Chirică sacul cel de după horn cu babă cu tot şi se face nevăzut. Femeia lui Ipate începe atunci a ţipa grozav şi a zice:

– Aleargă după dânsul, bărbate, şi nu-l lăsa! Câlţii de la mămuca mi i-a luat!... din ce mai facem noi saci?

Ipate însă nu avea acum grijile aceste; el era mâhnit pentru pierderea lui Chirică, care era bunătate de băiat, şi nu ştia unde l-ar găsi, ca să-i mulţumească pentru atâtea binefaceri ce primise de la dânsul.

Dar Chirică era acum tocmai în iad şi se desfăta la sânul lui Scaraoschi, iar codoşca de babă gemea sub talpa-iadului şi numai motanul ei cel din ceea lume îi plângea de milă, pentru că l-a cocolit aşa de bine.

Şi iaca aşa, oameni buni, s-a izbăvit Ipate şi de dracul şi de babă, trăind în pace cu nevasta şi copiii săi. Şi după aceea, când îi spunea cumva cineva câte ceva de pe undeva, care era cam aşa şi nu aşa, Ipate flutura din cap şi zicea:

– Ia păziţi-vă mai bine treaba şi nu-mi tot spuneţi cai verzi pe pereţi, că eu sunt Stan Păţitul!

POVESTEA LUI HARAP-ALB

Amu cică era odată într-o ţară un crai, care avea trei feciori. Şi craiul acela mai avea un frate mai mare, care era împărat într-o altă ţară, mai depărtată. Şi împăratul, fratele craiului, se numea Verde-împărat; şi împăratul Verde nu avea feciori, ci numai fete. Mulţi ani trecură la mijloc de când aceşti fraţi nu mai avură prilej a se întâlni amândoi. Iară verii, adică feciorii craiului şi fetele împăratului, nu se văzuse niciodată de când erau ei. Şi aşa veni împrejurarea de nici împăratul Verde nu cunoştea nepoţii săi, nici craiul nepoatele sale: pentru că ţara în care împărăţea fratele cel mai mare era tocmai la o margine a pământului, şi crăia istuilalt la o altă margine. Şi apoi, pe vremile acelea, mai toate ţările erau bântuite de războaie grozave, drumurile pe ape şi pe uscat erau puţin cunoscute şi foarte încurcate şi de aceea nu se putea călători aşa de uşor şi fără primejdii ca în ziua de astăzi. Şi cine apuca a se duce pe atunci într-o parte a lumii adeseori dus rămânea până la moarte.

Dar ia să nu ne depărtăm cu vorba şi să încep a depăna firul poveştii.

Amu cică împăratul acela, aproape de bătrâneţe, căzând la zăcare, a scris către frăţine-său craiului, să-i trimită grabnic pe cel mai vrednic dintre nepoţi, ca să-l lase împărat în locul său după moartea sa. Craiul, primind cartea, îndată chemă tustrei feciorii înaintea sa şi le zise:

– Iaca ce-mi scrie frate-meu şi moşul vostru. Care dintre voi se simte destoinic a împărăţi peste o ţară aşa de mare şi bogată, ca aceea, are voie din partea mea să se ducă, ca să împlinească voinţa cea mai de pe urmă a moşului vostru.

Atunci feciorul cel mai mare ia îndrăzneală şi zice :

– Tată, eu cred că mie mi se cuvine această cinste, pentru că sunt cel mai mare dintre fraţi; de aceea te rog să-mi dai bani de cheltuială, straie de primeneală, arme şi cal de călărie, ca să şi pornesc, fără zăbavă.

– Bine, dragul tatei, dacă te bizuieşti că-i putea răzbate până acolo şi crezi că eşti în stare a cârmui şi pe alţii, alege-ţi un cal din herghelie, care-i vrea tu, ia-ţi bani cât ţi-or trebui, haine care ţi-or plăcea, arme care-i crede că-ţi vin la socoteală şi mergi cu bine, fătul meu.

Atunci feciorul craiului îşi ia cele trebuitoare, sărută mâna tătâne-său, primind carte de la dânsul către împăratul, zice rămas bun fraţilor săi şi apoi încalecă şi porneşte cu bucurie spre împărăţie.

Craiul însă, vrând să-l ispitească, tace molcum şi, pe înserate, se îmbracă pe ascuns într-o piele de urs, apoi încalecă pe cal, iese înaintea feciorului-său pe altă cale şi se bagă sub un pod. Şi când să treacă fiu-său pe acolo, numai iaca la capătul podului îl şi întâmpină un urs mornăind. Atunci calul fiului de crai începe a sări în două picioare, forăind, şi cât pe ce să izbească pe stăpânu-său. Şi fiul craiului, nemaiputând struni calul şi neîndrăznind a mai merge înainte, se întoarnă ruşinat înapoi la tatu-său. Până să ajungă el, craiul pe de altă parte şi ajunsese acasă, dăduse drumul calului, îndosise pielea cea de urs şi aştepta acum să vină feciorul-său. Şi numai iaca îl şi vede venind repede, dar nu aşa după cum se dusese.

– Da' ce-ai uitat, dragul tatei, de te-ai întors înapoi? zise craiul cu mirare. Aista nu-i semn bun, după cât ştiu eu.

– De uitat, n-am uitat nimica, tată, dar ia, prin dreptul unui pod, mi-a ieşit înainte un urs grozav, care m-a vârât în toţi spărieţii. Şi cu mare ce scăpând din labele lui, am găsit cu cale să mă întorc la d-ta acasă decât să fiu prada fiarelor sălbatice. Şi de-acum înainte, ducă-se, din partea mea, cine ştie, că mie unuia nu-mi trebuie nici împărăţie, nici nimica; doar n-am a trăi cât lumea, ca să moştenesc pământul.

– Despre aceasta bine ai chitit-o, dragul tatei. Se vede lucru că nici tu nu eşti de împărat, nici împărăţia pentru tine; şi decât să încurci numai aşa lumea, mai bine să şezi departe, cum zici, căci, mila Domnului: „Lac de-ar fi, broaşte sunt destule“. Numai aş vrea să ştiu, cum rămâne cu moşu-tău. Aşa-i că ne-am încurcat în slăbăciune?

– Tată, zise atunci feciorul cel mijlociu, să mă duc eu, dacă vrei.

– Ai toată voia de la mine, fătul meu, dar mare lucru să fie de nu ţi s-or tăia şi ţie cărările. Mai ştii păcatul, poate să-ţi iasă înainte vreun iepure, ceva... şi popâc! m-oi trezi cu tine acasă, ca şi cu frate-tău, ş-apoi atunci ruşinea ta n-a fi proastă. Dar dă, cearcă şi tu, să vezi cum ţi-a sluji norocul. Vorba ceea: „Fiecare pentru sine, croitor de pâine“. De-i izbuti, bine-de-bine, iară de nu, au mai păţit şi alţi voinici ca tine...

Atunci feciorul cel mijlociu, pregătindu-şi cele trebuitoare şi primind şi el carte din mâna tată-său către împăratul, îşi ia ziua bună de la fraţi, şi a doua zi porneşte şi el. Şi merge, şi merge, până se înnoptează bine. Şi când prin dreptul podului, numai iaca şi ursul: mor! mor! mor! Calul fiului de crai începe atunci a forăi, a sări în două picioare şi a da înapoi. Şi fiul craiului, văzând că nu-i lucru de şagă, se lasă şi el de împărăţie şi, cu ruşinea lui, se întoarce înapoi la tată-său acasă. Craiul, cum îl vede, zice:

– Ei, dragul tatei, aşa-i că s-a împlinit vorba ceea: „Apără-mă de găini, că de câini nu mă tem“.

– Ce fel de vorbă-i asta, tată?! zise fiu-său ruşinat; la d-ta urşii se cheamă găini? Ba, ia acum cred eu frăţine-meu, că aşa urs oştirea întreagă este în stare să o zdrumice... Încă mă mir cum am scăpat cu viaţă; lehamite şi de împărăţie şi de tot, că doar, slavă Domnului, am ce mânca la casa d-tale.

– Ce mânca văd eu bine că ai, despre asta nu e vorbă, fătul meu, zise craiul posomorât, dar ia spuneţi-mi: ruşinea unde o puneţi? Din trei feciori câţi are tata, nici unul să nu fie bun de nimica?!

Apoi, drept să vă spun, că atunci degeaba mai stricaţi mâncarea, dragii mei... Să umblaţi numai aşa, frunza frăsinelului, toată viaţa voastră şi să vă lăudaţi că sunteţi feciori de crai, asta nu miroase a nas de om... Cum văd eu, frate-meu se poate culca pe o ureche din partea voastră; la sfântul Aşteaptă s-a împlini dorinţa lui. Halal de nepoţi ce are! Vorba ceea:

La plăcinte, înainte
Şi la război, înapoi.

Fiul craiului cel mai mic, făcându-se atunci roş cum îi gotca, iese afară în grădină şi începe a plânge în inima sa, lovit fiind în adâncul sufletului de apăsătoarele cuvinte ale părintelui său. Şi cum sta el pe gânduri şi nu se dumerea ce să facă pentru a scăpa de ruşine, numai iaca se trezeşte dinaintea lui cu o babă gârbovită de bătrâneţe, care umbla după milostenie.

– Da' ce stai aşa pe gânduri, luminate crăişor? zise baba; alungă mâhnirea din inima ta, căci norocul îţi râde din toate părţile şi nu ai de ce fi supărat. Ia, mai bine miluieşte baba cu ceva.

– Ia lasă-mă-ncolo, mătuşă, nu mă supăra, zise fiul craiului; acum am altele la capul meu.

– Fecior de crai, vedea-te-aş împărat! Spune babei ce te chinuieşte; că, de unde ştii, poate să-ţi ajute şi ea ceva.

– Mătuşă, ştii ce? Una-i una şi două-s mai multe; lasă-mă-n pace, că nu-mi văd lumea înaintea ochilor de necaz.

– Luminate crăişor, să nu bănuieşti, dar nu te iuţi aşa de tare, că nu ştii de unde-ţi poate veni ajutor.

– Ce vorbeşti în dodii, mătuşă? Tocmai de la una ca d-ta ţi-ai găsit să aştept eu ajutor?

– Poate ţi-i deşanţ de una ca aceasta? zise baba. Hei, luminate crăişor! Cel-de-sus varsă darul său peste cei neputincioşi; se vede că aşa place sfinţiei-sale. Nu căuta că mă vezi gârbovă şi stremţuroasă, dar, prin puterea ce-mi este dată, ştiu dinainte ceea ce au de gând să izvodească puternicii

pământului şi adeseori râd cu hohot de nepriceperea şi slăbiciunea lor. Aşa-i că nu-ţi vine a crede, dar să te ferească Dumnezeu de ispită! Căci multe au mai văzut ochii mei de-atâta amar de veacuri câte port pe umerii aceştia. Of! crăişorule! crede-mă, că să aibi tu puterea mea, ai vântura ţările şi mările, pământul l-ai da de-a dura, lumea aceasta ai purta-o, uite aşa, pe degete, şi toate ar fi după gândul tău. Dar uite ce vorbeşte gârbova şi neputincioasa! Iartă-mă, Doamne, că nu ştiu ce mi-a ieşit din gură! Luminate crăişor, miluieşte baba cu ceva!

Fiul craiului, fermecat de vorbele babei, scoate atunci un ban şi zice:

– Ţine, mătuşă, de la mine puţin şi de la Dumnezeu mult.

– De unde dai, milostivul Dumnezeu să-ţi dea, zise baba, şi mult să te înzilească, luminate crăişor, că mare norocire te aşteaptă. Puţin mai este, şi ai să ajungi împărat, care n-a mai stat altul pe faţa pământului aşa de iubit, de slăvit şi de puternic. Acum, luminate crăişor, ca să vezi cât poate să-ţi ajute milostenia, stai liniştit, uită-te drept în ochii mei şi ascultă cu luare-aminte ce ţi-oi spune: du-te la tată-tău şi cere să-ţi dea calul, armele şi hainele cu care a fost el mire, şi atunci ai să te poţi duce unde n-au putut merge fraţii tăi; pentru că ţie a fost scris de sus să-ţi fie dată această cinste. Tatu-tău s-a împotrivi şi n-a vrea să te lase, dar tu stăruieşte pe lângă dânsul cu rugăminte, că ai să-l îndupleci. Hainele despre care ţi-am vorbit sunt vechi şi ponosite, şi armele ruginite, iară calul ai să-l poţi alege punând în mijlocul hergheliei o tava plină cu jăratic, şi care dintre cai a veni la jăratic să mănânce, acela are să te ducă la împărăţie şi are să te scape din multe primejdii. Ţine minte ce-ţi spun eu, că poate să ne mai întâlnim la vrun capăt de lume: căci deal cu deal se ajunge, dar încă om cu om!

Şi pe când vorbea baba aceste, o vede învăluită într-un hobot alb, ridicându-se în văzduh, apoi înălţându-se tot mai sus, şi după aceea n-o mai zări defel. Atunci o înfiorare

cuprinde pe fiul craiului, rămânând uimit de spaimă şi mirare, dar pe urmă, venindu-i inima la loc şi plin de încredere în sine că va izbuti la ceea ce gândea, se înfăţişază înaintea tată-său, zicând:

– Dă-mi voie ca să mă duc şi eu pe urma fraţilor mei, nu de alta, dar ca să-mi încerc norocul. Şi ori oi putea izbuti, ori nu, dar îţi făgăduiesc dinainte că, odată pornit din casa d-tale, înapoi nu m-oi mai întoarce, să ştiu bine că m-oi întâlni şi cu moartea în cale.

– Lucru negândit, dragul tatei, să aud aşa vorbe tocmai din gura ta, zise craiul. Fraţii tăi au dovedit că nu au inimă într-înşii, şi din partea lor mi-am luat toată nădejdea. Doar tu să fii mai viteaz, dar parcă tot nu-mi vine a crede. Însă, dacă vrei şi vrei numaidecât să te duci, eu nu te opresc, dar mi-i nu cumva să te întâlneşti cu scârba în drum şi să dai şi tu cinstea pe ruşine, c-apoi atunci curat îţi spun că nu mai ai ce căuta la casa mea.

– Apoi dă, tată, omul e dator să se încerce. Am să pornesc şi eu într-un noroc şi cum a da Dumnezeu! Numai, te rog, dă-mi calul, armele şi hainele cu care ai fost d-ta mire, ca să mă pot duce.

Craiul, auzind aceasta, parcă nu i-a prea venit la socoteală şi, încreţind din sprâncene, a zis:

– Hei, hei! dragul tatei, cu vorba aceasta mi-ai adus aminte de cântecul cela:

Voinic tânăr, cal bătrân,
Greu se-ngăduie la drum!

D-apoi calul meu de pe atunci cine mai ştie unde i-or fi putrezind ciolanele! Că doar nu era să trăiască un veac de om! Cine ţi-a vârât în cap şi una ca aceasta, acela încă-i unul... Ori vorba ceea: Pesemne umbli după cai morţi să le iei potcoavele.

– Tată, atâta cer şi eu de la d-ta. Acum, ori c-a fi trăind calul, ori că n-a fi trăind, aceasta mă priveşte pe mine; numai vreau să ştiu dacă mi-l dai ori ba.

– Din partea mea, dat să-ţi fie, dragul tatei, dar mi-i de-a mirarea de unde ai să-l iei, dacă n-are fiinţă pe lume.

– Despre aceasta nu mă plâng eu, tată, bine că mi l-ai dat; de unde-a fi, de unde n-a fi, dacă l-oi găsi, al meu să fie.

Şi atunci, odată se suie în pod şi coboară de-acolo un căpăstru, un frâu, un bici şi o şa, toate colbăite, sfarogite şi vechi ca pământul. Apoi mai scoate dintr-un gherghiriu nişte straie foarte vechi, un arc, nişte săgeţi, un paloş şi un buzdugan, toate pline de rugină, şi se apucă de le grijeşte bine şi le pune deoparte. Pe urmă umple o tava cu jăratic, se duce cu dânsa la herghelie şi o pune jos între cai. Şi atunci, numai iaca ce iese din mijlocul hergheliei o răpciugă de cal, grebănos, dupuros şi slab, de-i numărai coastele; şi venind de-a dreptul la tava, apucă o gură de jăratic. Fiul craiului îi şi trage atunci cu frâul în cap, zicând:

– Ghijoagă urâcioasă ce eşti! din toţi caii, tocmai tu te-ai găsit să mănânci jăratic? De te-a împinge păcatul să mai vii o dată, vai de steaua ta are să fie!

Apoi începe a purta caii încolo şi încoace, şi numai iaca slăbătura cea de cal iar se repede şi apucă o gură de jăratic. Fiul craiului îi mai trage şi atunci un frâu în cap, cât ce poate, şi apoi iar începe a purta caii de colo până colo, să vadă, nu cumva a veni alt cal să mănânce jăratic. Şi numai iaca, şi a treia oară, tot gloaba cea de cal vine şi începe a mânca la jăratic, de n-a mai rămas. Atunci fiul craiului, mânios, îi mai trage un frâu, iar cât ce poate, apoi îl prinde în căpăstru şi, punându-i frâul în cap, zice în gândul său: „Să-l iau, ori să-i dau drumul? Mă tem că m-oi face de râs. Decât cu aşa cal, mai bine pedestru“.

Şi cum sta el în cumpene, să-l ia, să nu-l ia, calul se şi scutură de trei ori, şi îndată rămâne cu părul lins-prelins şi tânăr ca un tretin, de nu era alt mânzoc mai frumos în toată herghelia. Şi apoi, uitându-se ţintă în ochii fiului de crai, zice:

– Sui pe mine, stăpâne, şi ţine-te bine!

Fiul craiului, punându-i zabala în gură, încalecă, şi atunci calul odată zboară cu dânsul până la nouri şi apoi se lasă în

jos ca o săgeată. După aceea mai zboară încă o dată până la lună şi iar se lasă în jos mai iute decât fulgerul. Şi unde nu mai zboară şi a treia oară până la soare şi, când se lasă jos, întreabă:

– Ei, stăpâne, cum ţi se pare? Gândit-ai vrodată că ai să ajungi: soarele cu picioarele, luna cu mâna şi prin nouri să cauţi cununa?

– Cum să mi se pară, dragul meu tovarăş? Ia, m-ai băgat în toate grozile morţii, căci, cuprins de ameţeală, nu mai ştiam unde mă găsesc şi cât pe ce erai să mă prăpădeşti.

– Ia, aşa am ameţit şi eu, stăpâne, când mi-ai dat cu frâul în cap, să mă prăpădeşti, şi cu asta am vrut să-mi răstorc cele trei lovituri. Vorba ceea: una pentru alta. Acum cred că mă cunoşti şi de urât şi de frumos, şi de bătrân şi de tânăr, şi de slab şi de puternic; de-aceea mă fac iar cum m-ai văzut în herghelie, şi de-acum înainte sunt gata să te întovărăşesc oriunde mi-i porunci, stăpâne. Numai să-mi spui dinainte cum să te duc: ca vântul ori ca gândul?

– De mi-i duce ca gândul, tu mi-i prăpădi, iar de mi-i duce ca vântul, tu mi-i folosi, căluţul meu, zise fiul craiului.

– Bine, stăpâne. Acum sui pe mine fără grijă şi hai să te duc unde vrei.

Fiul craiului, încălecând, îl netezeşte pe coamă şi zice:

– Hai, căluţul meu!

Atunci calul zboară lin ca vântul, şi când vântul a aburit, iaca şi ei la crai în ogradă au sosit.

– Bun sosit la noi, voinice! zise craiul, cam cu jumătate de gură. Dar aista cal ţi l-ai ales?...

– Apoi dă, tată, cum a dat târgul şi norocul; am de trecut prin multe locuri şi nu vreau să mă ia oamenii la ochi. M-oi duce şi eu cât călare, cât pe jos, cum oi putea.

Şi zicând aceste, pune tarniţa pe cal, anină armele la oblânc, îşi ia merinde şi bani de ajuns, schimburi în desagi şi o ploscă plină cu apă. Apoi sărută mâna tată-său, primind carte de la dânsul către împăratul, zice rămas bun fraţilor săi

şi a treia zi către seară porneşte şi el, mergând din pasul calului. Şi merge el, şi merge, până se înnoptează bine. Şi, prin dreptul podului, numai iaca îi iese şi lui ursul înainte, mornăind înfricoşat. Calul atunci dă năvală asupra ursului, şi fiul craiului, ridicând buzduganul să dea, numai iaca ce aude glas de om zicând:

– Dragul tatei, nu da, că eu sunt.

Atunci fiul craiului descalecă, şi tată-său, cuprinzându-l în braţe, îl sărută şi-i zice:

– Fătul meu, bun tovarăş ţi-ai ales; de te-a învăţat cineva, bine ţi-a priit, iară de-ai făcut-o din capul tău, bun cap ai avut. Mergi de-acum tot înainte, că tu eşti vrednic de împărat. Numai ţine minte sfatul ce-ţi dau: în călătoria ta ai să ai trebuinţă şi de răi, şi de buni, dar să te fereşti de omul roş, iară mai ales de cel spân, cât îi putea; să n-ai de-a face cu dânşii, căci sunt foarte şugubeţi. Şi, la toată întâmplarea, calul, tovarăşul tău, te-a mai sfătui şi el ce ai să faci, că de multe primejdii m-a scăpat şi pe mine în tinereţile mele! Na-ţi acum şi pielea asta de urs, că ţi-a prinde bine vreodată.

Apoi, dezmierdând calul, îi mai sărută de câteva ori pe amândoi şi le zice:

– Mergeţi în pace, dragii mei. De-acum înainte, Dumnezeu ştie când ne-om mai vedea!...

Fiul craiului atunci încalecă, şi calul, scuturându-se, mai arată-se o dată tânăr, cum îi plăcea craiului, apoi face o săritură înapoi şi una înainte şi se cam mai duc la împărăţie, Dumnezeu să ne ţie, ca cuvântul din poveste, înainte mult mai este. Şi merg ei o zi, merg două, şi merg patruzeci şi nouă, până ce de la o vreme le intră calea în codru şi atunci numai iaca ce le iese înainte un om spân şi zice cu îndrăzneală fiului de crai:

– Bun întâlnişul, voinice! Nu ai trebuinţă de slugă la drum? Prin locurile iestea e cam greu de călătorit singur; nu cumva să-ţi iasă vro dihanie ceva înainte şi să-ţi scurteze cărările. Eu cunosc bine pe-aici, şi poate mai încolo să ai nevoie de unul ca mine.

– Poate să am, poate să n-am, zise fiul craiului, uitându-se ţintă în ochii Spânului, dar acum deodată mă las în voia întâmplării, şi apoi, dând pinteni calului, porneşte.

Mai merge el înainte prin codru cât merge, şi, la o strâmtoare, numai iaca ce Spânul iar îi iese înainte, prefăcut în alte straie, şi zice cu glas subţiratic şi necunoscut:

– Bună calea, drumeţule!

– Bună să-ţi fie inima, cum ţi-i căutătura, zise fiul craiului.

– Cât despre inima mea, s-o dea Dumnezeu oricui, zise Spânul oftând... Numai ce folos? Omul bun n-are noroc; asta-i ştiută; rogu-te, să nu-ţi fie cu supărare, drumeţule, dar fiindcă a venit vorba de-aşa, îţi spun, ca la un frate, că din cruda copilărie slujesc prin străini, şi încaltea nu mi-ar fi ciudă, când n-aş vra să mă dau la treabă, căci cu munca m-am trezit. Dar aşa, muncesc, muncesc, şi nu s-alege nimica de mine; pentru că tot de stăpâni calici mi-am avut parte. Şi vorba ceea: La calic slujeşti, calic rămâi. Când aş da odată peste un stăpân cum gândesc eu, n-aş şti ce să fac să nu-l smintesc. Nu cumva ai trebuinţă de slugă, voinice? Cum te văd, sameni a avea seu la rărunchi. De ce te scumpeşti pentru nimica toată şi nu-ţi iei o slugă vrednică, ca să-ţi fie mână de ajutor la drum? Locurile aiestea sunt şugubeţe; de unde ştii cum vine întâmplarea, şi, Doamne fereşte, să nu-ţi cadă greu singur.

– Acum deodată încă tot nu, zise fiul craiului cu mâna pe buzdugan; m-oi mai sluji şi eu singur, cum oi putea, şi dând iar pinteni calului, porneşte mai repede.

Şi mergând el tot înainte prin codri întunecoşi, de la un loc se închide calea şi încep a i se încurca cărările, încât nu se mai pricepe fiul craiului acum încotro să apuce şi pe unde să meargă.

– Ptiu, drace! iaca în ce încurcătură am intrat! Asta-i mai rău decât poftim la masă, zise el. Nici tu sat, nici tu târg, nici tu nimica. De ce mergi înainte, numai peste pustietăţi dai; parcă a pierit sămânţa omenească de pe faţa pământului. Îmi pare rău că n-am luat măcar spânul cel de-al doilea cu

mine. Dacă s-a aruncat în partea mâne-sa, ce-i vinovat el? Tata aşa a zis, însă la mare nevoie ce-i de făcut? vorba ceea: Rău-i cu rău, dar e mai rău făr' de rău. Şi tot horhăind el când pe o cărare, când pe un drum părăsit, numai iaca ce iar îi iese Spânul înainte, îmbrăcat altfel şi călare pe un cal frumos, şi, prefăcându-şi glasul, începe a căina pe fiul craiului, zicând:

– Sărmane omule, rău drum ai apucat! Se vede că eşti străin şi nu cunoşti locurile pe aici. Ai avut mare noroc de mine, de n-ai apucat a coborî priporul ista, că erai prăpădit. Ia, colo devale, în înfundătura ceea, un taur grozav la mulţi bezmetici le-a curmat zilele. Şi eu, mai deunăzi, cât mă vezi de voinic, de-abia am scăpat de dânsul, ca prin urechile acului. Întoarce-te înapoi, ori, dacă ai de dus înainte, ia-ţi un ajutor pe cineva. Chiar şi eu m-aş tocmi la d-ta, dacă ţi-a fi cu plăcere.

– Aşa ar trebui să urmez, om bun, zise fiul craiului, dar ţi-oi spune drept: tata mi-a dat în grijă, când am pornit de-acasă, ca să mă feresc de omul roş, iară mai ales de cel spân, cât oi putea; să n-am de a face cu dânşii nici în clin, nici în mînecă; şi dacă n-ai fi spân, bucuros te-aş tocmi.

– Hei, hei! călătorule. Dacă ţi-i vorba de-aşa, ai să-ţi rupi ciochinele umblând şi tot n-ai să găseşti slugă cum cauţi d-ta, că pe-aici sunt numai oameni spâni. Ş-apoi, când este la adicălea, te-aş întreba: ca' ce fel de zăticneală ai putea să întâmpini din pricina asta? Pesemne n-ai auzit vorba ceea: că de păr şi de coate-goale nu se plânge nimene. Şi când nu sunt ochi negri, săruţi şi albaştri! Aşa şi d-ta: mulţumeşte lui Dumnezeu că m-ai găsit şi tocmeşte-mă. Şi dacă-i apuca odată a te deprinde cu mine, ştiu bine că n-am să pot scăpa uşor de d-ta, căci aşa sunt eu în felul meu, ştiu una şi bună: să-mi slujesc stăpânul cu dreptate. Hai, nu mai sta la îndoială, că mă tem să nu ne-apuce noaptea pe aici. Şi când ai avea încaltea un cal bun, calea-valea, dar cu smârţogul ista îţi duc vergile.

– Apoi dă, Spânule, nu ştiu cum să fac, zise fiul craiului. Din copilăria mea sunt deprins a asculta de tată şi, tocmindu-te

pe tine, parcă-mi vine nu ştiu cum. Dar, fiindcă mi-au mai ieşit până acum înainte încă doi spâni, şi cu tine al treilea, apoi mai-mi vine a crede că asta-i ţara spânilor şi n-am încotro; mort-copt, trebuie să te iau cu mine, dacă zici că ştii bine locurile pe aici.

Şi, din două vorbe, fiul craiului îl tocmeşte şi după aceea pornesc împreună să iasă la drum, pe unde arată Spânul. Şi mergând ei o bucată bună, Spânul se preface că-i e sete şi cere plosca cu apă de la stăpânu-său. Fiul craiului i-o dă, şi Spânul, cum o pune la gură, pe loc o şi ia, oţărându-se, şi varsă toată apa dintr-însa. Fiul craiului zice atunci supărat:

– Dar bine, Spânule, de ce te apuci? Nu vezi că pe aici e mare lipsă de apă? Şi pe arşiţa asta o să ne uscăm de sete.

– Să avem iertare, stăpâne! Apa era bâhlită şi ne-am fi putut bolnăvi. Cât despre apa bună, nu vă îngrijiţi; acuş avem să dăm peste o fântână cu apă dulce şi rece ca gheaţa. Acolo vom poposi puţin, oi clătări plosca bine ş-oi umple-o cu apă proaspătă, ca să avem la drum, căci mai încolo nu prea sunt fântâni, şi, din partea apei, mi se pare că i-om duce dorul. Şi cârnind pe o cărare, mai merg ei oleacă înainte, până ce ajung într-o poiană şi numai iaca ce dau de o fântână cu ghizdele de stejar şi cu un capac deschis în lături. Fântâna era adâncă şi nu avea nici roată, nici cumpână, ci numai o scară de coborât până la apă.

– Ei, ei! Spânule, acum să te văd cât eşti de vrednic, zise fiul craiului. Spânul atunci zâmbeşte puţin şi, coborându-se în fântână, umple întâi plosca şi o pune la şold. Apoi, mai stând acolo în fund pe scară, aproape de faţa apei, zice:

– Ei, da' ce răcoare-i aici! „Chima răului pe malul pârăului!" Îmi vine să nu mai ies afară. Dumnezeu să uşureze păcatele celui cu fântâna, că bun lucru a mai făcut. Pe arşiţele ieste, o răcoreală ca asta mult plăteşte!

Mai şede el acolo puţin şi apoi iese afară, zicând:

– Doamne, stăpâne, nu ştii cât mă simţesc de uşor; parcă îmi vine să zbor, nu altăceva! Ia vâră-te şi d-ta oleacă, să vezi

cum ai să te răcoreşti; aşa are să-ţi vină de îndemână după asta, de are să ţi se pară că eşti uşor cum îi pana...

Fiul craiului, boboc în felul său la trebi de aieste, se potriveşte Spânului şi se bagă în fântână, fără să-i trăsnească prin minte ce i se poate întâmpla. Şi cum sta şi el acolo de se răcorea, Spânul face tranc! capacul pe gura fântânii, apoi se suie deasupra lui şi zice cu glas răutăcios:

– Alelei! fecior de om viclean ce te găseşti; tocmai de ceea ce te-ai păzit n-ai scăpat. Ei, că bine mi te-am căptuşit! Acum să-mi spui tu cine eşti, de unde vii şi încotro te duci, că, de nu, acolo îţi putrezesc ciolanele!

Fiul craiului ce era să facă? Îi spune cu de-amănuntul, căci, dă, care om nu ţine la viaţă înainte de toate?

– Bine, atâta am vrut să aflu din gura ta, pui de viperă ce mi-ai fost, zice atunci Spânul: numai cată să fie aşa, că, de te-oi prinde cu oca mică, greu are să-ţi cadă. Chiar acum aş putea să te omor, în voia cea bună, dar mi-i milă de tinereţile tale... Dacă vrei să mai vezi soarele cu ochii şi să mai calci pe iarbă verde, atunci jură-mi-te pe ascuţişul paloşului tău că mi-i da ascultare şi supunere întru toate, chiar şi-n foc de ţi-aş zice să te arunci. Şi, de azi înainte, eu o să fiu în locul tău nepotul împăratului, despre care mi-ai vorbit, iară tu – sluga mea; şi atâta vreme să ai a mă sluji, până când îi muri şi iar îi învia. Şi oriunde vei merge cu mine, nu care cumva să bleşteşti din gură către cineva despre ceea ce a urmat între noi, că te-am şters de pe faţa pământului. Îţi place aşa să mai trăieşti, bine-de-bine; iară de nu, spune-mi verde în ochi, ca să ştiu ce leac trebuie să-ţi fac...

Fiul craiului, văzându-se prins în cleşte şi fără nici o putere, îi jură credinţă şi supunere întru toate, lăsându-se în ştirea lui Dumnezeu, cum a vrea el să facă. Atunci Spânul pune mâna pe cartea, pe banii şi pe armele fiului de crai şi le ia la sine; apoi îl scoate din fântână şi-i dă paloşul să-l sărute, ca semn de pecetluire a jurământului, zicând:

– De-acum înainte să ştii că te cheamă *Harap-Alb*; aista ţi-i numele, şi altul nu.

După aceasta încalecă, fiecare pe calul său, şi pornesc, Spânul înainte, ca stăpân, Harap-Alb în urmă, ca slugă, mergând spre împărăţie, Dumnezeu să ne ţie, ca cuvântul din poveste, înainte mult mai este.

Şi merg ei, şi merg, cale lungă să le-ajungă, trecând peste nouă mări, peste nouă ţări şi peste nouă ape mari, şi într-o târzie vreme ajung la împărăţie.

Şi cum ajung, Spânul se înfăţişază înaintea împăratului cu carte din partea craiului. Şi împăratul Verde, citind cartea, arde de bucurie că i-a venit nepotul, şi pe dată îl şi face cunoscut curţii şi fetelor sale, care îl primesc cu toată cinstea cuvenită unui fiu de crai şi moştenitor al împăratului.

Atunci Spânul, văzând că i s-au prins minciunile de bine, cheamă la sine pe Harap-Alb şi-i zice cu asprime:

– Tu să şezi la grajd nedezlipit şi să îngrijeşti de calul meu ca de ochii din cap, că de-oi veni pe-acolo şi n-oi găsi trebile făcute după plac, vai de pielea ta are să fie. Dar până atunci, na-ţi o palmă, ca să ţii minte ce ţi-am spus. Bagat-ai în cap vorbele mele?

– Da, stăpâne, zise Harap-Alb, lăsând ochii în jos.

Şi, ieşind, porneşte la grajd.

Cu asta a voit Spânul să-şi arate arama şi să facă pe Harap-Alb ca să-i ia şi mai mult frica.

Fetele împăratului întâmplându-se de faţă când a lovit Spânul pe Harap-Alb, li s-a făcut milă de dânsul şi au zis Spânului cu binişorul:

– Vere, nu faci bine ceea ce faci. Dacă este că a lăsat Dumnezeu să fim mari peste alţii, ar trebui să avem milă de dânşii, că şi ei, sărmanii, sunt oameni!

– Hei, dragele mele vere, zice Spânul cu viclenia lui obicinuită; d-voastră încă nu ştiţi ce-i pe lume. Dacă dobitoacele n-ar fi fost înfrânate, de demult ar fi sfâşiat pe om. Şi trebuie să ştiţi că şi între oameni cea mai mare parte sunt dobitoace, care trebuiesc ţinuţi din frâu, dacă ţi-i voia să faci treabă cu dânşii.

Ei, apoi... zi că nu-i lumea de-apoi! Să te ferească Dumnezeu când prinde mămăliga coajă. Vorba ceea:

Dă-mi, Doamne, ce n-am avut,
Să mă mier ce m-a găsit.

Fetele atunci au luat altă vorbă, dar din inima lor nu s-a şters purtarea necuviincioasă a Spânului, cu toate îndreptările şi înrudirea lui, pentru că bunătatea nu are de-a face cu răutatea. Vorba ceea:

Viţa-de-vie, tot în vie,
Iară viţa-de-boz, tot răgoz.

Şi din ceasul acela au început a vorbi ele înde ele, că Spânul defel nu samănă în partea lor, nici la chip, nici la bunătate; şi că Harap-Alb, sluga lui, are o înfăţişare mult mai plăcută şi seamănă a fi mult mai omenos. Pesemne inima le spunea că Spânul nu le este văr, şi de aceea nu-l puteau mistui. Aşa îl urâse ele de tare acum, că, dacă ar fi fost în banii lor, s-ar fi lepădat de Spân ca de Ucigă-l-crucea. Dar nu aveau ce se face de împăratul, ca să nu-i aducă supărare.

Amu, într-una din zile, cum şedea Spânul la ospăţ împreună cu moşu-său, cu verele sale şi cu alţii, câţi se întâmplase, li s-au adus mai la urmă în masă şi nişte sălăţi foarte minunate. Atunci împăratul zice Spânului :

– Nepoate, mai mâncat-ai sălăţi de aceste de când eşti?

– Ba nu, moşule, zice Spânul; tocmai eram să vă întreb de unde le aveţi, că tare-s bune!... O haraba întreagă aş fi în stare să mănânc, şi parcă tot nu m-aş sătura.

– Te crede moşul, nepoate, dar când ai şti cu ce greutate se capătă! pentru că numai în Grădina Ursului, dacă-i fi auzit de dânsa, se află sălăţi de aceste, şi mai rar om care să poată lua dintr-însele şi să scape cu viaţă. Între toţi oamenii din împărăţia mea, numai un pădurar se bizuieşte la treaba asta. Şi acela, el ştie ce face, ce drege, de-mi aduce din când în când aşa, câte puţine, de poftă.

Spânul, voind să piardă acum pe Harap-Alb cu orice preţ, zise împăratului:

– Doamne, moşule, de nu mi-a aduce sluga mea sălăţi de aceste şi din piatra seacă, mare lucru să fie!

– Ce vorbeşti, nepoate! zise împăratul; unul ca dânsul, şi încă necunoscător de locurile acestea, cum crezi că ar putea face această slujbă? Doar de ţi-i greu de viaţa lui.

– Ia las', moşule, nu-i duce grija; pun rămăşag că are să-mi aducă sălăţi întocmai ca aceste, şi încă multe, că ştiu eu ce poate el.

Ş-odată cheamă Spânul pe Harap-Alb şi-i zice răstit:

– Acum degrabă să te duci cum îi ştii tu şi să-mi aduci sălăţi de aceste din Grădina Ursului. Hai, ieşi repede şi porneşte, că nu-i vreme de pierdut. Dar nu cumva să faci de altfel, că nici în borta şoarecului nu eşti scăpat de mine!

Harap-Alb iese mâhnit, se duce în grajd şi începe a-şi netezi calul pe coamă, zicând:

– Ei, căluţul meu, când ai şti tu în ce necaz am intrat! Sfânt să fie rostul tătâne-meu, că bine m-a învăţat! Aşa-i că, dacă n-am ţinut seamă de vorbele lui, am ajuns slugă la dârloagă şi acum, vrând-nevrând, trebuie s-ascult, că mi-i capul în primejdie?

– Stăpâne, zise atunci calul; de-acum înainte, ori cu capul de piatră, ori cu piatra de cap, tot atâta-i: fii odată bărbat şi nu-ţi face voie rea. Încalecă pe mine şi hai! Ştiu eu unde te-oi duce, şi mare-i Dumnezeu, ne-a scăpa el şi din aceasta!

Harap-Alb, mai prinzând oleacă la inimă, încalecă şi se lasă în voia calului, unde vrea el să-l ducă.

Atunci calul porneşte la pas, până ce iese mai încolo, ca să nu-i vadă nimene. Apoi îşi arată puterile sale, zicând:

– Stăpâne, ţine-te bine pe mine, că am să zbor lin ca vântul, să cutreierăm pământul. Mare-i Dumnezeu şi meşteru-i dracul. Helbet! vom putea veni de hac şi Spânului celuia, nu-i e vremea trecută.

Şi odată zboară calul cu Harap-Alb până la nouri; apoi o ia de-a curmezişul pământului: pe deasupra codrilor, peste

vârful munţilor, peste apa mărilor şi după aceea se lasă încet-încet într-un ostrov mândru din mijlocul unei mări, lângă o căsuţă singuratică, pe care era crescut nişte muşchi pletos de o podină de gros, moale ca mătasa şi verde ca buraticul.

Atunci Harap-Alb descalecă, şi spre mai mare mirarea lui, numai iaca îl întâmpină în pragul uşii cerşetoarea căreia îi dăduse el un ban de pomană, înainte de pornirea lui de acasă.

– Ei, Harap-Alb, aşa-i că ai venit la vorbele mele, că deal cu deal se ajunge, dar încă om cu om? Află acum că eu sunt Sfânta Duminică şi ştiu ce nevoie te-a adus pe la mine. Spânul vrea să-ţi răpună capul cu orice chip şi de-aceea te-a trimis să-i aduci sălăţi din Grădina Ursului, dar i-or da ele odată pe nas... Rămâi aici în astă-noapte, ca să văd ce-i de făcut.

Harap-Alb rămâne bucuros, mulţumind Sfintei Duminici pentru buna găzduire şi îngrijirea ce are de el.

– Fii încredinţat că nu eu, ci puterea milosteniei şi inima ta cea bună te ajută, Harap-Alb, zice Sfânta Duminică ieşind şi lăsându-l în pace să se liniştească.

Şi cum iese Sfânta Duminică afară, odată şi porneşte desculţă prin rouă, de culege o poală de somnoroasă, pe care o fierbe la un loc cu o vadră de lapte dulce şi cu una de miere şi apoi ia mursa aceea şi iute se duce de o toarnă în fântâna din Grădina Ursului, care fântână era plină cu apă până la gură. Şi mai stând Sfânta Duminică oleacă în preajma fântânii, numai iaca ce vede că vine ursul cu o falcă în cer şi cu una în pământ, mornăind înfricoşat. Şi cum ajunge la fântână, cum începe a bea lacom la apă şi a-şi linge buzele de dulceaţa şi bunătatea ei. Şi mai stă din băut, şi iar începe a mornăi; şi iar mai bea câte un răstimp, şi iar mornăieşte, până ce, de la o vreme, încep a-i slăbi puterile şi, cuprins de ameţeală, pe loc cade jos şi adoarme mort, de puteai să tai lemne pe dânsul.

Atunci Sfânta Duminică, văzându-l aşa, într-o clipă se duce şi, deşteptând pe Harap-Alb chiar în miezul nopţii, îi zice:

– Îmbracă-te iute în pielea cea de urs, care o ai de la tată-tău, apucă pe ici tot înainte, şi cum îi ajunge în răscrucile

drumului, ai să dai de Grădina Ursului. Atunci sai repede înlăuntru de-ţi ia sălăţi într-ales, şi câte-i vrea de multe, căci pe urs l-am pus eu la cale. Dar, la toată întâmplarea, de-i vedea şi-i vedea că s-a trezit şi năvăleşte la tine, zvârle-i pielea cea de urs şi apoi fugi încoace spre mine cât îi putea.

Harap-Alb face cum îi zice Sfânta Duminică. Şi cum ajunge în grădină, odată începe a smulge la sălăţi într-ales şi leagă o sarcină mare, mare, cât pe ce să n-o poată ridica în spinare. Şi când să iasă cu dânsa din grădină, iaca ursul se trezeşte, şi după dânsul, Gavrile! Harap-Alb, dacă vede reaua, i-aruncă pielea cea de urs, şi apoi fuge cât ce poate cu sarcina în spate, tot înainte la Sfânta Duminică, scăpând cu obraz curat.

După aceasta, Harap-Alb, mulţumind Sfintei Duminici pentru binele ce i-a făcut, îi sărută mâna, apoi îşi ia sălăţile şi, încălecând, porneşte spre împărăţie, Dumnezeu să ne ţie, ca cuvântul din poveste, înainte mult mai este.

Şi mergând tot cum s-a dus, de la o vreme ajunge la împărăţie şi dă sălăţile în mâna Spânului.

Împăratul şi fetele sale, văzând aceasta, le-a fost de-a mirarea. Atunci Spânul zice îngâmfat:

– Ei, moşule, ce mai zici?

– Ce să zic, nepoate? Ia, când aş avé eu o slugă ca aceasta, nu i-aş trece pe dinainte.

– D-apoi de ce mi l-a dat tata de-acasă? numai de vrednicia lui, zise Spânul; căci altfel nu-l mai luam după mine, ca să-mi încurce zilele.

La vro câteva zile după aceasta, împăratul arată Spânului nişte pietre scumpe, zicând:

– Nepoate, mai văzut-ai pietre nestemate aşa de mari şi frumoase ca acestea de când eşti?

– Am văzut eu, moşule, felurite pietre scumpe, dar ca aceste, drept să-ţi spun, n-am văzut. Oare pe unde se pot găsi aşa pietre?

– Pe unde să se găsească, nepoate! Ia, în Pădurea Cerbului. Şi cerbul acela este bătut tot cu pietre scumpe, mult mai mari

şi mai frumoase decât aceste. Mai întâi, cică are una în frunte, de străluceşte ca soarele. Dar nu se poate apropia nimene de cerb, căci este solomonit şi nici un fel de armă nu-l prinde; însă el, pe care l-a zări, nu mai scapă cu viaţă. De-aceea fuge lumea de dânsul de-şi scoate ochii; şi nu numai atâta, dar chiar când se uită la cineva, fie om sau orice dihanie a fi, pe loc rămâne moartă. Şi cică o mulţime de oameni şi de sălbătăciuni zac fără suflare în pădurea lui numai din astă pricină: se vede că este solomonit, întors de la ţâţă, sau dracul mai ştie ce are de-i aşa de primejdios. Dar cu toate aceste, trebuie să ştii, nepoate, că unii oameni îs mai al dracului decât dracul; nu se astâmpără nici în ruptul capului; măcar că au păţit multe, tot cearcă prin pădurea lui, să vadă, nu l-or putea găbui cumva? Şi care dintre ei are îndrăzneala mare şi noroc şi mai mare, umblând pe acolo, găseşte din întâmplare câte o piatră de aceste, picată de pe cerb, când se scutură el la şapte ani o dată, şi apoi aceluia om nu-i trebuie altă negustorie mai bună. Aduce piatra la mine şi i-o plătesc cât nu face; ba încă sunt bucuros că o pot căpăta. Şi află, nepoate, că asemene pietre fac podoaba împărăţiei mele, nu se găsesc altele mai mari şi mai frumoase decât aceste la nici o împărăţie, şi de-aceea s-a dus vestea despre ele în toată lumea. Mulţi împăraţi şi crai înadins vin să le vadă, şi li-i de-a mirarea de unde le am.

– Doamne, moşule! zise atunci Spânul; să nu te superi, dar nu ştiu ce fel de oameni fricoşi aveţi pe aici. Eu pun rămăşag pe ce vrei că sluga mea are să-mi aducă pielea cerbului aceluia, cu cap cu tot, aşa împodobit cum este.

Ş-odată cheamă Spânul pe Harap-Alb şi-i zice:

– Du-te în Pădurea Cerbului, cum îi şti tu, şi măcar fă pe dracul în patru, sau orice-i face, dar numaidecât să-mi aduci pielea cerbului, cu cap cu tot, aşa bătute cu pietre scumpe, cum se găsesc. Şi doar te-a împinge păcatul să clinteşti vreo piatră din locul său, iară mai ales acea mare din fruntea cerbului, c-apoi atâta ţi-i leacul! Hai, porneşte iute, că nu-i vreme de pierdut!

Harap-Alb vede el bine unde merge treaba, că doar nu era din butuci; dar neavând încotro, iese mâhnit, se duce iar în grajd la cal şi, netezindu-l pe coamă, îi zice:

– Dragul meu căluţ, la grea belea m-a vârât iar Spânul!... De-oi mai scăpa şi din asta cu viaţă, apoi tot mai am zile de trăit. Dar nu ştiu, zău, la cât mi-a sta norocul!

– Nu-i nimica, stăpâne, zise calul. Capul de-ar fi sănătos, că belelele curg gârlă. Poate ai primit poruncă să jupeşti piatra morii şi să duci pielea la împărăţie...

– Ba nu, căluţul meu; alta şi mai înfricoşată, zise Harap-Alb.

– Vorbă să fie, stăpâne, că tocmeala-i gata, zise calul. Nu te teme, ştiu eu năzdrăvănii de ale Spânului; şi să fi vrut, de demult i-aş fi făcut pe obraz, dar lasă-l să-şi mai joace calul. Ce gândeşti? Şi unii ca aceştia sunt trebuitori pe lume câteodată, pentru că fac pe oameni să prindă la minte... Zi şi d-ta că ai avut să tragi un păcat strămoşesc. Vorba ceea: „Părinţii mănâncă aguridă, şi fiilor li se strepezesc dinţii". Hai, nu mai sta la gânduri; încalecă pe mine şi pune-ţi nădejdea în Dumnezeu, că mare-i puterea Lui; nu ne-a lăsa el să suferim îndelung. Cum vrei. „Ce-i e scris omului în frunte-i e pus." Doar' mare-i Cel-de-sus! S-or sfârşi ele şi aceste de la o vreme...

Harap-Alb atunci încalecă, şi calul porneşte la pas, până ce iese mai încolo departe, ca să nu-i ia lumea la ochi. Şi apoi, încordându-se şi scuturându-se o dată voiniceşte, iară-şi arată puterile, zicând:

– Ţine-te zdravăn, stăpâne, că iar am să zbor:

În înaltul cerului,
Văzduhul pământului;
Pe deasupra codrilor,
Peste vârful munţilor,
Prin ceaţa măgurilor,
Spre noianul mărilor,
La crăiasa zânelor,
Minunea minunilor,
Din ostrovul florilor.

Şi zicând aceste, odată şi zboară cu Harap-Alb

În înaltul cerului,
Văzduhul pământului;

şi o ia de-a curmeziş:

De la nouri către soare,
Printre lună şi luceferi,
Stele mândre lucitoare,

şi apoi se lasă lin ca vântul:

În ostrovul florilor,
La crăiasa zânelor,
Minunea minunilor.

Şi când vântul a aburit, iaca şi ei la Sfânta Duminică iar au sosit. Sfânta Duminică era acasă şi, cum a văzut pe Harap-Alb poposind la uşa ei, pe loc l-a întâmpinat şi i-a zis cu blândeţe:

– Ei, Harap-Alb, aşa-i că iar te-a ajuns nevoia de mine?

– Aşa este, măicuţă, răspunse Harap-Alb, cufundat în gânduri şi galben la faţă, de parcă-i luase pânza de pe obraz. Spânul vrea să-mi răpună capul cu orice preţ. Şi de-aş muri mai degrabă, să scap odată de zbucium: decât aşa viaţă, mai bine moarte de o mie de ori!

– Vai de mine şi de mine, Harap-Alb, zise Sfânta Duminică; parcă nu te-aş fi crezut aşa slab de înger, dar, după cât văd, eşti mai fricos decât o femeie! Hai, nu mai sta ca o găină plouată! rămâi la mine în astă noapte şi ţi-oi da eu vrun ajutor. Mare-i Dumnezeu! N-a mai fi el după gândul Spânului. Însă mai rabdă şi tu, fătul meu, că mult ai avut de răbdat şi puţin mai ai. Pân-acum ţi-a fost mai greu, dar de-acum înainte tot aşa are să-ţi fie, până ce-i ieşi din slujba Spânului, de la care ai să tragi încă multe necazuri, dar ai să scapi din toate cu capul teafăr, pentru că norocul te ajută.

– Poate aşa să fie, măicuţă, zise Harap-Alb, dar prea multe s-au îngrămădit deodată pe capul meu.

– Câte a dat Dumnezeu, Harap-Alb, zise Sfânta Duminică; aşa a trebuit să se întâmple, şi n-ai cui bănui: pentru că nu-i după cum gândeşte omul, ci-i după cum vrea Domnul. Când vei ajunge şi tu odată mare şi tare, îi căuta să judeci lucrurile de-a fir-a-păr şi vei crede celor asupriţi şi necăjiţi, pentru că ştii acum ce e necazul. Dar până atunci, mai rabdă, Harap-Alb, căci cu răbdarea îi frigi pielea.

Harap-Alb, nemaiavând ce zice, mulţumeşte lui Dumnezeu, şi de bine, şi de rău, şi Sfintei Duminici pentru buna găzduire şi ajutorul făgăduit.

– Ia, acum mai vii de-acasă, fătul meu! Zică cine-a zice şi cum a vrea să zică, dar când este să dai peste păcat, dacă-i înainte, te sileşti să-l ajungi, iar dacă-i în urmă, stai şi-l aştepţi. Mă rog, ce mai la deal, la vale? aşa e lumea asta şi, de-ai face ce-ai face, rămâne cum este ea; nu poţi s-o întorci cu umărul, măcar să te pui în ruptul capului. Vorba ceea: „Zi-i lume şi te mântuie". Dar ia să lăsăm toate la o parte şi, până la una-alta, hai să vedem ce-i de făcut cu cerbul, că Spânul te-a fi aşteptând cu nerăbdare. Şi, dă, stăpân nu-i? trebuie să-l asculţi. Vorba ceea: „Leagă calul unde zice stăpânul".

Şi odată scoate Sfânta Duminică obrăzarul şi sabia lui Statu-Palmă-Barbă-Cot, de unde le avea şi, dându-le lui Harap-Alb, zice:

– Ţine aceste, că au să-ţi fie de mare trebuinţă unde mergem. Şi chiar haidem, cu ajutorul Domnului, să isprăvim odată şi trebuşoara asta.

Şi pe la cântatul cucoşilor se ia Sfânta Duminică împreună cu Harap-Alb şi se duc în Pădurea Cerbului. Şi cum ajung în pădure, sapă o groapă adâncă de un stat de om, lângă un izvor, unde în fiecare zi pe la amiază venea cerbul de bea apă, apoi se culca acolo pe loc şi dormea cât un bei, până ce asfinţea soarele. Şi după aceea, sculându-se, o lua în porneală şi nu mai da pe la izvor iar până a doua zi pe la amiază.

– Ei, ei! acum groapa este gata, zise Sfânta Duminică. Tu, Harap-Alb, rămâi aici într-însa, toată ziua, şi iaca ce ai de făcut: pune-ţi obrăzarul cum se pune, iară sabia să n-o slăbeşti din mână; şi de-amiază, când a veni cerbul aici la izvor să bea apă şi s-a culca ş-a adormi, cu ochii deschişi, cum i-i feleşagul, tu, îndată ce l-îi auzi horăind, să ieşi încetişor şi să potriveşti aşa ca să-i zbori capul dintr-o singură lovitură de sabie, şi apoi repede să te arunci în groapă şi să şezi acolo într-însa până după asfinţitul soarelui. Capul cerbului are să te strige până atunci mereu pe nume, ca să te vadă, dar tu nu cumva să te înduplecі de rugămintea lui şi să te iţeşti la dânsul, că are un ochi otrăvit şi, când l-a pironi spre tine, nu mai trăieşti. Însă, cum a asfinţi soarele, să ştii că a murit cerbul. Şi atunci să iei fără frică să-i jupeşti pielea, iară capul să-l iei aşa întreg, cum se găseşte, şi apoi să vii la mine.

Şi aşa, Sfânta Duminică se ia şi se întoarnă singură acasă. Iară Harap-Alb rămâne la pândă în groapă. Şi, când pe la amiază, numai iaca ce aude Harap-Alb un muget înăduşit: cerbul venea boncăluind. Şi ajungând la izvor, odată şi începe a bea hâlpav la apă rece; apoi mai boncăluieşte, şi iar mai bea câte un răstimp, şi iar mai boncăluieşte, şi iar mai bea, până ce nu mai poate. După aceea începe a-şi arunca ţărnă după cap, ca buhaiul, şi apoi, scurmând de trei ori cu piciorul în pământ, se tologeşte jos pe pajişte, acolo pe loc, mai rumegă el cât mai rumegă, şi pe urmă se aşterne pe somn, şi unde nu începe a mâna porcii la jir.

Harap-Alb, cum îl aude horăind, iese afară încetişor şi, când îl croieşte o dată cu sabia pe la mijlocul gâtului, îi şi zboară capul cât colo de la trup şi apoi Harap-Alb se aruncă fără sine în groapă, după cum îl povăţuise Sfânta Duminică. Atunci sângele cerbului odată a şi-nceput a curge gâlgâind şi a se răspândi în toate părţile, îndreptându-se şi năboind în groapă peste Harap-Alb, de cât pe ce era să-l înece. Iară capul cerbului, zvârcolindu-se dureros, striga cu jale, zicând:

– Harap-Alb, Harap-Alb! De nume ţi-am auzit, dar de văzut nu te-am văzut. Ieşi numai oleacă să te văd încaltea, vrednic eşti de comoara ce ţi-o las, şi apoi să mor cu plăcere, dragul meu!

Dar Harap-Alb tăcea molcum şi de-abia îşi putea descleşta picioarele din sângele închegat, care era mai-mai să umple groapa. În sfârşit, mai strigă el, capul cerbului, cât mai strigă, însă Harap-Alb nici nu răspunde, nici se arată, şi de la o vreme se face tăcere. Şi aşa, după asfinţitul soarelui, Harap-Alb iese din groapă, jupeşte pielea cerbului cu băgare de seamă, să nu smintească vreo piatră din locul ei, apoi ia capul întreg, aşa cum se găsea, şi se duce la Sfânta Duminică.

– Ei, Harap-Alb, zise Sfânta Duminică, aşa-i că am scos-o la capăt şi asta?

– Aşa; cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu al sfinţiei-voastre, răspunse Harap-Alb, am izbutit, măicuţă, să facem şi acum pe cheful Spânului, rămânere-aş păgubaş de dânsul să rămân, şi să-l văd când mi-oi vedea ceafa; atunci, şi nici atunci, că tare mi-i negru înaintea ochilor!

– Lasă-l, Harap-Alb, în plata lui Dumnezeu, că şi-a da el Spânul peste om vrodată; pentru că nu-i nici o faptă fără plată, zise Sfânta Duminică. Mergi de i le du şi acestea, că i-or rămânea ele de cap odată.

Atunci Harap-Alb, mulţumind Sfintei Duminici, îi sărută mâna, apoi încalecă pe cal şi porneşte tot cum a venit, mergând spre împărăţie, Dumnezeu să ne ţie, ca cuvântul din poveste, înainte mult mai este... Şi pe unde trecea, lumea din toate părţile îl înghesuia: pentru că piatra cea mare din capul cerbului strălucea de se părea că Harap-Alb soarele cu el îl ducea.

Mulţi crai şi împăraţi ieşeau înaintea lui Harap-Alb, şi care dincotro îl ruga, unul să-i dea bănărit, cât a cere el, altul să-i dea fata şi jumătate de împărăţie; altul să-i dea fata şi împărăţia întreagă pentru asemene odoare. Dar Harap-Alb ca de foc se ferea şi, urmându-şi calea înainte, la stăpânu-său le ducea.

Şi într-una din seri, cum şedea Spânul împreună cu moşu-său şi cu verele sale sus într-un foişor, numai iaca ce zăresc în depărtare un sul de raze scânteietoare, care venea înspre dânşii; şi de ce se apropia, de ce lumina mai tare, de le fura vederile. Şi deodată toată suflarea s-a pus în mişcare: lumea de pe lume, fiind în mare nedumerire, alerga să vadă ce minune poate să fie. Şi, când colo, cine era? Harap-Alb, care venea în pasul calului, aducând cu sine pielea şi capul cerbului pe care le-a şi dat în mâna Spânului.

La vederea acestei minunăţii, toţi au rămas încremeniţi şi, uitându-se unii la alţii, nu ştiau ce să zică. Pentru că în adevăr era şi lucru de mirare!

Dar Spânul, cu viclenia sa obicinuită, nu-şi pierde cumpătul. Şi, luând vorbă, zice împăratului:

– Ei, moşule, ce mai zici? adeveritu-s-au vorbele mele?

– Ce să mai zic, nepoate?! răspunse împăratul uimit. Ia, să am eu o slugă aşa de vrednică şi credincioasă ca Harap-Alb, aş pune-o la masă cu mine, că mult preţuieşte omul acesta!

– Ba să-şi pună pofta-n cui! răspunse Spânul cu glas răutăcios. Asta n-aş face-o eu de-ar mai fi el pe cât este; doar nu-i frate cu mama, să-l pun în capul cinstei! Eu ştiu, moşule, că sluga-i slugă şi stăpânu-i stăpân; s-a mântuit vorba. Na, na, na! d-apoi pentru vrednicia lui mi l-a dat tata, căci altfel de ce l-aş fi luat cu mine. Hei, hei! Nu ştiţi d-voastră ce poam-a dracului e Harap-Alb aista! Până l-am dat la brazdă, mi-am stupit sufletul cu dânsul. Numai eu îi vin de hac. Vorba ceea: „Frica păzeşte bostănăria". Alt stăpân în locul meu nu mai face brânză cu Harap-Alb, cât îi lumea şi pământul. Ce te potriveşti, moşule? Cum văd eu, d-ta prea intri în voia supuşilor. De-aceea nu-ţi dau cerbii pietre scumpe şi urşii sălăţi. Mie unuia ştiu că nu-mi suflă nimene în borş: când văd că mâţa face mărazuri, ţi-o strâng de coadă, de mănâncă şi mere pădureţe, căci n-are încotro... Dacă ţi-a ajuta Dumnezeu să mă rânduieşti mai degrabă în locul d-tale, îi vedea, moşule

dragă, ce prefacere are să ia împărăţia; n-or mai şedea lucrurile tot aşa moarte cum sunt. Pentru că ştii vorba ceea: „Omul sfinţeşte locul!"... Fost-ai şi d-ta la tinereţe, nu zic. Dar acum îţi cred. Dă, bătrâneţe nu-s? Cum n-or sta trebile baltă!

În sfârşit, Spânului îi mergea gura ca pupăza, de-a ameţit pe împăratul, încât a uitat şi de Harap-Alb, şi de cerb, şi de tot.

Fetele împăratului însă priveau la verişor... cum priveşte câinele la mâţă, şi le era drag ca sarea-n ochi: pentru că le spunea inima ce om fără de lege este Spânul. Dar cum erau să iasă ele cu vorba înaintea tatălui lor? Spânul n-avea de cine... Vorba ceea: „Găsise un sat fără câini şi se primbla fără băţ". Că altă, ce pot să zic?

La vro câteva zile după asta, împăratul făcu un ospăţ foarte mare în cinstea nepotu-său, la care ospăţ au fost poftiţi cei mai străluciţi oaspeţi: împăraţi, crai, voievozi, căpitanii oştirilor, mai-marii oraşelor şi alte feţe cinstite.

În ziua de ospăţ, fetele împăratului s-au pus cu rugămintea pe lângă Spân să dea voie lui Harap-Alb ca să slujească şi el la masă. Spânul, neputându-le strica hatârul, cheamă pe Harap-Alb de faţă cu dânsele şi-i învoi aceasta, însă cu tocmală, ca în tot timpul ospăţului să stea numai la spatele stăpânu-său şi nici măcar să-şi ridice ochii la ceilalţi meseni, că de l-oi vedea obrăznicindu-se cumva, acolo pe loc îi şi tai capul.

– Auzit-ai ce am spus, slugă netrebnică, zise Spânul, arătând lui Harap-Alb tăişul paloşului, pe care jurase credinţă şi supunere Spânului la ieşirea din fântână.

– Da, stăpâne, răspunse Harap-Alb cu umilinţă; sunt gata la porunca luminării-voastre.

Fetele împăratului au mulţumit Spânului şi pentru atâta.

Amu, tocmai pe când era temeiul mesei, şi oaspeţii, tot gustând vinul de bun, începuse a se chiurchiului câte oleacă, numai iaca o pasăre măiastră se vede bătând la fereastră şi zicând cu glas muieratic:

– Mâncaţi, beţi şi vă veseliţi, dar de fata împăratului Roş nici nu gândiţi!

Atunci, deodată, tuturor mesenilor pe loc li s-a stricat cheful şi au început a vorbi care ce ştia şi cum îi ducea capul: unii spuneau că împăratul Roş, având inimă haină, nu se mai satură de a vărsa sânge omenesc; alţii spuneau că fata lui este o farmazoană cumplită, şi că din pricina ei se fac atâtea jertfe; alţii întăreau spusele celorlalţi, zicând că chiar ea ar fi venit în chip de pasăre de a bătut acum la fereastră, ca să nu lase şi aici lumea în pace. Alţii ziceau că, oricum ar fi, dar pasărea aceasta nu-i lucru curat; şi că trebuie să fie un trimis de undeva, numai pentru a iscodi casele oamenilor. Alţii, mai fricoşi, îşi stupeau în sân, menind-o ca să se întoarcă pe capul acelui care a trimis-o. În sfârşit, unii spuneau într-un fel, alţii în alt fel, şi multe se ziceau pe seama fetei împăratului Roş, dar nu se ştia care din toate acele vorbe este cea adevărată.

Spânul, după ce-i ascultă pe toţi cu luare-aminte, clătină din cap şi zise:

– Rău e când ai a face tot cu oameni care se tem şi de umbra lor! D-voastră, cinstiţi oaspeţi, se vede că paşteţi boboci, de nu vă pricepeţi al cui fapt e acesta.

Şi atunci Spânul repede îşi aţinteşte privirile asupra lui Harap-Alb şi, nu ştiu cum, îl prinde zâmbind.

– Aşa... slugă vicleană ce-mi eşti!? Vasăzică, tu ai ştiinţă de asta şi nu mi-ai spus. Acum degrabă să-mi aduci pe fata împăratului Roş, de unde ştii şi cum îi şti tu. Hai, porneşte! Şi nu cumva să faci de altfel, că te-ai dus de pe faţa pământului!

Atunci Harap-Alb, ieşind plin de mâhnire, se duce în grajd la cal şi, netezindu-l pe coamă şi sărutându-l, zice:

– Dragul meu tovarăş, la grea nevoie m-a băgat iar Spânul! Amu a scornit alta: cică să-i aduc pe fata împăratului Roş de unde-oi şti. Asta-i curat vorba ceea: „Poftim pungă la masă, dacă ţi-ai adus de-acasă.“ Se vede că mi s-a apropiat funia la par. Cine ştie ce mi s-a mai întâmpla! Cu Spânul tot am dus-o cum am dus-o, câine-câineşte, până acum. Dar cu omul roş nu

ştiu, zău, la cât mi-a sta capul. Ş-apoi, unde s-a fi găsind acel împărat Roş şi fata lui, care cică este o farmazoană cumplită, numai Cel-de-pe-comoară a fi ştiind! Parcă dracul vrăjeşte, de n-apuc bine a scăpa din una şi dau peste alta! Se vede că m-a născut mama într-un ceas rău, sau nu ştiu cum să mai zic, ca să nu greşesc înaintea lui Dumnezeu. Mă pricep eu tare bine ce ar trebui să fac, ca să se curme odată toate aceste. Dar m-am deprins a târâi după mine o viaţă ticăloasă. Vorba ceea: „Să nu dea Dumnezeu omului cât poate el suferi".

– Stăpâne, zise atunci calul, nechezând cu înfocare, nu te mai olicăi atâta! După vreme rea, a fi el vreodată şi senin. Dac'ar sta cineva să-şi facă seamă de toate cele, cum chiteşti d-ta, apoi atunci ar trebui să vezi tot oameni morţi pe toate cărările... Nu fi aşa de nerăbdător! De unde ştii că nu s-or schimba lucrurile în bine şi pentru d-ta? Omul e dator să se lupte cât a putea cu valurile vieţii, căci ştii că este o vorbă: „Nu aduce anul ce aduce ceasul". Când sunt zile şi noroc, treci prin apă şi prin foc şi din toate scapi nevătămat. Vorba cântecului:

Fă-mă, mamă, cu noroc,
Şi măcar m-aruncă-n foc.

Las' pe mine, stăpâne, că ştiu eu pe unde te-oi duce la împăratul Roş: pentru că m-au mai purtat o dată păcatele pe acolo cu tatu-tău, în tinereţile lui. Hai, încalecă pe mine şi ţine-te bine, că acum am să-mi arăt puterile chiar de aici, de pe loc, în ciuda Spânului, ca să-i punem venin la inimă.

Harap-Alb atunci încalecă, şi calul, nechezând o dată puternic, zboară cu dânsul:

În înaltul cerului,
Văzduhul pământului

şi o ia de-a curmeziş:

De la nouri către soare,
Printre lună şi luceferi,
Stele mândre lucitoare.

Şi apoi, de la o vreme, începe a se lăsa lin ca vântul, şi luând de-a lungul pământului, merg spre împărăţie, Dumnezeu să ne ţie, ca cuvântul din poveste, înainte mult mai este.

Dar ia să vedem, ce se mai petrece la masă după ducerea lui Harap-Alb?

– Hei, hei! zise Spânul în sine, tremurând de ciudă: nu te-am ştiut eu că-mi eşti de aceştia, că de mult îţi făceam felul!... Dar trăind şi nemurind, te-oi sluji eu, măi badeo!... Paloşul ista are să-ţi ştie de ştire... Ei, vedeţi, moşule şi cinstiţi meseni, cum hrăneşti pe dracul, fără să ştii cu cine ai de-a face? Dacă nu-s şi eu un puişor de om în felul meu, dar tot m-a tras Harap-Alb pe sfoară! Bine-a zis cine-a zis: „Că unde-i cetatea mai tare, acolo bate dracul război mai puternic".

În sfârşit, împăratul, fetele sale şi toţi oaspeţii rămaseră încremeniţi, Spânul, bodrogănind din gură, nu ştia cum să-şi ascundă ura, iară Harap-Alb, îngrijit de ce i s-ar mai putea întâmpla în urmă, mergea tot înainte prin locuri pustii şi cu greu de străbătut.

Şi când să treacă un pod peste o apă mare, iaca o nuntă de furnici trecea şi ea tocmai atunci podul. Ce să facă Harap-Alb? Stă el oleacă şi se sfătuieşte cu gândul: „Să trec peste dânsele, am să omor o mulţime; să dau prin apă, mă tem că m-oi îneca, cu cal cu tot. Dar tot mai bine să dau prin apă, cum a da Dumnezeu, decât să curm viaţa atâtor gâzuliţe nevinovate". Şi zicând Doamne-ajută, se aruncă cu calul în apă, o trece înot dincolo, la cela mal, fără primejdie şi apoi îşi ia drumul înainte. Şi cum mergea el, numai iaca i se înfăţişază o furnică zburătoare zicând:

– Harap-Alb, fiindcă eşti aşa de bun, de ţi-a fost milă de viaţa noastră, când treceam pe pod, şi nu ne-ai stricat veselia, vreau să-ţi fac şi eu un bine: na-ţi aripa asta, şi când îi avea vrodată nevoie de mine, să dai foc aripei, şi atunci eu împreună cu tot neamul meu avem să-ţi venim în ajutor.

Harap-Alb, strângând aripa cu îngrijire, mulţumeşte furnicii pentru ajutorul făgăduit şi apoi porneşte tot înainte.

Şi mai merge el cât merge, şi numai iaca ce aude o bâzâitură înăduşită. Se uită el în dreapta, nu vede nimica; se uită în stânga, nici atâta; şi când se uită în sus, ce să vadă? Un roi de albine se învârtea în zbor pe deasupra capului său şi umblau bezmetice de colo până colo, neavând loc unde să se aşeze. Harap-Alb, văzându-le aşa, i se face milă de dânsele şi, luându-şi pălăria din cap, o pune pe iarbă la pământ, cu gura-n sus, şi apoi el se dă într-o parte. Atunci, bucuria albinelor; se lasă jos cu toatele şi se adună ciotcă în pălărie. Harap-Alb, aflându-se cu părere de bine despre asta, aleargă în dreapta şi în stânga şi nu se lasă până ce găseşte-un buştihan putregăios, îl scobeşte cu ce poate şi-i face urdiniş; după aceea aşază nişte ţepuşi într-însul, îl freacă pe dinăuntru cu cătuşnică, cu sulcină, cu mătăciune, cu poala sântă-Măriei şi cu alte buruiene mirositoare şi prielnice albinelor şi apoi, luându-l pe umăr, se duce la roi, răstoarnă albinele frumuşel din pălărie în buştihan, îl întoarce binişor cu gura în jos, îi pune deasupra nişte captălani, ca să nu răzbată soarele şi ploaia înlăuntru, şi apoi, lăsându-l acolo pe câmp, între flori, îşi caută de drum.

Şi cum mergea el, mulţumit în sine pentru această facere de bine, numai iaca i se înfăţişază înainte crăiasa albinelor, zicându-i:

– Harap-Alb, pentru că eşti aşa de bun şi te-ai ostenit de ne-ai făcut adăpost, vreau să-ţi fac şi eu un bine în viaţa mea: na-ţi aripa asta şi, când îi avea vreodată nevoie de mine, aprinde-o, şi eu îndată am să-ţi vin întru ajutor.

Harap-Alb, luând aripa cu bucurie, o strânge cu îngrijire; apoi, mulţumind crăiesei pentru ajutorul făgăduit, porneşte, urmându-şi calea tot înainte.

Mai merge el cât merge şi, când la poalele unui codru, numai iaca ce vede o dihanie de om, care se pârpâlea pe lângă un foc de douăzeci şi patru de stânjeni de lemne şi tot atunci striga, cât îi lua gura, că moare de frig. Şi-apoi, afară de aceasta, omul acela era ceva de speriat; avea nişte urechi

clăpăuge şi nişte buzoaie groase şi dăbălăzate. Şi când sufla cu dânsele, cea deasupra se răsfrângea în sus peste scăfârlia capului, iar cea dedesubt atârna în jos, de-i acoperea pântecele. Şi, ori pe ce se oprea suflarea lui, se punea promoroaca mai groasă de-o palmă. Nu era chip să te apropii de dânsul, că aşa tremura de tare, de parcă-l zghihuia dracul. Şi dac-ar fi tremurat numai el, ce ţi-ar fi fost? Dar toată suflarea şi făptura de primprejur îi ţineau hangul: vântul gemea ca un nebun, copacii din pădure se văicărau, pietrele ţipau, vreascurile ţiuiau şi chiar lemnele de pe foc pocneau de ger. Iară veveriţele, găvozdite una peste alta în scorburi de copaci, suflau în unghii şi plângeau în pumni, blestemându-şi ceasul în care s-au născut. Mă rog, foc de ger era: ce să vă spun mai mult! Harap-Alb, numai o ţâră cât a stat de s-a uitat, a făcut ţurţuri la gură şi, neputându-şi stăpâni râsul, zise cu mirare:

– Multe mai vede omul acesta cât trăieşte! Măi tartorule, nu mânca haram şi spune drept, tu eşti Gerilă? Aşă-i că taci?... Tu trebuie să fii, pentru că şi focul îngheaţă lângă tine, de arzuliu ce eşti.

– Râzi tu, râzi, Harap-Alb, zise atunci Gerilă tremurând, dar, unde mergi, fără mine n-ai să poţi face nimica.

– Hai şi tu cu mine, dacă vrei, zise Harap-Alb; de-abia te-i mai încălzi mergând la drum, căci nu e bine când stai locului.

Gerilă atunci se ia cu Harap-Alb şi pornesc împreună. Şi mergând ei o bucată înainte, Harap-Alb vede altă drăcărie şi mai mare: o namilă de om mânca brazdele de pe urma a 24 de pluguri şi tot atunci striga în gura mare că crapă de foame.

– Ei, apoi să nu bufneşti de râs? zise Harap-Alb. Măi, măi, măi! că multe-ţi mai văd ochii! Pesemne c-aista-i Flămânzilă, foametea, sac fără fund sau cine mai ştie ce pricopseală a fi, de nu-l poate sătura nici pământul.

– Râzi tu, râzi, Harap-Alb, zice atunci Flămânzilă, dar, unde mergeţi voi, fără mine n-aveţi să puteţi face nici o ispravă.

– Dacă-i aşa, hai şi tu cu noi, zise Harap-Alb, că doar n-am a te duce în spinare.

Flămânzilă atunci se ia după Harap-Alb şi pornesc tustrei înainte. Şi mai mergând ei o postată, numai iaca Harap-Alb vede altă minunăţie şi mai mare: o arătare de om băuse apa de la 24 de iazuri şi o gârlă pe care umblau numai 500 de mori şi tot atunci striga în gura mare că se usucă de sete.

– Măi, da' al dracului onanie de om e şi acesta! zise Harap-Alb. Grozav burdăhan şi nesăţios gâtlej, de nu pot să-i potolească setea nici izvoarele pământului; mare ghiol de apă trebuie să fie în maţele lui! Se vede că acesta-i prăpădenia apelor, vestitul Setilă, fiul Secetei, născut în zodia raţelor şi împodobit cu darul suptului.

– Râzi tu, râzi, Harap-Alb, zise atunci Setilă, căruia începu a-i ţâşni apa pe nări şi pe urechi, ca pe nişte lăptoace de mori, dar, unde vă duceţi voi, fără mine degeaba vă duceţi.

– Hai şi tu cu noi, dacă vrei, zise Harap-Alb; de-abia nu te-ai mai linciuri atâta în cele ape, îi scăpa de blestemul broaştelor şi-i da răgaz morilor să umble, că destul ţi-ai făcut mendrele până acum. Ce, Doamne iartă-mă, îi face broaşte în pântece de atâta apă!

Setilă atunci se ia după Harap-Alb şi pornesc tuspatru înainte. Şi mai mergând ei o bucată, numai iaca ce vede Harap-Alb altă minunăţie şi mai minunată: o schimonositură de om avea în frunte numai un ochi, mare cât o sită şi, când îl deschidea, nu vedea nimica; da chior peste ce apuca. Iară când îl ţinea închis, dar fie zi, dar fie noapte, spunea că vede cu dânsul în măruntaiele pământului.

– Iaca, începu el a răcni ca un smintit, toate lucrurile mi se arată găurite, ca sitişca, şi străvezii, ca apa cea limpede; deasupra capului meu văd o mulţime nenumărată de văzute şi nevăzute; văd iarba cum creşte din pământ; văd cum se rostogoleşte soarele după deal, luna şi stelele cufundate în mare; copacii cu vârful în jos, vitele cu picioarele în sus şi oamenii umblând cu capul între umere; văd, în sfârşit, ceea ce n-aş mai dori să vadă nimene, pentru a-şi osteni vederea: văd nişte guri căscate uitându-se la mine şi nu-mi pot da seama de ce vă miraţi aşa, mira-v-aţi de... frumuseţe-vă!

Harap-Alb atunci se bate cu mâna peste gură şi zice:

– Doamne fereşte de omul nebun, că tare-i de jălit, sărmanul! Pe de-o parte îţi vine a râde şi pe de alta îţi vine a-l plânge. Dar se vede că aşa l-a lăsat Dumnezeu. Poate că acesta-i vestitul Ochilă, frate cu Orbilă, văr primare cu Chiorilă, nepot de soră lui Pândilă, din sat de la Chitilă, peste drum de Nimerilă. Ori din târg de la Să-l-caţi, megieş cu Căutaţi şi de urmă nu-i mai daţi. Mă rog, unu-i Ochilă pe faţa pământului, care vede toate şi pe toţi altfel de cum vede lumea cealaltă; numai pe sine nu se vede cât e de frumuşel. Parcă-i un boţ, chilimboţ boţit, în frunte cu un ochi, numai să nu fie de deochi!

– Râzi tu, râzi, Harap-Alb, zise atunci Ochilă, uitându-se închiorchioşat, dar, unde te duci, fără de mine rău are să-ţi cadă. Fata împăratului Roş nu se capătă aşa de lesne cum crezi tu. Din gardul Oancei ţi-a da-o împăratul, dacă n-oi fi şi eu pe-acolo.

– Hai şi tu cu noi, dacă vrei, zise Harap-Alb, că doar n-avem a te duce de mână, ca pe un orb.

Ochilă atunci se ia şi el după Harap-Alb şi pornesc tuscinci înainte. Şi mai mergând ei o bucată, numai iaca ce vede Harap-Alb altă bâzdâganie şi mai şi: o pocitanie de om umbla cu arcul după vânat păsări. Ş-apoi, chitiţi că numai în arc se încheia tot meşteşugul şi puterea omului aceluia? Ţi-ai găsit! Avea un meşteşug mai drăcos şi o putere mai pe sus decât îşi poate dracul închipui: când voia, aşa se lăţea de tare, de cuprindea pământul în braţe. Şi altă dată, aşa se deşira şi se lungea de grozav, de ajungea cu mâna la lună, la stele, la soare şi cât voia de sus. Şi dacă se întâmpla să nu nimerească păsările cu săgeata, ele tot nu scăpau de dânsul; ţi le prindea cu mâna din zbor, le răsucea gâtul cu ciudă şi apoi le mânca aşa, crude, cu pene cu tot. Chiar atunci avea un vraf de păsări dinainte şi ospăta dintr-însele cu lăcomie, ca un vultan hămesit. Harap-Alb, cuprins de mirare, zise:

– Dar oare pe acesta cum mama dracului l-o fi mai chemând?

– Zi-i pe nume, să ţi-l spun, răspunse atunci Ochilă, zâmbind pe sub mustăţi.

– Dar te mai duce capul ca să-l botezi? Să-i zici Păsărilă... nu greşeşti; să-i zici Lăţilă... nici atâta; să-i zici Lungilă... asemene; să-i zici Păsări-Lăţi-Lungilă, mi se pare că e mai potrivit cu năravul şi apucăturile lui, zise Harap-Alb, înduioşat de mila bietelor păsări. Se vede că acesta-i vestitul Păsări-Lăţi-Lungilă, fiul săgetătorului şi nepotul arcaşului; brâul pământului şi scara cerului; ciuma zburătoarelor şi spaima oamenilor, că altfel nu te pricepi cum să-i mai zici.

– Râzi tu de mine, râzi, Harap-Alb, zise atunci Păsări-Lăţi-Lungilă, dar mai bine ar fi să râzi de tine, căci nu ştii ce păcat te paşte. Chiteşti că fata împăratului Roş numai aşa se capătă? Poate n-ai ştiinţă ce vidmă de fată e aceea, când vrea, se face pasăre măiastră, îţi arată coada, şi ia-i urma dacă poţi! De n-a fi şi unul ca mine pe-acolo, degeaba vă mai bateţi picioarele ducându-vă.

– Hai şi tu cu noi, dacă vrei, zise atunci Harap-Alb; de-abia mi-i lua pe Gerilă de ţuluc şi l-îi purta cu nasul pe la soare, doar s-a încălzi câtuşi decât şi n-a mai clănţăni atâta din măsele, ca un cocostârc de cei bătrâncioşi, că parcă mă strânge în spate când îl văd aşa.

Păsări-Lăţi-Lungilă se ia atunci după Harap-Alb şi pornesc ei tusşase înainte. Şi pe unde treceau, pârjol făceau: Gerilă potopea pădurile prin ardere. Flămânzilă mânca lut şi pământ amestecat cu humă şi tot striga că moare de foame. Setilă sorbea apa de prin bălţi şi iazuri, de se zbăteau peştii pe uscat şi ţipa şarpele în gura broaştei de secetă mare ce era pe acolo. Ochilă vedea toate cele ca dracul, şi numai îngheţai ce da dintr-însul:

Că e laie,
Că-i bălaie;
Că e ciută,
Că-i cornută.

Mă rog, nebunii de-a lui, câte-n lună şi în stele, de-ţi venea să fugi de ele. Sau să râzi ca un nebun, credeţi-mă ce vă spun!

În sfârşit, Păsări-Lăţi-Lungilă ademenea zburătoarele şi, jumulite, nejumulite, ţi le păpa pe rudă, pe sămânţă, de nu se mai stăvilea nimene cu păsări pe lângă casă de răul lui.

Numai Harap-Alb nu aducea nici o supărare. Însă, ca tovarăş, era părtaş la toate: şi la pagubă, şi la câştig, şi prietenos cu fiecare, pentru că avea nevoie de dânşii în călătoria sa la împăratul Roş, care, zice, cică era un om pâclişit şi răutăcios la culme: nu avea milă de om nici cât de un câine. Dar vorba ceea: „La unul fără suflet trebuie unul fără de lege". Şi gândesc eu că din cinci nespălaţi câţi merg cu Harap-Alb, i-a veni el vreunul de hac; ş-a mai da împăratul Roş şi peste oameni, nu tot peste butuci, ca până atunci. Dar iar mă întorc şi zic: mai ştii cum vine vremea? Lumea asta e pe dos, toate merg cu capu-n jos; puţini suie, mulţi coboară, unul macină la moară. Ş-apoi acel unul are atunci în mână şi pâinea, şi cuţitul şi taie de unde vrea şi cât îi place, tu te uiţi şi n-ai ce-i face. Vorba ceea: „Cine poate oase roade; cine nu, nici carne moale". Aşa şi Harap-Alb şi cu ai săi; poate-ar izbuti să ia fata împăratului Roş, poate nu, dar acum, deodată, ei se tot duc înainte şi, mai la urmă, cum le-a fi norocul. Ce-mi pasă mie? Eu sunt dator să spun povestea şi vă rog să ascultaţi.

Amu Harap-Alb şi cu ai săi mai merg ei cât merg şi, într-o târzie vreme, ajung la împărăţie, Dumnezeu să ne ţie, ca cuvântul din poveste, înainte mult mai este. Şi cum ajung, odată intră buluc în ogradă, tusşase. Harap-Alb înainte şi ceilalţi în urmă, care de care mai chipos şi mai îmbrăcat, de se târâiau aţele şi curgeau obielele după dânşii, parcă era oastea lui Papuc Hogea Hogegarul. Şi atunci, Harap-Alb se şi înfăţişază înaintea împăratului Roş, spunându-i de unde, cum, cine şi pentru ce anume au venit. Împăratului i-a fost de-a mirarea, văzând că nişte golani au asemene îndrăzneală, de vin cu neruşinare să-i ceară fata, fie din partea oricui ar fi. Dar, nevoind a le strica inima, nu le spune nici da, nici

ba, ci le dă răspuns ca să rămâie peste noapte acolo, şi până mâine dimineaţă s-a mai gândi el ce trebuie să facă... Şi pe altă parte, împăratul odată cheamă în taină pe un credincios al său şi dă poruncă să-i culce în casa cea de aramă înfocată, ca să doarmă pentru veşnicie, după cum păţise şi alţi peţitori, poate mai ceva decât aceştia.

Atunci credinciosul împăratului se duce repede şi dă foc casei celei de aramă pe dedesubt, cu 24 de stânjeni de lemne, de se face casa roşie cum e jăraticul. Apoi, cum înserează, vine şi pofteşte pe oaspeţi la culcare. Gerilă atunci, năzdrăvan cum era el, cheamă pe tovarăşii săi deoparte şi le zice încetişor:

– Măi, nu cumva să vă împingă *Mititelul* să intraţi înaintea mea unde ne-a duce omul ţapului celui roş, că nu mai ajungeţi să vedeţi ziua de mâine. Doar unu-i împăratul Roş, vestit prin meleagurile aceste pentru bunătatea lui cea nemaipomenită şi milostivirea lui cea neauzită. Îl ştiu eu cât e de primitor şi de darnic la spatele altora. Numai de nu i-ar muri mulţi înainte! să trăiască trei zile cu cea de-alaltaieri! D-apoi fetişoara lui; a zis dracul şi s-a făcut; bucăţică ruptă tată-său în picioare, ba încă şi mai şi. Vorba ceea: „Capra sare masa, şi iada sare casa“. Dar las' că şi-au găsit ei omul. De nu le-oi veni eu de hac în astă noapte, nici mama dracului nu le mai vine!

– Aşa gândesc şi eu, zise Flămânzilă; şi-a pus el, împăratul Roş, boii în cârd cu dracul, dar are să-i scoată fără coarne.

– Ba mi se pare c-a da el şi teleagă, şi plug, şi otic, şi tot, numai să scape de noi, zise Ochilă.

– Ia ascultaţi, măi! zise Gerilă: „Vorba lungă, sărăcia omului“. Mai bine haidem la culcare, că ne aşteaptă omul împăratului cu masa întinsă, cu făcliile aprinse şi cu braţele deschise. Hai! Ascuţiţi-vă dinţii şi porniţi după mine.

Şi odată pornesc ei, teleap, teleap, teleap! Şi, cum ajung în dreptul uşii, se opresc puţin. Atunci Gerilă suflă de trei ori cu buzişoarele sale cele iscusite şi casa rămâne nici fierbinte,

nici rece, cum e mai bine de dormit într-însa. Apoi intră cu toţii înlăuntru, se tologeşte care unde apucă, şi tac mă cheamă. Iară credinciosul împăratului, încuind uşa pe din afară cu repejune, le zice cu răutate:

– Las' că v-am găsit eu ac de cojoc. De-acum dormiţi, dormire-aţi somnul cel de veci, că v-am aşternut eu bine! Vă veţi face scrum până mâine-dimineaţă.

Apoi îi lasă acolo şi el se duce în treaba lui. Dar Harap-Alb şi cu ai săi nici nu bindiseau de asta; ei, cum au dat de căldurică, pe loc li s-au muiat ciolanele şi au început a se întinde şi a se hârjoni în ciuda fetei împăratului Roş. Ba încă Gerilă se întindea de căldură, de-i treceau genunchile de gură. Şi hojma morocănea pe ceilalţi, zicând:

– Numai din pricina voastră am răcit casa; căci pentru mine era numai bună, cum era. Dar aşa păţeşti dacă te iei cu nişte bicisnici. Las' că v-a mai păli el berechetul acesta de altă dată! Ştii că are haz şi asta? Voi să vă lăfăiţi şi să huzuriţi de căldură, iară eu să crap de frig. Bu...nă treabă! Să-mi dau eu liniştea mea pentru hatârul nu ştiu cui? Acuşi vă târnâiesc prin casă, pe rudă pe sămânţă; încaltea să nu se aleagă nimica nici de somnul meu, dar nici de al vostru.

– Ia tacă-ţi gura, măi Gerilă! ziseră ceilalţi. Acuşi se face ziuă, şi tu nu mai stincheşti cu braşoave de-ale tale. Al dracului lighioaie mai eşti! Destul acum, că ne-ai făcut capul călindar. Cine-a mai dori să facă tovărăşie cu tine aibă-şi parte şi poarte-ţi portul. Că pe noi ştiu că ne-ai ameţit. Are cineva cap să se liniştească de răul tău? I-auzi-l-ăi: parcă-i o moară hodorogită. Numai gura lui se aude în toate părţile. Hojma tolocăneşte pentru nimica toată, curat ca un nebun. Tu, măi, eşti bun de trăit numai în pădure, cu lupii şi cu urşii, dar nu în case împărăteşti şi între nişte oameni cumsecade.

– Ia ascultaţi, măi, dar de când aţi pus voi stăpânire pe mine? zise Gerilă. Apoi nu mă faceţi din cal măgar, că vă veţi găsi mantaua cu mine! Eu îs bun cât îs bun, dar şi când mă scoate cineva din răbdare, apoi nu-i trebuie nici ţigan de laie împotriva mea.

– Zău, nu şuguieşti, măi Buzilă? Da' amarnic mai eşti la viaţă; când te mânii, faci sânge-n baligă, zise Flămânzilă. Tare-mi eşti drag!... Te-aş vârî în sân, dar nu încapi de urechi... Ia mai bine ogoieşte-te oleacă şi mai strânge-ţi buzişoarele acasă; nu de alta, dar să nu-ţi pară rău pe urmă, că doar nu eşti numai tu în casa asta.

– Ei, apoi! Vorba ceea: „Fă bine, să-ţi auzi rău", zise Gerilă. Dacă nu v-am lăsat să intraţi aici înaintea mea, aşa mi se cade; ba încă şi mai rău decât aşa. Cine-a face de altă dată ca mine, ca mine să păţească.

– Ai dreptate, măi Gerilă, numai tu nu te cauţi, zise Ochilă. Dar cu prujituri de-a tale, ia acuşi se duce noaptea, şi vai de odihna noastră. Măcar tu să fii acela, ce ai zice, când ţi-a strica cineva somnul? Ba încă ai dat peste nişte oameni ai lui Dumnezeu, dar, să fi fost cu alţii, hei, hei! mâncai papara până acum.

– Dar nu mai tăceţi, măi? Că ia acuşi trec cu picioarele prin pereţi şi ies afară cu acoperământul în cap, zise Lăţi-Lungilă. Parcă nu faceţi a bine, de nu vă mai astâmpără dracul nici la vremea asta. Măi Buzilă, mi se pare că tu eşti toată pricina gâlcevei dintre noi.

– Ba bine că nu! zise Ochilă. Are el noroc de ce are, dar ştiu eu ce i-ar trebui.

– Ia, să-i faci chica topor, spinarea dobă şi pântecele cobză, zise Setilă, căci altmintrelea nici nu e de chip s-o scoţi la capăt cu buclucaşul acesta.

Gerilă, văzând că toţi îi stau împotrivă, se mânie atunci şi unde nu trânteşte o brumă pe pereţi, de trei palme de groasă, de au început a clănţăni şi ceilalţi de frig, de sărea cămăşa de pe dânşii.

– Na! încaltea v-am făcut şi eu pe obraz. De-acum înainte spuneţi ce vă place, că nu mi-a fi ciudă, zise Gerilă, râzând cu hohot. Ei, apoi? Cică să nu te strici de râs!... De Harap-Alb, nu zic. Dar voi, mangosiţilor şi farfasiţilor, de câte ori îţi fi dormit în stroh şi pe târnomată, să am eu acum atâţia

bani în pungă nu mi-ar mai trebui altă! Oare nu cumva v-aţi face şi voi, nişte feciori de ghindă, fătaţi în tindă, că sunteţi obraze subţiri?

– Iar cauţi sămânţă de vorbă, măi Buzilă? ziseră ceilalţi. Al dracului să fii cu tot neamul tău, în vecii vecilor, amin!

– De asta şi eu mă anin şi mă închin la cinstita faţa voastră, ca la un codru verde, cu un poloboc de vin şi cu unul de pelin, zise Gerilă. Şi hai de-acum să dormim, mai acuşi să ne trezim, într-un gând să ne unim, pe Harap-Alb să-l slujim şi tot prieteni să fim; căci cu vrajbă şi urgie raiul n-o să-l dobândim.

În sfârşit, ce-or fi mai dondănit ei, şi cât or mai fi dondănit, că numai iaca se face ziuă!... Şi atunci, credinciosul împăratului, crezând că s-a curăţit de oaspeţi, vine cu gândul să măture scrumul afară, după rânduială. Şi când ajunge mai aproape, ce să vadă? Casa cea de aramă, înfocată aşa de straşnic de cu sară, era acum toată numai un sloi de gheaţă, şi nu se mai cunoştea pe din afară nici uşă, nici uşori, nici gratii, nici obloane la fereşti, nici nimica; iar înlăuntru se auzea un tărăboi grozav; toţi bocăneau la uşă cât ce puteau şi strigau cât le lua gura, zicând:

– Nu ştim ce fel de împărat e acesta, de ne lasă fără scânteie de foc în vatră, să degerăm aicea... Aşa sărăcie de lemne nu s-a văzut nici la bordeiul cel mai sărăcăcios. Vai de noi şi de noi, că ne-a îngheţat limba în gură şi măduva în ciolane de frig!...

Credinciosul împăratului, auzind aceste, pe de-o parte l-a cuprins spaima, iară pe de alta s-a îndrăcit de ciudă. Şi dă el să descuie uşa, nu poate; dă s-o desprindă, nici atâta. Pe urmă, ce să facă? Aleargă şi vesteşte împăratului despre cele întâmplate. Atunci vine şi împăratul cu o mulţime de oameni, cu cazmale ascuţite şi cu cazane pline cu uncrop; şi unii tăiau gheaţa cu cazmalele, alţii aruncau cu uncrop pe la ţâţânile uşii şi în borta cheii şi după multă trudă, cu mare ce hălăduiesc de deschid uşa şi scot pe oaspeţi afară. Şi când colo, ce să vezi? Toţi erau cu părul, cu barba şi musteţile pline de

promoroacă, de nu-i cunoşteai, oameni sunt, draci sunt, ori alte arătări. Şi aşa tremurau de tare, de le dârdâiau dinţii în gură. Iară mai ales pe Gerilă parcă-l zghihuiau toţi dracii; pozne făcea cu buzişoarele sale, încât s-a îngrozit şi împăratul Roş când l-a văzut făcând aşa de frumuşel.

Atunci Harap-Alb, ieşind dintre dânşii, se înfăţişază cuviincios înaintea împăratului, zicând:

– Prea înălţate împărate! Luminarea-sa, nepotul prea puternicului Verde-împărat, m-a fi aşteptând cu nerăbdare. De-acum înainte, cred că mi-ţi da fata, ca să vă lăsăm în pace şi să ne ducem în treaba noastră.

– Bine, voinice, zise împăratul, uitându-se la dânşii cam acru oarecum; a veni ea şi vremea aceea... Dar acum, deodată, ia să ospătaţi ceva, ca să nu ziceţi că aţi ieşit din casa mea ca de la o casă pustie.

– Parcă v-a ieşit un sfânt din gură, luminate împărate, zise atunci Flămânzilă, că ne ghiorăiesc maţele de foame.

– Poate ni-ţi da şi ceva de udeală, măria-ta, zise Setilă, că ne sfârâie gâtlejul de sete.

– Ia lăsaţi, măi, zise Ochilă, clipocind mereu din gene, că luminarea-sa ştie ce ne trebuie.

– Aşa cred şi eu, zise Păsărilă, doar, de-a putere-a hi, am căzut la casă împărătescă, să nu vă temeţi, că are înălţimea-sa atâta purtare de grijă, ca să nu fim chinuiţi cu frig, cu foame şi cu sete.

– Mai rămâne îndoială despre asta, zise Gerilă, tremurând cumplit. Dar n-aveţi ştiinţă că înălţimea-sa este tata flămânzilor şi al însetaţilor? Şi tocmai de asta mă bucur şi eu, că de-abia m-oi mai încălzi oleacă bând sângele Domnului.

– Ei, tacă-vă gura de-acum! zise Flămânzilă. Destul e o măciucă la un car de oale. Nu tot cetăraţi pe măria-sa, că om e dumnealui. Pentru nişte sărăcuţi ca noi e greu de făcut trebi de acestea. Dar la o împărăţie, ca cum te-ar pişca un purice; nu se mai bagă în seamă.

– Din partea mea, mâncarea-i numai o zăbavă; băuturica mai este ce este, zise Setilă; şi aş ruga pe luminarea-sa că, dacă are de gând a ne ospăta, după cum s-a hotărât, apoi să ne îndesească mai mult cu udeala, pentru că acolo stă toată puterea şi îndrăzneala. Vorba ceea: „Dă-i cu cinstea, să piară ruşinea". Dar mi se pare că ne-am prea întins cu vorba, şi luminarea-sa nu ştie cum să ne mai intre în voie.

– Acum, de ne-ar da odată ce ne-ar da, zise Flămânzilă, căci mă roade inima de foame ce-mi e!

– Ia mai îngăduiţi oleacă, măi, zise Ochilă, că doar nu v-au mas şoarecii în pântece. Acuşi s-or aduce şi bucatele, şi vinul, şi numai de-aţi avea pântece unde să le puneţi.

– Îndată vi s-a aduce şi demâncare, şi băutură, zise împăratul, numai de-ţi putea dovedi cât vă voi da eu; că de nu-ţi fi mâncători şi băutori buni, v-aţi găsit beleaua cu mine, nu vă pară lucru de şagă!

– De ne-ar da Dumnezeu tot atâta supărare, luminarea-voastră, zise atunci Flămânzilă, ţinându-se cu mâinile de pântece.

– Şi înălţimei-voastre gând bun şi mână slobodă, ca să ne daţi cât se poate mai multă mâncare şi băuturică, zise Setilă, căruia îi lăsa gura apă, că din mâncare şi băutură, las' dacă ne-a întrece cineva; numai la treabă nu ne prea punem cu toţi nebunii.

Împăratul tăcea la toate aceste, îi asculta cu dezgust şi numai înghiţea noduri. Dar, în gândul său: „Bine, bine! Cercaţi voi marea cu degetul, dar ia să vedem cum i-ţi da de fund? Vă vor ieşi ele toate aceste pe nas". După aceea îi lasă şi se duce în casă.

În sfârşit, nu trece mult la mijloc, şi numai iaca li se aduc 12 harabale cu pâine, 12 ialoviţe fripte şi 12 buţi pline cu vin de cel hrănit, de care, cum bei câte oleacă, pe loc ţi se taie picioarele, îţi sclipesc ochii în cap, ţi se încleie limba în gură şi începi a bolborosi turceşte, fără să ştii bechiu măcar. Flămânzilă şi Setilă ziseră atunci celorlalţi:

– Măi, mâncaţi voi întâi şi beţi cât veţi putea, dar nu cumva să vă puneţi mintea cu toată mâncarea şi băutura, c-apoi al vostru e dracul!

Atunci Harap-Alb, Gerilă, Ochilă şi Păsări-Lăţi-Lungilă se pun ei de ospătează şi beau cât le trebuie. Dar ce are a face? parcă nici nu se cunoştea de unde au mâncat şi au băut; că doar mâncare şi băutură era acolo, nu şagă; dă, ca la o împărăţie.

– Hai, ia daţi-vă deoparte, măi păcătoşilor, că numai aţi crâmpoţit mâncarea, ziseră atunci Flămânzilă şi Setilă, care aşteptau cu neastâmpăr, fiind rupţi în coş de foame şi de sete.

Şi atunci unde nu începe Flămânzilă a cărăbăni deodată în gură câte o haraba de pâine şi câte o ialoviţă întreagă, şi repede mi ţi le-a înfulecat şi le-a forfecat, de parcă n-au mai fost. Iară Setilă, dând fundurile afară la câte o bute, horp! ţi-o sugea dintr-o singură sorbitură; şi, repede-repede, mi ţi le-a supt pe toate de-a rândul, de n-a mai rămas nici măcar picătură de vin pe doage.

După aceea, Flămânzilă a început a striga în gura mare că moare de foame şi a zvârli cu ciolane în oamenii împărăteşti, care erau acolo de faţă.

Iară Setilă striga şi el cât ce putea că crapă de sete şi zvârlea cu doage şi cu funduri de poloboc în toate părţile, ca un nebun.

Împăratul atunci, auzind vuiet tocmai din casă, iese afară şi, când vede aceste, îşi pune mâinile în cap de necaz.

– Măi, măi, măi! Aceştia-s curat sărăcie trimisă de la Dumnezeu pe capu meu, zise împăratul în sine, plin de amărăciune. Mi se pare că, ia acum, mi-am dat şi eu peste oameni.

Harap-Alb iese atunci din mijlocul celorlalţi şi iar se înfăţişază înaintea împăratului, zicând:

– Să trăiţi, luminate împărate! De-acum cred că mi-ţi da fata, ca să vă lăsăm în pace şi să ne ducem în treaba noastră, căci nepotul împăratului Verde ne-a fi aşteptând cu nerăbdare.

– A veni ea şi vremea aceea, voinice, zise împăratul cam cu jumătate de gură. Dar ia mai aveţi puţină răbdare, căci fata nu-i de cele de pe drumuri, s-o luaţi numai aşa, cum s-ar întâmpla. Ia să mai vedem cam cum ar veni trebuşoara asta. Nu-i vorbă, de mâncat aţi mâncat şi de băut aţi băut fiecare cât şaptesprezece. Însă de acum înainte mai aveţi şi ceva treabă de făcut: iaca, vă dau o mierţă de sămânţă de mac, amestecată cu una de nisip mărunţel; şi, până mâine dimineaţă, să-mi alegeţi macul de-o parte, fir de fir, şi nisipul de altă parte; nu cumva să găsesc vreun fir de mac printre nisip sau vreunul de nisip printre mac, că atunci am stricat pacea. Şi dacă-ţi putea scoate la capăt trebuşoara asta, atunci oi mai vedea eu... Iară de nu, veţi plăti cu capul obrăznicia ce aţi întrebuinţat faţă cu mine, ca să prindă şi alţii la minte văzând de patima voastră.

Şi apoi, ducându-se împăratul în treaba lui, i-a lăsat să-şi bată capul cum vor şti.

Atunci Harap-Alb şi cu ai săi au început a strânge din umere, nepricepându-se ce-i de făcut.

– Ei, apoi şagă vă pare? Cu chiţibuşuri de aceste să ne zăbovim noi? Pâclişit om e împăratul Roş! se vede el, zise atunci Ochilă. Eu, nu-i vorbă, măcar că e aşa de întuneric, deosebesc tare bine firele de mac din cele de nisip. Dar numai iuţeală şi gură de furnică ar trebui să aibi ca să poţi apuca, alege şi culege nişte flecuşteţe ca aceste, în aşa scurtă vreme. Bine-a zis cine-a zis ca să te fereşti de omul roş, căci e liştai dracul în picioare, acum văd eu.

Harap-Alb îşi aduce atunci aminte de aripa cea de furnică, o scoate de unde-o avea strânsă, apoi scapără şi-i dă foc cu o bucăţică de iască aprinsă. Şi atunci, minune mare! Numai iaca au şi început a curge furnicile cu droaia, câtă pulbere şi spuză, câtă frunză şi iarbă; unele pe sub pământ, altele pe deasupra pământului şi altele în zbor, de nu se mai curmau venind. Şi, într-un buc, au şi ales nisipul de-o parte şi macul de altă parte; să fi dat mii de mii de lei, nu găseai fir de mac printre nisip

sau fir de nisip printre mac. Şi apoi, în zori de ziuă, când e somnul mai dulce, de doarme şi pământul sub om, o mulţime de furnici de cele mărunţele au străbătut înlăuntrul palatului şi au început a pişca din somn pe împăratul, de-l frigeau, nu altăceva. Şi văzându-se el cuprins de aşa usturime, s-a sculat cu nepus în masă, căci nu mai era de chip să doarmă, cum dormea alte dăţi, până pe la amiază, nesupărat de nimene. Şi, cum s-a sculat, a şi început a căuta cu de-amănuntul prin aşternut, să vadă ce poate să fie. Dar a găsit nimica toată, căci furnicile parcă intrară în pământ; s-au mistuit, de nu se ştie ce s-au mai făcut.

– A dracului treabă! Uite ce blândă mi-a ieşit pe trup. Să fi fost nimica... parcă nu-mi vine a crede. Însă mai ştiu eu?... Ori părerea mă înşală, ori s-a stricat vremea, zise împăratul; din două, una trebuie să fie numaidecât. Dar, până una-alta, ia să mă duc să văd: ales-au nisipul de mac acei nespălaţi, care-mi rod urechile să le dau fata?

Şi când se duce împăratul şi vede cum se îndeplinise de bine porunca lui, se umple de bucurie... Şi, nemaiavând ce pricină să le caute, rămâne pe gânduri.

Atunci Harap-Alb iar iese din mijlocul celorlalţi şi se înfăţişază împăratului, zicând:

– Preaînălţate împărate, de-acum cred că mi-ţi da fata, ca să vă lăsăm în pace şi să ne ducem de unde am venit.

– A veni ea şi vremea aceea, voinice, zise împăratul, îngânând vorba printre dinţi, dar până atunci mai este încă treabă; iaca ce aveţi de făcut: fata mea are să se culce desară unde se culcă totdeauna, iară voi să mi-o străjuiţi toată noaptea. Şi dacă mâine dimineaţă s-a afla tot colo, atunci poate să ţi-o dau; iară de nu, ce-i păţi, cu nime nu-i împărţi... Înţeles-aţi?

– Să trăiţi, luminate împărate, răspunse Harap-Alb, numai de n-ar fi mai multă întârziere, căci stăpânul mă aşteaptă şi grozavă urgie poate să cadă pe capul meu din astă pricină.

– Stăpânu-tău, ca stăpânu-tău; ce ţi-a face el, asta-i deosebit de başcă, zise împăratul, uitându-se chiorâş la dânşii. Ieie-vă macar şi pielea de pe cap, ce am eu de-acolo? Însă pe mine căutaţi să nu mă smintiţi: fata şi ochii din cap, căci atâta vi-i leacul; v-aţi dus pe copce, cu toată şmecheria voastră.

După aceasta, împăratul îi lasă încurcaţi şi se duce la ale sale.

– Aici încă trebuie să fie un drac la mijloc, zise Gerilă, clătinând din cap.

– Ba încă de cei bătrâni; săgeata de noapte şi dracul cel de amiazăzi, răspunse Ochilă. Dar nu şi-a juca el mendrele îndelung, aşa cred eu.

În sfârşit, durai-vurai, seara vine, fata se culcă şi Harap-Alb se pune de strajă chiar la uşa ei, iară ceilalţi se înşiră tot câte unul-unul până la poartă, după poruncă.

Şi, când pe aproape de miezul nopţii, fata împăratului se preface într-o păsărică şi zboară nevăzută printre cinci străji. Dar când ajunge pe la străjerul Ochilă, el, sireicanul, mi ţi-o vede şi dă de ştire lui Păsărilă, zicând:

– Măi, fetişoara împăratului ne-a tras butucul. A dracului zgâtie de fată! s-a prefăcut în păsărică, a zburat ca săgeata pe lângă ceilalţi şi ei habar n-au despre asta. Ei, apoi? Lasă-te în seama lor dacă vrei să rămâi făr' de cap. De-acum, numai noi o putem găsi şi aduce la urma ei. Taci molcum şi haidem după dânsa. Eu ţi-oi arăta-o pe unde se ascunde, iară tu să mi-o prinzi cum ţi-i meşteşugul şi să-i strâmbi gâtul oleacă, să se înveţe ea de altă dată a mai purta lumea pe degete.

Şi atunci, odată şi pornesc ei după dânsa, şi nu merg tocmai mult şi Ochilă zice:

– Măi Păsărilă, iacătă-o, ia! colo, în dosul pământului, tupilată sub umbra iepurelui; pune mâna pe dânsa şi n-o lăsa!

Păsărilă atunci se lăţeşte cât ce poate, începe a bojbăi prin toate buruienile şi, când să pună mâna pe dânsa, zbr! pe vârful unui munte, şi se ascunde după o stâncă.

– Iacătă-oi, măi, colo, în vârful muntelui, după stânca ceea, zise Ochilă.

Păsărilă atunci se înalţă puţin şi începe a cotrobăi pe după stânci; şi când să pună mâna pe dânsa, zbr! şi de acolo şi se duce de se ascunde tocmai după lună.

– Măi Păsărilă, iacătă-oi, ia! colo, după lună, zise Ochilă; căci nu pot eu s-o ajung, să-i dau o scărmănătură bună.

Atunci Păsărilă se deşiră odată şi se înalţă până la lună. Apoi, cuprinzând luna în braţe, găbuieşte păsărica, mi ţi-o înşfacă de coadă şi cât pe ce să-i sucească gâtul. Ea atunci se preface în fată şi strigă înspăimântată:

– Dăruieşte-mi viaţa, Păsărilă, că te-oi dărui şi eu cu milă şi cu daruri împărăteşti, aşa să trăieşti!

– Ba că chiar că erai să ne dăruieşti cu milă şi cu daruri împărăteşti, dacă nu te vedeam când ai paşlit-o, farmazoană ce eşti! zise Ochilă. Ştiu că am tras o durdură bună căutându-te. Ia, mai bine hai la culcuş, că se face ziuă acuşi. Ş-apoi, ce-a mai fi a mai fi.

Şi odată mi ţi-o înşfacă ei, unul de-o mână şi altul de cealaltă şi hai! hai, hai! în zori de ziuă ajung la palat şi, trecând cu dânsa printre străji, o silesc să intre în odaia ei, tot cum a ieşit.

– Ei, Harap-Alb, zise atunci Ochilă, dacă nu eram eu şi cu Păsărilă, ce făceaţi voi acum? Iaca aşa, tot omul are un dar şi un amar; şi unde prisoseşte darul nu se mai bagă în seamă amarul. Amar era să fie de voi, de nu eram noi amândoi. Şi cu străjuirea voastră, era vai de pielea noastră!

Harap-Alb şi ceilalţi, nemaiavând ce zice, pleacă capul ruşinaţi, mulţumind lui Păsărilă şi vestitului Ochilă, căci le-au fost ca nişte fraţi.

Şi atunci, numai iaca şi împăratul vine ca un leu-paraleu, să-şi ia fata pe seamă şi, când o găseşte sub strajă, după cum nu se aştepta el, numa-i scânteiau ochii în cap de ciudă, dar nu avu ce face.

Atunci Harap-Alb iar se înfăţişază înaintea împăratului, zicând:

– Luminate împărate, de-acum cred că mi-ţi da fata, ca să vă lăsăm în pace şi să ne ducem în treaba noastră.

– Bine, voinice, zise împăratul posomorât; a veni ea şi vremea aceea. Însă eu mai am o fată, luată de suflet, tot de o vârstă cu fata mea; şi nu e deosebire între dânsele nici la frumuseţe, nici la stat, nici la purtat. Hai, şi dacă-i cunoaşte-o care-i a mea adevărată, ia-ţi-o şi duceţi-vă de pe capul meu, că mi-aţi scos peri albi, de când aţi venit. Iaca, mă duc să le pregătesc, zise împăratul. Tu vină după mine, şi, dacă-i ghici-o, ferice de tine a fi. Iară de nu, luaţi-vă catrafusele şi începeţi a vă cărăbăni de la casa mea, căci nu vă mai pot suferi!

Şi ducându-se împăratul, pune de piaptănă şi îmbracă la fel pe amândouă fetele şi apoi dă poruncă să vie Harap-Alb să ghicească fata împăratului.

Harap-Alb, văzându-se pus în încurcală, nu mai ştia ce să facă şi încotro să-o dea ca să nu greşească tocmai acum, la ducă. Şi, mai stând el pe gânduri oleacă, cum e omul tulburat, îşi aduce aminte de aripa cea de albină şi, scoţând-o de unde-o avea strânsă, scapără şi-i dă foc cu o bucăţică de iască aprinsă. Şi atunci, numai iaca se pomeneşte cu crăiasa albinelor.

– Ce nevoie te-a ajuns de mine, Harap-Alb? zise ea, zburând pe umărul său. Spune-mi, căci sunt gata să te slujesc.

Atunci Harap-Alb începe a-i spune toate cu de-amănuntul şi o roagă de toţi dumnezeii ca să-i dea ajutor.

– N-ai grijă, Harap-Alb, zise crăiasa albinelor; las' că te fac eu s-o cunoşti şi dintr-o mie. Hai, intră în casă cu îndrăzneală, căci am să fiu şi eu pe-acolo. Şi cum îi intra, stai puţin şi te uită la fete; şi care-i vedea-o că se apără cu năframa, să ştii că aceea este fata împăratului.

Atunci Harap-Alb intră, cu albina pe umăr, în odaia unde era împăratul şi cu fetele, apoi stă puţin deoparte şi începe a se uita când la una, când la alta. Şi cum sta el drept ca lumânarea şi le privea, cu băgare de seamă, crăiasa albinelor

zboară pe obrazul fetei împăratului. Atunci ea, tresărind, odată începe a ţipa şi a se apăra cu năframa, ca de un duşman. Lui Harap-Alb atâta i-a trebuit: îndată face câţiva paşi spre dânsa, o apucă frumuşel de mână şi zice împăratului:

– Luminarea-voastră, de-acum cred că nu mi-ţi mai face nici o împiedicare, pentru că am adus întru îndeplinire tot ceea ce ne-aţi poruncit.

– Din partea mea poţi s-o iei de-acum, Harap-Alb, zise împăratul, ovilit şi sarbăd la faţă de supărare şi ruşine; dacă n-a fost ea vrednică să vă răpuie capul, fii măcar tu vrednic s-o stăpâneşti, căci acum ţi-o dau cu toată inima.

Harap-Alb mulţumeşte atunci împăratului şi apoi zice fetei:

– De-acum putem să mergem, căci stăpânu-meu, luminarea-sa nepotul împăratului Verde, a fi îmbătrânit aşteptându-mă.

– Ia mai îngăduieşte puţin, nerăbdătorule, zise fata împăratului, luând o turturică în braţe, spunându-i nu ştiu ce la ureche şi sărutând-o cu drag; nu te grăbi aşa, Harap-Alb, că te-i pripi. Stai, că mai ai şi cu mine oleacă de vorbă: înainte de pornire, trebuie să meargă calul tău şi cu turturica mea să-mi aducă trei smicele de măr dulce şi apă vie şi apă moartă de unde se bat munţii în capete. Şi de-a veni turturica mea înainte cu smicelele şi apa, ia-ţi nădejdea despre mine, căci nu merg, ferească Dumnezeu! Iară de-i avea noroc şi-a veni calul tău mai întâi şi mi-o aduce cele poruncite, să ştii că merg cu tine, oriunde mi-i duce; s-a mântuit socoteala.

Şi atunci, odată pornesc şi turturica şi calul, fugind pe întrecute, când pe sus, când pe jos, după cum cerea trebuinţa.

Dar turturica, fiind mai uşoară, ajunge mai înainte; şi pândind tocmai când era soarele în cruce, de se odihneau munţii numai pentru o clipită, se repede ca prin foc şi ia trei smicele de măr dulce şi apă vie şi apă moartă, şi apoi ca fulgerul se întoarce înapoi. Şi, când pe la poarta munţilor, calul îi iese înainte, o propeşte în cale şi o ia cu măgulelile, zicându-i:

– Turturică-rică, dragă păsărică, adă la mine cele trei smicele de măr dulce, apa cea vie şi cea moartă, şi tu du-te înapoi de-ţi ia altele şi mi-i ajunge pe drum, căci eşti mai sprintenă decât mine. Hai, nu mai sta la îndoială şi dă-mi-le, căci atunci are să fie bine şi de stăpânu-meu, şi de stăpână-ta, şi de mine, şi de tine; iară de nu mi li-i da, stăpânu-meu Harap-Alb este în primejdie, şi de noi încă n-are să fie bine.

Turturica parcă n-ar fi voit. Dar calul n-o mai întreabă de ce-i e cojocul; se repede şi-i ia apa şi smicelele cu hapca şi apoi fuge cu dânsele la fata împăratului şi i le dă, de faţă cu Harap-Alb. Atunci lui Harap-Alb i s-a umplut inima de bucurie.

Vine ea şi turturica mai pe urmă, dar ce-ţi e bună?

– Alei, ţolină ce-mi eşti, zise fata împăratului; da' bine m-ai vândut. Dacă e aşa, hai, porneşte chiar acum la împăratul Verde şi vesteşte-i că venim şi noi în urmă.

Atunci turturica porneşte. Iară fata împăratului îngenunche dinaintea tătâne-său şi zice:

– Binecuvântează-mă, tată, şi rămâi sănătos! Se vede că aşa mi-a fost sortit şi n-am ce face; trebuie să merg cu Harap-Alb, şi pace bună!

După aceasta, îşi ia cele trebuitoare la drum, apoi încalecă şi ea pe un cal năzdrăvan şi stă gata de pornire. Iară Harap-Alb, luându-şi oamenii săi, încalecă şi el şi pornesc spre împărăţie, Dumnezeu să ne ţie, ca cuvântul din poveste, înainte mult mai este.

Mers-au ei şi zi şi noapte, nu se ştie cât au mers; şi, de la un loc, Gerilă, Flămânzilă şi Setilă, Păsări-Lăţi-Lungilă şi năzdrăvanul Ochilă se opresc cu toţii în cale, se opresc şi zic cu jale:

– Harap-Alb, mergi sănătos! De-am fost răi, tu ni-i ierta, căci şi răul câteodată prinde bine la ceva.

Harap-Alb le mulţumeşte ş-apoi pleacă liniştit. Fata vesel îi zâmbeşte, luna-n cer a asfinţit. Dar în pieptul lor răsare... Ce răsare? Ia, un dor; soare mândru, luminos şi în sine arzător, ce se naşte din scânteia unui ochi fermecător!

Şi mai merg ei cât mai merg, şi de ce mergeau înainte, de ce lui Harap-Alb i se tulburau minţile, uitându-se la fată şi văzând-o cât era de tânără, de frumoasă şi plină de vină-ncoace.

Sălăţile din Grădina Ursului, pielea şi capul cerbului le-a dus la stăpânu-său cu toată inima. Dar pe fata împăratului Roş mai nu-i venea s-o ducă, fiind nebun de dragostea ei. Căci era boboc de trandafir din luna lui mai, scăldat în roua dimineţii, dezmierdat de cele întâi raze ale soarelui, legănat de adierea vântului şi neatins de ochii fluturilor. Sau, cum s-ar mai zice la noi în ţărăneşte, era frumoasă de mama focului; la soare te puteai uita, iar la dânsa ba. Şi de-aceea Harap-Alb o prăpădea din ochi de dragă ce-i era. Nu-i vorbă, şi ea fura cu ochii, din când în când, pe Harap-Alb, şi în inima ei parcă se petrecea nu ştiu ce... poate vreun dor ascuns, care nu-i venea a-l spune. Vorba cântecului:

Fugi de-acole, vină-ncoace!
Şezi binişor, nu-mi da pace!

sau mai ştiu eu cum să zic, ca să nu greşesc? Dar ştiu atâta, că ei mergeau fără a simţi că merg, părându-li-se calea scurtă şi vremea şi mai scurtă; ziua ceas şi ceasul clipă; dă, cum e omul când merge la drum cu dragostea alăturea.

Nu ştia sărmanul Harap-Alb ce-l aşteaptă acasă, căci nu s-ar mai fi gândit la de-alde acestea.

Însă vorba cântecului:

De-ar şti omul ce-ar păţi,
Dinainte s-ar păzi!

Dar iaca ce m-am apucat de spus. Mai bine vă spuneam că turturica ajunsese la împăratul Verde şi-l înştiinţase că vine şi Harap-Alb cu fata împăratului Roş.

Atunci împăratul Verde a şi început a face pregătire, ca pentru o fată de împărat, dând şi poruncă să le iasă întru întâmpinare. Iară Spânul icnea în sine şi se gândea numai la răzbunare.

În sfârşit, mai merge Harap-Alb cu fata împăratului cât mai merge, şi de la o vreme ajung şi ei la împărăţie.

Şi, când colo, numai iaca ce le ies înainte împăratul Verde, fetele sale, Spânul şi toată curtea împărătească, ca să-i primească. Şi văzând Spânul cât e de frumoasă fata împăratului Roş, odată se repede să o ia în braţe de pe cal. Dar fata îi pune atunci mâna pe piept, îl brânceşte cât colo şi zice:

– Lipseşte dinaintea mea, Spânule! Doar n-am venit pentru tine, ş-am venit pentru Harap-Alb, căci el este adevăratul nepot al împăratului Verde.

Atunci împăratul Verde şi fetele sale au rămas încremeniţi de ceea ce au auzit. Iar Spânul, văzând că i s-a dat vicleşugul pe faţă, se repede ca un câine turbat la Harap-Alb şi-i zboară capul dintr-o singură lovitură de paloş, zicând:

– Na! aşa trebuie să păţească cine calcă jurământul!

Dar calul lui Harap-Alb îndată se repede şi el la Spân şi-i zice:

– Pân-aici, Spânule! Şi odată mi ţi-l înşfacă cu dinţii de cap, zboară cu dânsul în înaltul cerului, şi apoi, dându-i drumul de-acolo, se face Spânul până jos praf şi pulbere. Iară fata împăratului Roş, în vălmăşagul acesta, repede pune capul lui Harap-Alb la loc, îl înconjură de trei ori cu cele trei smicele de măr dulce, toarnă apă moartă, să stea sângele şi să se prindă pielea, apoi îl stropeşte cu apă vie, şi atunci Harap-Alb îndată învie şi, ştergându-se cu mâna pe la ochi, zice suspinând:

– Ei, da' din greu mai adormisem!

– Dormeai tu mult şi bine, Harap-Alb, de nu eram eu, zise fata împăratului Roş, sărutându-l cu drag şi dându-i iar paloşul în stăpânire.

Şi apoi, îngenunchind amândoi dinaintea împăratului Verde, îşi jură credinţă unul altuia, primind binecuvântare de la dânsul şi împărăţia totodată.

După aceasta se începe nunta, ş-apoi, dă Doamne bine!

Lumea de pe lume s-a strâns de privea,
Soarele şi luna din cer le râdea.

Ş-apoi fost-au fost poftiţi la nuntă: Crăiasa furnicilor, Crăiasa albinelor şi Crăiasa zânelor, minunea minunilor din ostrovul florilor!

Şi mai fost-au poftiţi încă: crai, crăiese şi-mpăraţi, oameni în seamă băgaţi, ş-un păcat de povestar, fără bani în buzunar. Veselie mare între toţi era, chiar şi sărăcimea ospăta şi bea!

Şi a ţinut veselia ani întregi, şi acum mai ţine încă; cine se duce acolo bea şi mănâncă. Iar pe la noi, cine are bani bea şi mănâncă, iară cine nu, se uită şi rabdă.

FATA BABEI ŞI FATA MOŞNEAGULUI

Erau odată un moşneag şi-o babă; şi moşneagul avea o fată, şi baba iar o fată. Fata babei era slută, leneşă, ţâfnoasă şi rea la inimă; dar, pentru că era fata *mamei*, se alinta cum s-alintă cioara-n laţ, lăsând tot greul pe fata moşneagului. Fata moşneagului însă era frumoasă, harnică, ascultătoare şi bună la inimă. Dumnezeu o împodobise cu toate darurile cele bune şi frumoase. Dar această fată bună era horopsită şi de sora cea de scoarţă, şi de mama cea vitregă; noroc de la Dumnezeu că era o fată robace şi răbdătoare; căci altfel ar fi fost vai ş-amar de pielea ei.

Fata moşneagului la deal, fata moşneagului la vale; ea după găteje prin pădure, ea cu tăbuieţul în spate la moară, ea, în sfârşit, în toate părţile după treabă. Cât era ziulica de mare, nu-şi mai strângea picioarele; dintr-o parte venea şi-n alta se ducea. Ş-apoi baba şi cu odorul de fiică-sa tot cârtitoare şi nemulţumitoare erau. Pentru babă, fata moşneagului era piatră de moară în casă; iar fata ei – busuioc de pus la icoane.

Când se duceau amândouă fetele în sat la şezătoare seara, fata moşneagului nu se încurca, ci torcea câte-un ciur plin de fuse; iar fata babei îndruga şi ea cu mare ce câte-un fus; ş-apoi, când veneau amândouă fetele acasă noaptea târziu, fata babei sărea iute peste pârlaz şi zicea fetei moşneagului să-i dea ciurul cu fusele, ca să-l ţie până va sări şi ea. Atunci fata babei, vicleană cum era, lua ciurul şi fuga în casă la babă şi la moşneag, spunând că ea a tors acele fuse. În zadar fata moşneagului spunea în urmă că acela este lucrul mâinilor sale; căci îndată o apucau de obraz baba şi cu fiică-sa şi trebuia numaidecât să rămâie pe-a lor. Când veneau duminica şi

sărbătorile, fata babei era împopoţată şi netezită pe cap, de parc-o linseseră viţeii. Nu era joc, nu era clacă în sat la care să nu se ducă fata babei, iar fata moşneagului era oprită cu asprime de la toate aceste. Ş-apoi, când venea moşneagul de pe unde era dus, gura babei umbla cum umblă meliţa; că fata lui nu ascultă, că-i uşernică, că-i leneşă, că-i soi rău... că-i laie, că-i bălaie; şi că s-o alunge de la casă; s-o trimită la slujbă unde ştie, că nu-i de chip s-o mai ţie; pentru că poate să înnărăvească şi pe fata ei.

Moşneagul, fiind un gură-cască, sau cum îţi vrea să-i ziceţi, se uita în coarnele ei, şi ce-i spunea ea sfânt era. Din inimă, bietul moşneag poate c-ar fi mai zis câte ceva; dar acum apucase a cânta găina la casa lui, şi cucoşul nu mai avea nici o trecere; ş-apoi, ia să-l fi pus păcatul să se întreacă cu dedeochiul; căci baba şi cu fiică-sa îl umplea de bogdaproste.

Într-una din zile, moşneagul, fiind foarte amărât de câte-i spunea baba, chemă fata şi-i zise:

– Draga tatei, iaca ce-mi tot spune mă-ta de tine: că n-o asculţi, că eşti rea de gură şi înnărăvită şi că nu este de chip să mai stai la casa mea; de-aceea du-te şi tu încotro te-a îndrepta Dumnezeu, ca să nu se mai facă atâta gâlceavă la casa asta, din pricina ta. Dar te sfătuiesc, ca un tată ce-ţi sunt, că, orişiunde te-i duce, să fii supusă, blajină şi harnică; căci la casa mea tot ai dus-o cum ai dus-o: c-a mai fost şi mila părintească la mijloc!... dar prin străini, Dumnezeu ştie peste ce soi de sământă de oameni îi da; şi nu ţi-or putea răbda câte ţi-am răbdat noi.

Atunci biata fată, văzând că baba şi cu fiică-sa voiesc cu orice chip s-o alunge, sărută mâna tată-său şi, cu lacrimi în ochi, porneşte în toată lumea, depărtându-se de casa părintească fără nici o nădejde de întoarcere!

Şi merse ea cât merse pe-un drum, până ce, din întâmplare, îi ieşi înainte o căţeluşă, bolnavă ca vai de capul ei şi slabă de-i numărai coastele; şi cum văzu pe fată, îi zise:

– Fată frumoasă şi harnică, fie-ţi milă de mine şi mă grijeşte, că ţi-oi prinde şi eu bine vrodată!

Atunci fetei i se făcu milă şi, luând căţeluşa, o spălă şi-o griji foarte bine. Apoi o lăsă acolo şi-şi căută de drum, mulţumită fiind în suflet că a putut săvârşi o faptă bună.

Nu merse ea tocmai mult, şi numai iaca ce vede un păr frumos şi înflorit, dar plin de omizi în toate părţile. Părul, cum vede pe fată, zice:

– Fată frumoasă şi harnică, grijeşte-mă şi curăţă-mă de omizi, că ţi-oi prinde şi eu bine vrodată!

Fata, harnică cum era, curăţă părul de uscături şi de omizi cu mare îngrijire şi apoi se tot duce înainte să-şi caute stăpân. Şi, mergând ea mai departe, numai iaca ce vede o fântână mâlită şi părăsită. Fântâna atunci zice:

– Fată frumoasă şi harnică, îngrijeşte-mă, că ţi-oi prinde şi eu bine vrodată!

Fata râneşte fântâna şi-o grijeşte foarte bine; apoi o lasă şi-şi caută de drum. Şi, tot mergând mai departe, numai iaca ce dă de-un cuptor nelipit şi mai-mai să se risipească. Cuptorul, cum vede pe fată, zice:

– Fată frumoasă şi harnică, lipeşte-mă şi grijeşte-mă, că poate ţi-oi prinde şi eu bine vrodată!

Fata, care ştia că de făcut treabă nu mai cade coada nimănui, îşi suflecă mânecile, călcă lut şi lipi cuptorul, îl humui şi-l griji, de-ţi era mai mare dragul să-l priveşti! Apoi îşi spălă frumuşel mâinile de lut şi porni iarăşi la drum.

Şi mergând ea acum şi zi şi noapte, nu ştiu ce făcu, că se rătăci; cu toate aceste, nu-şi pierdu nădejdea în Dumnezeu, ci merse tot înainte până ce, într-una din zile, dis-dimineaţă, trecând printr-un codru întunecos, dă de-o poiană foarte frumoasă, şi în poiană vede o căsuţă umbrită de nişte lozii pletoase; şi când s-apropie de acea casă, numai iaca o babă întâmpină pe fată cu blândeţe şi-i zice:

– Da' ce cauţi prin aceste locuri, copilă, şi cine eşti?

– Cine să fiu, mătuşă? Ia, o fată săracă, fără mamă şi fără tată, pot zice; numai Cel-de-sus ştie câte-am tras de când mama care m-a făcut a pus mâinile pe piept! Stăpân caut şi,

necunoscând pe nime şi umblând din loc în loc, m-am rătăcit. Dumnezeu însă m-a povăţuit de-am nimerit la casa d-tale şi te rog să-mi dai sălăşluire.

– Sărmană fată! zise bătrâna. Cu adevărat numai Dumnezeu te-a îndreptat la mine şi te-a scăpat de primejdii. Eu sunt Sfânta Duminică. Slujeşte la mine astăzi şi fii încredinţată că mâine n-ai să ieşi cu mâinile goale de la casa mea.

– Bine, măicuţă, dar nu ştiu ce trebi am să fac.

– Ia, să-mi lai copilaşii, care dorm acum, şi să-i hrăneşti; apoi să-mi faci bucate; şi, când m-oi întoarce eu de la biserică, să le găsesc nici reci, nici fierbinţi, ci cum îs mai bune de mâncat.

Şi, cum zice, bătrâna porneşte la biserică, iară fata suflecă mânecile şi s-apucă de treabă. Întâi şi-ntâi face lăutoare, apoi iese afară şi începe a striga:

– Copii, copii, copii! Veniţi la mama să vă lăie! Şi când se uită fata, ce să vadă? Ograda se umpluse şi pădurea fojgăia de-o mulţime de balauri şi de tot soiul de jivine mici şi mari! Însă, tare în credinţă şi cu nădejdea la Dumnezeu, fata nu se sperie; ci le ia pe câte una şi le lă şi le îngrijeşte cât nu se poate mai bine. Apoi s-apucă de făcut bucate, şi când a venit Sfânta Duminică de la biserică şi a văzut copiii lăuţi frumos şi toate trebile bine făcute, s-a umplut de bucurie; şi după ce-a şezut la masă, a zis fetei să se suie în pod şi să-şi aleagă de-acolo o ladă, care-a vrea ea, şi să şi-o ia ca simbrie; dar să n-o deschidă pân-acasă, la tată-său. Fata se suie în pod şi vede acolo o mulţime de lăzi: unele mai vechi şi mai urâte, altele mai noi şi mai frumoase. Ea, însă, nefiind lacomă, ş-alege pe cea mai veche şi mai urâtă dintre toate. Şi când se dă cu dânsa jos, Sfânta Duminică cam încreţeşte din sprâncene, dar n-are încotro. Ci binecuvântează pe fată, care îşi ia lada în spate şi se întoarnă spre casa părintească cu bucurie, tot pe drumul pe unde venise.

Când, pe drum, iaca cuptorul grijit de dânsa era plin de plăcinte crescute şi rumenite... Şi mănâncă fata la plăcinte, şi mănâncă, hăt bine; apoi îşi mai ia câteva la drum şi porneşte.

Când, mai încolo, numai iaca fântâna grijită de dânsa era plină până-n gură cu apă limpede cum îi lacrima, dulce şi rece cum îi gheaţa. Şi pe colacul fântânii erau două pahare de argint, cu care a băut la apă până s-a răcorit. Apoi a luat paharele cu sine şi a pornit înainte.

Şi mergând mai departe, iaca părul grijit de dânsa era încărcat de pere, galbene ca ceara, de coapte ce erau, şi dulci ca mierea. Părul, văzând pe fată, şi-a plecat crengile-n jos; şi ea a mâncat la pere şi şi-a luat la drum câte i-au trebuit.

De-acolo mergând mai departe, iaca se întâlneşte şi cu căţeluşa, care acum era voinică şi frumoasă, iară la gât purta o salbă de galbeni pe care a dat-o fetei, ca mulţumită pentru că a căutat-o la boală. Şi de aici, fata, tot mergând înainte, a ajuns acasă la tată-său. Moşneagul, când a văzut-o, i s-au umplut ochii de lacrimi şi inima de bucurie. Fata atunci scoate salba şi paharele cele de argint şi le dă tătâne-său; apoi deschizând lada împreună, nenumărate herghelii de cai, cirezi de vite şi turme de oi ies din ea, încât moşneagul pe loc a întinerit, văzând atâtea bogăţii! Iară baba a rămas opărită şi nu ştia ce să facă de ciudă. Fata babei atunci şi-a luat inima-n dinţi şi a zis:

– Las', mamă, că nu-i prădată lumea de bogăţii; mă duc să-ţi aduc eu şi mai multe.

Şi cum zice, porneşte cu ciudă, trăsnind şi plesnind. Merge şi ea cât merge, tot pe acest drum, pe unde fusese fata moşneagului; se întâlneşte şi ea cu căţeluşa cea slabă şi bolnavă; dă şi ea de părul cel ticsit de omide, de fântâna cea mâlită şi seacă şi părăsită, de cuptorul cel nelipit şi aproape să se risipească; dar când o roagă şi căţeluşa, şi părul, şi fântâna, şi cuptorul ca să îngrijească de dânsele, ea le răspundea cu ciudă şi în bătaie de joc:

– Da' cum nu!? că nu mi-oi feşteli eu mânuţele tătucuţei şi a mămucuţei! Multe slugi aţi avut ca mine?

Atunci, cu toatele, ştiind că mai uşor ar putea căpăta cineva lapte de la o vacă stearpă decât să te îndatorească o

fată alintată şi leneşă, au lăsat-o să-şi urmeze drumul în pace şi n-au mai cerut de la dânsa nici un ajutor. Şi mergând ea tot înainte, a ajuns apoi şi ea la Sfânta Duminică; dar şi aici s-a purtat tot hursuz, cu obrăznicie şi prosteşte. În loc să facă bucatele bune şi potrivite şi să lăie copiii Sfintei Duminici cum i-a lăut fata moşneagului de bine, ea i-a opărit pe toţi, de ţipau şi fugeau nebuni de usturime şi de durere. Apoi bucatele le-a făcut afumate, arse şi sleite, de nu mai era chip să le poată lua cineva în gură... şi când a venit Sfânta Duminică de la biserică, şi-a pus mâinile-n cap de ceea ce-a găsit acasă. Dar Sfânta Duminică, blândă şi îngăduitoare, n-a vrut să-şi puie mintea c-o sturlubatică şi c-o leneşă de fată ca aceasta; ci i-a spus să se suie în pod, să-şi aleagă de-acolo o ladă, care i-a plăcea, şi să se ducă în plata lui Dumnezeu. Fata atunci s-a suit şi şi-a ales lada cea mai nouă şi mai frumoasă; căci îi plăcea să ia cât de mult şi ce-i mai bun şi mai frumos, dar să facă slujbă bună nu-i plăcea. Apoi, cum se dă jos din pod cu lada, nu se mai duce să-şi ia ziua bună şi binecuvântare de la Sfânta Duminică, ci porneşte ca de la o casă pustie şi se tot duce înainte; şi mergea de-i pârâiau călcâiele, de frică să nu se răzgândească Sfânta Duminică să pornească după dânsa, s-o ajungă şi să-i ieie lada.

Şi când ajunge la cuptor, frumoase plăcinte erau într-însul! Dar când s-apropie să ia dintr-însele şi să-şi prindă pofta, focul o arde şi nu poate lua. La fântână, aşijderea: păhăruţele de argint, nu-i vorbă, erau, şi fântâna plină cu apă până-n gură; dar când a vrut fata să puie mâna pe pahar şi să ia apă, paharele pe loc s-au cufundat, apa din fântână într-o clipă a secat, şi fata de sete s-a uscat!... Când prin dreptul părului, nu-i vorbă, că parcă era bătut cu lopata de pere multe ce avea, dar credeţi c-a avut fata parte să guste vro una? Nu, căci părul s-a făcut de-o mie de ori mai înalt de cum era, de-i ajunsese crengile în nouri! Şi-atunci... scobeşte-te, fata babei, în dinţi! Mergând mai înainte, cu căţeluşa încă s-a întâlnit; salbă de galbeni avea şi acum la gât; dar când a vrut fata să i-o ia,

căţeluşa a muşcat-o de i-a rupt degetele şi n-a lăsat-o să puie mâna pe dânsa. Îşi muşca fata acum degeţelele mămucuţei şi ale tătucuţei de ciudă şi de ruşine, dar n-avea ce face. În sfârşit, cu mare ce a ajuns şi ea acasă, la mă-sa, dar şi aici nu le-a ticnit bogăţia. Căci, deschizând lada, o mulţime de balauri au ieşit dintr-însa şi pe loc au mâncat pe babă, cu fată cu tot, de parcă n-au mai fost pe lumea asta, şi apoi s-au făcut balaurii nevăzuţi cu ladă cu tot.

Iar moşneagul a rămas liniştit din partea babei şi avea nenumărate bogăţii: el a măritat pe fiică-sa după un om bun şi harnic. Cucoşii cântau acum pe stâlpii porţilor, în prag şi în toate părţile; iar găinile nu mai cântau cucoşeşte la casa moşneagului, să mai facă a rău; c-apoi atunci nici zile multe nu mai aveau. Numai atâta, că moşneagul a rămas pleşuv şi spetit de mult ce-l netezise baba pe cap şi de cercat în spatele lui cu cociorva, dacă-i copt mălaiul.

IVAN TURBINCĂ

Era odată un rus, pe care îl chema Ivan. Şi rusul acela din copilărie se trezise în oaste. Şi slujind el câteva soroace de-a rândul, acuma era bătrân. Şi mai-marii lui, văzându-l că şi-a făcut datoria de ostaş, l-au slobozit din oaste, cu arme cu tot, să se ducă unde-a vrea, dându-i şi două carboave de cheltuială.

Ivan atunci mulţumi mai-marilor săi şi apoi, luându-şi rămas bun de la tovarăşii lui de oaste, cu care mai trase câte-o duşcă, două de rachiu, porneşte la drum cântând.

Şi cum mergea Ivan, şovăind când la o margine de drum, când la alta, fără să ştie unde se duce, puţin mai înaintea lui mergeau din întâmplare, pe-o cărare lăuntrică, Dumnezeu şi cu Sfântul Petre, vorbind ei ştiu ce. Sfântul Petre, auzind pe cineva cântând din urmă, se uită înapoi şi, când colo, vede un ostaş mătăhăind pe drum în toate părţile.

– Doamne, zise atunci Sfântul Petre, speriat: ori hai să ne grăbim, ori să ne dăm într-o parte, nu cumva ostaşul cela să aibă harţag, şi să ne găsim beleaua cu dânsul. Ştii c-am mai mâncat eu o dată de la unul ca acesta o chelfăneală.

– N-ai grijă, Petre, zise Dumnezeu. De drumeţul care cântă să nu te temi. Ostaşul acesta e un om bun la inimă şi milostiv. Vezi-l? Are numai două carboave la sufletul său; şi, drept cercare, hai, fă-te tu cerşetor la capătul ist de pod, şi eu la celălalt. Şi să vezi cum are să ne dea amândouă carboavele de pomană, bietul om! Adu-ţi aminte, Petre, de câte ori ţi-am spus, că unii ca aceştia au să moştenească împărăţia cerurilor.

Atunci Sfântul Petre se pune jos la un capăt de pod, iară Dumnezeu la celălalt şi încep a cere de pomană.

Ivan, cum ajunge în dreptul podului, scoate cele două carboave de unde le avea strânse şi dă una lui Sfântul Petre şi una lui Dumnezeu, zicând:

– Dar din dar se face raiul. Na-vă! Dumnezeu mi-a dat, eu dau, şi Dumnezeu iar mi-a da, că are de unde.

Şi apoi Ivan începe iar a cânta şi se tot duce înainte.

Atunci Sfântul Petre zice cu mirare:

– Doamne, cu adevărat bun suflet de om e acesta, şi n-ar trebui să meargă nerăsplătit de la faţa ta!

– Dar, Petre, las' că am eu purtare de grijă pentru dânsul.

Apoi Dumnezeu porneşte cu Sfântul Petre şi, cât ici, cât colè, ajung pe Ivan, care-o ducea tot într-un cântec, de parcă era toată lumea a lui.

– Bună calea, Ivane, zise Dumnezeu. Dar cânţi, cânţi, nu te-ncurci!

– Mulţumesc d-voastră, zise Ivan, tresărind. Dar de unde ştii aşa de bine că mă cheamă Ivan?

– D-apoi, dacă n-oi şti eu, cine altul are să ştie? răspunse Dumnezeu.

– Dar cine eşti tu, zise Ivan cam zborşit, de te lauzi că ştii toate?

– Eu sunt cerşetorul pe care l-ai miluit colo la pod, Ivane. Şi cine dă săracilor împrumută pe Dumnezeu, zice scriptura. Na-ţi împrumutul înapoi, căci noi nu avem trebuinţă de bani. Ia, numai am vrut să dovedesc lui Petre cât eşti tu de milostiv. Află acum, Ivane, că eu sunt Dumnezeu şi pot să-ţi dau orice-i cere de la mine; pentru că şi tu eşti om cu dreptate şi darnic.

Ivan atunci, cuprins de fiori, pe loc s-a dezmeţit, a căzut în genunchi dinaintea lui Dumnezeu şi a zis:

– Doamne, dacă eşti tu cu adevărat Dumnezeu, cum zici, rogu-te blagosloveşte-mi turbinca asta, ca ori pe cine-oi vrea eu, să-l vâr într-însa; şi apoi să nu poată ieşi de aici fără învoirea mea.

Dumnezeu atunci, zâmbind, blagoslovi turbinca, după dorinţa lui Ivan, şi apoi zise:

– Ivane, când te-i sătura tu de umblat prin lume, atunci să vii să slujeşti şi la poarta mea, căci nu ţi-a fi rău.

– Cu toată bucuria, Doamne; am să vin numaidecât, zise Ivan. Dar acum, deodată, mă duc să văd, nu mi-a pica ceva la turbincă?

Şi zicând aceste, apucă peste câmpii de-a dreptul, spre nişte curţi mari, care de-abia se zăreau înaintea lui, pe culmea unui deal. Şi merge Ivan, şi merge, şi merge, până când, pe înserate, ajunge la curţile cele. Şi cum ajunge, intră în ogradă, se înfăţişază înaintea boierului şi cere găzduire. Boierul acela cică era cam zgârcit, dar, văzând că Ivan este om împărătesc, n-are ce să facă. Şi vrând-nevrând, porunceşte unei slugi să dea lui Ivan ceva de mâncare şi apoi să-l culce în nişte case nelocuite, unde culca pe toţi musafirii care veneau aşa, nitam-nisam. Sluga, ascultând porunca stăpânului, ia pe Ivan, îi dă ceva de mâncare şi apoi îl duce la locul hotărât, să se culce.

„Las' dacă nu i-a da odihna pe nas, zise boierul în gândul său, după ce orândui cele de cuviinţă. Ştiu că are să aibă de lucru la noapte. Acum să vedem care pe care! Ori el pe draci, ori dracii pe dânsul!"

Căci trebuie să vă spun că boierul acela avea o pereche de case, mai de-o parte, în care se zice că locuia necuratul. Şi tocmai acolo porunci să culce şi pe Ivan!

Ivan însă habar n-avea de asta. El, cum a intrat în odaia unde l-a dus omul boierului, şi-a pus armele în rânduială, s-a închinat după obicei şi apoi s-a tologit aşa, îmbrăcat cum era, pe un divan moale ca bumbacul, punându-şi turbinca cu cele două carboave sub căpătâi şi aşternându-se pe somn; căci de-abia îl ţineau picioarele de trudit ce era. Dar poate, bietul, să se odihnească? Căci cum a stins lumânarea, odată se trezeşte că-i smunceşte cineva perna de sub cap şi i-o aruncă cât colo! Ivan atunci, punând mâna pe sabie, se scoală repede, aprinde lumânarea şi începe a căuta prin casă, în toate părţile, dar nu găseşte pe nimene.

– Măi! Dar acest păcat! Ori casa asta nu-i curată, ori s-a cutremurat pământul, de mi-a sărit perna de sub cap, şi eu

umblu bădădăind ca un nebun! Ce-or mai fi şi cutremurele ieste?! zise Ivan, mai făcând câteva cruci până la pământ, şi apoi iară se culcă.

Dar, când să aţipească, deodată se aud prin casă o mulţime de glasuri, care de care mai urâcioase: unele miorlăiau ca mâţa, altele coviţau ca porcul, unele orăcăiau ca broasca, altele mornăiau ca ursul, mă rog, fel de fel de glasuri schimonosite se auzeau, de nu se mai ştia ce mama dracului să fie acolo! Ivan, atunci, se cam pricepe ce-ar fi asta.

– Apoi, stai dar! că are Chira socoteală, cum văd eu. Şi odată începe a striga puternic:

– Paşol na turbinca, ciorti!

Atunci diavolii odată încep a se cărăbăni unul peste altul în turbincă, de parcă-i aducea vântul. Şi după ce intră ei cu toţii înlăuntru, Ivan începe a-i ghigosi muscăleşte. După aceea leagă turbinca strâns la gură, o pune sub cap, mai trântindu-le prin turbincă nişte ghionturi ruseşti, colè, cum ştia el, de da inima din draci. Apoi se culcă cu capul pe dânşii şi, nemaifiind supărat de nimene, trage Ivan un somn de cele popeşti... Dar, când aproape de cântători, Scaraoschi, căpetenia dracilor, văzând că parte din slugile lui se zăbovesc, porneşte cu grăbire la locul ştiut, să le caute. Şi, ajungând într-o clipă, se vâră, el ştie cum şi pe unde în odaie la Ivan şi-i şterge o palmă prin somn, cât ce poate. Ivan, atunci, sare ars şi odată strigă:

– Paşol na turbinca!

Scaraoschi, atunci, intră şi el fără vorbă şi se înghesuieşte peste ceilalţi dimoni, căci n-are încotro.

– Ei, las' că vă judec eu acuşi, necuraţilor; voi scoate incul din voi, zise Ivan tulburat. Cu mine v-aţi găsit de jucat? Am să vă muşurluiesc de au să râdă şi câinii de voi!

Şi odată se îmbracă şi se înarmează Ivan cu toate ale lui şi, ieşind afară, începe a face un tărăboi de s-a sculat toată ograda în gura lui.

– Dar ce-ai păţit, mă pohonţule, de te-ai sculat cu noaptea-n cap şi faci aşa larmă, ziseră oamenii boierului, care dau chiori unul peste altul, de parcă aveau orbul găinilor.

– Ce să păţesc? zise Ivan dârz. Ia! am căptuşit nişte iepuroi şi am de gând să-i jumulesc.

Boierul, în zgomotul ista, se scoală şi el şi întreabă:

– Ce vuiet e acolo prin ogradă?

– Ia, mai toată noaptea nu ne-am putut odihni din pricina rusului celuia. Dracul ştie ce are... Cică a prins nişte iepuroi şi vrea să-i jumulească, să iertaţi d-voastră!

În vorbele aceste, numai iaca ce se înfăţişază şi Ivan înaintea boierului, cu turbinca plină de draci, care se zbăteau ca peştii în vârşă.

– Iaca, gospodin, cu cine m-am vânjolit toată noaptea... dar încaltea ţi-am curăţit şi eu casa de draci şi vi-i aduc poclon dis-dimineaţă. Porunceşte să-mi aducă nişte palce, că am să-i bat la stroi, să pomenească ei cât or trăi că au dat peste Ivan, robul lui Dumnezeu.

Boierul, văzând aceasta, pe de-o parte l-a cuprins spaima, iară pe de alta nu mai ştia ce să facă de bucurie; căci multe sărindare mai dăduse el până atunci pe la popi, în toate părţile, ca să-i poată izgoni dracii de la casă, şi nici că fusese chip. Dar se vede că pân acum le-a fost şi lor veleatul. Cu Ivan şi-au găsit popa.

– Bine, Ivane, zise boierul cu mulţumire. Să-ţi aducă palce câte vrei, şi fă-ţi datoria cum ştii; c-apoi om oi fi şi eu, helbet!

În sfârşit, nu trece mult la mijloc, iaca se pomeneşte Ivan cu un car de palce cum îi plăcea lui. Le ia şi le leagă la un loc, tot câte două-trei, după cum îşi ştia meşteşugul.

Dar, până la vremea asta, se adunase împrejurul lui Ivan tot satul, ca să vadă de patima dracilor. Căci lucru de mirare era acesta, nu şagă! Atunci Ivan dezleagă turbinca în faţa tuturor, numai cât poate să încapă mâna, şi luând câte pe un drăcuşor de cornițe, mi ţi-l ardea cu palcele, de-i crăpa pielea. Şi după ce-l răfuia bine, îi da drumul, cu tocmeală, să nu mai vie pe acolo, altă dată.

– N-oi mai veni, Ivane, câte zilişoare-oi avea eu, zicea Ucigă-l-crucea, cuprins de usturime, şi se tot ducea împuşcat. Iară oamenii ce priveau şi mai ales băieţii leşinau de râs.

Dar, mai la urma urmelor, Ivan scoate de barbă şi pe Scaraoschi şi-i trage un frecuş, de cele moschiceşti, de-i fuge sufletul.

– Poftim! După bucluc umbli, peste bucluc ai dat, măi jupâne Scaraoschi! Să te înveţi tu de altădată a mai bântui oamenii. Sărsăilă spurcat ce eşti! Şi apoi, dându-i drumul, „na!“ fuge şi Scaraoschi după ceilalţi, ca tăunul cu paiul...

– Dumnezeu să te înzilească, zise atunci boierul, cuprinzând pe Ivan în braţe şi sărutându-l. De-acum rămâi la mine, Ivane, şi, pentru că mi-ai curăţit casa de draci, am să te ţin ca pe palmă.

– Ba nu, gospodin, zise Ivan. Mă duc să slujesc pe Dumnezeu, împăratul tuturor.

Şi, zicând aceste, se încinge cu sabia, pune turbinca la şold, îşi ia raniţa în spate şi puşca de-a umăr şi, pornind, se tot duce înainte, la Dumnezeu. Iară privitorii, cu căciulile în mână, îi urau drum bun, oriîncotro s-a întoarce.

– Călătorie sprâncenată! zise boierul; de rămâneai, îmi erai ca un frate; iară de nu, îmi eşti ca doi.

Mi se pare mie că şi boierul, cât era de boier, luase frica turbincăi, de nu-i păru aşa de rău după Ivan, care-i făcuse atâta bine.

Ivan însă nici nu se gândea la asta; el îşi căuta acum de drum, întrebând din om în om unde şede Dumnezeu. Dar toţi pe câţi îi întreba dădeau din umere, neştiind ce să răspundă la aşa întrebare ciudată.

– Numai Sfântul Nicolai trebuie să ştie asta, zise Ivan, scoţând o iconiţă din sân şi sărutând-o pe dos şi pe faţă.

Şi atunci, ca prin minune, se şi trezeşte Ivan la poarta raiului! Şi, nici una, nici două, odată începe a bate în poartă cât putea. Atunci Sfântul Petre întreabă dinlăuntru:

– Cine-i acolo?

– Eu.

– Cine eu?

– Eu, Ivan.

– Şi ce vrei?
– Tabacioc este?
– Nu-i.
– Votchi este?
– Nu-i.
– Femei sunt?
– Ba.
– Lăutari sunt?
– Nu-s, Ivane, ce mă tot chihăieşti de cap?!
– Dar unde se găsesc de aceste?
– La iad, Ivane, nu aici.
– Măi! Dar ce sărăcie lucie pe aici, pe la rai!... zise Ivan.

Şi, nemailungind vorba, îndată şi porneşte la iad. Şi el ştie pe unde cotigeşte, că nu umblă tocmai mult şi numai iaca ce dă şi de poarta iadului. Şi atunci, odată începe a bate în poartă, strigând:

– Ei! Tabacioc este?
– Este, răspunde cineva dinlăuntru.
– Votchi este?
– Este.
– Femei sunt?
– Dar cum să nu fie?!
– Lăutari sunt?
– Ho, ho! Câţi pofteşti.
– A! *haraşo, haraşo*! Aici e de mine! Deschideţi iute, zise Ivan, tropăind şi frecându-şi mâinile.

Dracul de la poartă, gândind că e vreun muşteriu vechi de-al lor, deschide; şi atunci, numai iaca ce se trezesc pe neaşteptate cu Ivan Turbinca!

– Vai de noi şi de noi! ziseră atunci dracii, scărmănându-se de cap în toate părţile. Aşa-i c-am păţit-o?

Ivan, însă, porunceşte să-i aducă mai degrabă votchi, tabacioc, lăutari şi femei frumoase, că are gust să facă un guleai.

Se uită dracii unii la alţii şi, văzând că nu-i chip de stat împotriva lui Ivan, încep a-i aduce, care dincotro, rachiu, tutun,

lăutari şi tot ce-i poftea lui Ivan sufletul. Umblau dracii în toate părţile, iute ca prâsnelul, şi-i intrau lui Ivan în voie cu toate cele, căci se temeau de turbincă ca de nu ştiu ce, poate mai rău decât de sfânta cruce.

De la o vreme se chefăluieşte Ivan cum se cade, şi unde nu începe a chiui prin iad şi a juca *Horodinca* şi *Cazacinca*, luând şi pe draci şi pe drăcoaice la joc, cu nepus în masă; şi în vârtejul cela, răsturna tărăbi şi toate cele în toate părţile, de-ţi venea să te strici de râs de iznoavele lui Ivan. Acum, ce să facă dracii, ca să-l urnească de-acolo? Gândesc ei, se sucesc ei, se frământă ei cu mintea fel şi chip, dar nici unuia nu-i vine în cap ce să facă. Talpa-iadului însă, mai ajunsă de cap decât toţi dracii, zise atunci lui Scaraoschi:

– Haram de capul vostru! de n-aş fi eu aici, aţi păţi voi şi mai rău decât aşa. Aduceţi-mi degrabă o putină, o piele de câine şi două beţe, să fac o jucărie, cum ştiu eu, şi acuşi vi-l mătur de-aici.

Şi atunci, îndată i se aduc cele cerute, şi Tălpoiul face iute o darabană; şi apoi, furişându-se de Ivan, iese cu dânsa afară şi începe a bate ca de război; brr... br...

Ivan, atunci, îşi vine în simţire şi într-un buc iese afară cu puşca la umăr, să vadă ce este.

Talpa-iadului, atunci, face ţuşti! înlăuntru, şi dracii, tronc! închid poarta după Ivan, şi, punănd zăvoarele bine, bucuria lor că au scăpat de turbincă. Bate el Ivan în poartă cât poate, se răcăduieşte el cu puşca, dar au prins ei acum dracii la minte.

– Ei las', cornoraţilor! De mi-ţi mai pica vrodată în mână, turbinca are să vă ştie de ştire.

Văzând Ivan că porţile iadului sunt ferecate în toate părţile şi că dracii n-au gând să-i deschidă, se lehămeteşte el acum şi de lăutari, şi de tabacioc, şi de votchi, şi de tot, şi porneşte iar la rai să slujească pe Dumnezeu.

Şi cum ajunge la poarta raiului, din afară, se şi pune acolo de strajă şi stă neadormit zi şi noapte, tot întruna, fără să se clintească din loc.

Şi nu mult după aceasta, numai iaca ce vine şi Moartea şi vrea numaidecât să intre la Dumnezeu, ca să primească porunci.

Ivan atunci îi pune şpaga în piept şi zice:

– *Ştoti, Vidma*! Unde vrei să te duci?

– La Dumnezeu, Ivane, să vedem ce mi-a mai porunci.

– Nu-i voie, zise Ivan; las' că mă duc eu să-ţi aduc răspuns.

– Ba nu, Ivane, trebuie să mă duc eu.

Ivan atunci, văzând că Moartea dă chioară peste dânsul, se stropşeşte la ea zicând:

– *Paşol, Vidma, na turbinca*!

Moartea atunci, neavând încotro, se bagă în turbincă şi acuşi icneşte, acuşi suspină, de-ţi venea să-i plângi de milă. Iară Ivan leagă turbinca la gură cu nepăsare ş-o anină într-un copac. Apoi începe a bate în poartă. Sfântul Petre, atunci, deschide şi, când colo, se trezeşte cu Ivan.

– Ei, Ivane, doar te-ai săturat acum de umblat prin lume după crancalâcuri?

– M-am săturat, şi m-am prea săturat, Sfinte Petre.

– Ei, şi ce vrei acum?

– Ia, vreau să mă duc la Dumnezeu, să-i spun ceva.

– Bine, Ivane, du-te; nu ţi-e oprită calea. De-a putere-a fi, acum eşti de casa noastră.

Ivan atunci se duce de-a dreptul înaintea lui Dumnezeu şi zice:

– Doamne, nu ştiu dacă ai la ştiinţă ori ba, dar eu slujesc la poarta raiului de multă vreme. Şi acum vine Moartea şi întreabă ce mai porunciţi.

– Spune-i, Ivane, din partea mea, că poruncesc să moară trei ani de zile de-a rândul numai oameni bătrâni, aşa ca tine... zise Dumnezeu, zâmbind cu bunătate.

– Bine, Doamne, zise Ivan, uitându-se cam lung la Dumnezeu. Mă duc să-i spun cum ai poruncit.

Şi, ducându-se el, scoate Moartea de la închisoare şi-i zice:

– Dumnezeu a poruncit ca să mănânci trei ani de zile de-a rândul numai pădure bătrână; de cea tânără să nu te-atingi! Înţeles-ai? Hai, porneşte şi-ţi fă datoria!

Moartea, atunci, porneşte prin codri, supărată ca vai de ea, şi începe a roade la copaci bătrâni, de-i pocneau fălcile.

Şi după ce se împlinesc trei ani în capăt, iar porneşte la Dumnezeu, să primească porunci. Dar când ştia că are să dea peste Ivan, i se tăiau picioarele ş-o strângea în spate de frică.

– Turbinca! afurisita de turbincă mă vâră în toate boalele, zicea Moartea, suspinând. Decât n-am încotro; trebuie să mă duc, zise ea oftând.

În sfârşit merge ea, nu merge, şi de la o vreme ajunge la poarta raiului. Dar, când colo, dă iar cu ochii de Ivan.

– Tot aici eşti, Ivane? tot?

– Ba bine că nu! zise Ivan, făcând stânga-mprejur şi punându-se drept în calea Morţii. Dar unde gândeai să fiu, când asta mi-e slujba?

– Gândeam că te-i fi dus prin lume, după berbantlâcuri de-ale tale.

– Da că doar de lume am fugit; o ştiu eu cât e de dulce şi de amară, bat-o pustia s-o bată! I-s roase lui Ivan urechile de dânsa. Dar ce-ai slăbit aşa, Vidmă?

– De bunătăţile tale, Ivane. Acum cred că nu ţi-i mai face blestem cu mine, mi-i da drumul să intru la Dumnezeu, că tare mare treabă mai am.

– Da, cum nu?! ia mai pune-ţi pofta la o parte, că doar nu piere lumea... nu cumva ai pofti oare să te pui la taifasuri cu Dumnezeu?

– Dar ştii că te prea întreci cu şaga, Ivane...

– Aşa ţi-e treaba? Încă mă iei la trei parale? *Paşol na turbinca, Vidma*!

Moartea, atunci, se vâră în turbincă şi Ivan o pune la pastramă, zicând:

– Şopârcai cu cine şopârcai, dar cu Ivan nu şopârcai.

Dumnezeu, însă, ştia de toate acestea, dar voia să mai facă şi pe cheful lui Ivan, nu tot pe-a Morţii; căci multe bunătăţi mai făcuse şi ea în viaţa ei!

– Ia deschide, Sfinte Petre, zise Ivan, bătând apoi la poartă.

Sfântul Petre deschide, şi Ivan se duce iar de se înfăţişază înaintea lui Dumnezeu şi zice:

– Doamne, Moartea întreabă ce mai porunciţi? Şi să nu vă supăraţi, dar tare-i neastâmpărată şi avană, drept să vă spun; şede ca pe spini şi vrea numaidecât să-i daţi răspuns.

– Du-i răspuns, Ivane, că poruncesc să moară de acum înainte trei ani de zile de-a rândul numai oameni tineri, şi alţi trei ani de zile să moară numai copii obraznici.

– Bine, Doamne, zise Ivan, închinându-se până la pământ. Mă duc să-i spun cum ai poruncit... şi cum ajunge Ivan din afară de poartă, scoate Moartea din turbincă şi-i zice:

– Dumnezeu a poruncit ca de-acum înainte să mănânci trei ani de zile de-a rândul numai pădure tânără; şi alţi trei ani de zile, numai vlăstare fragede, răchiţică, smicele, nuiele şi altele de seama acestora; de pădurea cea bătrână să nu te-atingi, că-i poznă! Auzit-ai, Vidmă? Hai, porneşte până te văd, şi-ţi fă datoria cu sfinţenie.

Moartea atunci, înghiţind noduri, porneşte prin dumbrăvi, lunci şi huceaguri, supărată ca vai de capul ei. Şi, de voie, de nevoie, începe când a roade la copaci tineri, când a forfeca smicele şi nuiele de-i pârâiau măselele şi o dureau şelele şi grumajii întinzându-se pe sus, la plopii cei înalţi, şi plecându-se atâta pe la rădăcinile celor tufari, după mlădiţe fragede. Se zămorea şi ea, sărmana, cum putea. În sfârşit, s-a chinuit Moartea aşa trei ani de zile de-a rândul, şi încă alţi trei ani, şi după ce i se împlinesc cei şase ani de osândă, iar porneşte la Dumnezeu să vadă ce porunci i-a mai da. Nu-i vorbă, că ştia Vidma ce-o aştepta, dar ce era să facă?

– Turbinca! Mânca-o-ar focul s-o mănânce! zicea Moartea, ducându-se la rai ca şi cum ar fi mers la spânzurătoare. Nu ştiu ce să mai zic şi despre Dumnezeu, ca să nu greşesc.

Pesemne c-a ajuns şi el în mintea copiilor, Doamne iartă-mă, de i-a dat lui Ivan cel nebun atâta putere asupra mea. Bine mi-ar părea să-l văd şi pe Dumnezeu într-o zi, cât e de mare şi puternic, în turbinca lui Ivan; ori de nu, măcar pe Sfântul Petrea; numai atunci mi-ar crede ei mie.

Şi mergând ea tot bodrogănind vrute şi nevrute, ajunge la poarta raiului; şi când dă iar de Ivan, i se întunecă lumea înaintea ochilor şi zice oftând:

– Dar bine, Ivane, iar ai de gând să mă chinuieşti cu turbinca ceea a ta?

– Ba dac-aş avea mai multă putere, ţi-o spun drept că ţi-aş scoate ochii ca la dracul şi te-aş frige pe frigare, zise Ivan cu ciudă, că din pricina ta s-a prăpădit atâta amar de lume, de la Adam şi până astăzi. *Paşol na turbinca, Vidma*! Şi de-acum, nici mai spun lui Dumnezeu despre tine, hoanghină bătrână ce eşti! Tu şi cu Talpa-iadului sunteţi potrivită pereche. Îmi vine să vă rup cu dinţii de bunişoare ce sunteţi. Am să te ţin la pastramă, hăt şi bine! De-acum în turbincă au să-ţi putrezească ciolanele. Hă, hă!

Suspină ea Moartea, dar pace bună; Ivan, parcă nici n-o vede, nici n-o aude. În sfârşit, trece ea aşa o bucată de vreme, cât ar fi trecut, şi într-una din zile vine Dumnezeu la poartă să vadă ce necazuri mai face Ivan cu turbinca ceea.

– Ei, Ivane, ce mai direguieşti? Moartea n-a mai venit pe-aici?

Ivan, atunci, lasă capul în jos şi, tăcând, începe a face feţe-feţe. Iară Moartea răspunde înăduşit din turbincă:

– Iată-mă-s, Doamne, pusă la opreală; m-ai lăsat de râsul unui şui ca Ivan, nenorocita de mine!

Dumnezeu, atunci, dezleagă turbinca, dă drumul Morţii şi zice lui Ivan:

– Ei, Ivane, destul de-acum; ţi-ai trăit traiul şi ţi-ai mâncat mălaiul! De milostiv, milostiv eşti; de bun la inimă, bun ai fost, nu-i vorbă. Dar, de la o vreme încoace, cam de pe când ţi-am blagoslovit turbinca aceasta, te-ai făcut prea nu ştiu

cum. Cu dracii de la boierul cela ai făcut hara-para. La iad ai tras un guleai de ţi s-a dus vestea ca de popă tuns. Cu Moartea te-am lăsat până acum de ţi-ai făcut mendrele, cum ai vrut; n-ai ce zice. Dar toate-s până la o vreme, fătul meu. De-acum ţi-a venit şi ţie rândul să mori; n-am ce-ţi face. Trebuie să dăm fiecăruia ce este al său, căci şi Moartea are socoteala ei; nu-i lăsată numai aşa, degeaba, cum crezi tu.

Ivan atunci, văzând că s-au trecut de şagă, se pune în genunchi dinaintea lui Dumnezeu şi-l roagă cu lacrimi, zicând:

– Doamne! Rogu-te să fiu îngăduit macar trei zile, în care să-mi grijesc sufletul, să-mi lucrez racla cu mâna mea asta slăbănoagă şi să mă aşez singurel într-însa; şi după aceste facă Moartea ce va voi cu mine, căci văd eu bine că mi s-a strâns funia la par; încep a slăbi văzând cu ochii.

Dumnezeu îi învoieşte cererea aceasta şi apoi, luându-i turbinca din stăpânire, îl dă pe seama Vidmei, ca după trei zile să-i ia sufletul!

Ivan acum, rămânând singur, supărat ca vai de el, pe de-o parte că i-a luat Dumnezeu turbinca, pe de alta că are să moară, s-a pus pe gânduri.

„Mă rog, ia să stau şi să-mi fac socoteală cu ce m-am ales eu cât am trăit pe lumea asta, zise Ivan în gândul său. În oaste am fost numai de zbucium: hăis, haram, cea, haram! De-atunci încoace am umblat ia aşa, teleleu Tanasă. M-am dus la rai, de la rai la iad, şi de la iad iar la rai. Şi tocmai acum, la adică, n-am nici o mângâiere! Rai mi-a trebuit mie la vremea asta? Ia, aşa păţeşti dacă te strici cu dracul; aici, la sărăcăciosul ist de rai, vorba ceea: „Fală goală, traistă uşoară“; şezi cu banii în pungă şi duci dorul la toate cele. Mai mare pedeapsă decât asta nici că se mai poate! Votchi nu-i, tabacioc nu-i, lăutari nu-s, guleai nu-i, nimica nu-i! Mai am numai trei zile de trăit, şi te... ai dus, Ivane, de pe faţa pământului! Oare nu-i de făcut vreo şmecherie până mai este încă vreme?“

În sfârşit, mai stă el Ivan oleacă aşa, cu fruntea rezemată pe mână, şi-i şi trăsneşte în gând una:

„Taci! Că i-am dat de meşteşug. Încaltea, ce-a fi, a fi; dar degeaba n-are să fie... văd eu bine că tot de una mi-e acum."

Şi odată se duce Ivan repede cu cele două carboave, el ştie unde, şi cumpără unelte de teslărie, două lătunoaie groase, patru balamale, câteva piroane, două belciuge şi un lăcătoi zdravăn, şi se aruncă de-şi face el singur o drăguţă de raclă, să poată şedea şi împăratul într-însa.

– Iaca, Ivane, şi casa de veci, zise el. Trei coţi de pământ, atâta-i al tău! Vezi în ce se încheie toată scofala de pe lumea asta?

Dar n-apucă Ivan a sfârşi bine vorba din urmă, şi numai iaca se şi trezeşte cu Moartea la spate:

– Ei, Ivane, gata eşti?

– Gata, răspunse el, zâmbind.

– Dacă eşti gata, hai! Aşază-te mai repede în raclă, că n-am vreme de pierdut. Poate mă mai aşteaptă şi alţii să le dau răvaş de drum.

Ivan, atunci, se pune în raclă cu faţa în jos.

– Nu aşa, Ivane, zise Moartea.

– Dar cum?

– Pune-te cum trebuie să şadă mortul.

Ivan se pune într-o râlă şi lasă picioarele spânzurate afară.

– Dar bine, Ivane, una-i vorba, alta-i treaba; mult ai să mă ţii? Pune-te, măi frate, bine, cum se pune!

Ivan, atunci, se întoarce iar cu faţa-n jos, cu capul bălălău într-o parte şi iar cu picioarele afară.

– Ă... ra... ca' de mine şi de mine! Dar nici atâta lucru nu ştii? Se vede că numai de blestemăţii ai fost bun în lumea asta. Ia fugi de-acolo, să-ţi arăt eu, nebunule ce eşti!

Ivan atunci iese din raclă şi stă în picioare umilit. Iară Moartea, având bunătate a dăscăli pe Ivan, se pune în raclă cu faţa-n sus, cu picioarele întinse, cu mâinile pe piept şi cu ochii închişi, zicând:

– Iaca aşa, Ivane, să te aşezi.

Ivan, atunci, nu pierde vremea şi face tranc! capacul deasupra, încuie lăcata, şi, cu toată rugămintea Morţii, umflă

racla în spate şi se duce de-i dă drumul pe-o apă mare, curgătoare, zicând:

– Na! că ţi-am făcut coneţul. De-acum du-te pe apa sâmbetei! Şi să ieşi din raclă când te-a scoate bunica din groapă. Mi-a luat el Dumnezeu turbinca din pricina ta, dar încaltea ţi-am făcut-o bună şi eu!

– Ei, ei! Doamne, zise apostolul Petru râzând, vezi de ce s-a mai apucat acum Ivan al sfinţiei tale? Bine-a mai zis cine-a zis: „Dacă dai nas lui Ivan, el se suie pe divan".

Dumnezeu atunci, văzând până unde merge îndrăzneala lui Ivan, a început a se cam lua şi el pe gânduri de năzdrăvăniile lui! Şi aşa, a zis Dumnezeu să se desfacă sicriul acolo unde era şi să iasă Moartea la liman ca să-şi răzbune şi ea acum pe Ivan. Şi îndată s-a făcut aşa, şi când nici nu visa Ivan că are să mai dea vrodată ochii cu Moartea, numai iaca ce se trezeşte cu dânsa faţă-n faţă, zicându-i:

– Dar bine, Ivane, aşa ne-a fost vorba?

Ivan, atunci, a rămas încremenit, fără să mai poată zice un cuvânt măcar.

– Încă te faci niznai? Ei, Ivane, Ivane! Numai răbdarea şi bunătatea lui Dumnezeu cea fără de margini poate să precovârşască fărădelegile şi îndărătnicia ta. De demult erai tu mătrăşit din lumea asta şi ajuns de batjocura dracilor, dacă nu-ţi intra Dumnezeu în voie mai mult decât însuşi fiului său. Să ştii, Ivane, că de-acum înainte ai să fii bucuros să mori; şi ai să te târâi în brânci după mine, rugându-mă să-ţi iau sufletul, da eu am să mă fac că te-am uitat şi am să te las să trăieşti cât zidul Goliei şi Cetatea Neamţului, ca să vezi tu cât e de nesuferită viaţa la aşa de adânci bătrâneţe!

Şi l-a lăsat Moartea de izbelişte să trăiască:

Cât e lumea şi pământul,
Pe cuptor nu bate vântul.

Şi aşa, văzând Ivan că nu mai moare, zise în sine:

„Oare nu cumva de-acum mi-oi da cu paru-n cap de răul Vidmei? Ba, zău, nici nu gândesc. Deie-şi ea, dacă vrea!"

Şi cică atunci unde nu s-a apucat şi el, în ciuda Morţii, de tras la mahorcă şi de chilit la ţuică şi holercă, de parc-o mistuia focul.

– Guleai peste guleai, Ivane; căci altfel înnebuneşti de urât, zicea el.

Dă, ce era să facă bietul om, când Moartea-i chioară şi nu-l vede?...

Şi aşa a trăit Ivan cel fără de moarte veacuri nenumărate, şi poate că şi acum a mai fi trăind, dacă n-a fi murit.

AMINTIRI
DIN COPILĂRIE

Dedicaţie d-şoarei L.M.

I

Stau câteodată şi-mi aduc aminte ce vremi şi ce oameni mai erau în părţile noastre pe când începusem şi eu, drăgăliţă-Doamne, a mă ridica băieţaş la casa părinţilor mei, în satul Humuleşti, din târg drept peste apa Neamţului; sat mare şi vesel, împărţit în trei părţi, care se ţin tot de una: Vatra satului, Delenii şi Bejenii.

Ş-apoi Humuleştii, şi pe vremea aceea, nu erau numai aşa, un sat de oameni fără căpătâi, ci sat vechi răzeşesc, întemeiat în toată puterea cuvântului: cu gospodari tot unul şi unul, cu flăcăi voinici şi fete mândre, care ştiau a învârti şi hora, dar şi suveica, de vuia satul de vatale în toate părţile; cu biserică frumoasă şi nişte preoţi şi dascăli şi poporeni ca aceia, de făceau mare cinste satului lor.

Şi părintele Ioan de sub deal, Doamne, ce om vrednic şi cu bunătate mai era! Prin îndemnul său, ce mai pomi s-au pus în ţintirim, care era îngrădit cu zăplaz de bârne, streşinit cu şindilă, şi ce chilie durată s-a făcut la poarta bisericii pentru şcoală; ş-apoi, să fi văzut pe neobositul părinte cum umbla prin sat din casă în casă, împreună cu bădiţa Vasile a Ilioaei, dascălul bisericii, un holtei zdravăn, frumos şi voinic, şi sfătuia pe oameni să-şi dea copiii la învăţătură. Şi unde nu s-au adunat o mulţime de băieţi şi fete la şcoală, între care eram şi eu, un băiat prizărit, ruşinos şi fricos şi de umbra mea.

Şi cea dintâi şcolăriţă a fost însăşi Smărăndiţa popii, o zgâtie de copilă ageră la minte şi aşa de silitoare, de întrecea mai pe toţi băieţii şi din carte, dar şi din nebunii. Însă părintele mai în toată ziua da pe la şcoală şi vedea ce se petrece... Şi ne pomenim într-una din zile că părintele vine la şcoală şi

ne aduce un scaun nou şi lung, şi după ce-a întrebat de dascăl, care cum ne purtăm, a stat puţin pe gânduri, apoi a pus nume scaunului „Calul Balan" şi l-a lăsat în şcoală.

În altă zi ne trezim că iar vine părintele la şcoală, cu moş Fotea, cojocarul satului, care ne aduce, dar de şcoală nouă, un drăguţ de biciuşor de curele, împletit frumos, şi părintele îi pune nume „Sfântul Nicolai", după cum este şi hramul bisericii din Humuleşti... Apoi pofteşte pe moş Fotea că, dacă i-or mai pica ceva curele bune, să mai facă aşa, din când în când, câte unul, şi ceva mai grosuţ, dacă se poate... Bădiţa Vasile a zâmbit atunci, iară noi, şcolarii, am rămas cu ochii holbaţi unii la alţii. Şi a pus părintele pravilă şi a zis că în toată sâmbăta să se procitească băieţii şi fetele, adică să asculte dascălul pe fiecare de tot ce-a învăţat peste săptămână; şi câte greşeli va face să i le însemne cu cărbune pe ceva, iar la urma urmelor, de fiecare greşeală să-i ardă şcolarului câte un sfânt-Nicolai. Atunci copila părintelui, cum era sprinţară şi plină de incuri, a bufnit în râs. Păcatul ei, sărmana!

– Ia, poftim de încalecă pe Balan, jupâneasă! zise părintele, de tot posomorât, să facem pocinog sfântului Nicolai cel din cui.

Şi cu toată stăruinţa lui Moş Fotea şi a lui bădiţa Vasile, Smărăndiţa a mâncat papara, şi pe urmă şedea cu mâinile la ochi şi plângea ca o mireasă, de sărea cămăşa de pe dânsa. Noi, când am văzut asta, am rămas înlemniţi. Iar părintele, ba azi, ba mâine, aducând pitaci şi colaci din biserică, a împărţit la fiecare, de ne-a îmblânzit, şi treaba mergea strună; băieţii schimbau tabla în toate zilele, şi sâmbăta procitanie.

Nu-i vorbă, că noi tot ne făceam felul, aşa, câteodată; căci, din băţul în care era aşezată fila cu cruce-ajută şi buchile scrise de bădiţa Vasile pentru fiecare, am ajuns la trătaji, de la trătaji la ceaslov, ş-apoi, dă, Doamne, bine! în lipsa părintelui şi a dascălului intram în ţinterim, ţineam ceaslovul deschis, şi, cum erau filele cam unse, trăgeau muştele şi bondarii la ele, şi, când clămpăneam ceaslovul, câte zece-

douăzeci de suflete prăpădeam deodată; potop era pe capul muştelor! Într-una din zile, ce-i vine părintelui, ne caută ceasloavele şi, când le vede aşa sângerate cum erau, îşi pune mâinile în cap de necaz. Şi cum află pricina, începe a ne pofti pe fiecare la Balan şi a ne mângâia cu sfântul ierarh Nicolai pentru durerile cuvioaselor muşte şi ale cuvioşilor bondari, care din pricina noastră au pătimit.

Nu trece mult după asta, şi-ntr-o zi, prin luna lui mai, aproape de Moşi, îndeamnă păcatul pe bădiţa Vasile tântul, că mai bine nu i-oi zice, să pună pe unul, Nic-a lui Costache, să mă procitească. Nică, băiat mai mare şi înaintat în învăţătură până la genunchiul broaştei, era sfădit cu mine din pricina Smărăndiţei popii, căreia, cu toată părerea mea de rău, i-am tras într-o zi o bleandă, pentru că nu-mi da pace să prind muşte... Şi Nică începe să mă asculte; şi mă ascultă el, şi mă ascultă, şi unde nu s-apucă de însemnat la greşeli cu ghiotura pe o draniţă: una, două, trei, până la douăzeci şi nouă. „Măi!!! s-a trecut de şagă, zic eu, în gândul meu; încă nu m-a gătit de ascultat, şi câte au să mai fie!" Şi unde n-a început a mi se face negru pe dinaintea ochilor şi a tremura de mânios... Ei, ei! acu-i acu. „Ce-i de făcut, măi Nică?" îmi zic eu în mine. Şi mă uitam pe furiş la uşa mântuirii şi tot scăpăram din picioare, aşteptând cu neastâmpăr să vină un lainic de şcolar de afară, căci era poruncă să nu ieşim câte doi deodată; şi-mi crăpa măseaua-n gură când vedeam că nu mai vine, să mă scutesc de călăria lui Balan şi de blagoslovenia lui Nicolai, făcătorul de vânătăi. Dar adevăratul sfânt Nicolai se vede că a ştiut de ştirea mea, că numai iaca ce intră afurisitul de băiat în şcoală. Atunci eu, cu voie, fără voie, plec spre uşă, ies repede şi nu mă mai încurc primprejurul şcolii, ci o iau la sănătoasa spre casă. Şi când mă uit înapoi, doi hojmălăi se şi luaseră după mine; şi unde nu încep a fugi de-mi scăpărau picioarele; şi trec pe lângă casa noastră, şi nu intru acasă, ci cotigesc în stânga şi intru în ograda unui megieş al nostru, şi din ogradă în ocol, şi din ocol în grădina

cu păpuşoi, care erau chiar atunci prăşiţi de-al doilea, şi băieţii după mine; şi, până să mă ajungă, eu, de frică, cine ştie cum, am izbutit de m-am îngropat în ţărnă la rădăcina unui păpuşoi. Şi Nic-a lui Costache, duşmanul meu, şi cu Toader a Catincăi, alt hojmălău, au trecut pe lângă mine vorbind cu mare ciudă; şi se vede că i-a orbit Dumnezeu de nu m-au putut găbui. Şi de la o vreme, nemaiauzind nici o foşnitură de păpuşoi, nici o scurmătură de găină, am ţâşnit odată cu ţărna-n cap, şi tiva la mama acasă, şi am început a-i spune, cu lacrimi, că nu mă mai duc la şcoală, măcar să ştiu bine că m-or omorî!

A doua zi însă a venit părintele pe la noi, s-a înţeles cu tata, m-au luat ei cu binişorul şi m-au dus iar la şcoală. „Că, dă, e păcat să rămâi fără leac de învăţătură, zicea părintele; doar ai trecut de bucheludeazla şi bucheriţazdra: eşti acum la ceaslov, şi mâine-poimâine ai să treci la psaltire, care este cheia tuturor învăţăturilor, şi, mai ştii cum vine vremea? poate să te faci şi popă aici, la biserica Sfântului Nicolai, că eu pentru voi mă strădănuiesc. Am o singură fată ş-oi vedea eu pe cine mi-oi alege de ginere".

Hei, hei! când aud eu de popă şi de Smărăndiţa popii, las muştele în pace şi-mi iau alte gânduri, alte măsuri: încep a mă da la scris, şi la făcut cadelniţa în biserică, şi la ţinut isonul, de parcă eram băiat. Şi părintele mă ia la dragoste, şi Smărăndiţa începe din când în când a mă fura cu ochiul, şi bădiţa Vasile mă pune să ascult pe alţii, şi altă făină se macină acum la moară. Nic-a lui Costache, cel răguşit, balcâz şi răutăcios, nu mai avea stăpânire asupra mea.

Dar nu-i cum gândeşte omul, ci-i cum vrea Domnul. Într-una din zile, şi chiar în ziua de Sfântul Foca, scoate vornicul din sat pe oameni la o clacă de dres drumul. Se zicea că are să treacă Vodă pe acolo spre mănăstiri. Şi bădiţa Vasile n-are ce lucra? Hai şi noi, măi băieţi, să dăm ajutor la drum, să nu zică Vodă, când a trece pe aici, că satul nostru e mai leneş decât alte sate. Şi ne luăm noi de la şcoală şi ne ducem cu

toţii. Şi care săpau cu cazmalele, care cărau cu tărăboanţele, care cu căruţele, care cu coveţile, în sfârşit, lucrau oamenii cu tragere de inimă. Iar vornicul Nic-a Petricăi, cu paznicul, vătămanul şi câţiva nespălaţi de mazili se purtau printre oameni de colo până colo, şi când deodată numai iaca vedem în prund câţiva oameni claie peste grămadă, şi unul din ei mugind puternic. „Ce să fie acolo?" ziceau oamenii, alergând care de care din toate părţile.

Pe bădiţa Vasile îl prinsese la oaste cu arcanul, îl cetluiau acum zdravăn şi-l puneau în cătuşe, să-l trimită la Piatra... Iaca pentru ce scosese atunci vornicul oamenii la clacă. Aşa, cu amăgele, se prindeau pe vremea aceea flăcăii la oaste... Afurisită privelişte mai fu şi asta! Flăcăii ceilalţi pe dată s-au făcut nevăzuţi, iară noi, copiii, ne-am întors plângând pe la casele noastre. „Afurisit să fie câinerul de vornic, şi cum a ars el inima unei mame, aşa să-i ardă inima Sfântul Foca de astăzi, lui şi tuturor părtaşilor săi!" blestemau femeile din sat, cu lacrimi de foc, în toate părţile. Iar mama lui bădiţa Vasile îşi petrecea băiatul la Piatra, bocindu-l ca pe un mort! „Las', mamă, că lumea asta nu-i numai cât se vede cu ochii, zicea bădiţa Vasile mângâind-o; şi în oaste trăieşte omul bine, dacă este vrednic. Oştean a fost şi Sfântul Gheorghe, şi Sfântul Dimitrie, şi alţi sfinţi mucenici, care au pătimit pentru dragostea lui Hristos, măcar de-am fi şi noi ca dânşii!"

Ei, ei! pe bădiţa Vasile l-am pierdut; s-a dus unde i-a fost scris. Şi părintele Ioan umbla acum cu pletele în vânt să găsească alt dascăl, dar n-a mai găsit un bădiţa Vasile, cuminte, harnic şi ruşinos ca o fată mare. Era în sat şi dascălul Iordache, fârnâitul de la strana mare, dar ce ţi-i bun? Ştia şi el glasurile pe din afară de biserică, nu-i vorbă, dar clămpănea de bătrân ce era; ş-apoi mai avea şi darul suptului... Aşadar, şcoala a rămas pustie pentru o bucată de vreme, şi câţiva dintre noi, care ne ţineam de părintele Ioan, calea-valea: biserica deschide pe om. Duminicile bâzâiam la strană, şi hârşti! câte-un colac! Şi, când veneau cele două ajunuri, câte

treizeci-patruzeci de băieţi fugeau înaintea popii, de rupeam omătul de la o casă la alta, şi la Crăciun nechezam ca mânzii, iar la Bobotează strigam chiraleisa de clocotea satul. Şi, când ajungea popa, noi ne aşezam în două rânduri şi-i deschideam calea, iară el îşi trăgea barba şi zicea cu mândrie către gazdă:

– Aiştia-s mânzii popii, fiule. Nişte zile mari ca aceste le aşteaptă şi ei, cu mare bucurie, tot anul. Gătitu-le-aţi ceva bob fiert, găluşte, turte cu julfă şi vărzare?

– Gătit, cinstite părinte; poftim de ne blagosloviţi casa şi masa şi poftim de mai şedeţi, să ne şadă peţitorii.

Când auzeam noi de masă, tăbăram pe dânsa, ş-apoi, aţine-te, gură! Vorba ceea: „De plăcinte râde gura, de vărzare, şi mai tare".

Ce să faci, că doar numai de două ori pe an este ajunul! Ba la un loc, mi-aduc aminte, ne-am grămădit aşa de tare şi am răsturnat masa omului, cu bucate cu tot, în mijlocul casei, de i-am dogorit obrazul părintelui de ruşine. Dar el tot cu bunătate:

– De unde nu-i, de-acolo nu se varsă, fiilor; însă mai multă băgare de seamă nu strică!

Apoi la hramul bisericii se ţinea praznicul câte-o săptămână încheiată, şi numai să fi avut pântece unde să pui coliva şi bucatele, atât de multe erau. Şi dascăli, şi popi, şi vlădici, şi de tot soiul de oameni, din toate părţile, se adunau la hramul bisericii din Humuleşti, şi toţi ieşeau mulţumiţi. Ba şi pe la casele oamenilor se ospătau o mulţime de străini. Şi mama, Dumnezeu s-o ierte, straşnic se mai bucura când se întâmplau oaspeţi la casa noastră şi avea prilej să-şi împartă pâinea cu dânşii.

– Ori mi-or da feciorii după moarte de pomană, ori ba, mai bine să-mi dau eu cu mâna mea. Că, oricum ar fi, tot îs mai aproape dinţii decât părinţii. S-au văzut de acestea!

Şi când învăţam eu la şcoală, mama învăţa cu mine acasă şi citea acum la ceaslov, la psaltire şi *Alexandria* mai bine decât mine, şi se bucura grozav când vedea că mă trag la carte.

Din partea tatei, care ades îmi zicea în bătaie de joc: „Logofete, brânză-n cui, lapte acru-n călămări, chiu şi vai prin buzunări!“, puteam să rămân cum era mai bine: „Nic-a lui Ştefan a Petrei“, om de treabă şi gospodar în Humuleşti. Vorba ceea:

Decât codaş în oraş,
Mai bine-n satul tău fruntaş.

Mama însă era în stare să toarcă-n furcă, şi să învăţ mai departe. Şi tot cihăia mama pe tata să mă mai dea undeva la şcoală, căci auzise ea spunând la biserică, în „Parimei“, că omul învăţat înţelept va fi şi pe cel neînvăţat slugă-l va avea.

Şi afară de aceasta, babele care trag pe fundul sitei în 41 de bobi, toţi zodierii şi cărturăresele pe la care căutase pentru mine şi femeile bisericoase din sat îi băgase mamei o mulţime de bazaconii în cap, care de care mai ciudate: ba că am să petrec între oameni mari, ba că-s plin de noroc, ca broasca de păr, ba că am un glas de înger, şi multe alte minunăţii, încât mama, în slăbăciunea ei pentru mine, ajunsese a crede că am să ies un al doilea Cucuzel, podoaba creştinătăţii, care scotea lacrimi din orice inimă împietrită, aduna lumea de pe lume în pustiul codrilor şi veselea întreaga făptură cu viersul său.

– Doamne, măi femeie, Doamne, multă minte-ţi mai trebuie! zicea tata, văzând-o aşa de ahotnică pentru mine. Dac-ar fi să iasă toţi învăţaţi, după cum socoţi tu, n-ar mai avea cine să ne tragă ciubotele. N-ai auzit că unul cică s-a dus odată bou la Paris, unde-a fi acolo, şi a venit vacă? Oare Grigore a lui Petre Lucăi de la noi din sat pe la şcoli a învăţat, de ştie a spune atâtea bongoase şi conocăria pe la nunţi? Nu vezi tu că, dacă nu-i glagore-n cap, nu-i, şi pace bună!

– Aşa a fi, n-a fi aşa, zise mama, vreau să-mi fac băiatul popă, ce ai tu?

– Numaidecât popă, zise tata. Auzi, măi! Nu-l vezi că-i o tigoare de băiat, cobăit şi leneş, de n-are pereche? Dimineaţa,

până-l scoli, îţi stupeşti sufletul. Cum îl scoli, cere demâncare. Cât îi mic, prinde muşte cu ceaslovul şi toată ziulica bate prundurile după scăldat, în loc să pască cei cârlani şi să-mi dea ajutor la trebi, după cât îl ajută puterea. Iarna, pe gheaţă şi la săniuş. Tu, cu şcoala ta, l-ai deprins cu nărav. Când s-a face mai mărişor, are să înceapă a-i mirosi a catrinţă, şi cu astă rânduială n-am să am folos de el niciodată.

Şi după cum am cinste a vă spune, multă vorbă s-a făcut între tata şi mama pentru mine, până ce a venit în vara aceea, pe la august, şi cinstita holeră de la '48 şi a început a secera prin Humuleşti în dreapta şi în stânga, de se auzea numai chiu şi vai în toate părţile. Şi eu, neastâmpărat cum eram, ba ieşeam la pârlaz, când trecea cu mortul pe la poarta noastră şi-l boscorodeam cu cimilitura:

Chiţigaie, gaie, ce ai în tigaie?
Papa puilor duc în valea socilor.
Ferice de gangur, că şede într-un vârf de soc
Şi se roagă rugului şi se-nchină cucului!
Nici pentru mine, nici pentru tine,
Ci pentru budihacea de la groapă,
Să-i dai vacă de vacă şi doi boi să tacă,

ba îl petreceam până la biserică şi apoi veneam acasă cu sânul încărcat de covrigi, mere turture, nuci poleite, roşcove şi smochine din pomul mortului, de se încruceau tata şi mama când mă vedeau cu dânsele. Şi ca să mă scape de belea, m-au trimis la stână în dumbrava Agapiei, lângă podul Cărăgiţei, unde erau şi oile noastre, să şed acolo până s-a mai potoli boliştea. Însă peste noapte a şi dat holera peste mine şi m-a frământat şi m-a zgârcit cârcel; şi-mi ardea sufletul în mine de sete, şi ciobanii şi baciul habar n-aveau de asta, numai se întorceau pe ceea parte în ţipetele mele şi horăiau mereu. Iară eu mă târâiam cum puteam până la fântână, în dosul stânii, şi pe nimică pe ceas beam câte-un cofăiel întreg de apă. Pot zice că în noaptea aceea la fântână mi-a fost masul, şi n-am

închis ochii nici cât ai scăpăra din amânar. Abia despre ziuă s-a îndurat Vasile Bordeianu, strungarul nostru, de s-a dus în Humuleşti, cale de două ceasuri cu piciorul, şi a înştiinţat pe tata, de a venit cu căruţa şi m-a luat acasă. Şi pe drum, necontenit ceream apă, iar tata mă amâna cu momele de la o fântână la alta, până a dat Dumnezeu de am ajuns în Humuleşti. Şi, când colo, doftorii satului, moş Vasile Ţandură şi altul, nu-mi aduc aminte, erau la noi acasă şi prăjeau pe foc într-un ceaun mare nişte hoştine cu său; şi după ce mi-au tras o frecătură bună cu oţet şi leuştean, mi-aduc aminte ca acum, au întins hoştinele ferbincioase pe o pânzătură şi m-au înfăşat cu ele peste tot, ca pe un copil; şi nu pot şti cât a fi trecut la mijloc până ce am adormit mort, şi d-abia a doua zi pe la toacă m-am trezit, sănătos ca toţi sănătoşii; Dumnezeu să odihnească pe moş Ţandură şi pe tovarăşul său! Şi, vorba ceea: „Lucrul rău nu piere cu una, cu două". Până-n seară, am şi colindat mai tot satul, ba şi pe la scăldat am tras o raită, cu prietenul meu Chiriac al lui Goian, un lainic şi un pierde-vară ca şi mine. Dar tata nu mi-a mai zis atunci nimica; m-a lăsat în voia mea pentru o bucată de vreme.

Peste iarnă, mama iar s-a pus pe capul tatei, să mă dea undeva la şcoală. Dar tata spunea că nu mai are bani de dat pentru mine.

– Lui dascălul Vasile a Vasilcăi (îi) plăteam numai câte un sorocovăţ pe lună. Iar postoronca de dascălul Simeon Fosa din Ţuţuieni, numai pentru că vorbeşte mai în tâlcuri decât alţii şi sfârcâieşte toată ziua la tabac, cere câte trei husăşi pe lună; auzi vorbă! Nu face băiatul ista atâţia husăşi, cu straie cu tot, câţi am dat eu pentru dânsul până acum!

Când a mai auzit mama şi asta, s-a făcut foc.

– Sărmane omule! Dacă nu ştii boabă de carte, cum ai să mă înţelegi? Când tragi sorocoveţii la musteaţă, de ce nu te olicăieşti atâta? Petre Todosiicăi, crâşmarul nostru, aşă-i că ţi-a mâncat nouă sute de lei? Vasile Roibu din Bejeni, mai pe-atâţia, şi alţii câţi? Ruştei lui Valică şi Măriucăi lui Onofrei găseşti

să le dai şi să le răsdai? Ştiu eu, să nu crezi că doarme Smaranda, dormire-ai somnul cel de veci să dormi! Şi pentru băiat n-ai de unde da? Măi omule, măi! Ai să te duci în fundul iadului, şi n-are să aibă cine te scoate, dacă nu te-i sili să-ţi faci un băiat popă! De spovedanie fugi ca dracul de tămâie. La biserică mergi din Paşti în Paşti. Aşa cauţi tu de suflet?

– Ian taci, măi femeie, că biserica-i în inima omului, şi dacă voi muri, tot la biserică am să şed, zise tata; nu mai face şi tu atâta vorbă, ca fariseul cel făţarnic. Bate-te mai bine cu mâna peste gură şi zi ca vameşul: Doamne, milostiv fii mie, păcătoasei, care-mi tot îmbălorez gura pe bărbat degeaba.

În sfârşit, cât s-a bălăbănit mama cu tata din pricina mea, tot pe-a mamei a rămas; căci într-o duminică, prin câmeleaga, a venit tatul mamei, bunicu-meu David Creangă din Pipirig, la noi şi, văzând cearta iscată între tata şi mama din pricina mea, a zis:

– Las', măi Ştefane şi Smărănducă, nu vă mai îngrijiţi atâta; că azi e duminică, mâine luni şi zi de târg, dar marţi, de-om ajunge cu sănătate, am să iau nepotul cu mine şi am să-l duc la Broşteni, cu Dumitru al meu, la profesorul Nicolai Nanu de la şcoala lui Baloş, şi-ţi vedea voi ce-a scoate el din băiat; că de ceilalţi băieţi ai mei, Vasile şi Gheorghe, am rămas tare mulţumit cât au învăţat acolo. De douăzeci şi mai bine de ani, de când port vornicia în Pipirig, am dus-o cam anevoie numai cu răbuşul. Ce folos că citesc orice carte bisericească; dacă nu ştii a însemna măcar câtuşi de cât, e greu. Însă de când mi-au venit băieţii de la învăţătură, îmi ţin socoteala ban cu ban şi huzuresc de bine; acum zic şi eu că poţi duce vornicia pe viaţă, fără să te simţi. Zău, mare pomană şi-a mai făcut Alecu Baloş cu şcoala ceea a lui, cine vrea să înţeleagă! Şi, Doamne, peste ce profesor înţelept şi iscusit a dat! Aşa vorbeşte de blând şi primeşte cu bunătate pe fiecare, de ţi-i mai mare dragul să te duci la el! Ferice de părinţii care l-au născut, că bun suflet de om este, n-am ce zice! Şi mai ales pentru noi, ţăranii munteni, este o mare

facere de bine. Când am venit eu cu tata şi cu fraţii mei, Petrea şi Vasile şi Nică, din Ardeal în Pipirig, acum şasezeci de ani trecuţi, unde se pomeneau şcoli ca a lui Baloş în Moldova? Doar la Iaşi să fi fost aşa ceva şi la Mănăstirea Neamţului, pe vremea lui mitropolitu Iacob, care era oleacă de cimotie cu noi, de pe Ciubuc Clopotarul de la Mănăstirea Neamţului, bunicul mâne-ta, Smărandă, al cărui nume stă scris şi astăzi pe clopotul bisericii din Pipirig. Ciubuc Clopotarul tot din Ardeal ştia puţină carte, ca şi mine; şi apoi a pribegit de-acolo, ca şi noi, s-a tras cu bucatele încoace, ca şi moş Dediu din Vânători şi alţi mocani, din pricina papistaşiei mai mult, pe cât ştiu eu. Şi atât era de cuprins, de s-au umplut munţii: Hălăuca, Piatra lui Iepure, Bărnariul, Cotnărelul şi Boampele, până dincolo peste Pătru-Vodă, de turmele şi tamazlâcurile lui. Şi se pomeneşte că Ciubuc era om de omenie; fiecare oaspe ce trăgea la odaia lui era primit cu dragă inimă şi ospătat cu îndestulare. Şi se dusese vestea în toate părţile despre bunătatea şi bogăţia sa. Până şi Vodă cic-ar fi tras odată în gazdă la Ciubuc, şi întrebându-l cu cine mai ţine atâta amar de bucate, el ar fi răspuns: „Cu cei slabi de minte şi tari de virtute, măria-ta". Atunci Vodă nu s-a putut stăpâni de mirare, spunândnd: „Ia, aista-i om, zic şi eu; de-ar fi mulţi ca dânsul în domnia mea, puţină lipsă ar duce ţara la nevoi!" Şi l-a bătut Vodă cu mâna pe umăr, zicându-i: „Moşule, să ştii că de azi înainte eşti omul meu, şi la domnie ţi-i deschisă uşa orişicând."

Şi de atunci i-a mers lui Ciubuc numele de omul lui Vodă, încât şi până astăzi un deal, în partea despre Plotunul, unde era mai mult aşezarea lui Ciubuc, se cheamă *Dealul Omului*.

Pe acest deal, Smarandă, am fugit în vremea zaverei, cu mă-ta, cu tine şi cu frate-tău Ioan, de frica unei cete de turci, care se bătuse chiar atunci cu volintirii la Secu şi apoi se îndreptară spre Pipirig, după jefuit. Iar pe soră-ta Ioana, de grăbit ce-am fost, o uitasem acasă, pe prispă, în albiuţă. Şi mă-ta, când a dat de copilă că nu-i, a început a-şi smulge părul din cap şi a boci înnăduşit, zicând: „Vai de mine şi de mine, copila mea, au străpuns-o turcii!"

Eu însă m-am suit în vârful unui brad şi, cum am văzut că apucă turcii spre Plotunul, m-am azvârlit fără sine pe părul unui cal, am alergat acasă şi, când colo, am găsit copila teafără, însă răsturnată cu albiuţa de nişte porci, care grohăiau împrejurul ei, cât pe ce să o rupă. Iar pe la capătul albiuţei am găsit câteva rubele puse de turci, se vede, la capul copilei. Atunci am luat copila şi, de bucurie, nici nu ştiu când am ajuns cu dânsa la mă-ta, în Dealul Omului. Şi după ce mi-am venit puţin în sine, am zis şi eu în amărăciune, ca mulţi înainte de mine: cei care n-au copii nu ştiu ce-i necazul. Bună minte mai au unii, în felul acesta, de nu se însoară! Şi unul dintr-aceştia a fost şi Ciubuc mocanul, care, neavând femeie, nici copii, ce i-a venit mai târziu, de evlavia cea multă ce avea, sau din alte împrejurări, a închinat toată averea sa Mănăstirii Neamţului, şi el s-a călugărit, mai cu toţi haidăii lui, făcând multe pomeniri cât a fost în viaţă. Iar astăzi petrece în linişte lângă zidurile mănăstirii, Dumnezeu să-l ierte şi să-l odihnească întru împărăţia cerească! Căci şi noi ca mâine avem a ne duce acolo! Aşa-i că voi habar n-aveţi de toate aceste, de nu v-aş fi spus eu? zise bunicul oftând.

– Nu-i rău, măi Ştefane, să ştie şi băiatul tău oleacă de carte, nu numaidecât pentru popie, cum chiteşte Smaranda, că şi popia are multe năcăfale, e greu de purtat. Şi decât n-a fi cum se cade, mai bine să nu fie. Dar cartea îţi aduce şi oarecare mângâiere. Eu, să nu fi ştiut a citi, de mult aş fi înnebunit, câte am avut pe capul meu. Însă deschid *Vieţile sfinţilor* şi văd atâtea şi atâtea şi zic: „Doamne, multă răbdare ai dat aleşilor tăi!" Ale noastre sunt flori la ureche pe lângă cele ce spune în cărţi. Ş-apoi, să fie cineva de tot bou, încă nu este bine. Din cărţi culegi multă înţelepciune, şi, la dreptul vorbind, nu eşti numai aşa, o vacă de muls pentru fiecare. Băiatul văd că are ţinere de minte şi, numai după cât a învăţat, cântă şi citeşte cât se poate de bine.

De aceste şi altele ca aceste a vorbit bunicul David cu mama şi cu tata, mai toată noaptea, duminica spre luni şi luni

spre marţi; căci la noi mânea când venea din Pipirig la târg să-şi cumpere cele trebuitoare.

Iar marţi dis-dimineaţă puse tarniţile şi desagii pe cai şi, legându-i frumuşel cu căpăstrul: pe cel de-al doilea de coada celui întâi, pe cel de-al treilea de coada celui al doilea, pe cel de-al patrulea de coada celui al treilea, cum îi leagă muntenii, a zis:

– Ei, măi Ştefane şi Smărăndučă, mai rămâneţi cu sănătate, că eu m-am dusu-m-am. Hai, nepoate, gata eşti?

– Gata, bunicule, haidem, zisei, necăjindu-mă cu nişte costiţe de porc afumate şi cu nişte cârnaţi fripţi, ce mi-i pusese mama dinainte.

Şi, luându-mi rămas bun de la părinţi, am purces cu bunicul spre Pipirig. Şi era un pui de ger în dimineaţa aceea, de crăpau lemnele! Şi din sus de Vânători, cum treceam puntea peste apa Neamţului, bunicul în urmă, cu caii de căpăstru, şi eu înainte, mi-au lunecat ciubotele şi am căzut în Ozană cât mi ţi-i băiatul! Noroc de bunicul! „Şi scroambele iestea a voastre îs pocite", zise el scoţându-mă repede, murat până la piele şi îngheţat hăt bine, căci năboise apa în toate părţile; şi iute mi-a scos ciubotele din picioare, că se făcuse bocnă. „Opinca-i bună, săraca! îţi şede piciorul hodinit, şi la ger huzureşti cu dânsa". Şi până a vorbit aceste, eram şi învelit într-o sarică ghiţoasă de Caşina, băgat într-o desagă pe cal, purces pe drum, şi hai la Pipirig. Şi când m-a văzut bunica în ce hal mă aflam, ghemuit în desagă, ca un pui de bogdaproste, cât pe ce să se prăpădească plângând. Încă n-am văzut aşa femeie, să plângă de toate cele: era miloasă din cale-afară. Carne de vită nu mânca în viaţă, tot din astă pricină; şi când se ducea sărbătoarea la biserică, bocea toţi morţii din ţintirim, fie rudă, fie străin, fără deosebire. Bunicul însă era aşezat la mintea lui, îşi căuta de trebi cum ştia el şi lăsa pe bunica într-ale sale, ca un cap de femeie ce se găsea.

– Oi, Doamne, Davide, cum nu te mai astâmperi; de ce-ai scos băiatul din casă pe vremea asta?

– Ca să te miri tu, Nastasie, zise bunicul, scoţând o piele de porc sălbatic din cămară şi croind câte-o pereche de opinci pentru Dumitru şi pentru mine; apoi le-a îngruzit frumos şi a petrecut câte-o pereche de aţă neagră de păr de cal prin cele nojiţe.

Şi a treia zi după asta, dându-ne schimburi şi câte două perechi de obiele de suman alb, ne-am încălţat cu opincile binişor şi, sărutând mâna bunicăi, am luat-o prin Boboieşti, iar cu bunicul şi cu Dumitru, fratele mamei cel mai mic, şi suind pe la fundul Hălăucii, am ajuns după un târziu în Fărcaşa, unde ne-a fost şi masul, împreună cu părintele Dumitru de la Pârăul Cârjei, care avea o guşă la gât cât o ploscă de cele mari şi gârâia dintr-însa ca dintr-un cimpoi, de n-am putut închide ochii de răul său mai toată noaptea. Nu era vinovat bietul preot, şi, după cum spunea şi el, e mai rău de cei ce au guşă în cap decât de cei ce o poartă pe din afară...

A doua zi am purces din Fărcaşa pe la Borca spre Pârăul Cârjei şi Cotârgaş, până ce am ajuns şi la Broşteni. Şi după ce ne-a aşezat bunicul în gazdă, cu toată cheltuiala lui, la una Irinuca, apoi ne-a dus pe la profesor şi pe la biserică, de ne-a închinat pe la icoane, şi pe urmă ne-a lăsat cu sănătate şi s-a întors acasă, trimiţându-ne din când în când cele trebuitoare.

Şi satul Broştenii fiind împrăştiat, mai ca toate satele de la munte, nu se ruşinau lupul şi ursul a se arăta ziua-miaza-mare prin el; o casă ici, sub tihăraia asta, alta dincolo de Bistriţă, sub altă tihăraie, mă rog, unde i-a venit omului îndemână să şi-o facă. Şi Irinuca avea o cocioabă veche de bârne, cu ferestrele cât palma, acoperită cu scânduri, îngrădită cu răzlogi de brad şi aşezată chiar sub munte, pe malul stâng al Bistriţei, aproape de pod. Irinuca era o femeie nici tânără, nici tocmai bătrână; avea bărbat, şi o fată balcâză şi lălâie, de-ţi era frică să înnoptezi cu dânsa în casă. Noroc numai că de luni dimineaţa şi până sâmbătă seara n-o mai vedeai; se ducea cu tată-său în munte, la făcut ferestrea, şi lucra toată

săptămâna ca un bărbat pentru nimica toată; doi oameni cu doi boi, la vreme de iarnă, abia îşi puteau scoate mămăliga. Ba la mulţi se întâmpla de veneau sâmbătă noaptea câte cu un picior frânt sau cu boii stâlciţi, şi aceasta le era câştig pe deasupra.

Cocioaba de pe malul stâng al Bistriţei, bărbatul, fata şi boii din pădure, un ţap şi două capre slabe şi râioase, ce dormeau pururea în tindă, era toată averea Irinucăi. Dar şi asta-i o avere, când e omul sănătos. Însă ce mă priveşte? Mai bine să ne căutăm de ale noastre.

Noi, cum a plecat bunicul, a doua zi ne-am dus la şcoală; şi văzând profesorul că purtam plete, a poruncit unuia dintre şcolari să ne tundă. Când am auzit noi una ca asta, am început a plânge cu zece rânduri de lacrimi şi a ne ruga de toţi Dumnezeii să nu ne sluţească. Dar ţi-ai găsit; profesorul a stat lângă noi, până ce ne-a tuns chilug. Apoi ne-a pus în rând cu ceilalţi şcolari şi ne-a dat de învăţat, după puterea noastră, între una-alta, şi „Îngerul a strigat“, pe dinafară.

Şi am dus-o noi aşa până pe la Mezii-Păresii. Şi unde nu ne trezim într-o bună dimineaţă plini ciucuri de râie căprească de la caprele Irinucăi! Ei, ei! ce-i de făcut? Dascălul nu ne mai primea în şcoală, Irinuca nu ne putea vindeca, pe bunicul n-avea cine-l înştiinţa, merindele erau pe sfârşit, rău de noi!

Nu ştiu cum se întâmplă, că, aproape de Buna-vestire, unde nu dă o căldură ca aceea, şi se topeşte omătul, şi curg pâraiele, şi se umflă Bistriţa din mal în mal, de cât pe ce să ia casa Irinucăi. Şi noi, pe căldurile celea, ne ungeam cu leşie tulbure, şedeam afară la soare cu pielea goală, până se usca cenuşa pe noi, şi apoi ne băgam în Bistriţa de ne scăldam. Aşa ne învăţase o babă să facem, ca să ne treacă de râie. Vă puteţi închipui ce va să zică a te scălda în Bistriţa, la Broşteni, de două ori pe zi, tocmai în postul cel mare! Şi nici tu junghi, nici tu friguri, nici altă boală nu s-a lipit de noi, dar nici de râie n-am scăpat. Vorba ceea: „Se ţine ca râia de om“.

Într-o zi, fiind Irinuca dusă în sat şi având obicei a şedea uitată, ca fata vătămanului, noi n-avem ce lucra? Ne suim

pe munte, la deal de casa ei, câte c-o bucată de răzlog în mână, şi cum curgeau pâraiele grozav, mai ales unul alb cum îi laptele, ne pune dracul de urnim o stâncă din locul ei, care era numai înţinată, şi unde nu porneşte stânca la vale, săltând tot mai sus de un stat de om; şi trece prin gardul şi prin tinda Irinucăi, pe la capre, şi se duce drept în Bistriţa, de clocotea apa! Asta era în sâmbăta lui Lazăr, pe la amiază. Ei, ei! ce-i de făcut? Gardul şi casa femeii dărâmate la pământ, o capră ruptă în bucăţi, nu-i lucru de şagă. Uitasem acum şi râie şi tot de spaimă.

– Strânge repede ce mai ai, până când nu vine baba, şi hai să fugim cu pluta ceea la frate-meu Vasile, în Borca, zise Dumitru, căci plutele începură a umbla.

Înşfăcăm noi te miri ce mai aveam, ne ducem degrabă la plută, şi plutaşii, de cuvânt, şi pornesc. Ce-a fi zis Irinuca, în urma noastră, ce n-a fi zis, nu ştiu; dar ştiu atâta, că eram cu gheaţa-n spate, de frică, pân-am ajuns la Borca, unde ne-a fost şi masul. Iar a doua zi, în duminica de Florii, disdimineaţă am plecat din Borca pe Plaiul-Bătrân, împreună cu doi plăieşi călări, spre Pipirig. Era o zi frumoasă în duminica aceea, şi plăieşii spuneau că n-au mai apucat aşa primăvară devreme de când îs ei.

Eu cu Dumitru însă o duceam într-un cântec, strângând viorele şi toporaşi de pe lângă plai, şi mergeam tot zburdând şi hârjonindu-ne, de parcă nu eram noi râioşii din Broşteni, care făcusem atâta bucurie la casa Irinucăi. Şi mergând noi tot aşa, cam pe la amiază, deodată s-a schimbat vremea cea frumoasă într-o vijelie cumplită, să răstoarne brazii la pământ, nu altăceva! Pesemne baba Dochia nu-şi lepădase toate cojoacele. Începe a bura, apoi o întoarce în lapoviţă, pe urmă o dă în frig şi ninsoare cumsecade şi, într-un buc, ne astupă drumul de nu ştiai încotro să mergi. Şi tot ninsoare şi pâclă până la pământ, de nu se vedea om pe om alăture fiind.

– Aşă-i că s-a deocheat vremea? zise unul dintre plăieşi oftând. Mă miram eu să fi mâncat lupul iarna asta aşa de în

pripă. De pe la Înţărcători am prăpădit drumul. De-acum s-o luăm de-a chioara, şi unde ne-a fi scris, acolo vom ieşi.

– I-auziţi glasul unui cucoş, zise celălalt plăieş. Haideţi să apucăm într-acolo şi poate să ieşim în sat undeva.

Şi ne coborâm noi, şi ne tot coborâm, cu mare greutate, pe nişte povârnişuri primejdioase, şi ne încurcăm printre ciritei de brad, şi caii lunecau şi se duceau de-a rostogolul, şi eu cu Dumitru mergeam zgribuliţi şi plângeam în pumni de frig; şi plăieşii numai icneau şi-şi muşcau buzele de necaz; şi omătul se pusese pe une locuri până la brâu, şi începuse a înnopta când am ajuns într-o fundătură de munţi, unde se auzea răsunând glasul unui pârăuaş ce venea, ca şi noi, din deal în vale, prăvălindu-se şi izbindu-se de cele stânci fără voinţa sa... Numai atâta, că el a trecut mai departe în drumul său, iar noi am stat pe loc şi am pus-o de mămăligă, fără apă.

– Ei, măi băieţi, ia amu trageţi la aghioase, zise un plăieş, scăpărând şi dând foc unui brad.

– Ce ţi-i scris în frunte ţi-i pus; chef şi voie bună, zise celălalt scoţând o hrincă îngheţată din desagi, pârpâlind-o pe jăratic şi dându-ne şi nouă câte-o harchină.

Şi aşa luneca hrinca aceea de uşor pe gât, parcă era unsă cu unt! După ce ne-am pus bine-rău gura la cale, ne-am covrigit împrejurul focului; şi deasupra ninsoare, dedesubt udeală; pe-o parte îngheţai, pe una te frigeai, ca la vremea şi locul acela. Şi tot chinuindu-ne aşa, era să ne pască alt păcat: cât pe ce să ne toropească bradul aprins, de nu băga de seamă unul dintre plăieşi. Pesemne blestemul Irinucăi ne ajunsese.

În sfârşit, se face ziuă şi, după ce ne spălăm cu omăt şi ne închinăm după obiceiul creştinesc, apoi pornim cu plăieşii la deal, pe unde ne coborâsem. Ninsoarea mai încetase, şi după multă trudă am găsit drumul; şi hai, hai! hai, hai! către seară am ajuns la bunicul David din Pipirig. Şi când ne-a văzut bunica, de bucurie a şi tras un bocet.

– David al meu are de gând să mă bage de vie în mormânt, cu apucăturile lui, cum văd eu. Inca ce rană-i pe dânşii, sărmanii băieţi! Cum i-a mâncat râia prin străini, mititeii!

Şi după ce ne-a căinat şi ne-a plâns bunica, după obiceiul ei, şi după ce ne-a dat demâncare tot ce avea mai bun şi ne-a îndopat bine, degrabă s-a dus în cămară, a scos un ulcior cu dohot de mesteacăn, ne-a uns peste tot trupul din creştet până în tălpi şi apoi ne-a culcat pe cuptor la căldură. Şi tot aşa ne-a uns de câte două-trei ori pe zi cu noapte, până ce în Vinerea-Seacă ne-am trezit vindecaţi taftă. Dar până atunci a venit şi veste de la Broşteni despre stricăciunea ce făcusem, şi bunicul, fără vorbă, a mulţumit pe Irinuca cu patru galbeni.

Apoi, în Sâmbăta Paştilor, m-a trimis la părinţi acasă la Humuleşti. Şi în ziua de Paşti am tras un „Îngerul a strigat" la biserică, de au rămas toţi oamenii cu gurile căscate la mine. Şi mamei îi venea să mă înghită de bucurie. Şi părintele Ioan m-a pus la masă cu dânsul, şi Smărăndiţa a ciocnit o mulţime de ouă roşii cu mine. Şi bucurie peste bucurie venea pe capul meu. Iar la Învierea a doua nu mi-a mai mers aşa de bine, căci toate fetele din sat, venind la biserică şi unele din ele fiind mai drăcoase, cum au dat cu ochii de mine, le-a şi bufnit râsul, şi au început a-mi zice: „Tunsul felegunsul, tunsul felegunsul, câinii după dânsul!"

Bucureşti, 1880, septembrie

II

Nu ştiu alţii cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul naşterii mele, la casa părintească din Humuleşti, la stâlpul hornului unde lega mama o şfară cu motocei la capăt, de crăpau mâţele jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă ţineam când începusem a merge copăcel, la cuptorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi, băieţii, de-a mijoarca, şi la alte jocuri şi jucării pline de hazul şi farmecul copilăresc, parcă-mi saltă şi acum inima de bucurie! Şi, Doamne, frumos era pe atunci, căci şi părinţii, şi fraţii şi surorile îmi erau sănătoşi, şi casa ne era îndestulată, şi copiii şi copilele megieşilor erau de-a pururea în petrecere cu noi,

şi toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea!

Şi eu eram vesel ca vremea cea bună şi sturlubatic şi copilăros ca vântul în tulburarea sa.

Şi mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zâmbet uneori, când începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: „Ieşi, copile cu părul bălan, afară şi râde la soare, doar s-a îndrepta vremea“ şi vremea se îndrepta după râsul meu...

Ştia, vezi bine, soarele cu cine are de-a face, căci eram feciorul mamei, care şi ea cu adevărat că ştia a face multe şi mari minunăţii: alunga nourii cei negri de pe deasupra satului nostru şi abătea grindina în alte părţi, înfigând toporul în pământ, afară, dinaintea uşii; închega apa numai cu două picioare de vacă, de se încrucea lumea de mirare; bătea pământul, sau peretele, sau vrun lemn, de care mă păleam la cap, la mână sau la picior, zicând: „Na, na!“, şi îndată-mi trecea durerea... când vuia în sobă tăciunele aprins, care se zice că face a vânt şi vreme rea, sau când ţiuia tăciunele, despre care se zice că te vorbeşte cineva de rău, mama îl mustra acolo, în vatra focului, şi-l buchisa cu cleştele, să se mai potolească duşmanul; şi mai mult decât atâta: oleacă ce nu-i venea mamei la socoteală căutătura mea, îndată pregătea, cu degetul îmbălat, puţină tină din colbul adunat pe opsasul încălţării ori, mai în grabă, lua funingine de la gura sobei, zicând: „Cum nu se deoache călcâiul sau gura sobei, aşa să nu mi se deoache copilaşul“ şi-mi făcea apoi câte-un benchi boghet în frunte, ca să nu-şi prăpădească odorul!... şi altele multe încă făcea...

Aşa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunăţii, pe cât mi-aduc aminte; şi-mi aduc bine aminte, căci braţele ei m-au legănat când îi sugeam ţâţa cea dulce şi mă alintam la sânu-i, gângurind şi uitându-mă în ochi-i cu drag! Şi sânge din sângele ei şi carne din carnea ei am împrumutat, şi a vorbi de la dânsa am învăţat. Iar înţelepciunea de la Dumnezeu, când vine vremea de a pricepe omul ce-i bine şi ce-i rău.

Dar vremea trecea cu amăgeli, şi eu creşteam pe nesimţite, şi tot alte gânduri îmi zburau prin cap, şi alte plăceri mi se deşteptau în suflet, şi, în loc de înţelepciune, mă făceam tot mai neastâmpărat, şi dorul meu era acum nemărginit; căci sprinţar şi înşelător este gândul omului, pe ale cărui aripi te poartă dorul necontenit şi nu te lasă în pace, până ce intri în mormânt!

Însă vai de omul care se ia pe gânduri! Uite cum te trage pe furiş apa la adânc, şi din veselia cea mai mare cazi deodată în urâcioasa întristare!

Hai mai bine despre copilărie să povestim, căci ea singură este veselă şi nevinovată. Şi, drept vorbind, acesta-i adevărul.

Ce-i pasă copilului când mama şi tata se gândesc la neajunsurile vieţii, la ce poate să le aducă ziua de mâine, sau că-i frământă alte gânduri pline de îngrijire. Copilul, încălecat pe băţul său, gândeşte că se află călare pe un cal de cei mai straşnici, pe care aleargă, cu voie bună, şi-l bate cu biciul şi-l struneşte cu tot dinadinsul, şi răcneşte la el din toată inima, de-ţi ia auzul; şi de cade jos, crede că l-a trântit calul, şi pe băţ îşi descarcă mânia în toată puterea cuvântului...

Aşa eram eu la vârsta cea fericită, şi aşa cred că au fost toţi copiii, de când îi lumea asta şi pământul, măcar să zică cine ce-a zice.

Când mama nu mai putea de obosită şi se lăsa câte oleacă ziua, să se odihnească, noi, băieţii, tocmai atunci ridicam casa în slăvi. Când venea tata noaptea de la pădure din Dumesnicu, îngheţat de frig şi plin de promoroacă, noi îl speriam sărindu-i în spate pe întuneric. Şi el, cât era de ostenit, ne prindea câte pe unul, ca la „baba-oarba“, ne ridica în grindă, zicând: „'tâta mare!“ şi ne săruta mereu pe fiecare. Iar după ce se aprindea opaiţul, şi tata se punea să mănânce, noi scoteam mâţele de prin ocniţe şi cotruţă şi le flocăiam şi le şmotream dinaintea lui, de le mergea colbul; şi nu puteau scăpa bietele mâţe din mâinile noastre până ce nu ne zgârâiau şi ne stupeau ca pe noi.

– Încă te uiţi la ei, bărbate, zicea mama, şi le dai paièle! Aşă-i?... Ha, ha! bine v-au mai făcut, pughibale spurcate ce sunteţi! Că nici o lighioaie nu se poate aciua pe lângă casă de răul vostru. Iaca, dacă nu v-am săcelat astăzi, faceţi otrocol prin cele mâţe şi daţi la om ca câinii prin băţ. Ăra! d-apoi aveţi la ştiinţă că vă prea întreceţi cu dedeochiul! Acuşi iau varga din coardă şi vă croiesc de vă merg peticele!

– Ia lasă-i şi tu, măi nevastă, lasă-i, că se bucură şi ei de venirea mea, zicea tata, dându-ne huţa. Ce le pasă? Lemne la trunchi sunt; slănină şi făină în pod este de-a volna; brânză în putină, asemene; curechi în poloboc, slavă Domnului! Numai de-ar fi sănătoşi să mănânce şi să se joace acum, cât îs mititei; că le-a trece lor zburdăciunea când or fi mai mari şi i-or lua grijile înainte; nu te teme, că n-or scăpa de asta. Ş-apoi nu ştii că este-o vorbă: „Dacă-i copil, să se joace; dacă-i cal, să tragă; şi dacă-i popă, să citească...“

– Ţie, omule, zise mama, aşa ţi-i a zice, că nu şezi cu dânşii în casă toată ziulica, să-ţi scoată peri albi, mânca-i-ar pământul să-i mănânce, Doamne, iartă-mă! De-ar mai veni vara, să se mai joace şi pe-afară, că m-am săturat de ei ca de mere pădureţe! Câte drăcării le vin în cap, toate le fac. Când începe a toca la biserică, Zahei al tău cel cuminte fuga şi el afară şi începe a toca în stative, de pârâie pereţii casei şi duduie fereştile. Iar stropşitul de Ion, cu talanca de la oi, cu cleştele şi cu vătrarul, face o hodorogeală şi un tărăboi, de-ţi ia auzul. Apoi îşi pun câte-o ţoală în spate şi câte-un coif de hârtie în cap şi cântă „aleluia“ şi „Doamne miluieşte, popa prinde peşte“, de te scot din casă. Şi asta în toate zilele de câte două-trei ori, de-ţi vine, câteodată, să-i coşeşti în bătaie, dac-ai sta să te potriveşti lor.

– ’Poi dă, măi femeie, tot eşti tu bisericoasă, de s-a dus vestea; încaltea ţi-au făcut şi băieţii biserică aici pe loc, după cheful tău, măcar că-ţi intră biserica în casă, de departe ce-i... De-amu puneţi-vă pe făcut privigheri de toată noaptea şi parascovenii câte vă place, măi băieţi; dacă vi-i voia să vă

dea mă-ta în toate zilele numai colaci de cei unşi cu miere de la „Patruzeci de sfinţi“ şi colivă cu miez de nucă.

– Ei, apoi! minte ai, omule? Mă miram eu, de ce-s şi ei aşa de cuminţi, mititeii; că tu le dai nas şi le ţii hangul. Ia priveşte-i cum stau toţi treji şi se uită ţintă în ochii noştri, parcă au de gând să ne zugrăvească. Ian să-i fi sculat la treabă, ş-apoi să-i vezi cum se codesc, se drâmboiesc şi se sclifosesc, zise mama. Hai! la culcat, băieţi, că trece noaptea; vouă ce vă pasă, când aveţi demâncare sub nas!

Şi după ce ne culcam cu toţii, noi, băieţii, ca băieţii, ne luam la hârjoană, şi nu puteam adormi de incuri, până ce era nevoită biata mamă să ne facă musai câte-un şurub, două prin cap şi să ne dea câteva tapangele la spinare. Şi tata, săturându-se câteodată de atâta hălăgie, zicea mamei:

– Ei, taci, taci! ajungă-ţi de-amu, herghelie! Ştiu că doar nu-s babe, să chirotească din picioare!

Însă mama ne mai da atunci câteva pe deasupra, şi mai îndesate, zicând:

– Na-vă de cheltuială, ghiavoli ce sunteţi! Nici noaptea să nu mă pot odihni de incotele voastre?

Şi numai aşa se putea linişti biata mamă de răul nostru, biată să fie de păcate! Ş-apoi socotiţi că se mântuia numai cu-atâta? Ţi-ai găsit! A doua zi dis-dimineaţă le începeam din capăt; şi iar lua mama nănaşa, din coardă, şi iar ne jnăpăia, dar noi parcă bindiseam de asta?... Vorba ceea: „Pielea rea şi răpănoasă ori o bate, ori o lasă.“

Şi câte nu ne venea în cap, şi câte nu făceam cu vârf şi îndesate, mi-aduc aminte de parcă acum mi se întâmplă.

Mai pasă de ţine minte toate cele şi acum aşa, dacă te slujeşte capul, bade Ioane.

La Crăciun, când tăia tata porcul şi-l pârlea, şi-l opărea, şi-l învelea iute cu paie, de-l înnăduşa, ca să se poată rade mai frumos, eu încălecam pe porc deasupra paielor şi făceam un chef de mii de lei, ştiind că mie are să-mi dea coada porcului s-o frig şi beşica s-o umplu cu grăunţe, s-o umflu şi

s-o zurăiesc după ce s-a usca; ş-apoi vai de urechile mamei, până ce nu mi-o spărgea de cap!

Şi, să nu-mi uit cuvântul! Odată, la un Sfântul Vasile, ne prindem noi vro câţiva băieţi din sat să ne ducem cu plugul; căci eram şi eu mărişor acum, din păcate. Şi în ajunul Sfântului Vasile toată ziua am stat de capul tatei, să-mi facă şi mie un buhai ori, de nu, batăr un harapnic.

– Doamne, ce harapnic ţi-oi da eu, zise tata de la o vreme. N-ai ce mânca la casa mea? Vrei să te buşască cei nandralăi prin omăt? Acuşi te descalţ!

Văzând eu că mi-am aprins paie-n cap cu asta, am şterpelit-o de-acasă numai cu beşica cea de porc, nu cumva să-mi ia tata ciubotele şi să rămân de ruşine înaintea tovarăşilor. Şi nu ştiu cum s-a întâmplat, că nici unul din tovarăşi n-avea clopot. Talanca mea era acasă, dar mă puteam duce s-o iau? În sfârşit, facem noi ce facem şi sclipuim de colè o coasă ruptă, de ici o cârceie de tânjală, mai un vătrar cu belciug, mai beşica cea de porc a mea, şi, pe după toacă, ne pornim pe la case. Ş-o luăm noi de la popa Oşlobanu, tocmai din capul satului din sus, cu gând să umblăm tot satul... Când colo, popa tăia lemne la trunchi afară şi, cum a văzut că ne aşezăm la fereastră şi ne pregătim de urat, a început a ne trage câteva naşteri îndesate şi a zice:

– De-abia s-au culcat găinile, şi voi aţi început? Ia staţi oleacă, blestemaţilor, să vă dau eu!

Noi, atunci, am pârlit-o la fugă. Iar el, zvârr! cu o scurtătură în urma noastră, căci era om hursuz şi pâclişit popa Oşlobanu. Şi din spaima ceea, am fugit noi mai jumătate de sat înapoi, fără să avem când îi zice popii: „Drele pe podele şi bureţi pe pereţi; câte pene pe cucoşi, atâţia copii burduhoşi“, cum obicinuiesc a zice plugarii pe la casele ce nu-i primesc.

– Măi, al dracului venetic şi ceapcân de popă! zicem noi, după ce ne adunăm toţi la un loc, îngheţaţi de frig şi speriaţi. Cât pe ce era să ne ologească boaita cea îndrăcită, vedea-l-am dus pe năsălie la biserica Sfântului Dumitru de sub cetate,

unde slujeşte; curat Ucigă-l-crucea l-a colăcit să vie şi să-şi facă budihacea casă la noi în sat. Ferească Dumnezeu să fie preoţii noştri aşa, că nu te-ai mai înfrupta cu nimica de la biserică în vecii vecilor! Şi până-l mai menim noi pe popa, până-l mai boscorodim, până una alta, amurgeşte bine.

– Ei, amu, ce-i de făcut? Hai să intrăm ici, în ograda asta, zise Zaharia lui Gâtlan, că ne trecem vremea stând în mijlocul drumului.

Şi intrăm noi la Vasile-Aniţei şi ne aşezăm la fereastră după obicei. Dar parcă naiba vrăjeşte: cela nu sună coasa, că-i e frig; celuia că-i îngheaţă mâinile pe cârceie; văru-meu Ion Mogorogea, cu vătrarul subsuoară, se punea de pricină că nu ură, şi numa-ţi crăpa inima-n tine de necaz!

– Ură tu, măi Chiriece, zic eu lui Goian; şi noi, măi Zaharie, să pufnim din gură ca buhaiul; iar iştialalţi să strige: hăi, hăi!

Şi-odată şi începem. Şi ce să vezi? Unde nu se ia hapsâna de nevasta lui Vasile-Aniţei cu cociorva aprinsă după noi, căci tocmai atunci trăgea focul, să dea colacii în cuptor.

– Vai, aprinde-v-ar focul, să vă aprindă! zise ea, burzuluită grozav; dar cum se cheamă asta? În obrazul cui v-a învăţat!...

Atunci noi, la fugă, băieţi, mai dihai decât la popa Oşlobanu... „Dar bun pocinog a mai fost ş-aista, zicem noi, oprindu-ne în răscrucile drumului din mijlocul satului, aproape de biserică. Încă una-două de aiestea, şi ne scot oamenii din sat afară ca pe nişte lăieşi. Mai bine să mergem la culcare“. Şi după ce ne arvonim noi şi pe la anul, cu jurământ, să umblăm tot împreună, ne-am despărţit unul de altul, răbegiţi de frig şi hămesiţi de foame, şi hai fiecare pe la casa cui ne are, că mai bine-i pare. Şi iaca aşa ne-a fost umblarea cu plugul în anul acela.

D-apoi cu smântânitul oalelor, ce calamandros făceam!

Când punea mama laptele la prins, eu, fie post, fie câşlegi, de pe-a doua zi şi începeam a linchi grosciorul de pe deasupra oalelor; şi tot aşa în toate zilele, până ce dam de chişleag.

Şi când căuta mama să smântânească oalele, smântâneşte, Smarandă, dacă ai ce...

– Poate c-au luat strigoaicele mana de la vaci, mămucăi, ziceam eu, şezând închincit şi cu limba scoasă afară dinaintea mamei, jos lângă oale.

– Doamne, prinde-l-voi strigoiul cela odată la oala cu smântână, zicea mama, uitându-se lung la mine, ş-apoi las'! Nănaşa din grindă are să-i ştie de ştire, de nu l-or putea scoate din mâna mea tot neamul strigoilor şi al strigoaicelor din lume!... Se cunoaşte el strigoiul, care a mâncat smântâna, de pe limbă... Urât mi-a fost în viaţa mea omul viclean şi lingău, drept să-ţi spun, dragul mamei! Şi să ştii de la mine că Dumnezeu n-ajută celui care umblă cu furtişag, fie lucru de purtat, fie de-a mâncării, fie ori de ce-a fi.

„Ei, apoi! unde-o plesneşte mama şi unde crapă!" zic eu în gândul meu, că doar tot nu eram aşa de prost până pe-acolo, să nu pricep atâta lucru.

D-apoi cu moş Chiorpec ciubotarul, megieşul nostru, ce necaz aveam! Ba adică, drept vorbind, el avea necaz cu mine; căci una-două, mă duceam la om şi-l tot sucăleam să-mi dea curele, ca să-mi fac bici. Şi cele mai de multe ori găseam pe moş Chiorpec răbuind ciubotele cu dohot de cel bun, care făcea pielea cum îi bumbacul. Şi dacă vedea omul şi vedea că nu se poate descotorosi de mine cu vorbe, mă lua frumuşel de bărbie cu mâna stângă, iar cu cea dreaptă muia feleştiocul în strachina cu dohot şi-mi trăgea un pui de răbuială ca aceea pe la bot, de-i bufnea râsul pe toţi ucenicii din ciubotărie. Şi când îmi da drumul, mă duceam tot într-o fugă acasă la mama, plângând şi stupind în dreapta şi în stânga.

– Uite, mamă, Chiorpecul dracului, ce mi-a făcut!...

– Doamne, parcă l-am învăţat eu, zicea mama, cu părere de bine; am să-l cinstesc, zău aşa, când l-oi întâlni; că şezi lipcă unde te duci şi scoţi sufletul din om cu obrăzniciile tale, uşernic ce eşti!

Dacă auzeam aşa, mă spălam binişor pe la gură şi-mi căutam de nevoie... Şi cum uitam ciuda, fuga iar la moş

Chiorpec după curele! Şi el, când mă vedea intrând pe uşă, îmi zicea cu chef: „He, he! bine-ai venit, nepurcele!“ Şi iar mă răbuia, făcându-mă de râs; şi eu iar fugeam acasă, plângând, stupind şi blestemându-l. Şi mama avea un chin cu mine din pricina asta...

– Of! De-ar veni iarna, să te mai dau odată la şcoală undeva, zicea mama, şi să cer dascălului să-mi dea numai pielea şi ciolanele de pe tine.

Odată, vara, pe-aproape de Moşi, mă furişez din casă şi mă duc, ziua miaza-mare, la moş Vasile, fratele tatei cel mai mare, să fur nişte cireşe; căci numai la dânsul şi încă la vro două locuri din sat era câte-un cireş văratic, care se coceapălea de Duminica Mare. Şi mă chitesc eu în mine, cum s-o dau, ca să nu mă prindă. Intru mai întâi în casa omului şi mă fac a cere pe Ioan, să ne ducem la scăldat.

– Nu-i acasă Ion, zise mătuşa Mărioara; s-a dus cu moşu-tău Vasile sub cetate, la o chiuă din Codreni, s-aducă nişte sumani.

Căci trebuie să vă spun că la Humuleşti torc şi fetele şi băieţii, şi femeile şi bărbaţii; şi se fac multe giguri de sumani, şi lăi, şi de noaten, care se vând şi pănură, şi cusute; şi acolo, pe loc, la negustori armeni, veniţi înadins din alte târguri: Focşani, Bacău, Roman, Târgu-Frumos, şi de pe aiurea, precum şi pe la iarmaroace în toate părţile. Cu asta se hrănesc mai mult humuleştenii, răzeşi fără pământuri, şi cu negustoria din picioare: vite, cai, porci, oi, brânză, lână, oloi, sare şi făină de păpuşoi; sumane mari, genunchere şi sărdace; iţari, bernevici, cămeşoaie, lăicere şi scorţuri înflorite; ştergare din borangic alese, şi alte lucruri, ce le duceau lunea în târg de vânzare, sau joia pe la mănăstirile de maice, cărora le vine cam peste mână târgul.

– Apoi dar, mai rămâi sănătoasă, mătuşă Mărioară! vorba de dinioarea; şi-mi pare rău că nu-i vărul Ion acasă, că tare-aş fi avut plăcere să ne scăldăm împreună... Dar în gândul meu: „Ştii c-am nimerit-o? bine că nu-s acasă; şi, de n-ar veni degrabă, şi mai bine-ar fi!...“

Şi, scurt şi cuprinzător, sărut mâna mătuşei, luându-mi ziua bună, ca un băiat de treabă, ies din casă cu chip că mă duc la scăldat, mă şupuresc pe unde pot şi, când colo, mă trezesc în cireşul femeii şi încep a cărăbăni la cireşe în sân, crude, coapte, cum se găseau. Şi cum eram îngrijit şi mă sileam să fac ce-oi face mai degrabă, iaca mătuşa Mărioara, c-o jordie în mână, la tulpina cireşului.

– Dar bine, ghiavole, aici ţi-i scăldatul? zise ea, cu ochii holbaţi la mine; coboară-te jos, tâlharule, că te-oi învăţa eu!

Dar cum să te cobori, căci jos era prăpădenie! Dacă vede ea şi vede că nu mă dau, zvârr! de vro două-trei ori cu bulgări în mine, dar nu mă chiteşte. Apoi începe a se aburca pe cireş în sus, zicând: „Stai, măi porcane, că te căptuşeşte ea, Mărioara, acuş!" Atunci eu mă dau iute pe-o creangă, mai spre poale, şi odată fac zup! în nişte cânepă, care se întindea de la cireş înainte şi era crudă şi până la brâu de naltă. Şi nebuna de mătuşa Mărioara, după mine, şi eu fuga iepureşte prin cânepă, şi ea pe urma mea, până la gardul din fundul grădinii, pe care neavând vreme să-l sar, o cotigeam înapoi, iar prin cânepă, fugind tot iepureşte, şi ea după mine până-n dreptul ocolului pe unde-mi era iar greu de sărit; pe de lături iar gard, şi hârsita de mătuşă nu mă slăbea din fugă nici în ruptul capului! Cât pe ce să pună mâna pe mine! Şi eu fuga, şi ea fuga, şi eu fuga, şi ea fuga, până ce dăm cânepa toată palancă la pământ; căci, să nu spun minciuni, erau vro zece-douăsprezece prăjini de cânepă, frumoasă şi deasă cum îi peria, de care nu s-a ales nimica. Şi după ce facem noi trebuşoara asta, mătuşa, nu ştiu cum, se încâlceşte prin cânepă, ori se împiedică de ceva, şi cade jos. Eu, atunci, iute mă răsucesc într-un picior, fac vro două sărituri mai potrivite, mă azvârl peste gard, de parcă nici nu l-am atins, şi-mi pierd urma, ducându-mă acasă şi fiind foarte cuminte în ziua aceea....

Dar mai în deseară, iaca şi moş Vasile, cu vornicul şi paznicul, strigă pe tata la poartă, îi spun pricina şi-l cheamă

să fie de faţă când s-a ispăşi cânepa şi cireşele... căci, drept vorbind, şi moş Vasile era un cărpănos ş-un pui de zgârie-brânză, ca şi mătuşa Mărioara. Vorba ceea: „A tunat şi i-a adunat". Însă degeaba mai clămpănesc eu din gură: cine ce are cu munca omului? Stricăciunea se făcuse, şi vinovatul trebuia să plătească. Vorba ceea: „Nu plăteşte bogatul, ci vinovatul". Aşa şi tata: a dat gloabă pentru mine, şi pace bună! Şi după ce-a venit el ruşinat de la ispaşă, mi-a tras o chelfăneală ca aceea, zicând:

– Na! satură-te de cireşe! De-amu să ştii că ţi-ai mâncat liftiria de la mine, spânzuratule! Oare multe stricăciuni am să mai plătesc eu pe urma ta?

Şi iaca aşa cu cireşele; s-a împlinit vorba mamei, sărmana, iute şi degrabă: „Că Dumnezeu n-ajută celui care umblă cu furtişag". Însă ce ţi-i bună pocăinţa după moarte? D-apoi ruşinea mea, unde o pui? Mai pasă de dă ochi cu mătuşa Mărioara, cu moş Vasile, cu vărul Ion şi chiar cu băieţii şi fetele din sat; mai ales duminica la biserică, la horă, unde-i frumos de privit, şi pe la scăldat, în Cierul Cucului, unde era băteliştea flăcăilor şi a fetelor, doriţi unii de alţii, toată săptămâna, de pe la lucru!

Mă rog, mi se dusese buhul despre pozna ce făcusem, de n-aveai chip să scoţi obrazul în lume de ruşine; şi mai ales acum, când se ridicaseră câteva fete frumuşele în sat la noi şi începuse a mă scormoli şi pe mine la inimă. Vorba ceea:

– Măi Ioane, dragi ţi-s fetele?

– Dragi!

– Dar tu lor?

– Şi ele mie!...

Însă ce-i de făcut?... S-a trece ea şi asta; obraz de scoarţă, şi las-o moartă-n păpuşoi, ca multe altele ce mi s-au întâmplat în viaţă, nu aşa într-un an, doi şi deodată, ci în mai mulţi ani şi pe rând, ca la moară. Şi doar mă şi feream eu, într-o părere, să nu mai dau peste vro pacoste, dar parcă naiba mă împingea, de le făceam atunci cu chiuita.

Şi tocmai-mi-te! Îndată după cea cu cireşele, vine alta la rând.

Mă trezeşte mama într-o dimineaţă din somn, cu vai-nevoie, zicându-mi: „Scoală, duglişule, înainte de răsăritul soarelui; iar vrei să te pupe cucul armenesc şi să te spurce, ca să nu-ţi meargă bine toată ziua?...“ Căci aşa ne amăgea mama cu o pupăză care-şi făcea cuib, de mulţi ani, într-un tei foarte bătrân şi scorburos, pe coasta dealului, la moş Andrei, fratele tatei cel mai mic. Şi numai ce-o auzeai vara: „Pu-pu-pup! Pu-pu-pup!“ dis-dimineaţă, în toate zilele, de vuia satul. Şi cum mă scol, îndată mă şi trimite mama cu demâncare în ţarină, la nişte lingurari ce-i aveam tocmiţi prăşitori, tocmai în Valea-Seacă, aproape de Topoliţa. Şi pornind eu cu demâncarea, numai ce şi aud pupăza cântând:

– Pu-pu-pup! pu-pu-pup! pu-pu-pup!

Eu, atunci, să nu-mi caut de drum tot înainte? mă abat pe la tei, cu gând să prind pupăza, căci aveam grozavă ciudă pe dânsa: nu numaidecât pentru pupat, cum zicea mama, ci pentru că mă scula în toate zilele cu noaptea-n cap din pricina ei. Şi cum ajung în dreptul teiului, pun demâncarea jos în cărare pe muchea dealului, mă sui încetişor în tei care te adormea de mirosul... florii, bag mâna în scorbură, unde ştiam, şi norocul meu!... găbuiesc pupăza pe ouă şi zic plin de mulţumire: „Taci, leliţă, că te-am căptuşit eu! îi mai pupa tu şi pe dracul de-acum!“ Şi când aproape să scot pupăza afară, nu ştiu cum se face, că mă spariu de creasta ei cea rotată, de pene, căci nu mai văzusem pupăză până atunci, şi-i dau iar drumul în scorbură. Şi cum stam eu acum şi mă chiteam în capul meu că şarpe cu pene nu poate să fie, după cum auzisem, din oameni, că se află prin scorburi câteodată şi şerpi, unde nu mă îmbărbătez în sine-mi şi iar bag mâna să scot pupăza... pe ce-a fi...; dar ea, sărmana, se vede că se mistuise de frica mea prin cotloanele scorburii, undeva, căci n-am mai dat de dânsa nicăieri; parcă intrase în pământ. „Măi! anapodă lucru ş-aista!“ zic eu înciudat, scoţând căciula din cap şi

tuflind-o în gura scorburii. Apoi mă dau jos, caut o lespede potrivită, mă sui cu dânsa iar în tei, îmi iau căciula şi în locul ei pun lespedea, cu gând c-a ieşi ea pupăza de undeva până m-oi întoarce eu din ţarină. După aceea mă dau iar jos şi pornesc repede cu demâncarea la lingurari... Şi oricât oi fi mers eu de tare, vreme trecuse la mijloc doar, cât am umblat horhăind cine ştie pe unde şi cât am bojbăit şi mocoşit prin tei, să prind pupăza, şi lingurarilor, nici mai rămâne cuvânt, li se lungise urechile de foame aşteptând. Ş-apoi, vorba ceea: „Ţiganului, când i-e foame, cântă; boierul se primblă cu mâinile dinapoi, iar ţăranul nostru îşi arde luleaua şi mocneşte într-însul". Aşa şi lingurarii noştri: cântau acum îndrăcit pe ogor, şezând în coada sapei, cu ochii păinjeniţi de-atâta uitat, să vadă nu le vine mâncarea dincotrova? Când, pe la prânzul cel mare, numai iacată-mă-s şi eu de după un dâmb, cu mâncarea sleită, veneam, nu veneam, auzindu-i lălăind aşa de cu chef... Atunci au şi tăbărât balaurii pe mine, şi cât pe ce să mă înghită, de nu era o chirandă mai tânără între dânşii, să-mi ţie de parte.

– Hauileo, mo! ogoiţi-vă! ce tolocăniţi băiatul? Cu tatul său aveţi ce-aveţi, iar nu cu dânsul!

Atunci lingurarii, nemaipunându-şi mintea cu mine, s-au aşternut pe mâncare, tăcând molcum. Şi scăpând eu cu obraz curat, îmi iau traista cu blidele, pornesc spre sat, mă abat iar pe la tei, mă sui într-însul, pun urechea la gura scorburii şi aud ceva zbătându-se înăuntru. Atunci iau lespedea cu îngrijire, bag mâna şi scot pupăza, vlăguită de atâta zbucium; iar ouăle, când am vrut să le iau, erau toate numai o chisăliţă. După asta vin acasă, leg pupăza de picior c-o aţă ş-o îndosesc de mama vro două zile în pod prin cele putini hârbuite; şi una-două, la pupăză, de nu ştiau cei din casă ce tot caut prin pod aşa des. Însă a doua zi după asta, iaca şi mătuşa Măriuca lui moş Andrei vine la noi, c-o falcă-n cer şi cu una în pământ, şi se ia la ciondănit cu mama din pricina mea:

– Mai auzit-ai dumneata, cumnată, una ca asta, să fure Ion pupăza, care, zicea mătuşa cu jale, ne trezeşte disdimineaţă la lucru de atâţia ani?

Grozav era de tulburată, şi numai nu-i venea să lăcrimeze când spunea aceste. Şi acum văd eu că avea mare dreptate mătuşa, căci pupăza era ceasornicul satului. Însă mama, sărmana, nu ştia de asta nici cu spatele.

– Ce spui, cumnată?! Da′ că l-aş ucide în bătaie, când aş afla că el a prins pupăza, s-o chinuiască. De-amu bine că mi-ai spus, las′ pe mine, că ţi-l iau eu la depănat!

– Nici nu te mai îndoi despre asta, cumnată Smarandă, zise mătuşa, căci de zbânţuitul ista al dumnitale nimica nu scapă! Ce mai atâta? Mi-au spus mie cine l-au văzut că Ion a luat-o; gâtul îmi pun la mijloc!

Eu, fiind ascuns în cămară, cum aud unele ca aceste, iute mă sui în pod, umflu pupăza de unde era, sar cu dânsa pe sub streaşina casei şi mă duc de-a dreptul în târgul vitelor, s-o vând, căci era tocmai lunea, într-o zi de târg. Şi cum ajung în iarmaroc, încep a mă purta ţanţoş printre oameni, de colo până colo, cu pupăza-n mână, că doar şi eu eram oleacă de fecior de negustor. Un moşneag nebun, c-o viţică de funie, n-are ce lucra?

– De vânzare-ţi e găinuşa ceea... măi băiate?

– De vânzare, moşule!

– Şi cât cei pe dânsa?

– Cât crezi dumneata că face!

– Ia ad-o-ncoace la moşul, s-o drămăluiască!

Şi cum i-o dau în mână, javra dracului se face a o căuta de ou şi-i dezleagă atunci frumuşel aţa de la picior, apoi mi-o aruncă-n sus, zicând: „Iaca poznă, c-am scăpat-o!“ Pupăza, zbrr! pe-o dugheană şi, după ce se mai odihneşte puţin, îşi ia apoi drumul în zbor spre Humuleşti şi mă lasă mare şi devreme cu lacrimile pe obraz, uitându-mă după dânsa!... Eu atunci, haţ! de sumanul moşneagului, să-mi plătească pasărea...

– Ce gândeşti dumneata, moşule? Te joci cu marfa omului? Dacă nu ţi-a fost de cumpărat, la ce i-ai dat drumul? Că nu scapi nici cu junca asta de mine! Înţeles-ai? Nu-ţi pară lucru de şagă! Şi mă băgam în ochii moşneagului, şi făceam un tărăboi, de se strânsese lumea ca la comèdie împrejurul nostru; dă, iarmaroc nu era?!

– Dar ştii că eşti amarnic la viaţă, măi băiete?! zise moşneagul de la o vreme, râzând. În ce te bizui de te îndârjeşti aşa, nepoate? Dec! nu cumva ai pofti să-mi iei viţica pentr-un cuc armenesc? Pesemne te mănâncă spinarea, cum văd eu, măi ţică, şi ia acuş te scarpin, dacă vrei, ba ş-un topor îţi fac, dacă mă crezi, de-i zice „aman, puiule!“ când îi scăpa de mâna mea!

– Dă pace băiatului, moşule, zise un humuleştean de-ai noştri, că-i feciorul lui Ştefan a Petrei, gospodar de la noi din sat, şi ţi-i găsi beleaua cu dânsul pentru asta.

– He, he! să fie sănătos dumnealui, om bun; d-apoi chiteşti dumneata că nu ne cunoaştem noi cu Ştefan a Petrei? zise moşneagul; chiar mai dinioarea l-am văzut umblând prin târg, cu cotul subsuoară, după cumpărat sumani, cum îi e negustoria, şi trebuie să fie pe-aici undeva, ori în vro dugheană, la băut adălmaşul. Apoi bine că ştiu a cui eşti, măi ţică! ian stai oleacă, să te duc eu la tată-tău şi să văd, el te-a trimis cu pupăzi de vânzare, să spurci iarmarocul?

Toate ca toatele, dar când am auzit eu de tata, pe loc mi s-a muiat gura. Apoi încet-încet m-am furişat printre oameni, şi unde-am croit-o la fugă spre Humuleşti, uitându-mă înapoi să văd, nu mă ajunge moşneagul? Căci îmi era acum a scăpare de dânsul, drept să vă spun. Vorba ceea: „Lasă-l, măi! L-aş lăsa eu, dar vezi că nu mă lasă el acum!“ Tocmai aşa păţisem şi eu; ba eram încă bucuros că am scăpat numai cu-atâta. Bine-ar fi s-o pot scoate la capăt, măcar aşa, cu mama şi cu mătuşa Măriuca, gândeam eu, bătându-mi-se inima, ca-ntr-un iepure, de frică şi de osteneală.

Şi când ajung acasă, aflu că tata şi mama erau duşi în târg; şi fraţii îmi spun, cu spaimă, că-i poznă mare cu mătuşa lui

moş Andrei: a sculat mai tot satul în picioare din pricina pupezei din tei; zice că i-am fi luat-o noi, şi pe mama a pus-o în mare supărare cu asta. Ştii că şi mătuşa Măriuca e una din cele care scoate mahmurul din om; nu-i o femeie de înţeles, ca mătuşa Anghiliţa lui moş Chiriac, s-a mântuit vorba. Şi cum îmi spuneau ei îngrijiţi, numai ce şi auzim cântând în tei:

– Pu-pu-pup! pu-pu-pup! pu-pu-pup!

Soră-mea Catrina zise atunci cu mirare:

– I-auzi, bădiţă! Doamne, cum sunt unii de năpăstuiesc omul chiar pe sfânta dreptate!

– Mai aşa, surioară!... Dar în gândul meu: „Când aţi şti voi câte a pătimit, sireaca, din pricina mea, şi eu din pricina ei, i-aţi plânge de milă!"

Zahei însă ne lăsase vorbind şi se ca' mai dusese în târg, după mama, să-i spună bucurie despre pupăză...

Şi a doua zi, marţi, taman în ziua de lăsatul secului de postul Sân-Petrului, făcând mama un cuptor zdravăn de alivenci şi plăcinte cu poalele-n brâu, şi pârpâlind nişte pui tineri la frigare, şi apoi tăvălindu-i prin unt, pe la prânzul cel mic, cheamă pe mătuşa Măriuca lui moş Andrei la noi şi-i zice cu dragă inimă:

– Doamne, cumnăţică-hăi, cum se pot învrăjbi oamenii din nimica toată, luându-se după gurile cele rele! Ia poftim, soro, mai bine să mâncăm ceva din ce-a da Dumnezeu, să cinstim câte-un pahar de vin în sănătatea gospodarilor noştri şi: „Cele rele să se spele, cele bune să s-adune; vrajba dintre noi să piară, şi neghina din ogoare!" Căci, dac-ai sta să faci voie rea de toate, zău, ar trebui de la o vreme s-apuci câmpii!

– Aşa, cumnată dragă, zise mătuşa Măriuca, strângând cu nedumerire din umeri, când se punea la masă. Văzut-ai dumneata? Să mai pui altă dată temei pe vorbele oamenilor!

Apoi începem cu toţii a mânca. Şi alţii ca alţii, dar eu ştiu că mi-am pus bine gura la cale, să-mi fie pe toată ziua. Şi îndată ce m-am sculat de la masă, luându-mi rămas bun

de la călcâie, fuga la scăldat; şi când sar odată voiniceşte de pe-un mal nalt în ştoalnă, din greşeală, drept cu faţa-n jos, numai scântei s-au făcut pe dinaintea ochilor de durere; şi am crezut că mi-a plesnit pântecele, nu altăceva. Şi după ce-am ieşit cu mare greu din apă şi m-am pus pe mal, ţinându-mă cu mâinile de inimă, băieţii s-au strâns ciotcă împrejurul meu şi m-au înmormântat cu nisip, şi m-au prohodit cum ştiau ei, şi de-abia mi-am venit în simţire peste vrun ceas; ş-apoi am început a mă scălda în tihnă, până pe la asfinţitul soarelui, potrivind-o să vin acasă odată cu vacile şi spunând mamei că, scăpându-le văcarul din ocol pe ale noastre la amiază, eu singur le-am dus la păscut, şi de-aceea m-am întârziet până acum. Şi mama, creştină bună, crezându-le toate lăptoase, după răbuş, cum i le spusesem eu cu măguleli, m-a lăudat de vrednicia ce făcusem şi mi-a dat şi demâncare. Iară eu, mâncând lupeşte, mă făceam smerit şi numai râdeam în mine, mirându-mă tot atunci de ghibăcia minciunilor ce potrivisem, de-mi venea mai-mai să le cred şi eu singur pe jumătate.

Iaca, aşa se poate înşela omul de multe ori, când nici n-a gândit, dacă nu ştie a judeca bine. Însă iar mă întorc şi zic: „Tot păţitu-i priceput!"

Într-o zi, pe-aproape de Sânt-Ilie, se îngrămădise, ca mai totdeauna, o mulţime de trebi pe capul mamei: nişte sumani să-i scoată din stative; alţii să-i nividească şi să înceapă a-i ţese din nou; un teanc de sumane croite, nalt până-n grindă, aştepta cusutul; pieptănuşii în laiţă n-avea cine-i ţinea de coadă; roata şedea în mijlocul casei, şi canură toarsă nu era pentru bătătură! Ş-apoi, vorba ceea: „Nu şedea, că-ţi şede norocul"; ţevi de făcut la sucală; copil de ţâţă în albie, pe lângă alţii vro cinci-şase, care aşteptau să le faci demâncare. Treabă era acolo, nu încurcală; şi încă se cerea degrabă, căci venea cu fuga iarmarocul de Fălticeni, care acela este ce este. Şi mă scoală mama atunci mai dimineaţă decât alte dăţi şi-mi zice cu toată inima:

– Nică, dragul mamei! vezi că tată-tău e dus la coasă, căci se scutură ovăsul cela pe jos; şi eu asemene nu-mi văd capul

de trebi; tu mai lasă drumurile şi stai lângă mămuca, de-i fă ţevi şi leagănă copilul; c-apoi şi eu ţi-oi lua de la Fălticeni o pălăriuţă cu tăsma ş-o curăluşă de cele cu chimeri, ştii colè, ca pentru tine!

– Bine, mamă! dar, în gândul meu, numai eu ştiam.

Toate ca toatele, dar la cusut şi sărăduit sumane şi mai ales la roată, mă întreceam cu fetele cele mari din tors; şi din astă pricină, răutăcioasa de Măriuca Săvucului, care, drept să vă spun, nu-mi era urâtă, făcea adeseori în ciuda mea şi-mi bătea din pumni, poreclindu-mă „Ion Torcălău“, cum îi zicea unui ţigan din Vânători. Însă pentru asta tot îmi era dragă, şi torceam împreună cu dânsa, la umbra nucului lor, câte-o movilă de drugi de canură, de mă săruta mama, când i le arătam seara acasă.

Aşa ne duceam băieţii şi fetele unii la alţii cu lucrul, ca să ne luăm de urât, ceea ce la ţară se cheamă şezătoare şi se face mai mult noaptea, lucrând fiecare al său; cum torceam eu, de-a mai mare dragul pe întrecute cu Măriuca, şi cum sfârâia fusul roţii, aşa-mi sfârâia inima-n mine de dragostea Măriucăi! Martor îmi este Dumnezeu! Şi-mi aduc aminte că odată, noaptea, la o clacă de dezghiocat păpuşoi, i-am scos Măriucăi un şoarec din sân, care era s-o bage în boale pe biata copilă, de n-aş fi fost eu acolo.

D-apoi vara, în zilele de sărbătoare, cu fetele pe câmpie, pe colnice şi mai ales prin luncile şi dumbrăvile cele pline de mândreţe, după cules răchiţică de făcut gălbenele, sovârv de umplut flori, dumbravnic şi sulcină de pus printre straie, cine umbla? Povestea cântecului:

Fă-mă, Doamne, val de tei
Şi m-aruncă-ntre femei!

Şi, scurtă vorbă, unde erau trei, eu eram al patrulea.

Dar când auzeam de legănat copilul, nu ştiu cum îmi venea; căci tocmai pe mine căzuse păcatul să fiu mai mare între fraţi. Însă ce era să faci când te roagă mama? Dar în

ziua aceea, în care mă rugase ea, era un senin pe cer şi aşa de frumos şi de cald afară, că-ţi venea să te scalzi pe uscat, ca găinile. Văzând eu o vreme ca asta, am şparlit-o la baltă, cu gând rău asupra mamei, cât îmi era de mamă şi de necăjită. Adevăr spun, căci Dumnezeu e deasupra! De la o vreme, mama, crezând că-s prin livadă undeva, iese afară şi începe a striga, de da duhul dintr-însa: „Ioane! Ioane! Ioane! Ioane!“ şi Ion, pace! Văzând ea că nu dau răspuns de nicăieri, lasă toate în pământ şi se ia după mine la baltă, unde ştia că mă duc; şi, când colo, mă vede tologit, cu pielea goală pe nisip, cât mi ţi-i gliganul; apoi, în picioare, ţiind la urechi câte-o lespejoară fierbinte de la soare, cu argint printr-însele, şi aci săream într-un picior, aci în celălalt, aci plecam capul în dreapta şi în stânga, spunând cuvintele:

Auraş, păcuraş,
Scoate apa din urechi,
Că ţi-oi da parale vechi;
Şi ţi-oi spăla cofele
Şi ţi-o bate dobele!

După aceea zvârleam pietrele, pe rând, în ştioalna unde mă scăldam: una pentru Dumnezeu şi una pentru dracul, făcând parte dreaptă la amândoi; apoi mai zvârleam câteva, de încuiam pe dracul în fundul ştioalnei, cu bulbuci la gură; ş-apoi, huştiuliuc! şi eu în ştioalnă, de-a cufundul, să prind pe dracul de un picior, căci aşa ne era obiceiul să facem la scăldat, de pe când Adam-Babadam. După asta, mă mai cufundam de trei ori în rând, pentru Tatăl, pentru Fiul şi Duhul Sfânt, şi înc-o dată pentru Amin. Apoi mă trăgeam încetişor pe-o coastă, la marginea bălţii, cât mi ţi-i moronul, şi mă uitam pe furiş cum se joacă apa cu picioruşele cele mândre ale unor fete ce ghileau pânza din susul meu. Mai frumos lucru nici că se mai poate, cred!

Toate acestea le privea biata mamă, uitată cu mâinile subsuoară, cum e omul necăjit, de după un dâmb din prund,

aproape de mine. Dar eu n-o vedeam pe dânsa, căci eram în treabă. În totului tot, a fi trecut la mijloc vro jumătate de ceas, cât a zăbovit mama acolo, mai vro trei-patru de când fugisem de-acasă, ş-ar fi trebuit să înceapă a mi se pune soarele drept inimă, după cum se zice, căci era trecut de amiază. Însă eu, în starea în care mă aflam, fiind cuprins de fericire, uitasem că mai trăiesc pe lume! În sfârşit, mama, cât era ea de tare de cap, de la o vreme pierde răbdarea şi vine tiptil, în vârful degetelor, pe la spatele mele, când mă uitam la fete, cum vă spun, îmi ia toate hainele frumuşel de pe mal şi mă lasă cu pielea goală în baltă, zicându-mi cu năduh:

– Îi veni tu acasă, coropcarule, dacă te-a răzbi foamea, ş-apoi atunci vom avea altă vorbă! Şi se tot duce.

Ei, ei! ce-i de făcut, Ioane? Fetele de la ghilit, care văzură asta, numa-şi dau ghiont una alteia şi chicoteau pe socoteala mea, de răsuna prundul. Iară eu intram în pământ de ruşine, şi cât pe ce să mă înec, de ciudă ce-mi era. Şi din dragostea cea mare de mai dinioarea, îmi venea acum să le strâng de gât, nu altăceva. Dar vorba ceea: „Poţi opri vântul, apa şi gurile oamenilor?“ De-aceea le-am lăsat şi eu pe fete să râdă, până li s-a duce gura la ureche, şi pândind vreme pe când şed ele plecate şi dau pânza în apă la ghilit, fac ţuşti! din baltă ş-o iau la sănătoasa; şi aşa fugeam de tare pe prund, de săreau pietrele, pe care le stârneam cu picioarele, cât mine de sus. Şi fuga, şi fuga, fără să mă uit în urmă, până ce dau între hudiţi, pe drumul care ducea la noi acasă. Dar nu merg pe drum, de ruşine să nu întâlnesc vrun om, ci sar în grădina lui Costache şi merg tupiluş prin păpuşoi; apoi într-o hudiţă, din hudiţă în grădină la Trăsnea, şi iar prin păpuşoi; şi când aproape să ies din grădină, mă simţesc câinii lui Trăsnea, şi la mine, să mă rupă! Ce-i de făcut? Auzisem eu din oameni că, dacă vrei să nu te muşte câinii şi să te lase în pace, cum îi vezi că sar la tine, să te tupilezi jos la pământ şi să-i laşi să te latre cât le place, fără să te urneşti din loc; căci ei bat cât bat şi, de la o vreme, te părăsesc şi se duc. Şi adevărat

este, căci aşa am scăpat şi eu de câinii lui Trăsnea, atunci când am dat peste păcat cu ei şi ei cu mine. Noroc din cer până-n pământ că nu m-a prins melianul şi haramninul de Trăsnea, care avea mare ciudă pe mine, de cănd mă zăpsise în grădina lui la furat mere domneşti şi pere sântilieşti, căci m-ar fi snopit în bătaie. Ş-apoi numai asta mi-ar mai fi trebuit acum, cât eram de pricopsit! În sfârşit, după ce m-au lăsat câinii lui Trăsnea în pace, cum v-am spus, am sărit în răspintenele unui drum; de acolo, în grădină la noi, şi atunci mi s-a părut că mă aflu în sânul lui Dumnezeu. Şi merg eu acum fără păsare prin păpuşoi, până în dreptul ogrăzii, şi mă uit printre gard şi văd pe mama cum se da în vânt după trebi, când în casă, când afară; şi-mi era mai mare mila de dânsa, dar şi de pântecele meu cel stocit de apă încă îmi era milă. Vorba ceea: „Milă-mi e de tine, dar de mine mi se rupe inima de milă ce-mi este“. Şi nemaiputând suferi foamea, încep a mărnăi ugilit printre gard: „Mămucăi, iacată-mă-s!“ Ş-odată şi sar în ogradă, mă înfăţişez dinaintea mamei, aşa chipos cum eram, îi apuc mâna cu sila, o sărut şi zic, scâncind: „Mamă, bate-mă, ucide-mă, spânzură-mă, fă ce ştii cu mine; numai dă-mi ceva de mâncare, că mor de foame!“ Vorba ceea: „Golătatea înconjură, iară foamea dă de-a dreptul“. Ea, atunci, cum e mama cu bunătate, se uită galeş la mine şi zice oftând:

– Bine-ţi şede, coşcogeme coblizan, să umbli lela pe drumuri în halul acesta şi să mă laşi tocmai la vremea asta fără leac de ajutor! Hai de mănâncă, dar să ştii că mi te-ai lehămetit de la inimă; doar să te porţi de-acum tare bine, să mai fiu ceea ce-am fost pentru tine; dar nu ştiu, zău!

Şi, scurtă vorbă, văzând că m-am pus rău cu mama, îi juruiesc eu că ce-am făcut n-oi mai face. Apoi umblu tot cu binişorul pe lângă dânsa şi nu ies din cuvântul ei afară nici cu fapta, nici cu vorba, căci: „Vorba dulce mult aduce“; la trebi-s hărnicuţ cât se poate: derdicam şi măturam prin casă ca o fată mare, de n-avea mama grijă când se ducea undeva. Şi-ntr-o zi o văz că mă sărută şi-mi zice cu blândeţe:

– Dumnezeu să te înzilească, Ionică, dragul mamei, şi să-ţi dea de toate darurile sale cele bogate dacă te-i purta cum văd că te porţi de-o bucată de vreme încoace!

Atunci eu, pe loc am început a plânge, şi bucuria mea n-a fost proastă. Şi mai multă mustrare am simţit în cugetul meu decât oricând. Şi de m-ar fi bătut mama cu toate gardurile şi de m-ar fi izgonit de la casă ca pe un străin, tot n-aş fi rămas aşa de umilit în faţa ei, ca atunci când m-a luat cu binişorul! Şi să nu credeţi că nu mi-am ţinut cuvântul de joi până mai de-apoi, pentru că aşa am fost eu, răbdător şi statornic la vorbă în felul meu. Şi nu că mă laud, căci lauda-i faţă: prin somn nu ceream demâncare, dacă mă sculam, nu mai aşteptam să-mi dea alţii; şi când era de făcut ceva treabă, o cam răream de pe-acasă. Ş-apoi mai aveam şi alte bunuri: când mă lua cineva cu răul, puţină treabă făcea cu mine; când mă lua cu binişorul, nici atâta; iar când mă lăsa din capul meu, făceam câte-o drăguţă de trebuşoară ca aceea, de nici sfânta Nastasia, izbăvitoarea de otravă, nu era în stare a o desface cu tot meşteşugul ei. Povestea ceea: „Un nebun arunc-o piatră în baltă, şi zece cuminţi n-o pot scoate".

În sfârşit, ce mai atâta vorbă pentru nimica toată? Ia, am fost şi eu, în lumea asta, un boţ cu ochi, o bucată de humă însufleţită din Humuleşti, care nici frumos până la douăzeci de ani, nici cu minte până la treizeci şi nici bogat până la patruzeci nu m-am făcut. Dar şi sărac aşa ca în anul acesta, ca în anul trecut şi ca de când sunt, niciodată n-am fost!

Bucureşti, 1881, aprilie

III

– Nu mi-ar fi ciudă, încaltea, când ai fi şi tu ceva şi de te miri unde, îmi zice cugetul meu, dar aşa, un boţ cu ochi ce te găseşti, o bucată de humă însufleţită în sat de la noi, şi nu te lasă inima să taci; asurzeşti lumea cu ţărăniile tale!

– Nu mă lasă, vezi bine, cugete, căci şi eu sunt om din doi oameni; şi satul Humuleşti, în care m-am trezit, nu-i un

sat lăturalnic, mocnit şi lipsit de priveliştea lumii, ca alte sate; şi locurile care înconjură satul nostru încă-s vrednice de amintire. Din sus de Humuleşti vin Vânătorii Neamţului, cu sămânţă de oameni de aceia care s-au hărţuit odinioară cu Sobietski, craiul polonilor. Şi mai în sus, mănăstirile Secul şi Neamţul, altădată fala bisericii române şi a doua vistierie a Moldovei. Din jos vin satele Boiştea şi Ghindăoanii, care înjugă numai boi ungureşti la carele lor, unde plugurile rămân singurele pe brazdă în ţarină, cu săptămânile, prisăcile fără prisăcar, holdele fără jitar, şi nime nu se atinge de ele; iar oamenii din aceste sate nu ştiu ce-i judecata. Aproape de Boişte vine satul Blebea, care mai mult de jumătate, după ce-şi scapă căciula pe baltă, zice: „Să fie de sufletul tatei!"

Înspre apus miază-zi vin mănăstirile: Agapia, cea tăinuită de lume; Văraticul, unde şi-a petrecut viaţa Brâncoveanca cea bogată şi milostivă, şi satele Filioara, hăţaşul căprioarelor cu sprâncene scăpate din mănăstire; Bălţăteştii, cei plini de salamură, şi Ceahlăieştii, Topoliţa şi Ocea, care alungă cioara cu perja-n gură tocmai dincolo, peste hotar; iar spre crivăţ, peste Ozana, vine Târgul-Neamţului, cu mahalalele Pometea de sub dealul Cociorva, unde la toată casa este livadă mare; Ţuţuienii, veniţi din Ardeal, care mănâncă slănină râncedă, se ţin de coada oilor, lucrează lâna şi sunt vestiţi pentru teascurile de făcut oloi; şi Condrenii, cu morile de pe Nemţişor şi piuăle de făcut sumani. Iar deasupra Condrenilor, pe vârful unui deal nalt şi plin de tihărăi, se află vestita Cetatea Neamţului, îngrădită cu pustiu, acoperită cu fulger, locuită vara de vitele fugărite de strechie şi străjuită de ceucele şi vinderei care au găsit-o bună de făcut cuiburi într-însa.

Dar asta nu mă priveşte pe mine, băiat din Humuleşti. Eu am altă treabă de făcut; vreau să-mi dau seamă despre satul nostru, despre copilăria petrecută în el, şi atâta-i tot.

Câţi domnitori şi mitropoliţi s-au rânduit la scaunul Moldovei, de când e ţara asta, au trebuit să treacă măcar o dată prin Humuleşti spre mănăstiri. Apoi, unde pui cealaltă

lume care s-a purtat prin satul nostru, şi tot lume mai mult bogată şi aleasă. Mă rog, la Mănăstirea Neamţului: icoană făcătoare de minuni, casă de nebuni, hram de Ispas şi iarmaroc în târg, tot atunci; apoi, tot pe aici, treacăt spre iarmaroace: la Piatra de Duminica Mare, şi la Folticeni de Sânt-Ilie; la Secu, hram de Tăierea capului sf. Ioan Botezătorul; la Agapia-n deal, hram de Schimbarea la faţă; la Agapia-n vale, hram de Sf. Voievozi; şi la Văratic, hram de Sânta Maria mare; lume şi iar lume!

Şi câte târnosiri şi sfinţiri de biserici din nou, şi câte soboare şi revizii de feţe bisericeşti şi politiceşti, şi câţi străini din toată lumea, şi câte inimi purtate de dor, şi câte suflete zdrobite şi rătăcite n-au trecut prin satul nostru spre mănăstiri! Lume, lume şi iar lume!

Şi câte oştiri străine şi o droaie de cătane călări, tot nemţi de cei mari, îmbrăcaţi numai în fir, au trecut în vremea copilăriei mele, cu săbiile scoase, prin Humuleşti, spre mănăstirile de maice, după Nătăliţa cea frumoasă! Şi au făcut nemţii mare tărăboi prin mănăstiri, şi au răscolit de-a fir-a-păr toate chiliile maicelor, dar n-au găsit-o, căci şi beciul privighetorului Parvu din Târgul-Neamţului putea să tăinuiască la nevoie o domniţă. Şi noroc de văraticence, care au ştiut a-i domoli luându-i cu binişorul, şi a-i face să-şi bage săbiile în teacă, spunându-le că cei ce scot sabia de sabie vor pieri!

Dar ce-mi bat eu capul cu craii şi cu împăraţii, şi nu-mi caut de copilăria petrecută în Humuleşti şi de nevoile mele? Aşa era cu cale să fac de la început, dar am ţinut să arăt că humuleştenii nu-s trăiţi ca în bârlogul ursului, ci au fericirea de a vedea lume de toată mâna.

La 1852, în ziua când s-a sfinţit paraclisul spitalului din Târgul-Neamţului şi s-a deschis şcoala domnească de acolo, eu, împreună cu alţi băieţi, isonari ai bisericii, stam aproape de Ghica-vodă, care era faţă la acea serbare, înconjurat de o mulţime de lume, şi nu ne mai săturam privindu-l. Şi el, frumos la chip şi blând cum era, văzându-ne pe mai toţi de-a

rândul, îmbrăcaţi cu cămeşuice cusute cu bibiluri şi albe cum e helgea, cu bondiţe mândre, cu iţari de ţigaie şi încălţaţi cu opincuţe, spălaţi curat şi pieptănaţi, cu ruşinea zugrăvită pe faţă şi cu frica lui Dumnezeu în inimă, aruncă o privire părintească spre noi şi zise:

– Iată, copii, şcoala şi sfânta biserică, izvoarele mângâierii şi ale fericirii sufleteşti; folosiţi-vă de ele şi vă luminaţi, şi pe Domnul lăudaţi!

Aceste vorbe, rostite de gură domnească, au brăzdat adânc inima norodului adunat acolo, şi fără întârziere şcoala s-a umplut de băieţi doriţi de învăţătură, între care eram şi eu, cel mai bun de hârjoană şi slăvit de leneş; leneş fără pereche mă făcusem, căci mama, după câtă minte avea, nu se îndura să mă mai trimită acum nici la o cofă de apă, numai să învăţ carte şi să mă fac popă, ca părintele Isaia Duhu, profesorul nostru.

Bun mai era şi părintele Duhu, când se afla în toane bune, Dumnezeu să-l ierte! Pus-a el băieţii în rânduială cum nu mai văzusem până atunci; cumpăra-ne el vara, din banii săi, cofe de zmeură şi fel de fel de puricale de ne da să mâncăm, şi mai în toată sâmbăta ne încărca în o droagă de-a Mănăstirii Neamţului şi ne ducea la stăreţie, să dăm examen dinaintea stareţului Nionil, un bătrân olog, care ne sfătuia cu duhul blândeţii să ne ţinem de ceaslov şi psaltire; căci toate celelalte învăţături, zicea el, sunt numai nişte ereticii, care mai mult amărăsc inima şi tulbură sufletul omului. Dar fost-a scris părintelui Duhu să nu asculte în totul sfaturile cuviosului stareţ, ci să ne înveţe şi câte oleacă de aritmetică, de gramatică, de geografie şi din toate câte ceva, după priceperea noastră.

Odată, venind părintele Duhu supărat foc de la mănăstire, ne dete la regula de trei tema următoare:

– Dacă o para luată pe nedreptul îţi mănâncă o sută drepte, apoi şase mii de lei (leafa mea pe un an), care mi-a oprit-o stareţul Nionil, pe nedreptul, câte parale drepte vor mânca de la Mănăstirea Neamţului?

– Douăzeci şi patru de milioane de parale, cinstite părinte, sau şase sute de mii de lei, răspunse unul din noi, cu crida la tabelă.

– Ia să-mi facă Nică Oşlobanu încredinţarea, zise părintele Duhu.

Nică Oşlobanu, ca de obicei, se scoală în picioare, cât mi ţi-i melianul, şi se roagă de iertare, spunând că-l doare capul. Şi atunci, nu ştiu cum îi cade un urs mare din sân şi... de-a dura prin clasă; nu din cei pe care-i joacă ursarii, ci de mămăligă, umplut cu brânză, rotund, prăjit pe jăratic şi de pus drept inimă, când ţi-e foame. Băieţii dau să-l prindă, Oşlobanu se aruncă în mijlocul lor să şi-l ia, şi se face o chirfosală ş-un râs în şcoală din pricina ursului celuia, de-i poznă! Atunci, parcă-l văd cum s-a plesnit părintele Duhu cu palma peste frunte, zicând c-un oftat adânc:

– Pesemne păcatele mele cele mari şi grele m-au aruncat şi aici, să învăţ nişte ţopârlani sălbatici! Mai fericit erai de-o mie de ori să paşti porcii la Cogeasca-Veche, Isaie, decât să mai fi ajuns şi zilele aceste! Iar tu, moglanule de Oşlobene, care te robeşti pântecelui şi nu-ţi dai câtuşi de puţină osteneală minţii, te-i face popă ca tată-tău când s-or pusnici toţi bivolii din Mănăstirea Neamţului!

Oşlobanu, prost-prost, dar să nu-l atingă cineva cu cât e negru sub unghie, că-şi azvârle ţărnă după cap, ca buhaiul. Cum se duce seara acasă, şi spune tătâne-său ce a zis părintele Isaia. Ş-apoi, las' pe popa Niculai Oşlobanu, căci el nu prea ştie multe; slujeşte câte trei liturghii pe zi şi pomeneşte la hurtă: pe monahi şi ieromonahi, pe stareţi, pe mitropoliţi şi pe soţiile şi copiii lor, de le merge colbul!

Într-o dimineaţă, n-are ce lucra părintele Duhu?! Ia pe Teofan, alt călugăr de la spital, şi se duc împreună la biserica Sfântului Lazăr de sub dealul Cetăţii. Şi cum intră în biserică, încep a căuta pricină părintelui Oşlobanu, care slujea, că nu se ţine de tipic.

– Tipic, boaite făţarnice? Ia să vă dau eu tipic! zise părintele Oşlobanu, lăsând sfintele încolo. Ne-aţi luat cu

şmecherie pe marele mucenic Dimitrie, izvorâtorul de mir, şi ne-aţi dat, în locul acestui sfânt vestit, pe Lazăr, un jidan tremţuros, care tot moare şi iar învie, şi învie şi iar moare, de nu mai ştie nime de numele lui. Acesta-i hram? Şi după ce ne-aţi calicit, luându-ne moşia şi închizându-ne biserica cu zid, închideţi acum în ciudă şi poarta spitalului; ba până şi clopotele ni le-au oprit de tras câinerii de doftori, tot din pricina voastră, de ni s-au împrăştiat poporenii; nici chioară de babă nu mai dă pe la biserică! Şi încă una: de şaizeci şi mai bine de ani, de când slujesc preoţia, voi aveţi să mă învăţaţi tipicul, pui de năpârcă ce sunteţi! Ia staţi oleacă să vă scot eu gărgăunii din cap!...

Şi zvârr! cu pravila cea mare după călugări. Apoi, umflând un sfeşnic zdravăn de alamă, după dânşii, să-i afurisească!... Şi, na! părintele Duhu şi Teofan şi-au prăpădit papucii, fugind mai mult pe brânci decât în picioare; chiar după tipic!

A doua zi, Nică Oşlobanu ca mai ba să dea pe la şcoală; dar nici părintele Duhu pe la biserica Sfântului Lazăr, că l-ar fi pironit părintele Oşlobanu pe cruce şi l-ar fi pus în podul bisericii, spre păstrare, cu parte din icoanele rămase aici de la Cetatea Neamţului.

Şi mi se pare că avea mare dreptate bietul bătrân, căci în locul bisericii Sfântului Lazăr fusese altă biserică, de lemn, al cărei hram era Sfântul Dimitrie, făcută şi înzestrată cu moşie de Vasile Lupu-voievod, ca şi cea de la noi din Humuleşti. Însă Mănăstirea Neamţului, bună mehenghe, când a făcut spitalul din Târgul-Neamţului, face şi biserica Sfântului Dumitru de piatră, îi schimbă hramul, numind-o Sfântul Lazăr, o închide cu zid în cuprinsul spitalului, şi hramul Sfântului Dumitru l-a pus la paraclisul de la spital, iar moşia preoţilor a păpat-o, ca şi pe moşia Humuleştii. Şi de aici supărarea părintelui Oşlobanu ajunsese la culme; să nu vadă sămânţă de călugăr pe la biserica lui, că-i potopeşte! Ca prin urechile acului de n-a făcut mucenic pe părintele Duhu, în locul sfântului Dumitru, izvorâtorul de mir.

Peste câteva zile după asta, auzim că Nică Oşlobanu s-a dus să înveţe la şcoala catihetică din Folticeni, vorbă să fie! Văru-meu Ion Mogorogea, Gâtlan, Trăsnea şi alţi cunoscuţi ai mei se duseseră tot acolo, mai de demult; bineînţeles, pe socoteala pungii părinţilor lor. Şi eu, rămânând fără tovarăşi de ispravă, şi mai dându-mi şi părintele Isaia un pui de bătaie, aşa din senin, cihăiam pe mama să se pună pe lângă tata, ca doar m-a da şi pe mine la catihet, măcar că eram un ghibirdic şi jumătate.

Galbeni, stupi, oi, cai, boi şi alte bagateluri de alde aceste, prefăcute în parale, trebuia să ducă dascălii poclon catihetului de la fabrica de popi din Folticeni; ş-apoi lasă-te în *conta* sfinţiei-sale, că te scoate poponeţ, ca din cutie... Pentru mine însă numai două mierţe de orz şi două de ovăs a dat tata cui se cuvine, de am fost primit în Folticeni, căci şcoala era numai de mântuială; boii să iasă!

Ajungând acolo toamna târziu, m-am aşezat în gazdă la Pavel ciubotarul din uliţa Rădăşenii, unde erau şi ceilalţi tovarăşi ai mei. Catihetul, care făcea ziua noapte şi noaptea zi, jucând stos, rar venea pe la şcoală. Noi, dacă vedeam aşa, ne duceam şi mai rar; dar nebunii ştiu că făceam de-ajuns!

Pavel era holtei, şi casa lui destul de încăpătoare: laiţe şi paturi de jur împrejur; lângă sobă, altul, şi toate erau prinse. Iară gazda, robotind zi şi noapte, se proslăvea pe cuptor, între şanuri, calupuri, astrăgaciu, bedreag, dichiciu şi alte custuri tăioase, muşchea, piedecă, hască şi clin, ace, sule, cleşte, pilă, ciocan, ghinţ, piele, aţă, hârbul cu călacan, clei şi tot ce trebuie unui ciubotar.

Cu noi şedea şi Bodrângă, un moşneag fără căpătâi, însă de tot hazul. Pentru puţină mâncare şi câte-oleacă de paşcă de cea de trei ocă la para, slujea toată casa: tăia lemne, aţâţa focul, aducea apă, mătura, ne spunea la poveşti nopţi întregi, şezând cu nasul în tăciuni, şi ne cânta din fluier: Doina, care te umple de fiori, Corăbiasca, Măriuţa, Horodinca, Alivencile, Ţiitura, Ca la uşa cortului, hore şi alte cântece sculăţele ca

aceste, de jucam până ce asudau podelele şi ne săreau talpele de la ciubote cu călcâie cu tot, că doar acum o dădusem şi eu pe ciubote. Şi din pricina lui Pepelea de moş Bodrângă, Pavel mai nu le putea dovedi din cârpit; ba şi el, uneori, sărindu-şi din minţi, îşi rupea ciubotele ferfeniţă, jucând împreună cu noi.

Odată venise lui Oşlobanu rândul să cumpere lemne, şi aşa, cu toată cărpănoşia lui, iese câine-câineşte în medean, aproape de gazda noastră, şi găseşte un ţăran de la Sasca, pare-mi-se, ori de la Baia, cu un car încărcat cu lodbe de fag.

– Cât ceri pe car, bade? zise Oşlobanu, căruia nu-i era a cumpăra lemne cum nu mi-e mie acum a mă face popă.

– Trei husăşi, dascăle.

– Ce spui, bădişorule, pentru un braţ de lemne? Da' că le duc în spate pe toate odată pân-acasă.

– Dacă le-i duce, dascăle, ţi le dau degeaba.

– Zău, nu şuguieşti, bade?

– Nici o şagă, dascăle; să vedem cum le-i duce, şi halal să-ţi fie!

Oşlobanu ia atunci lemnele din carul omului câte unul-unul şi le reazemă în picioare lângă braţu-i, după aceea descinge brâul de pe lângă sine şi le împrejură, legându-le frumuşel, să nu se hrentuiască; apoi, săltându-le şi aburcându-le cam anevoie, le umflă-n spate şi la gazdă cu dânsele. Un băietan nebunatic de-alăturea, văzând asta, zise cu glas mare:

– Dascăle-Trascăle, be-he-he; dracul să te iè!

Iar ţăranul, făcându-şi cruce, a rămas cu gura căscată, fără să bleştească un cuvânt.

Acum nu vă mai spun cât era de încărcat carul cu lemne, care, la aşa loc, ţinea pe vremea aceea şapte lei şi jumătate, şi cât era de mare şi de tare Nică Oşlobanu, şi alţi vro şaizeci ca dânsul, între care mulţi, lăsându-şi nevestele câte cu doi-trei copii acasă, în creierii munţilor, venise la Folticeni să se pricopsească de învăţătură...

Ş-apoi carte se învăţa acolo, nu glumă! Unii cântau la psaltichie, colea, cu ifos:

Ison, oligon, petasti,
Două chendime, homili,

până ce răguşeau ca măgarii; alţii, dintr-o răsuflare, spuneau cu ochii închişi cele şapte taine din catihisul cel mare. Gâtlan se certa şi prin somn cu uriaşul Goliat. Musteciosul Davidică de la Fărcaşa, până tipărea o mămăligă, mântuia de spus pe de rost, repede şi fără greş, toată istoria *Vechiului Testament* de Filaret Scriban, împărţită în perioade, şi pronumele conjunctive de dativ şi acuzativ din gramatica lui Măcărescu:

– Mi-ţi-i, ni-vi-li, me-te-îl-o, ne-ve-i-le; me-te-îl-o, ne-ve-i-le, mi-ţi-i, ni-vi-li.

Ce-a fi aceea, ducă-se pe pustiu! Unii dondăneau ca nebunii, până-i apuca ameţeală; alţii o duceau numai într-un muget, citind până le pierea vederea; la unii le umblau buzele parcă erau cuprinşi de pedepsie; cei mai mulţi umblau bezmetici şi stăteau pe gânduri, văzând cum îşi pierd vremea, şi numai oftau din greu, ştiind câte nevoi îi aşteaptă acasă. Şi turbare de cap şi frântură de limbă ca la aceşti nefericiţi dascăli nu mi s-a mai dat a vedea; cumplit meşteşug de tâmpenie, Doamne fereşte!

De-a mai mare dragul să fi privit pe Davidică, flăcău de munte, cu barba în furculiţă şi favorite frumoase, cu pletele creţe şi negre ca pana corbului, cu fruntea lată şi senină, cu sprâncenele tufoase, cu ochii mari, negri ca murele şi scânteietori ca fulgerul, cu obrajii rumeni ca doi bujori, nalt la stat, lat în spete, subţire la mijloc, mlădios ca un mesteacăn, uşor ca o căprioară şi ruşinos ca o fată mare, Dumnezeu să-l ierte! că n-avu parte să se preoţească. A murit, sărmanul, înainte de vreme, înecat cu pronumele conjunctive, pieritu-le-ar fi numele să le piară, că au mâncat juvaier de flăcău!

Mai bună minte avea Mirăuţă din Grumăzeşti, care umbla trela-lela, în puterea iernii, pe la tărăbile jidoveşti,

întrebând ba teacă de cosor, ba căpestre de purici, ba cuie de la corabia lui Noe, ba fragi şi căpşune pentru cineva care pornise într-adaos, ba cânta în pilda jidovilor:

Nu-mi e ciudă de gândac,
C-a mâncat frunza de fag;
Dar mi-e ciudă pe omidă,
C-a mâncat frunza de crudă:
N-a lăsat să odrăslească,
Voinicii să se umbrească.

Şi alte drăcării ce-i trăsneau în cap. Nebun era el să-şi piardă viaţa din pricina lui mi-ţi-i, ni-vi-li, me-te-îl-o, ne-ve-i-le, ca Davidică?

Eu, ca şi Mirăuţă, nu mă prea osteneam până-ntr-atâta, să mor învăţând; că doar nu-mi plângeau copiii acasă, nici dădusem catihetului cel poclon mare până pe-acolo. Pentru două mierţe de orz şi două de ovăs, nu era să las copila popii de la Folticenii-Vechi nemângăiată. Afară de aceasta, când mă uitam în oglindă, barbă şi mustăţi ca în palmă; şi doar le şi pârleam eu într-o privire şi le ungeam în toată seara cu seu amestecat cu muc de lumânare şi alună arsă, dar degeaba muncă! Ş-apoi, intrat în asemenea şcoală, mai numai barba şi punga, bat-o pustia, te făcea să calci a popă!

D-apoi lui Trăsnea, săracul, ce-i păţea sufletul cu gramatica! Odată îmi zise el, plin de mâhnire:

– Ştefănescule (căci aşa mă numeam la Folticeni), astăzi nu mai mergem la şcoală, că nu ştiu tabla şi vreau să învăţ pe mâine la gramatică. Mă rog ţie, hai cu mine la câmp spre Folticenii-Vechi; vom învăţa împreună, sau câte unul, eu la gramatică şi tu la ce-i vrea; apoi mi-i asculta, să vedem, nu s-a prinde şi de capul meu ceva? Las' că nici la celelalte nu prea pot învăţa cu slova asta nouă, care-a ieşit, însă afurisita de gramatică îmi scoate peri albi, trăsni-o-ar fi s-o trăsnească! Parcă ai ce face cu dânsa la biserică? Dar dacă se cere!... Am s-o iau şi eu din capăt, şi, poate, cu tine, care ai trecut pe la părintele Duhu, să mă pot desluşi...

Fiindcă la Folticenii-Vechi era ceva mângâiere pentru mine, mă potrivesc lui Trăsnea, şi ne ducem împreună. Şi era un ger uscat prin luna lui noiembrie, şi bătea un vântişor subţire în ziua aceea, de-ţi frigea obrazul! Cum ajungem la câmp, Trăsnea se tologeşte pe-un hat şi începe la gramatică, din capăt, întrebarea şi răspunsul întâi:

Întrebare: Ce este gramatica română?

Răspuns: Gramatica română este cartea ce ne învaţă a vorbi şi a scrie o limbă corect.

Iar în altă ediţie: Gramatica este o învăţătură ce ne arată modul de a vorbi şi de a scrie bine într-o limbă.

Asta-i asta! Din ceaslov şi psaltire, şi acele bălmăjite rău, ca vai de ele, să treci la gramatică, şi încă ce gramatică! Nu ca aceste de acum, puzderie de gramatici; unele „raţionate“, altele „dezvoltate“ şi ticsite de „complimente“, care, trebuie spus fără compliment, îţi explică... până ce nu se mai înţelege nimica; adică făcute anume pentru copii, de se joacă cu dânsele, de uşoare ce sunt!... Însă ce folos? Peste Trăsnea n-a dat asemene noroc... să umble într-ales... El, păcătosul, uitaţi-vă ce fel de gramatică trebuia să înveţe: „artea, corect, într-o limbă; silabă numim un sunet deplin, simplu sau compus cu una din consune, sau şi cu mai multe consune, care însă să se pronunţe cu o scoatere de voace“. Iar în altă ediţie: „Prin silabă înţelegem rostitura unei părţi de cuvânt ş.c.l.“

Ei, ei! de-acum drege-ţi „voacea“ şi descurcă-te, măi Trăsne, dacă poţi!

Iar, la a treia pagină, îndată altă năzbâtie:

Întrebare: Câte părţi are gramatica română?

Răspuns: Gramatica română are patru părţi, care sunt:

1. Etimologia; 2. Sintaxa; 3. Ortografia şi 4. Prosodia.

Întrebare: Ce ne învaţă fiecare din părţile aceste?

Răspuns: 1. Etimologia ne învaţă a cunoaşte părţile vorbei, adică analisul gramatical.

2. Sintaxa ne învaţă a lega părţile vorbei după firea limbii noastre, adică sintesul gramatical.

3. Ortografia ne învaţă a scrie bine, adică după regulile gramaticei.

4. Prosodia ne învaţă a accentua silabele şi a le rosti după firea cuvintelor şi scopul ce-l avem în vorbire.

Apoi: mi-ţi-i, ni-vi-li, me-te-îl-o, ne-ve-i-le. Şi alte iznoave hăzoase ca aceste!

Mai pune la socoteală că şi Trăsnea era înaintat în vârstă, bucher de frunte şi tâmp în felul său; că profesorul, care şi el se mira cum a ajuns profesor, zicea: „Luaţi de ici până ici", cum mi se pare că se mai face pe une locuri şi astăzi, şi poate că nu veţi aduce bănat nici gramaticului, nici profesorului, nici lui Trăsnea, ci întâmplării, care a făcut pe oameni aşa cum sunt: ori cuţite de oţel, ori de tinichea...

Ş-apoi gândiţi că Trăsnea citea întrebarea şi răspunsul, fiecare pe rând, rar şi lămurit, ca să se poată înţelege ceva? Nu aşa, necredincioşilor, ci iată cum: „Ce este gramatica română, este... ce este, este... este arata... nu arata, artea... artea... ce... ce... ce ne învaţă, învaţă... învaţă... ce ne învaţă; a vorbi... bi... bi... ce ne învaţă... ce este, este... este arata, uite dracu! nu arata, artea ce ne învaţă... ce este, este...". Şi tot aşa dondănind foarte repede, bâlbâit şi fără pic de cugetare, până la „a scrie într-o limbă corect" rar ajungea, sărmanul! Şi după ce turba de cap hăt bine, mă striga să-l ascult, că ştie. Luam eu cartea din mâna lui şi-l întrebam: „Ce este gramatica, măi Trăsne?" Iar el, închizând ochii, răspundea iute, iute şi mornăit, cum cer calicii la pod:

– Ce este gramatica română, este... ce este, este... şi celelalte, după obicei, schimonosind cuvintele şi îndrugându-le fără nici o noimă, de-ţi venea să-i plângi de milă!

– Nu aşa, măi Trăsne!

– Dar cum?

– Nu mai zice română, şi spune numai răspunsul; ce ai cu întrebarea?

Şi se şi opintea el, într-o privire, să răspundă bine, dar degeaba; se încurca şi mai rău, începea a ofta şi-i venea să-şi spargă capul.

– Mai lasă-mă oleacă, zicea el necăjit şi, când te-oi striga, să vii iar să mă asculţi; şi de n-oi şti nici atunci, apoi dracul să mă ia! Dă, gramatica să zicem că n-o înţeleg şi s-o lăsăm la o parte; artea, asemene; corect, tiji. D-apoi „română, este... ce... ne învaţă a vorbi şi a scrie bine într-o limbă" parcă-s cuvinte româneşti, ce naiba! Numai şi aici trebuie să fie ceva: „a vorbi şi a scrie bine într-o limbă", îndrăcit lucru! Cum „să scrii într-o limbă"? Poate cu limba, mai ştii păcatul? Pesemne că noi, cum s-ar prinde, las' că, de scris, talpa gâştei, dar apoi şi de vorbit, păcatele noastre, se vede că vorbim pogan şi rău de tot; nu româneşte, ci ţărăneşte... Doamne, Doamne! Învăţat mai trebuie să fie şi acel care face gramatici! Însă şi-n gramatică stau eu şi văd că masa tot masă, casa tot casă şi boul tot bou se zice, cum le ştiu eu de la mama. Poate celelalte bâzdâgănii: „rostitură, artea, corect, pronunţe, analisul, sintesul, prosodia, ortografia, sintaxa, etimologia, concrete, abstracte, conjunctive: mi-ţi-i, ni-vi-li, me-te-îl-o, ne-ve-i-le" şi altele de seama acestora să fie mai româneşti... şi noi, prostimea, habar n-aveam de dânsele! Noroc mare că nu ne pune să le şi cântăm, c-ar fi şi mai rău de capul nostru cel hodorogit! Decât ţăran, mai bine să mori! Hai, du-te, Ştefănescule, că m-apuc de învăţat!...

Şi lăsându-l, m-am dus şi eu în ciudă la fata popii, am găsit-o singură-singurică şi m-am jucat cu dânsa în ticnă până-ndeseară; căci mamă n-avea, şi tată-său ca popa, umbla după căpătat... Apoi m-am întors la câmp, cu zgărdiţa de la gâtul copilei, c-o năframă cusută frumos cu flori de mătase şi cu sânul plin de mere domneşti; şi, când colo, zărghitul de Trăsnea dormea pe hat, cu gramatica sub nas, şi habar n-avea de frig. „Sărace, sărace! nu eşti nici de zeama ouălor; decât aşa, mai bine te făcea mă-ta un mânz şi te mâncau lupii", zic eu în mine.

– He! Trăsnea, mă! scoală! ştii tabla? Sare el de jos, îl ascult, clei. Haidem acasă, măi Trăsne, că m-au răzbit foamea şi frigul, şi mor de urât aicea pe câmp!

– Da, că şi eu... Ducă-se dracului gramatica! Mi s-a înăcrcit sufletul de dânsa! Şi osebit de asta, nici nu-mi e bine.

– Un fel de lene, amestecată cu slăbăciune, măi Trăsne, nu-i aşa?

– Ba chiar ai nimerit: un fel de leşin la inimă, amestecat cu întinsori, sau cam aşa ceva.

– Poate fiorile gramaticii, zic eu.

– Mai ştii păcatul? Poate că ş-aceea să fie, zise Trăsnea; căci, dracul s-o ia! cum pui mâna pe dânsa, îndată-ţi vine somn... Flecuşteţe de-aceste nu se potrivesc cu rânduiala bisericii, s-a mântuit vorba... „Osmoglasnicul" este ce este... Vorba tatei: „Condacul umple sacul, şi troparul hambarul, măi băiete!" Ce umblăm noi chinuindu-ne cu gramatica, Ştefănescule? Haidem!

Şi ne întoarcem noi la gazdă pe la asfinţitul soarelui, mâncăm ce mâncăm ş-apoi rugăm pe moş Bodrângă să ne cânte; şi unde nu se adună o mulţime de dăscălime la noi, căci aici era staniştea lor; şi ne întărtăm la joc, ştii colè, ca la vârsta aceea, de nici simţirăm când a trecut noaptea. Şi aşa am scăpat, şi eu de urât, şi Trăsnea de bolborosit prin somn: „ce este gramatica română, este... ce este, este...", ca alte dăţi.

Însă veselia nu s-a încheiat numai cu atâta; alta şi mai şi s-a început din capăt. N-apucase moş Bodrângă a lua bine fluierul de la gură, şi iaca ne trezim cu popa Buligă, ce-i ziceau şi Ciucălău, din uliţa Buciumenii, tămăiat şi aghezmuit gata dis-dimineaţă. Dumnezeu să-l iepure! Şi cum ne binecuvântează, după obiceiul său, cu amândouă mâinile, ca vlădicii, ne şi trage câte-un ibrişin pe la nas despre fata popii de la Folticenii-Vechi: ba că-i fată cuminte, ba că-i bună de preoteasă, ba c-ar fi potrivită cu mine, ba că are să mi-o lege tată-său de gât, şi câte ponosuri şi tâlcuri de-a lui popa Buligă cel buclucaş, pân-a început Gâtlan a-l lua cu măguleli, zicând:

– Ia las', las', cinstite părinte! nu mai umbla şi sfinţia-ta cu scornituri de-aceste chiar în ziua de lăsatul secului. Mai cântă

încaltea, moş Bodrângă, un răstimp, să ne veselim de-ajuns, că părintele a fi bun şi ne-a ierta...

Moş Bodrângă de cuvânt; iar începe a cânta, şi la joc, băieţi! Popa Buligă, deşi era bătrân, dacă vede că ni-i treaba de-aşa, unde nu-şi pune poalele antereului în brâu, zicând:

– Din partea mea, tot chef şi voie bună să vă dea Domnul, fiilor, cât a fi şi-ţi trăi!

Apoi zvârle potcapul deoparte, şi la joc de-a valma cu noi, de-i pălălăiau pletele. Şi tragem un ropot, şi două, şi trei, de era cât pe ce să scoatem sufletul din popă. Şi aşa l-am vlăguit, de-i era acum lehamete de noi. Dar vorba ceea: „Dacă te-ai băgat în joc, trebuie să joci!" De la o vreme, văzând bietul popă că s-a pus în cârd cu nebunii, începe s-o întoarcă la şurub:

– Mă aşteaptă nişte fii de duhovnicie, dragii mei, şi trebuie să mă duc mort-copt, căci acesta ni-i plugul.

Pavel, gazda noastră, şi pune atunci un talger de uscături ş-o garafă cu vin dinaintea părintelui Buligă, zicând:

– Ia poftim, cinstite părinte, de-ţi lua din masa noastră oleacă de gustare ş-un pahar, două de vin, ş-apoi vă-ţi duce, dacă spuneţi c-aveţi aşa de mare grabă.

Sfinţia-sa, nemaipunându-se de pricină, încrucişază mâinile, după obicei, îşi drege glasul şi spune cu smerenie: „Binecuvântează, Doamne, mâncarea şi băuturica robilor tăi, amin!" După aceea ridică un pahar, zicând: „Mă închin, băieţi, la faţa voastră cu sănătate, ca la un codru verde! Când ne-a fi mai rău, tot aşa să ne fie!" Şi dă paharul de duşcă; apoi încă vro două-trei, şi peste acele alte câteva; după aceea ne binecuvântează iar cu amândouă mâinile, zicând: „Ei, băieţi, de-acum liniştiţi-vă!" Ş-apoi ne lasă în pace şi-şi caută de drum. Însă noi, vorba ceea:

Nici toate-ale doftorului,
Nici toate-a duhovnicului;
De ce petreci,
De ce-ai mai petrece!

Cam pe înserate, ne luăm târâş, cu moş Bodrângă cu tot, şi ne băgăm într-o cinstită crâşmă, la fata vornicului de la Rădăşeni, unde mai multă lume se aduna de dragostea crâşmăriţei decât de dorul vinului; căci era şi frumoasă, bat-o hazul s-o bată! Ş-apoi, măritată de curând după un vădăoi bătrân ş-un „lă-mă, mamă“, cum e mai bine de tras la om în gazdă. Crâşmăriţa, cum ne-a văzut, pe loc ne-a sărit înainte şi ne-a dus deoparte, într-o odaie mare, cu obloane la fereşti şi podită pe jos, unde eram numai înde noi şi crâşmăriţa, când poftea, ca la casa ei.

Într-un colţ al odăii, câteva mierţe de fasole; în altul, sămânţă de cânepă; în al treilea, o movilă de mere domneşti şi pere de Rădăşeni, care trăiesc până după Paşti; în al patrulea, mazăre şi bob, despărţite prin o scândură lată, iar alăture, nişte bostani turceşti; într-o putină, pere uscate şi dulci ca smochinele; mai încolo, un teanc de chite de cânepă şi de in; pe-o grindă, călepe de tort şi lânuri boite fel de fel pentru scoarţe şi lăicere; apoi câlţi, buci şi alte lucruri, zăhăite prin cele poliţe şi colţare, ca la casa unui gospodar fruntaş de pe vremea aceea.

Şi cum ne aflam noi în această binecuvântată casă, crâşmăriţa iute a lăsat obloanele în jos, a aprins lumânarea şi, cât ai bate din palme, ni s-a şi înfăţişat cu o cană mare de lut, plină cu vin de Odobeşti; şi turnând prin pahare, săreau stropii din vin de-o şchioapă în sus, de tare ce era. Gâtlan, bun mehenghi, ia un pahar şi-l întinde gazdei, zicând:

– Ia poftim, puiculiţă, de cinsteşte dumneata întâi! să vedem, poate c-ai pus ceva într-însul.

Crâşmăriţa cea frumoasă, luând paharul, se închină la toţi cu sănătate, râzându-i ochii, şi, după ce gustă puţin, se roagă să n-o zăbovim, că mai are şi alţi muşterii, şi bărbatu-său nu poate dovedi singur. Dar ţi-ai găsit; noi, aţiindu-i calea, o pofteam, cu stăruinţă, să cinstească de la fiecare. Şi ea tot ar fi stat mai mult cu noi, dacă n-am fi alungat-o prosteşte, mulţumindu-i câte c-o sărutare plină de foc!

– Aşa e tineritul ista, bată-l să-l bată, zise moş Bodrângă, şezând cucuiet pe nişte buci şi molfăind la pere uscate. Aveţi dreptate, băieţi, acum vi-i vremea!

– Şi cum zici, moşule, răspunse crâşmăriţa, intrând atunci pe uşă c-o strachină de plăcinte fierbinţi, c-o găină friptă şi punându-le pe masă dinaintea noastră. Şi, zău, mare pomană şi-a făcut, căci eram flămânzi ca nişte lupi!

După ce mântuim de băut cana ceea, ni se aduce alta, pentru care mulţumeam crâşmăriţei tot cu sărutări, până ce se făcea că se mânie şi iar fugea dintre noi. Mai pe urmă iar venea şi iar fugea, căci cam aşa se vinde vinul, pe unde se vinde... Ori, mai ştii păcatul? Poate că nici crâşmăriţei nu-i era tocmai urât a sta între noi, de ne cerca aşa des. La urma urmelor, unde nu-i dă şi Trăsnea cel urâcios un pupoi, fără veste! Căci la de-aceste mai tot prostul se pricepe. Şi atunci, crâşmăriţa cea frumoasă curat că s-a mâniat. Dar ce să-i facem? Vorba ceea: „În care cămaşă s-a mâniat, într-aceea s-a dezmânia". Că altfel n-ai cum s-o ghibăceşti.

De la o vreme, prinzând moş Bodrângă la curaj, să nu înceapă a cânta din fluier o Corăbiască de cele frământate în loc? Noi, atunci, să nu ne întărtăm la joc? Şi aşa o fierbeam de tare, de nu ne ajungea casa, şi dam chiorâş prin fasole, prin mazere şi bob, şi sămânţa de cânepă se făcea oloi, pârâind sub tălpile noastre.

Cam pe după miezul nopţii, văzând că moş Bodrângă ne-a părăsit, începem şi noi a ne strecura câte unul, unul, spre gazdă; eu, cu sânul încărcat de pere uscate şi c-un bostan mare, ce mi l-a dat crâşmăriţa, căci pe cât era de frumoasă, pe atâta era şi de darnică, mititica!... Şi când ajung la gazdă, ce să vezi? mai fiecare tovarăş al meu furluase câte ceva: unul mere domneşti, altul pere de Rădăşeni; moş Bodrângă paşlise o grămadă de buci pentru aţâţat focul, şi Trăsnea, sămânţă de cânepă. Iar Oşlobanu, cu ciubotele dintr-o vacă şi cu tălpile din alta, venind mai în urma tuturor, numai ce-l vedem că se pune cu creştetul pe pat şi cu tălpile în grindă, aşa încălţat şi

îmbrăcat cum era; şi, ce să-ţi mai vadă ochii? Să nu spun minciuni, dar peste o dimerlie de fasole i-au curs atunci din turetce, pe care de obicei le purta suflecate, iar atunci le desuflecase, anume pentru trebuşoara asta... Numai văru-meu, Ioan Mogorogea, fecior de gospodar cinstit, nu luase nici un capăt de aţă. Iar Zaharia lui Gâtlan se mulţumise c-un sărutat din partea frumoasei crâşmăriţe. Mare mângâiere pentru un băiat străin, în ziua de lăsatul secului!... Şi ia acum înţeleg eu că Gâtlan, căruia-i zicea în şcoală Zaharia Simionescu, a fost mai cu minte decât noi toţi; căci el din cele aduse de noi s-a folosit; iară noi, din fericirea lui, pace!

Ei, ei, toate bune şi frumoase la vremea lor; dar de-acum trebuie să ne mai punem şi câte pe-oleacă de carte, căci mâine-poimâine vine vacanţa de Crăciun, şi noi stricăm pâinea părinţilor degeaba; nimic fără cheltuială, şi banii nu se iau din drum. Unul cu altul la un loc aveam acum, la începutul postului, vro patru-cinci ulcioare de oloi, trei-patru saci de făină de păpuşoi, câteva oci de peşte sărat, perje uscate, fasole, mazăre, bob, sare şi lemne pentru câteva săptămâni; căci stam la masă toţi împreună, făcând mâncare cu rândul, fiecare dintr-al său pentru o zi. Însă Oşlobanu, care mânca cât şaptesprezece, ne cam pusese pe gânduri. Tată-său, popa Neculai, nu-i vorbă, avea de unde să-i trimită; dar „Ce-i în mână nu-i minciună".

Multe sunt de făcut şi puţine de vorbit, dacă ai cu cine te înţelege. Mă sfătuiesc eu într-o zi cu Gâtlan, c-aici ar trebui ceva de făcut, să putem scăpa de câţiva mâncăi, căci tovărăşia nu ni se părea dreaptă. Şi găsim un mijloc nu se poate mai nimerit: noaptea, când vor dormi toţi, să punem poştă la tălpi cui vom socoti noi; mai ales că vro câţiva adormeau duşi, cum începea moş Bodrângă a spune la poveşti. Şi după ce-am pus la cale unele ca aceste, pândim când erau ceilalţi duşi de-acasă şi ne apucăm de făcut poşte, ca s-avem pe mai multă vreme. Câteva pături de hârtie, lipite una peste alta cu seu de lumânare topit pe lângă foc, puse încet la tălpi,

când doarme omul greu, şi aprinse c-un chibrit, mai sfânt lucru nici că se poate!... Şi fiindcă pe Oşlobanu toţi aveau ciudă mai mare, lui i-am făcut pocinog întâi. Şi când l-a ajuns arsura la os, a sărit din somn, răcnind ca un taur, şi nu-şi găsea loc prin casă, de usturime. Dar, neaflând care-i vinovatul şi nebizuindu-se în putere a se bate cu toţi, se puse la făcut metanii şi ne blestema, de-i curgea foc din gură. Noi însă, cu toate blestemele lui, mai punându-i în alte nopţi câteva poşte şi făcându-i-se tălpile numai o rană, a fost nevoit să-şi ia tălpăşiţa spre Humuleşti, lehămetindu-se de popie şi lăsând toate merindele sale în stăpânirea noastră.

Îndată după asta, Gâtlan scrise lui Oşlobanu:

„Iubite Oşlobene,

Mă închin cu sănătate de la golătate, despoieţii din urmă. De n-aveţi ce mânca acolo, poftim la noi să postim cu toţii.

Al tău voitor de bine,

Zaharia,
Mare căpitan de poşte"

Peste vro câteva zile am mai tăiat gustul de popie unuia, care venise în gazdă la noi din proaspăt; Nic-a lui Constantin a Cosmei, din Humuleşti, se duse şi el cu tălpile băşicate pe urma lui Oşlobanu. Şi cu atâta mai bine, căci tot îşi pierdeau vremea în zadar. Iar Trăsnea, fiind mai chilos şi mai tare de cap, rabdă el cât rabdă şi, dacă vede că-l răzbim cu poştele, se mută la altă gazdă, luându-şi partea de merinde. Şi cu astă rânduială, am rămas noi acum numai trei la Pavel ciubotarul: eu, Gâtlan, văru-meu Ioan, poreclit Mogorogea, şi moş Bodrângă pe deasupra. Văru-meu, care văzuse de patima celorlalţi, luase obicei în toată seara, la culcare, a-şi coase mânecile contăşului şi, vârându-şi picioarele într-însele, dormea fără grijă. Vorba ceea: „Paza bună trece primejdia rea".

Aproape de Crăciun, Pavel făcu o pereche de ciubote de iuft vărului meu Ioan, cu care era prieten unghie şi carne. Doi icusari plătise Mogorogea lui Pavel pentru ciubote. Dar, ce-i

drept, făceau paralele acele, căci pusese piele bună, talpă de fund, şi erau cusute de tocmală. Numai scârţ uitase Pavel să pună... şi pentru asta rău i s-a stricat inima lui Mogorogea! Noroc mare că era o iarnă geroasă, şi omătul ajuta la scârţâit.

În vacanţă ne duceam acasă, ş-apoi, vorba ţiganului cu „Crăciunul sătului..." Costiţe de porc afumate, chişte de buft umplut, trandafiri usturoiaţi şi slănină de cea subţire, făcute de casă, tăiate la un loc, fripte bine în tigaie şi cu mămăliguţă caldă, se duc unse pe gât. Mai face el ţăranul şi alte feluri de mâncări gustoase, când are din ce le face. Şi, mulţumită Domnului, părinţii noştri aveau de unde, căci sărăcia nu se oploşise încă la uşa lor, pe când ştiu eu. Şi să nu-mi uit cuvântul! Petrecem noi sărbătorile frumos la părinţi, în Humuleşti, şi după Bobotează ne întoarcem iar în Folticeni, la Pavel, gazda noastră. Pe la şcoală mai dam noi aşa, câteodată, de formă. Dar, drept vorbind, nici n-aveam ce căuta, căci bucheaua poate s-o înveţe şi acasă cine vrea. Iar cine nu, ferice de dânsul! Şi eu, unul, eram dintr-acei fericiţi: când e vorba de credinţă, ce-ţi mai trebuie învăţătură? De la moş Bodrângă zic şi eu că aveai ce învăţa: fluierul său te făcea să joci fără să vrei, şi poveştile lui nu-ţi dau vreme de dormit. Afară de asta, mai aveam noi cu ce ne trece vremea când voiam: ţencuşa, ba tăbăcăreasca sau concina, ba alteori, noaptea, ne puneam la taclale până se făcea ziua albă. Iar în sărbători, o luam hăbăuca prin cele sate, pe unde ştiam că se fac hore. În Rădăşeni, sat mare, frumos şi bogat, am jucat la trei jocuri într-o singură zi: unul de flăcăi tomnatici, la care venise fetele cele mai tinere; altul de flăcăi tineri, la care venise fetele cele stătute; iar al treilea, de copilandri, la care venea cine poftea... Flăcăii abia se legănau în joc, şi hora se învârtea foarte încet. Fetele nu se aşteptau rugate, ca pe-aiurea, ci fiecare desprindea mâinile a doi flăcăi, unde-i venea la socoteală, spunea bună ziua! şi urma jocul înainte. Văru-meu, fudulindu-se cu ciubotele cele nouă, juca numai lângă fata vornicului, soră cu crâşmăriţa cea frumoasă din Folticeni. Şi Gâtlan, care juca lângă mine, îmi spuse la ureche:

– Las' că-i vedea tu ce-am să-i fac lui Mogorogea; de i-a ticni ziua de azi, păcat să-mi fie!

– Taci, măi, zic eu, ce mai vorbeşti în bobote, că s-a mânia omul şi s-a duce şi el acasă.

– Ei, ş-apoi? Ce mare pagubă? Vorba ceea: „Dacă s-a da baba jos din căruţă, de-abia i-a fi mai uşor iepei". Şi jucăm înainte.

Seara ne întoarcem la gazdă, şi Mogorogea, băiat grijuliu, îşi curăţă ciubotele frumos şi le pune la uscat pe vatră, deoparte, cum făcea totdeauna. A treia zi după asta, ciubotele văru-meu se rup hăbuc în toate părţile... Şi el, supărat la culme, se leagă de Pavel să-i facă altele în locul acelora, ori să-i dea banii îndărăt numaidecât.

– Mi-ai pus piele scoaptă, cârpaciule, zise Mogorogea înfuriat; aşa fel de prieten îmi eşti? Haiti! alege-ţi una din două, căci altfel dai cinstea pe ruşine; îţi trântesc scroambele de cap! Auzitu-m-ai?

Pavel, neştiindu-se vinovat, zise cu dispreţ:

– Ia ascultă, dascăle Mogoroge, nu te prea întrece cu vorba, că nu-ţi şede bine. Pe cine faci cârpaci? După ce-ai purtat ciubotele atâta amar de vreme, umblând toată ziua în pogheazuri, şi le-ai scrombăit pe la jocuri şi prin toate corhanele şi coclaurile, acum ai vrea să-ţi dau şi banii înapoi, ori să-ţi fac pe loc altele nouă? Dar ştii că eşti ajuns de cap?! Nu-ţi e destul că m-ai ameţit, punându-ţi sfârloagele pe calup, trăgându-le la şan, şi ungându-le aici, pe cuptor, la nasul meu, în toate dimineţile? Ba de câte ori mi-ai pus şi poşte la picioare, şi eu, ca omul cel bun, tot am tăcut şi ţi-am răbdat. Îmi pare rău că eşti gros de obraz! Ei, las' că te-oi sluji eu de-acum, dacă ţi-i vorba de-aşa!

– Ce spui, cârpaciule? zise văru-meu; şi tu mă mogorogeşti? D-apoi numa-n ciubotele tale am stat eu, bicisnicule? Încă te obrăzniceşti? Acuş te-oi otânji, cu ceva, de nu te-i putea hrăni în toată viaţa!

– Până ce mi-i otânji, zise Pavel, eu acuş te cinătuiesc frumuşel cu dichiciul; înţeles-ai?

Văzând noi că era cât pe ce să se încaiere la bătaie, ne punem la mijloc şi-i împăcăm cu mare greu: Ioan să mai dea un irmilic lui Pavel, iar el să-i căputeze ciubotele, şi pace bună!

Mai glumeau ei după aceasta câine-câineşte, dar lui Mogorogea nu-i ieşea de la inimă afrontul ce i-l făcuse Pavel.

În săptămâna hârţii, sau cârneleaga, moş Vasile, venind la Folticeni, între alte merinde, aduce feciorului său şi trei purcei grijiţi gata.

– Bine-ai venit sănătos, tată, zise Ioan, sărutându-i mâna. Aşă-i că ne-ai nimerit?

– Bine v-am găsit sănătoşi, măi băieţi, răspunse moş Vasile. D-apoi, vorba ceea: „Nimeresc orbii Suceava, şi eu nu eram să vă nimeresc?"

Apoi, din vorbă în vorbă, ne întreabă:

– Ei, ce mai zice Mecetul despre popia voastră? Are gând să vă dea drumul degrabă? Căci eu, drept să vă spun, m-am săturat de-atâta zdruncen şi cheltuială.

– Nu se zice mecet, ci catihet, tată, răspunse Ioan ruşinat.

– Na, na, na, măria-ta! parcă asta grijă am eu acum!... vorba ceea: „Nu-i Tanda, şi-i Manda; nu-i tei-belei, ci-i belei-tei... de curmei". Şi ce mai atâta înconjur?... Mecet, Berechet, Pleşcan, cum s-a fi chemând, Ioane, ştiu că ne jupeşte bine, zise moş Vasile. Ş-apoi cică popa-i cu patru ochi!... Ia mai bine rugaţi-vă cu toată inima sfântului hărăşc[1] Nicolai de la Humuleşti, doar v-a ajuta să vă vedeţi popi odată; ş-apoi atunci... aţi scăpat şi voi deasupra nevoii: bir n-aveţi a da, şi havalele nu faceţi; la mese şedeţi în capul cinstei şi mâncaţi tot plăcinte şi găini fripte. Iar la urmă vă plăteşte şi dinţăritul... Vorba ceea: „Picioare de cal, gură de lup, obraz de scoarţă şi pântece de iapă se cer unui popă", şi nu-i mai trebuie altceva. Bine-ar fi, Doamne iartă-mă, ca feţele bisericeşti să fie mai altfel!... dar... veţi fi auzit voi că popa are mână de luat, nu de dat; el mănâncă şi de pe viu, şi de pe mort. Vedeţi cât de

[1] Ierarh.

bine trăieşte mecetul, fără să muncească din greu ca noi... Numai... dă!... darul se cinsteşte!... Ioane, eu ţi-am şi ochit un potcapic, zise moş Vasile, la pornire. Cată de nu te lăsa pe tânjală, pune mâna pe afiştat[1] mai repede şi vin-acasă; căci Ioana lui Grigoraş Roşu, de la noi, aşteaptă cu nerăbdare să-ţi fie preoteasă. Mai rămâneţi cu sănătate, dascăle Zaharie şi nepoate, că eu m-am dus!...

– Mergeţi sănătos, moş Vasile, zicem noi, petrecându-l până mai încolo, şi vă rugăm, spuneţi părinţilor, din partea noastră, că ne aflăm bine şi-i dorim.

După ce se duce moş Vasile, eu zic lui Ion cu binişorul:

– Vere, ia să frigem în astă seară un purcel de ceia, că tare mi-i dor!...

Mogorogea, nătâng şi zgârcit cum era, începe a striga la mine:

– Mă! ia ascutaţi; eu nu-s Nică Oşlobanu, să mă suciţi cum vreţi voi... Cu ce mă hrăniţi, cu aceea am să vă hrănesc. Nu vă dau nici o bucăţică de purcel, măcar să crăpaţi!

– Iar de nu, cel ce zice, răspunde Gâtlan.

– Amin, bleştesc eu cu jumătate de gură.

– Şi eu mă anin, spuse Pavel de după sobă.

– Amin, neamin, ştergeţi-vă pe bot despre purcei, zise Mogorogea cu ciudă; înţeles-aţi? Nu tot umblaţi după bunătăţi; mai mâncaţi şi răbdări prăjite, că nu v-a fi nimica!

– Ia lăsaţi-l încolo, măi; sta-i-ar în gât pe ceea lume! zise Zaharia.

Şi ne punem, dragă Doamne, la învăţat. Însă, fie vorba între noi, nu ne era a învăţa, cum nu i-e câinelui a linge sare. În sobă arsese un foc straşnic; îl învelisem şi astupasem, căci era ger afară. Moş Bodrângă se încurcase nu ştiu pe unde în seara aceea, şi Pavel, neavând lucru ca alte dăţi, se culcase devreme. Iar Mogorogea, nădăjduindu-se în potcapicul tătâne-său, adormise înaintea lui Pavel cu picioarele în mânecile contăşului, după obicei, şi horăia zdravăn. Vorba

[1] Atestat.

ceea: „Lasă-mă, să te las!“ Mai târziu stingem şi noi lumânarea şi ne culcăm; însă nu puteam adormi, gândindu-ne la purcel.

– Măi Zaharie, nu mai ai tu vro poştă de cele undeva? zic eu încet.

– Nu, bre, răspunse Zaharia şi mai încet; şi, Doamne, ce bine-ar fi să trântim una lui Mogorogea! Dar, până la poştă, până la nu ştiu ce, na cuţitaşul meu, taie încetişor custura de la mâneca lui Mogorogea, în dreptul unei tălpi, dă-i o pârleală bună cu nişte chibrituri de ieste, care ard mocnind, şi las′ dacă i-or mai ticni purceii... Numai cată de nu te mocoşi atâta!

– Adă cuţitaşul încoace, zic eu, şi, la toată întâmplarea, cred că nu mă vei da prin şperlă şi nu-l vei lăsa să mă bată!

– Nici vorbă nu mai rămâne, zise Zaharia; dă-i pârleală înainte, fără grijă.

Atunci... îmi iau inima în dinţi şi fac tocmai aşa cum fusesem povăţuit de Gâtlan; tai cusutura încetişor şi ţin cîtu-ţi-i smocul de chibrituri aprinse la călcâiul văru-meu, unde era pielea mai groasă, până ce-l răzbeşte focul. Şi când răcneşte odată cât ce poate, eu zvrrrr! chibriturile din mână, ţuşti! la spatele lui Zaharia şi-ncepem a horăi, de parcă dormeam cine ştie de când... Ion însă, împiedicat cu picioarele în mânecile contăşului, căzuse alivanta la pământ, zvârcolindu-se ca şarpele şi blestemându-ne cum îi venea la gură:

– Vai! osândi-v-ar Dumnezeu să vă osândească, soiuri ticăloase ce sunteţi! Nime n-are chip să se odihnească în casa asta de răul vostru! Cine oare mi-a făcut şotia? Pe Zaharia şi Nică îi aud horăind şi nu cred să fi îndrăznit... Numai că hoţomanul de Pavel mi-a făcut-o... be-l-ar tăunii să-l beie, când i-a fi somnul mai dulce! Şi încă se preface că doarme, ticălosul! Ia să-l învăţ eu a-şi mai bate altă dată joc de om!

Şi repede ia cu cleştele un cărbune aprins din vatră, şi cu dânsul pe cuptor la Pavel. Şi cum dormea, sărmanul, cu faţa în sus, îi pune cărbunele pe pieptul gol, zicând:

– Na! satură-te de făcut şagă cu mine, cârpaciule!

Atunci se aude un răcnet spăimântător, şi, odată cu răcnetul, Pavel, izbind cu picioarele în sobă, o şi darmă la pământ. Şi

în buimăceala ceea, trezindu-se cu Ion faţă în faţă, unde nu se încinge între dânşii o bătaie crâncenă; ş-apoi stă de-i priveşte, dacă te rabdă inima...

– Sai, Zaharie, că se face moarte de om în casa asta, şi noi avem să dăm seama! zic eu tremurând ca varga de frică.

– Ho, mă! ce vă este? zise Zaharia sărind ca un vultur între dânşii. Casă de oameni de treabă se cheamă asta?...

Iară eu, amandea pe uşă, afară, plângând, şi încep a răcni cât îmi lua gura, strigând megieşii. Oamenii săriră buimaci, care dincotro, crezând că-i foc, ori ne taie cătanele, Doamne fereşte!... Căci era oştire nemţească în Folticeni pe vremea aceea. După ce se mântuie clăcuşoara asta, lumea ne lasă în cât ne-a găsit şi se împrăştie, huiduindu-ne. Să fi văzut ce blestemăţie şi gălămoz era în casă: fereştile sparte, soba dărâmată, smocuri de păr smuls din cap, sânge pe jos, Pavel, cu pieptul ars, şi Ion, cu călcâiul fript, şedeau la o parte gâfuind; eu cu Zaharia, de alta, mirându-ne de cele întâmplate... iar nevinovaţii purcei, fiind spânzuraţi în tindă, la răceală, nu se ştie ce s-au făcut!... Zaharia, de la o vreme, voind a curma tăcerea, zise:

– Cântă-le de-acuma, Ioane: „cei fără prihană, aliluia!" şi nu mai tânji atâta după dânşii; se vede că aşa le-a fost scris, mititeii!...

– Ia nu mai clămpăni şi tu din gură, măi, răspunse Ion, plin de năduh; aţi tot strigat asupra lor, şi iaca vi s-a făcut pe voie.

În vorbele aceste, venind şi moş Bodrângă, chiurluit, începe a-şi face cruce de la uşă.

– Ei, moşule, zic eu; place-ţi cum ne-ai găsit?

Pavel, care până atunci şezuse ca mut, uitându-se prin casă amărât, zise:

– Ia ascultaţi, dascălilor: ca să se mântuie toată dihonia, cărăbăniţi-vă de la mine, şi mă lăsaţi în pace!

Noi, bucuroşi c-am scăpat numai cu-atâta, ne luăm ce mai aveam şi ne mutăm la un fierar peste drum, dimpreună cu moş Bodrângă, mângâietorul nostru.

Prin postul cel mare se răspândeşte vuiet printre dascăli despre desfiinţarea catiheţilor şi trecerea celor mai tineri dintre noi la Socola.

– Na-ţi-o bună, că ţi-am frânt-o! zise Trăsnea; când la adică, nu-i nimică. Vorba ceea: „Ne-am pricopsit cu cai cu tot..." Dracul mă punea să-mi bat capul de gramatică?... De ştiam asta, mai bine şedeam acasă; şi cu banii câţi s-au dat, pe ici, pe colea, îşi prindea tata altă nevoie.

– D-apoi noi, ziseră dascălii cei însuraţi, oftând; ne-am calicit cu desăvârşire: zimţi, ba oiţe, ba stupi, ba cai şi boi s-au dus pe gura lupului! Părintele catihetul să trăiască!...

– Ia tăceţi, bre, răspunse Zaharia; banu-i ochiul dracului, s-a mântuit vorba!... Ce-l mai cisluiţi atâta pe bietul catihet? Parcă numai el e de-aceia?... Ş-apoi şi vouă, nu ştiu, zău, cum v-a mai intra cineva în voie. Vorba ceea: „Hai în car!– Bai!– Hai în căruţă! – Bai! – Hai în teleagă – Bai! – Hai pe jos! – Bai!" Ziceţi mai bine că vă trageţi la teapa voastră, ca apa la matcă. Eu-s mai bucuros că s-a întâmplat asta. La Socola să mergem, dacă voim să ieşim dobă de carte!... Acolo-s profesorii cei mai învăţaţi din lume, după cum aud eu.

– La Socola! strigă dascălii cei mai tineri.

– Duceţi-vă pe pustiu, dacă vă place! duce-v-aţi învârtindu-vă ca ciocârlia! strigă cei bătrâni.

Şi aşa, aproape de Paşti, ne-am răzleţit unii de alţii, şi la Socola a rămas să meargă cine-a vrea în toamna viitoare, anul 1855.

Bucureşti, 1881, septembrie

IV

Cum nu se dă scos ursul din bârlog, ţăranul de la munte strămutat la câmp, şi pruncul, dezlipit de la sânul mamei sale, aşa nu mă dam eu dus din Humuleşti în toamna anului 1855, când veni vremea să plec la Socola, după stăruinţa mamei. Şi oare de ce nu m-aş fi dat dus din Humuleşti, nici în ruptul capului, când mereu îmi spunea mama că pentru folosul meu

este aceasta? Iaca de ce nu: drăgăliţă Doamne, eram şi eu acum holtei, din păcate! Şi Iaşii, pe care nu-i văzusem niciodată, nu erau aproape de Neamţ, ca Fălticenii, de unde, toamna târziu şi mai ales prin câşlegile de iarnă, fiind nopţile mari, mă puteam repezi din când în când, paşlind-o aşa cam de după toacă, şi tot înainte, seara pe lună, cu tovarăşii mei la clăci în Humuleşti, pe unde ştiam noi, ţinând tot o fugă, ca telegarii. Şi după câte-un sărutat de la cele copile sprinţare, şi până-n ziuă fiind ieşiţi din sat, cam pe la prânzul cel mare ne-aflam iar în Fălticeni, trecând desculţi prin vad, în dreptul Baiei, Moldova îngheţată pe la margini, şi la dus şi la întors, de ne degera măduva-n oase de frig! Inima însă ne era fierbinte, că ce gândeam şi izbândeam. De la Neamţ la Fălticeni şi de la Fălticeni la Neamţ era pentru noi atunci o palmă de loc. Dar acum se schimba vorba: o cale scurtă de două poşte, de la Fălticeni la Neamţ, nu se potriveşte c-o întindere de şase poşte, lungi şi obositoare, de la Iaşi până la Neamţ. Căci nu vă pară şagă: de la Neamţ până la Iaşi e câtu-i de la Iaşi până la Neamţ, nici mai mult, nici mai puţin. Şi mai bine rămâi pe loc, Ioane, chiteam în mintea mea cea proastă, decât să plângi nemângâiat şi să te usuci, de dorul cui ştiu eu, văzând cu ochii!... Dar, vorba ceea: „Ursul nu joacă de bună voie". Mort-copt, trebui să fac pe cheful mamei, să plec fără voinţă şi să las ce-mi era drag!

Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare şi limpede ca cristalul, în care se oglindeşte cu mâhnire Cetatea-Neamţului de atâtea veacuri! Dragi-mi erau tata şi mama, fraţii şi surorile, şi băieţii satului, tovarăşii mei din copilărie, cu care, în zile geroase de iarnă, mă desfătam pe gheaţă şi la săniuş, iar vara, în zile frumoase de sărbători, cântând şi chiuind, cutreieram dumbrăvile şi luncile umbroase, prundul cu ştioalnele, ţarinile cu holdele, câmpul cu florile şi mândrele dealuri, de după care-mi zâmbeau zorile în zburdalnica vârstă a tinereţii!

Asemenea, dragi-mi erau şezătorile, clăcile, horele şi toate petrecerile din sat, la care luam parte cu cea mai mare însufleţire! De piatră de-ai fi fost, şi nu se putea să nu-ţi salte inima de bucurie când auzeai, uneori în puterea nopţii, pe Mihai scripcarul din Humuleşti umblând tot satul câte c-o droaie de flăcăi după dânsul şi cântând:

Frunză verde de cicoare,
Astă noapte pe răcoare
Cânta o privighetoare
Cu viersul de fată mare.
Şi cânta cu glas duios,
De picau frunzele jos;
Şi cânta cu glas subţire
Pentru-a noastră despărţire;
Şi ofta şi ciripea,
Inima de ţ-o rupea!

Şi câte şi mai câte nu cânta Mihai lăutarul din gură şi din scripca sa răsunătoare, şi câte alte petreceri pline de veselie nu se făceau pe la noi, de-ţi părea tot anul zi de sărbătoare! Vorba unei babe: „Să dea D-zeu tot anul să fie sărbători şi numai o zi de lucru, şi atunci să fie praznic şi nuntă".

Apoi lasă-ţi, băiete, satul, cu tot farmecul frumuseţilor lui, şi pasă de te du în loc străin şi aşa depărtat, dacă te lasă pârdalnica de inimă! Şi doar mă sileam eu, într-o părere, s-o fac a înţelege pe mama că pot să mă bolnăvesc de dorul ei... şi să mor printre străini! că văru-meu Ion Mogorogea, Gheorghe Trăsnea, Nică Oşlobanu şi alţii s-au lăsat de învăţat şi, despre asta, tot mănâncă pâine pe lângă părinţii lor. Dar zadarnică trudă! Mama avea alte gânduri; ea îmi pregătea cu îngrijire cele trebuitoare, zicându-mi de la o vreme cu asprime:

– Ioane, cată să nu dăm cinstea pe ruşine şi pacea pe gâlceavă!... Ai să pleci unde zic eu. Şi Zaharia lui Gâtlan merge cu tine. Luca Moşneagu, megieşul nostru, vă duce cu căruţa cu doi cai ca nişte zmei. Ia, mai bine, repezi-te până

la el de vezi, gata-i de drum? Că mâine desdimineaţă, cu ajutorul Domnului, plecaţi.

– Nu mă duc, mamă, nu mă duc la Socola, măcar să mă omori! ziceam eu, plângând cu zece rânduri de lacrimi. Mai trăiesc ei oamenii şi fără popie.

– Degeaba te mai sclifoseşti, Ioane, răspunse mama cu nepăsare! la mine nu se trec acestea... Pare-mi-se că ştii tu moarea mea... Să nu mă faci, ia acuşi, să iau culeşerul din ocniţă şi să te dezmierd cât eşti de mare!

Apoi cheamă pe tata şi-i zice hotărâtor:

– Spune-i şi d-ta băiatului, omule, ce se cuvine, ca să-şi ia nădejdea şi să-şi caute de drum.

– Mai rămâne vorbă despre asta? zise tata posomorât. Are să urmeze cum ştim noi, nu cum vrea el, că doar nu-i de capul său. Când m-ar bate numai atâta grijă, măi femeie, ce mi-ar fi? Dar eu mă lupt cu gândul cum să-i port de cheltuială, căci banii nu se culeg de la trunchi, ca surcelele. Şi la işti vro şase, afară de dânsul, dacă rămân acasă, nu le mai trebuie nimica? Dar fiind el cel mai mare, norocul său; trebuie să căutăm a-l zburătăci, căci nu se ştiu zilele omului! Şi poate vreodată să fie şi el sprijin pentru iştialalţi.

Văzând eu că nu-i chip de stat împotriva părinţilor, începui a mă gândi la pornire, zicând în sine-mi cu amărăciune: „Ce necaz pe capul meu! Preoţii noştri din sat n-au mai trepădat pe la Socola, şi mila sfântului! nu-i încape cureaua de pântecoşi ce sunt. D-apoi călugării, o adunătură de zamparagii duglişi, din toată lumea, cuibăriţi prin mănăstire, ce nu ajung? Şi eu să înşir atâtea şcoli: în Humuleşti, la Broşteni în crierii munţilor, în Neamţ, la Fălticeni, şi acum la Socola, pentru a căpăta voie să mă fac, ia, acolo, un popă prost, cu preoteasă şi copii; prea mult mi se cere!"...

Acuşi îi spun mamei că mă duc la călugărie, în Neamţ, ori la Secu. Şi cu câtă carte ştiu, cu câtă nu ştiu, peste câţiva ani pot s-ajung dichiu la vrun mitoc şi să strâng un ştiubei plin de galbeni, ca părintele Chirilaş, de la jugărit, din Vânătorii

Neamţului. Ş-apoi atunci... pune-ţi, cuvioase Ilarie, plosca cu rachiu la şold, icrişoare moi cât se poate de multe şi altceva de gustare în buzunările dulamei, pistoalele în brâu, pe sub rasă, comanacul pe-o ureche, şi, cu *sabia Duhului* în mână şi pletele în vânt, ia-o la papuc, peste „Piciorul Rău“, spre „Cărarea Afurisită“ dintre Secu şi Agapia din deal, unde toată vara se aude cântând un glas îngeresc:

Ici în vale, la părău,
Mieluşa lui Dumnezeu!

Iar câte-un glas gros răspunde:

Hop şi eu de la Durău,
Berbecu lui Dumnezeu!...

Căci, fără să vreau, aflasem şi eu, păcătosul, câte ceva din tainele călugăreşti... umblând vara cu băieţii după... bureţi prin părţile acele, de unde prinsesem şi gust de călugărie... Ştii, ca omul cuprins de evlavie.

În sfârşit, ca să nu-mi uit vorba, toată noaptea cea dinainte de plecare, până s-au revărsat zorile, m-am frământat cu gândul, fel şi chip, cum aş putea îndupleca pe mama să mă dea mai bine la mănăstire; şi tocmai când eram hotărât a spune mamei acestea, iaca şi soarele răsare, vestind o zi frumoasă, şi Luca Moşneagu, însurăţel de-al doilea, a cărui tânără nevastă avusese grijă să-l trezească la timp şi să-l pregătească de pornire... se şi aude strigând afară: „Gata sunteţi? Haidem! că eu vă aştept cu caii înhămaţi“. Mama atunci mă şi ia repede-repede la pornit, fără să am când îi spune de călugărie.

Şi, scurtă vorbă, ne adunăm, cu rudele lui Zaharia, cu ale mele, în ogradă la moş Luca, sărutăm noi mâna părinţilor, luându-ne rămas bun cu ochii înecaţi în lacrimi şi, după ce ne suim în căruţă, supăraţi şi plânşi, ca vai de noi, Luca Moşneagu, harabagiul nostru, dă bici cailor, zicând nevestei

sale, care închidea poarta după noi: „Olimbiadă, ia sama bine de borta ceea!" Căci nişte porci, spărgând gardul într-un loc, se înnădise în grădina lui la păpuşoi.

Era dimineaţă, în ziua de Tăierea capului lui Ioan Botezătorul, când ieşeam din Humuleşti, şi fetele şi flăcăii, gătiţi frumos, ca în zi de sărbătoare, foiau prin sat în toate părţile, cu bucuria zugrăvită pe feţe! Numai eu cu Zaharia, ghemuiţi în căruţa lui moş Luca, ne duceam surgun, dracului pomană, că mai bine n-oi putea zice.

– Rogu-te, mână mai tare, moş Luca, zic eu, să nu se mai uite satul ca la urs la noi!

Luca Moşneagu, însă, mâna cum ştia el, căci smârţoagele lui de cai erau vlăguiţi din cale-afară, şi slabi, şi ogârjiţi ca nişte mâţi de cei leşinaţi, nu zmei, cum zicea mama, care nu ştia cum să mă urnească mai degrabă din casă.

– Fire-ar afurisit să fie cine a mai desfiinţat şi catiheţiile cele, tocmai acum în vremea noastră! zise Zaharia lui Gâtlan, plin de năduh, după ce-am ieşit la drum, afară. Când să-ţi petreci şi tu tinereţea, apucă-te de cărturărie; parcă are omul zece vieţi! Tot umblând noi din şcoală în şcoală, mai mult, ia, aşa „de frunza frăsinelului", mâine, poimâine avem să ne trezim nişte babalâci gubavi şi oftigoşi – numai buni de făcut popi, ieşiţi din Socola.

– Ce zici dumneata, moş Luca, despre unele ca aceste?

– Ce să zic, dascăle Zaharia; ştim noi cum vi-s formele? Eu trebuie să vă duc la locul hotărât, şi, de-aici încolo, cum v-a sluji capul. Hi, căluţii tatei, să ne întoarcem cât mai degrabă acasă!

Cum auzeam noi pe moş Luca pomenind cu drag de casă şi când mai vedeam cum rămân satele şi locurile frumoase în urmă, şi tot altele necunoscute se înfăţişază înainte-ne, supărarea noastră creştea la culme! Pentru fiecare fântână, pârâu, vâlcică, dumbravă şi alte locuri drăgălaşe ce lăsam în urmă-ne scoteam câte-un suspin adânc din piepturile noastre! Şi, după mintea ce-o aveam, ne-am fi întors înapoi chiar atunci,

de nu eram daţi în seama lui moş Luca, de care ne ruşinam ca şi de părinţii noştri.

După un scurt popas, făcut la podul de la Timişeşti, de pe Moldova, pornim înainte spre Moţca şi suim încet-încet codrul Păşcanilor. Apoi, din vârful acestui codru, mai aruncăm, nemernicii de noi, câte-o căutătură jalnică spre munţii Neamţului: uriaşii munţi, cu vârfurile ascunse în nouri, de unde purced izvoarele şi se revarsă pâraiele cu răpejune, şopotind tainic, în mersul lor neîncetat, şi ducând, poate, cu sine multe-multe patimi şi ahturi omeneşti, să le înece-n Dunărea măreaţă!

– Ei, ei! măi Zaharie, zic eu, coborându-ne la vale spre Păşcani; de-acum şi munţii i-am pierdut din vedere, şi înstrăinarea noastră este hotărâtă cine ştie pentru câtă vreme!

– Cum ne-a fi scris de la Dumnezeu sfântul, zise Zaharia, cu glasul aproape stins, ş-apoi rămase dus pe gânduri tot drumul, până la Blăgeşti, peste Siret, unde ne-a fost şi masul în noaptea aceea.

Dar vai de masul nostru! Aici, pe prispa unui rotar, puţin de nu era să rămânem chiori. De cu seară şi până după miezul nopţii am stat numai într-o fumăraie de baligi, ca la carantină, şi tot ne-au coşit ţânţarii.

– Aşa-i viaţa câmpenească, zise moş Luca, cioşmolindu-se şi învârtindu-se ca pe jăratic, de răul ţânţărimii. Cum treci Siretul, apa-i rea şi lemnele pe sponci; iar vara te înăduşi de căldură, şi ţânţarii te chinuiesc amarnic. N-aş trăi la câmp, Doamne fereşte! Halal pe la noi! Apele-s dulci, limpezi ca cristalul şi reci ca gheaţa; lemne, de-ajuns; vara, umbră şi răcoare în toate părţile; oamenii, mai sănătoşi, mai puternici, mai voinici şi mai voioşi, iar nu ca işti de pe la câmp: sarbezi la faţă şi zbârciţi, de parcă se hrănesc numai cu ciuperci fripte, în toată viaţa lor.

– Ştii una, moş Luca, zise Zaharia de la o vreme. Găinuşa-i spre asfinţit, rariţile de-asemene, şi luceafărul de ziuă de-acum trebuie să răsară; haidem să pornim la drum!

– Că bine zici, dascăle Zaharie! parcă ţ-a ieşit un sfânt din gură! Decât ne-om tot învârti şi cioşmoli pe iastă prispă, mai bine să scurtăm din cale. Căci mare-i Dumnezeu, ne-a feri el de întâmplări!

Şi aşa, luându-ne rămas bun de la gazdă, care era tot afară culcat, pe altă prispă, plecăm. Şi cum ieşim în şleah, părerea noastră de bine: întâlnim câţiva oameni, cu nişte care cu draniţă, mergând spre Iaşi. Ne întovărăşim cu dânşii, de frica lăieşilor din Ruginoasa, şi hai-hai, hai-hai, până-n ziuă, iacă-tă-ne în Târgul-Frumos, unde-am şi înjunghiat câţiva harbuji într-ales, de ne-am potolit, deocamdată, şi foamea, şi setea. Apoi, după ce s-au hodinit caii, am pornit înainte, spre Podu-Leloaie; şi de aici, tot înainte spre Iaşi, mai mult pe jos decât în căruţă, căci zmeii lui moş Luca se muiaseră de tot; şi ţăranii noştri, glumeţi cum sunt ei, ne tot şfichiuiau, în treacăt, care dincotro, de ni-era mai mare ruşinea de ruşinea lui moş Luca. Iar, mai ales, pe la asfinţitul soarelui, tocmai când intram în Iaşi, pe rohatca Păcurari, un flăcăuan al dracului ne-a luat în râs cum se cade, zicând:

– Moşule, ia sama de ţine bine telegarii ceia, să nu ia vânt; că Iaşul ista-i mare şi, Doamne fereşte, să nu faci vro primejdie!...

Atâta i-a trebuit lui moş Luca, ş-apoi lasă pe dânsul! câte parastase şi panaghii, toate i le-a ridicat...

– Iauzi, măi! Dac-ar şti el, chiolhănosul şi ticăitul, de unde am pornit astă noapte, ş-ar strânge leoarba acasă, n-ar mai dârdâi degeaba asupra căişorilor mei! Ş-apoi doar nu vin eu acum întâiaşi dată la Iaşi, să-mi dea povăţ unul ca dânsul ce rânduială trebuie să păzesc. Patruzecile mâne-sa de golan! Dacă n-a stat oleacă, să-l învăţ eu a mai lua de altă dată drumeţii în râs!

Văzând noi că ne iau oamenii tot peste picior şi pe moş Luca tulburat din cale-afară, cum eram în căruţă, ne acoperim peste tot c-un ţol, zicând eu, cam cu sfială:

– Moş Luca, de te-a întreba cineva, de-acum înainte, de ce trag caii aşa de greu, să spui că aduci nişte drobi de sare de la Ocnă, şi las′ dacă nu te-a crede fiecare!...

– Ei, apoi?! Ştiutu-v-am eu că şi voi mi-aţi fost de-aceştia? zise moş Luca, mergând pe lângă cai, plin de năduh; nu mă faceţi, că ia acuşi vă ard câteva jordii prin ţolul cela, de v-a trece spurcatul!

Auzind noi ce ni se pregăteşte, ghiontitu-ne-am unul pe altul, chicotind înnăduşit, şi ca′ mai ba să zicem nici cârc! În sfârşit, după multe şfichiuiri ce-a primit moş Luca de la unii-alţii, cum e lumea a dracului, mergând noi în pasul cailor, din hop în hop, tot înainte prin rătăcănile de pe uliţele Iaşilor, am ajuns într-un târziu, noaptea, în cieriul Socolei şi am tras cu căruţa sub un plop mare, unde-am găsit o mulţime de dăscălime adunată de pe la catiheţi, din toate judeţele Moldovei: unii mai tineri, iar cei mai mulţi cu nişte târsoage de barbe cât badanalele de mari, şezând pe iarbă, împreună cu părinţii lor, şi preoţi şi mireni, şi mărturisindu-şi unul altuia păcatele!

POVESTIRI

POVESTE

A fost odată, când a fost, că dacă n-ar fi fost, nu s-ar povesti.

Noi nu suntem de pe când poveştile, ci suntem mai dincoace cu vro două-trei zile, de pe când se potcovea puricele cu nouăzeci şi nouă de ocă de fier la un picior şi tot se părea că-i uşor.

Cică era odată un om însurat, şi omul acela trăia la un loc cu soacră-sa. Nevasta lui, care avea copil de ţâţă, era cam proastă; dar şi soacră-sa nu era tocmai hâtră.

Într-una din zile, omul nostru iese de-acasă după trebi, ca fiecare om. Nevasta lui, după ce-şi scăldă copilul, îl înfăşă şi-i dete ţâţă, îl puse în albie lângă sobă, căci era iarnă; apoi îl legănă şi-l dezmierdă, până ce-l adormi. După ce-l adormi, stătu ea puţin pe gânduri ş-apoi începu a se boci cât îi lua gura: „Aulio! copilaşul meu, copilaşul meu!“

Mama ei, care torcea după horn, cuprinsă de spaimă, zvârli fusul din mână şi furca din brâu cât colo şi, sărind fără sine, o întrebă cu spaimă:

– Ce ai, draga mamei, ce-ţi este?!

– Mamă, mamă! Copilul meu are să moară!

– Când şi cum?

– Iată cum. Vezi drobul cel de sare pe horn?

– Îl văd. Şi?

– De s-a sui mâţa, are să-l trântească drept în capul copilului şi să mi-l omoare!

– Vai de mine şi de mine, că bine zici, fata mea; se vede că i s-au sfârşit mititelului zilele!

Şi, cu ochii pironiţi la drobul de sare de pe horn şi cu mâinile încleştate, de parcă le legase cineva, începură a-l

boci amândouă, ca nişte smintite, de clocotea casa. Pe când se sluţeau ele, cum vă spun, numai iaca şi tatăl copilului intră pe uşă, flămând şi necăjit ca vai de el.

– Ce este? Ce v-a găsit, nebunelor?

Atunci ele, venindu-şi puţin în sine, începură a-şi şterge lacrimile şi a-i povesti cu mare jale despre întâmplarea neîntâmplată.

Omul, după ce le ascultă, zise cu mirare:

– Bre! mulţi proşti am văzut eu în viaţa mea, dar ca voi n-am mai văzut. Mă... duc în toată lumea! Şi de-oi găsi mai proşti decât voi, m-oi mai întoarce acasă, iar de nu, ba.

Aşa zicând, oftă din greu, ieşi din casă, fără să-şi ia ziua bună, şi plecă supărat şi amărât ca vai de om!

Şi mergând el bezmetic, fără să ştie unde se duce, după o bucată de vreme, oprindu-se într-un loc, i se întâmplă iar să vadă ceva ce nu mai văzuse: un om ţinea puţin un oboroc deşert cu gura spre soare, apoi repede-l înşfăca şi intra cu dânsul într-un bordei; pe urmă iar ieşea, îl punea iar cu gura la soare, şi tot aşa făcea... Drumeţul nostru, nedumerit, zise:

– Bună ziua, om bun!

– Mulţumesc dumitale, prietene!

– Da' ce faci aici?

– Ia, mă trudesc de vro două-trei zile să car pocitul ist de soare în bordei, ca să am lumină, şi nici că-l pot...

– Bre, ce trudă! zise drumeţul. N-ai vrun topor la îndemână?

– Ba am.

– Ia-l de coadă, sparge ici, şi soarele va intra singur înlăuntru.

Îndată făcu aşa, şi lumina soarelui intră în bordei.

– Mare minune, om bun, zise gazda. De nu te-aducea Dumnezeu pe la noi, eram să îmbătrânesc cărând soarele cu oborocul.

„Încă un tont", zise drumeţul în sine şi plecă.

Şi mergând el tot înainte, peste câtva timp ajunse într-un sat şi, din întâmplare, se opri la casa unui om. Omul de gazdă,

fiind rotar, îşi lucrase un car şi-l înjghebase, în casă, în toată întregimea lui; ş-acum, voind să-l scoată afară, trăgea de proţap cu toată puterea, dar carul nu ieşea. Ştiţi pentru ce? Aşa: uşile erau mai strâmte decât carul. Rotarul voia acum să taie uşorii, spre a scoate carul. Noroc însă că drumeţul l-a învăţat să-l desfacă în toate părţile lui, să le scoată pe rând afară ş-apoi iarăşi să-l înjghebe la loc.

– Foarte mulţumesc, om bun, zise gazda; bine m-ai învăţat! Ia uită-te dumneata! Era să dărâm bunătate de casă din pricina carului...

De aici drumeţul nostru, mai numărând un nătărău, merse tot înainte, până ce ajunse iară la o casă. Acolo, ce să vadă? Un om, c-un ţăpoi în mână, voia s-arunce nişte nuci din tindă în pod.

„Din ce în ce dau peste dobitoci“, zise drumeţul în sine.

– Da' ce te frământi aşa, om bun?

– Ia, vreau să zvârl nişte nuci în pod, şi ţăpoiul ista, bată-l scârba să-l bată, nu-i nici de-o treabă...

– Că degeaba te trudeşti, nene! Poţi să-l blestemi cât l-îi blestema, habar n-are ţăpoiul de scârbă. Ai un oboroc?

– Da' cum să n-am?!

– Pune nucile într-însul, ia-l pe umăr şi suie-le frumuşel în pod, ţăpoiul e pentru paie şi fân, iar nu pentru nuci.

Omul ascultă, şi treaba se făcu îndată.

Drumeţul nu zăbovi nici aici mult, ci plecă, mai numărând şi alt neghiob.

Apoi, de aici merse mai departe, până ce ajunse ca să mai vadă aiurea şi altă năzbâtie. Un om legase o vacă cu funia de gât, şi suindu-se pe-o şură, unde avea aruncat oleacă de fân, trăgea din răsputeri de funie, să urce vaca pe şură. Vaca răgea cumplit, şi el nu mai putea de ostenit...

– Măi omule! zise drumeţul, făcându-şi cruce; dar ce vrei să faci?

– Ce să fac, mă-ntrebi? Da' nu vezi?

– Ba văd, numai nu pricep.

– Ia, haramul ista e hămesit de foame şi nu vrea nici în ruptul capului să vină după mine sus, pe astă şură, să mănânce fân...

– Stai puţin, creştine, că spânzuri vaca! Ia fânul şi-l dă jos la vacă!

– Da' nu s-a irosi?...

– Nu fi scump la tărâţe şi ieftin la făină.

Atunci omul ascultă, şi vaca scăpă cu viaţă.

– Bine m-ai învăţat, om bun! Pentru-un lucru de nimica eram cât pe ce să-mi gâtui vaca!

Aşa drumeţul nostru, mirându-se şi de această mare prostie, zise în sine: „Mâţa tot s-ar fi putut întâmpla să dea drobul de sare jos din horn; dar să cari soarele în casă cu oborocul, să arunci nucile în pod cu ţăpoiul şi să tragi vaca pe şură, la fân, n-am mai gândit!"

Apoi drumeţul se întoarse acasă şi petrecu lângă ai săi, pe care-i socoti mai cu duh decât pe cei ce văzuse în călătoria sa. Ş-am încălecat pe-o şa, ş-am spus povestea aşa. Ş-am încălecat pe-o roată, ş-am spus-o toată. Ş-am încălecat pe-o căpşună, şi v-am spus, oameni buni, o mare minciună!

MOŞ NICHIFOR COŢCARIUL

Moş Nichifor nu-i o închipuire din poveşti, ci e un om ca toţi oamenii; el a fost odată, când a fost, trăitor din mahalaua Ţuţuenii din Târgul Neamţului, dinspre satul Vânătorii-Neamţului. Cam pe vremea aceea trăia moş Nichifor în Ţuţueni, pe când bunicul bunicului meu fusese cimpoiaş la cumătria lui moş Dediu din Vânători, fiind cumătru mare Ciubăr-vodă, căruia moş Dediu i-a dăruit patruzeci şi nouă de mioare, oacheşe numai de câte un ochi; iară popă, unchiul unchiului mamei mele, Ciubuc Clopotarul de la Mănăstirea Neamţului, care făcuse un clopot mare la acea mănăstire, cu cheltuiala lui, şi avea dragoste să-l tragă singur la sărbători mari; pentru aceea îi şi ziceau Clopotarul. Tocmai pe acea vreme trăia şi moş Nichifor din Ţuţueni.

Moş Nichifor era harabagiu. Căruţa lui, deşi era ferecată cu teie, cu curmeie, însă era o căruţă bună, încăpătoare şi îndemânatică. Un poclit de rogojini oprea şi soarele şi ploaia de a răzbate în căruţa lui moş Nichifor. De inima căruţei atârnau păcorniţa cu feleştiocul şi posteuca, care se izbeau una de alta, când mergea căruţa, şi făceau: tronca, tranca! tronca, tranca! Iară în belciugul de la carâmbul dedesubt, din stânga, era aninată o bărdiţă, pentru felurite întâmplări. Două iepe, albe ca zăpada şi iuţi ca focul, se sprijineau mai totdeauna de oiştea căruţei; mai totdeauna, dar nu totdeauna, căci moş Nichifor era şi geambaş de cai, şi când îi venea la socoteală, făcea schimb, ori vindea câte-o iapă chiar în mijlocul drumului, şi atunci rămânea oiştea goală pe de-o parte. Îi plăcea moşneagului să aibă tot iepe tinere şi curăţele; asta era slăbiciunea lui. Mă veţi întreba, poate: De ce iepe, şi tot-

deauna albe? Vă voi spune şi aceasta: iepe, pentru că moş Nichifor ţinea să aibă prăsilă; albe, pentru că albeaţa iepelor, zicea el, îi slujea de fanar noaptea la drum.

Moş Nichifor nu era dintre aceia care să nu ştie „că nu-i bine să te pui viziteu la cai albi şi slugă la femei"; el ştia şi aceasta, dar iepele erau ale lui, şi, când le grijea, grijite erau, iar când nu, n-avea cine să-i bănuiască.

Moş Nichifor fugea de cărăuşie, de-şi scotea ochii; el se ferea de ridicături, pentru că se temea de surpătură.

Harabagia, zicea el, e mai bună, că ai a face tot cu marfă vie, care la deal se dă pe jos, la vale, pe jos, iar la popas, în căruţă. Moş Nichifor avea o biciuşcă de cele de cânepă, împletită de mâna lui şi cu şfichiul de mătase, cu care pocnea de-ţi lua auzul. Şi cu încărcat şi cu descărcat, la deal moş Nichifor se da pe jos şi trăgea de-a valma cu iepele. La vale iar se da jos, ca să nu se spetească iepele. Chiriaşii, vrând-nevrând, trebuiau să se dea şi ei, căci le era lehamete de morocăneala lui moş Nichifor, care îndată troncănea câte una cam de aceste:

– Ia mai daţi-vă şi pe jos, căci calul nu-i ca dobitocul, să poată vorbi...

Dacă ştiai să potriveşti din gât pe moş Nichifor, apoi era cât se poate de şăgalnic. De întâlnea vrun om călare, pe drum, întreba: „Departe ai lăsat pe vodă, voinice?" Şi apoi îndată da bici iepelor, zicând:

Alba-nainte, alba la roate,
Oiştea goală pe de-o parte.

Hii! opt-un cal, că nu-s departe Galaţii, hii!!!

De întâlnea pe drum neveste şi fete mari, cânta cântece şăgalnice, de-alde-aceste:

Când cu baba m-am luat
Opt ibovnice-au oftat:
Trei neveste cu bărbat
Şi cinci fete dintr-un sat ş.a.

Ei, ei! Apoi zi că nu-ţi venea să porneşti la drum, mai ales în luna lui mai, cu asemenea om vrednic şi de-a pururea vesel! Câteodată numai, când prin dreptul crâşmei te făceai niznai şi nu ştiai să potriveşti din gât pe moş Nichifor, nu-l prea vedeai în cheji buni, dar şi atunci tot repede mâna de la o crâşmă până la alta.

Mai ales într-un rând îi plăcea lui moş Nichifor două iepuşoare, care mergeau de minune la drum. Dar la crâşmă, mort-copt, trebuiau să stea, căci le cumpărase de la un popă, nefiind pe vremea aceea pojărnicii, de unde să cumpere altele, care să ţină fuga tot întruna!

Spunea tata că i-au spus şi lui bătrânii, care auziseră din gura lui moş Nichifor, că pe vremea aceea era bine să fii harabagiu în Târgul-Neamţului, că te-apucau pe-a-mâinile. Cum ieşeai din Văratic, intrai în Agapia, şi cum ieşeai din Agapia, intrai în Văratic: apoi în Războieni, apoi pe la mitoace, şi aveai muşterii, de nu erai bucuros; ba să-i duci la Piatra, ba la Folticeni, ba pe la iarmaroace, ba la Mănăstirea Neamţului, ba la Secu, ba la Râşca, ba în toate părţile, pe la hramuri.

Tot tata mai spunea că ar fi auzit de la bunicul bunicului meu că protopopul de la Neamţ, de pe vremea aceea, ar fi zis unor călugăriţe, care pribegeau în săptămâna mare prin târg:

– Maicelor!

– Blagosloveşte, cinstite părinte!

– De ce nu vă astâmpăraţi în mănăstire şi să vă căutaţi de suflet, măcar în săptămâna patimilor?

– Apoi dă, cinstite părinte, cică ar fi răspuns ele cu smerenie, lâna asta ne mănâncă, păcatele noastre... Dar n-am mai veni noi, căci, cum ştii sfinţia-ta, mai mult cu şiacul ne hrănim, şi apoi, de nu curge, măcar picură, şi cine mişcă tot pişcă.

Protopopul atunci, sărmanul, cic-ar fi oftat din greu, înghiţind noduri..., şi ar fi dat vina tot pe moş Nichifor, zicând:

– De-ar crăpa odată să crape şi harabagiul care v-a adus! C-atunci ştiu că n-ar avea cine să vă mai cărăbănească aşa de des pe la târg.

Şi cică auzind moş Nichifor de aceasta, tare s-ar fi mâhnit în sufletul său şi s-ar fi jurat cu jurământ ca să nu mai aibă a face cu parte duhovnicească cât a trăi el; căci, din păcate, era şi evlavios moş Nichifor şi tare se mai temea să nu cadă sub blestemul preoţesc! De-aceea, cu fuga a alergat la schitul Vovidenia, la pusnicul Chiriac din sfânta Agură, care-şi cănea părul şi barba cu cireşe negre, şi în Vinerea Seacă, prea cuviosul cocea oul la lumânare, ca să mai uşureze din cele păcate. Şi apoi s-a hotărât el ca de-acum înainte să aibă a face mai mult cu parte negustorească.

– Numai negustorul, zicea moş Nichifor, trăieşte din seul său şi pe seama lui. Când întrebai: „Pentru ce?“ moş Nichifor răspundea, tot glumeţ: „Pentru că n-are Dumnezeu stăpân“.

De glumeţ, glumeţ era moş Nichifor, nu-i vorbă, dar de multe ce dăduse peste dânsul, se făcuse cam hursuz.

Băbătia lui, de la o vreme încoace, nu ştiu ce avea, că începuse a scârţâi: ba c-o doare ceea, ba c-o doare ceea, ba i-e făcut de năjit, ba că i-e făcut pe ursită, ba că i-e făcut de plânsori şi tot umbla din babă în babă cu descântece şi cu oblojeli, încât lui moş Nichifor acestea nu-i prea veneau la socoteală, şi de-aceea nu-i erau acum mai niciodată boii acasă. Ba chiar se făcuse buclucaş, hărţăgos şi de tot hapsân, când sta câte două-trei zile pe lângă casă, încât biata băbuşca lui era bucuroasă uneori şi răsbucuroasă în sufletul ei să-l vadă cum l-a vedea urnit de-acasă.

Se vede lucru că şi moş Nichifor era făcut pe drumuri, căci cum ieşea afară la drum parcă era altul; nu mai sta din pocnit cu biciul, de şuguit cu toţi drumeţii pe câţi îi întâlnea şi de povestit despre toate locurile însemnate pe unde trecea.

Într-o dimineaţă, miercuri înainte de Duminica Mare, moş Nichifor deciocălase căruţa şi-o ungea; când numai iaca se trezeşte la spatele lui cu jupân Strul din Târgul-Neamţului, negustor de băcan, iruri, ghileală, sulimeneală, boia de păr, chiclazuri, piatră-vânătă, piatra sulimanului sau piatră bună pentru făcut alifie de obraz, salcie, fumuri şi alte otrăvuri.

Pe vremea aceea nu era spiţerie în Târgul-Neamţului, şi jupânul Strul aducea, pentru hatârul călugărilor şi al călugăriţelor, tot ce le trebuia. Mai făcea el, nu-i vorbă, şi alte negustorii... În sfârşit, nu ştiu cum să vă spun, era mai mult decât duhovnicul, că fără de dânsul nu puteau mănăstirile.

– *Muni* dimineaţă, moş Nichifor!

– Bună să-ţi fie inima... jupâne Strul. Da' cu ce treabă ai venit pe la noi?

– Ia, noră-mea vrea să meargă la Piatra. Cât să-ţi dau ca să mi-o duci?

– D-apoi a fi având chilotă multă, cum e treaba d-voastră, jupâne, zise moş Nichifor, scărpinându-se în cap; numai nu-i vorbă, că poate să aibă, căci şi căruţa mea e largă; poate să încapă într-însa cât de mult. Apoi, fără să ne zbatem, jupâne Strul, mi-i da şasesprezece lei, un irmilic de aur, şi ţi-oi duce-o, ştii colè, ca pe palmă; că, după cum vezi, căruţa acum am adus-o de la încălţat şi i-am mai tras şi o unsoare de cele a dracului, de are să meargă cum e sucala.

– Ai să laşi cu nouă lei, moş Nichifor, şi te-a mai cinsti şi fecioru-meu la Piatra.

– Apoi dar, dă! cu bine să dea Dumnezeu, jupâne Strul! Mă bucur şi eu că-i tocmai în dricul iarmarocului şi poate mi-a pica ceva şi când voi veni înapoi. Numai aş vrea să ştiu, când avem să pornim?

– Şi acuma, moş Nichifor, dacă eşti gata.

– Gata, jupâne Strul, numai s-adăp iepuşoarele aceste. Du-te şi d-ta de-ţi pune nora la cale, că acuş te-ajung şi eu din urmă.

Şi cum era moş Nichifor strădalnic şi iute la trebile lui, repede zvârle nişte coşolină în căruţă, aşterne deasupra o pereche de poclăzi, înhamă iepuşoarele, îşi ia cojocul între umeri şi biciul în mână şi tiva, băiete! N-apucase jupânul Strul a ajunge bine acasă, şi moş Nichifor şi trăsese căruţa dinaintea uşii.

Malca – aşa era numele nurorii lui jupân Strul – a ieşit afară să-şi vadă harabagiul. Ş-apoi, povestea cântecului; las'

că era de la Piatră de locul ei, dar era şi îmbujorată Malca... din pricina plânsului, că se despărţeşte de socri, pentru că întâiaşi dată venise ea la Neamţ, de cale primară la socri, cum se zice la noi. Căci nu erau mai mult decât două săptămâni de când se măritase ea după Iţic, feciorul lui jupân Strul, sau mai bine ar fi să zic, în voia cea bună, că se măritase Iţic după Malca; căci el lăsase casa părintească, după cum li-i obiceiul, şi la două săptămâni Iţic au adus pe Malca la Neamţ, a încredinţat-o în mâna părinţilor lui şi s-a întors repede la Piatra, să se gândească pe negustorie.

– Da' te-ai ţinut de cuvânt, moş Nichifor!

– Apoi dă, jupâne Strul, vorba-i vorbă: eu nu mă cioşmolesc atâta, că la drum e bine să porneşti cât de dimineaţă, iar seara să poposeşti devreme!

– Oare-i ajunge până deseară la Piatra, moş Nichifor?

– Ă... ra! da' ce stai de vorbeşti, jupâne Strul? Eu gândesc, de mi-a ajuta Dumnezeu, pe după amiază să-ţi pun nora în Piatra.

– D-ta, moş Nichifor, eşti om purtat, ştii mai bine decât mine, dar tot te rog să mâi cu băgare de seamă, ca să nu-mi prăvali nora!

– Dacă doar nu-s harabagiu de ieri de-alaltăieri, jupâne Strul! Am mai umblat eu cu cucoane, cu maice boieroaice şi cu alte feţe cinstite, şi, slavă Domnului! nu s-au plâns de mine... Ia, numai cu maica Evlampia, desăgăriţa din Văratic, am avut eu odată oleacă de clenci: că, oriunde mergea, avea obicei să-şi lege vaca dinapoia căruţei, pentru schiverniseală, ca să aibă lăptişor la drum; şi cu asta-mi aducea mare supărare, pentru că vaca, ca vaca, îmi irosea ogrinjii din căruţă, ba câteodată rupea leuca, ba la deal se smuncea, de era, într-un rând, cât pe ce să-mi gâtuiască iepuşoarele. Şi eu, cum îi omul la necaz, îndrăzneam să zic: „Măicuţă, de ce eşti scumpă la tărâţe şi ieftină la făină?" Ea atunci se uita galeş la mine şi-mi zicea cu glas duios: „Ia taci şi d-ta, moş Nichifor, taci, nu mai striga atâta pe biata văcuşoară, pentru că ea,

mititica, nu-i vinovată cu nimic. Părinţii pusnici din sfânta Agură mi-au dat canon să mănânc lapte numai de la o vacă, ca să nu îmbătrânesc degrabă; şi dă, ce să fac? trebuie să-i ascultăm, că sfinţiile lor ştiu mai multe decât noi, păcătoasele!“ Dacă am auzit aşa, am zis şi eu, în gândul meu, că are întrucâtva dreptate maica desăgăriţa, şi am lăsat-o în plata lui Dumnezeu, pentru că am văzut-o că este pidosnică şi voieşte cu orice chip să se adape de la un izvor. D-ta, jupâne Strul, cred că nu mi-i face necaz la drum şi cu vaci. Şi apoi, giupâneşica Malca, unde-a fi vale mare ori deal mare, s-a mai da şi pe jos câte-oleacă; mai ales că acum e o frumuseţe afară la câmp, de turbă haita! Da' ia să nu ne trecem vremea cu vorbele. Hai sus, giupâneşică Malca, să te duc la bărbăţel acasă; ştiu eu cum îi treaba nevestelor celor tinere, când nu-s bărbaţii cu dânsele: fac zâmbre şi trag acasă, cum trage calul la traista cu orz.

– Iaca, mă sui, moş Nichifor!

Şi îndată încep cu toţii a cărăbăni la saltele cu puf, perini moi, o legătură cu demâncare şi alte mărunţişuri. Apoi Malca îşi ia ziua bună de la socri şi se suie deasupra saltelelor, în fundul căruţei. Iară moş Nichifor se azvârle pe capră, dă bici iepelor şi lasă pe jupânul Strul şi cu ai săi cu lacrimile pe obraz.

Prin târg, aşa mâna de tare moş Nichifor, de ţi se părea că zboară iepele, nu altăceva.

Prundul, satul şi dealul Humuleştilor le-a trecut într-o clipă. De la Ocea până aproape de Grumăzeşti a ţinut numai o fugă.

Dar de pe la Grumăzeşti încolo, moş Nichifor a ras o duşcă de rachiu din plosca lui cea de Braşov, şi-a aprins luleaua şi a început a lăsa iepele mai la voie.

– Doamne, jupâneşică, Doamne! Vezi satul ista mare şi frumos? se cheamă Grumăzeştii. De-aş avea eu atâţia gonitori în ocol şi d-ta atâţia băieţi, câţi cazaci, căpcâni şi alte lifte spurcate au căzut morţi aici din vreme în vreme, bine-ar mai fi de noi!

– Să te-audă Dumnezeu, să am băieţi, moş Nichifor!

– Asemene şi eu gonitori, jupâneşică... că de băieţi nu mai trag nădejde, pentru că baba mea e o sterpătură; n-a fost harnică să-mi facă nici unul, nu i-ar muri mulţi înainte să-i moară! De oi pune eu mâinile pe piept, are să rămână căruţa asta de haimana şi iepuşoarele de izbelişte!

– Nu te supăra, moş Nichifor, zise Malca, că poate aşa a fost să fie de la Dumnezeu; pentru că aşa scrie şi la noi în cărţi despre unii, că tocmai la bătrâneţe au făcut copii!

– Ia lasă-mă, jupâneasă, cu cărţile cele a d-voastre în pace, că eu ştiu ce ştiu eu, degeaba mai baţi apa-n chiuă să s-aleagă unt, că nu s-a alege niciodată! Am auzit şi eu spunând în biserică la noi că „Pomul care nu face roadă se taie şi în foc se aruncă". Apoi ce-ţi trebuie mai bună vorbă decât asta? Ba zău, încă mă mir c-am avut răbdare să ţin casa cu baba pân-acum. În privinţa asta, îi mai bună legea d-voastră de-o mie de ori. Nu-ţi face una copii, iei alta, nu face nici aceea, alta. Şi de la o vreme trebuie să nimereşti una blagoslovită de Dumnezeu; da nu ca la noi, să fii nevoit să trăieşti cu una beteagă până la sfârşitul vieţii, şi copii, tufă! Că doar Dumnezeu cel mare şi puternic nu s-a răstignit numai pentru un om pe lumea asta! Nu-i aşa, jupâneşică? Mai zi, dacă ai ce!

– Poate să fie ş-aşa, moş Nichifor.

– Ba chiar aşa-i, jupâneşică dragă, cum îţi spun eu. Ptru! ciii!... Da' bună bucată am mers! Doamne, cum se ia omul la drum cu vorba şi, când se trezeşte, cine ştie unde a ajuns; bun lucru a mai lăsat Dumnezeu sfântul şi tovărăşia asta! Hi!!! zmeoaicele tatei, îndemnaţi înainte! Iaca şi codrul Grumăzeştilor, grija negustorilor şi spaima ciocoilor. Hei! jupâneşică, când ar avea codrul ista gură să spună câte a văzut, cumplită pătăranie ne-ar mai auzi urechile; ştiu că am avea ce asculta!

– Da' ce-a fost pe-aici, moş Nichifor?

– Of! jupâneşică, of! Ce-a fost, să nu dea Dumnezeu să mai fie! Dar avea cineva chip să treacă pe-aici, fără să fie jefuit, bătut ori omorât? Nu-i vorbă, că acestea se întâmplă

mai mult noaptea decât ziua. Însă pe mine, unul, de n-aş grăi într-un ceas rău, până acum, dă, m-a ferit Dumnezeu. Lupi şi alte dihănii mi-au ieşit înainte câteodată, dar nu le-am făcut nimica; le-am dat bună pace, m-am făcut că nici nu-i văd, şi ei s-au dus în treaba lor.

– Ă...ra! moş Nichifor, nu mai spune de lup, că tare mă tem!

V-am spus că era şăgalnic moş Nichifor, şi, când spunea câte una, ori te ţineai cu mâna de inimă, râzând, ori te făcea să-ţi sară inima din loc, de frică.

– Iaca un lup vine spre noi, jupâneşică!

– Vai de mine, moş Nichifor, unde să mă ascund eu?

– Despre mine, ascunde-te unde ştii, că eu, unul, ţi-am spus că nu mă tem nici de-o potaie întreagă.

Atunci biata Malcă, de frică, s-a încleştat de gâtul lui moş Nichifor şi s-a lipit de dânsul, ca lipitoarea. A şezut ea aşa cât a şezut şi apoi a zis tremurând:

– Unde-i lupul, moş Nichifor?

– Unde să fie?! Ia, a trecut drumul pe dinaintea noastră şi a intrat iar în pădure. Dar cât pe ce erai să mă gâtui, jupâneşică, ş-apoi, dacă scăpam iepele, ştiu că era frumos.

N-apucă a sfârşi bine moş Nichifor, şi Malca zice cătinel:

– Să nu mai zici că vine lupul, moş Nichifor, că mă vâri în toate boalele!

– Nu că zic eu, da' chiar vine, iacătă-l-ăi!

– Valeu! Ce spui?

Şi iar se ascunde lângă moş Nichifor.

– Ce-i tânăr, tot tânăr; îţi vine a te juca, jupâneşică, aşa-i? şi, după cum văd, ai noroc că eu îmi ţin firea, nu mă prea tem de lup; dar să fie altul în locul meu...

– Nu mai vine lupul, moş Nichifor?

– Apoi, na! eşti de tot poznaşă şi d-ta; prea des vrei să vină, că doar nu-i de tot copacul câte un lup! Ia, pe la Sfântul Andrei umblă şi ei mai câte mulţi la un loc. Ş-apoi, vânătorii ce păzesc? La goană mare, crezi d-ta că puţini lupi dau cinstea pe ruşine, lăsându-şi pieile zălog? Să mai răsuflăm iepele

oleacă. Iaca şi Dealul Balaurului, jupâneşică! Ia, aici a căzut odată un balaur grozav de mare, care vărsa jăratic pe gură, şi când şuiera, clocotea codrul, gemeau văile, fiarele tremurau şi se băteau cap în cap, de spaimă, şi ţipenie de om nu cuteza să mai treacă pe aici.

– Valeu! şi unde-i balaurul, moş Nichifor?

– D-apoi mai ştiu eu, jupâneşică? Pădurea-i mare, el ştie unde s-a fi înfundat! Unii spun că după ce a mâncat foarte mulţi oameni şi a ros toată coaja copacilor din codru, ar fi crăpat chiar aici, în locul acesta. De la unii am auzit spunând că i-ar fi dat lapte de vacă neagră şi cu acesta l-ar fi făcut să se ridice iar la cer, de unde a căzut. Mai ştiu eu pe cine să cred?... Că oamenii vorbesc vrute şi nevrute. Noroc numai că eu unul ştiu solomonii şi nu mă prea tem nici de balauri. Pot să prind şarpele din culcuş, cum ai prinde d-ta un pui de găină din pătul.

– Da' ce-s acele solomonii, moş Nichifor?

– Ei, jupâneşică dragă, asta nu se poate spune. Eu, babei mele, că merge pe douăzeci şi patru de ani, de când trăiesc cu dânsa, şi ce n-a făcut ea şi cât nu m-a cihăit de cap să-i spun, şi tot nu i-am spus. Şi ea, din pricina asta are să moară, când a muri, de nu i-ar muri mulţi înainte; că atunci mi-aş lua şi eu una tinerică, şi macar trei zile să trăiesc în ticnă cu dânsa, cum ştiu eu, şi apoi să mor! M-am săturat până-n gât de mucegaiul de babă, că hojma mă morocăneşte şi-mi scoate ochii cu cele tinere. Când gândesc, amărâtul de mine, că am să mă întorc iar la dânsa acasă, îmi vine să turbez, să iau câmpii, nu altăceva.

– Ia lasă, lasă, moş Nichifor, că aşa sunteţi d-voastră, bărbaţii.

– Ei, ei! jupâneşică, iată-ne şi aproape de vârful codrului! Ia mai dă-te şi d-ta oleacă pe jos, pân' vom sui dealul, că nu mi-i de alta, dar mă tem că-i înţepeni în căruţă. Uite florile cele frumoase de prin marginea pădurii cum umplu văzduhul de mirozănă! Şi d-ta să şezi ghemuită acolo, nu-i păcat de Dumnezeu?

– Mă tem de lup, moş Nichifor, zise Malca, tremurând.

– Ia mai sfârşeşte odată cu lupul cela! Altăceva n-ai de vorbit?

– Stai dară să mă dau jos!

– Ptru! ciii!... Sai binişor pe ici, pe crucea căruţei. Ho... pa! Ia, acum te văd şi eu că eşti voinică; aşa mi-e drag să fie omul: fătat, nu ouat.

Şi pe când Malca culegea nişte dumbravnic, să ducă lui Iţic, moş Nichifor stătuse în loc şi nu ştiu ce bichirea şi cisluia primprejurul căruţei. Apoi repede strigă:

– Gata eşti, jupâneşică? Hai, sui, şi să pornim cu ajutorul lui Dumnezeu, că de-acum e tot vale mai mult.

Malca, după ce se suie, întreabă:

– Oare nu-i târziu, moş Nichifor?

– D-apoi de acum suntem scăpaţi deasupra nevoii; acuş te pun în Piatra. Ş-odată dă bici iepelor, zicând:

Alba-nainte, alba la roate,
Oiştea goală pe de-o parte.

Hii! opt-un cal, că nu-s departe Galaţii, hii!!!

N-apucă a merge nici douăzeci de prăjini, şi prrr! se rupse un capăt!

– Na, asta încă-i una!

– Vai de mine, moş Nichifor, avem să înnoptăm în pădure!

– Ia nu mai meni a rău, jupâneşică, că doar n-am păţit eu asta numai o dată în viaţa mea. Până-i îmbuca d-ta ceva, şi iepele iestea ş-or şterge gura c-oleacă de coşolină, eu am şi pus capătul.

Când se uită moş Nichifor la belciug, bărdiţa nicăieri!

– Apoi toate-au fost cum au fost, zise moş Nichifor, încreţind din sprâncene şi oţărându-se, dar asta pică de coaptă. Bat-o Dumnezeu de babă s-o bată! Iaca cum îngrijeşte ea de mine! Aşa-i că nu-i securea?

Malca, sărmana, când mai aude şi asta, începe a suspina şi a zice:

– Moş Nichifor, ce facem noi?

– Ia las', jupâneşică, nu te împuţina cu inima, că tot mai am oleacă de nădejde.

Ş-odată scoate bulicherul din teacă, îl dă pe amânar şi începe a ciocârti un gârneţ de stejar din anul trecut... L-a tăiat el cum l-a tăiat, apoi a început a cotrobăi prin chilna căruţei, să găsească nişte frânghie; dar de unde să iei dacă n-ai pus?

Dacă vede şi vede, taie băierile de la traistă, mai căpeţala din capul unei iepe şi face cum poate, de leagă gârneţul unde trebuia; pune roata la loc, vâră leuca, suceşte lamba ş-o strânge la scară; apoi îşi aprinde cioanca şi zice:

– Iaca, jupâneşică dragă, cum învaţă nevoia pe om ce să facă... Cu moş Nichifor ţuţuianul nu piere nimene la drum. De-acum, numai să te ţii bine de carâmbi şi de speteze, că am să mân iepele iestea de au să scapere fugind. Da' să ştii d-ta că babei mele n-are să-i fie moale când m-oi întoarce acasă... Am s-o iau de cânepa dracului şi am s-o învăţ eu cum trebuie să caute altă dată de bărbat; că femeia nebătută e ca moara neferecată. Ţine-te, jupâneşică! Hi, ha!!!

Ş-odată încep iepele a fugi, de pârâiau roatele şi sărea colbul în naltul cerului. La vro câteva obraţuri, gârneţul s-a înfierbântat, s-a muiat şi... folfenchiu! iar sare roata!

– Bre! c-anapoda lucru; se vede că azi-dimineaţă mi-a ieşit înainte vrun popă, sau dracu ştie ce!

– Moş Nichifor, ce facem noi?

– Om face noi ce-om face, jupâneşică. Dar acum, deodată, linişteşte-te acolo şi taci molcum. Bine că nu s-a întâmplat asta în mijlocul câmpului, undeva. Lemne, slavă Domnului, sunt deajuns şi de-ntrecut în pădure. Poate să ne-ajungă cineva din urmă ori să ne întâmpine cineva dinainte şi să-mi împrumute vro secure. Şi cum vorbea, numai iaca că vede venind un om din urmă cu traista în băţ.

– Bun ajuns, om bun! Aşă-i că s-a stricat drumul în mijlocul căruţei?

– Ia las' şaga la o parte, măi omule, şi mai bine vin' de-mi ajută să pun capătul ista, că vezi că-mi crapă inima de necaz.

– D'apoi eu mă grăbesc să ajung la Oşlobeni. D-ta poţi să mâi astă-noapte şi în pădure; nu cred că-i muri de urât!

– Mă mir că nu ţi-e oarecum, să-ţi fie, zise Nichifor posomorât; eşti un cheag zbârcit, mai ca şi mine, şi iaca ce-ţi urlă prin cap!...

– Da' nu-ţi fie cu bănat, om bun, că am şuguit şi eu. Bun rămas! Te-a învăţa Dumnezeu ce să faci... şi s-a tot dus înainte.

– Vezi, jupâneşică, câtu-i de-a dracului lumea asta? Numai de pleşcuit umblă. Ia să fie un antal cu vin ori cu rachiu, şi să vezi atunci, ar şedea carul stricat atâta timp în mijlocul drumului? Cum văd eu, tot moş Nichifor are să facă ce a face. Ia să mai fac o încercare.

Şi iar începe a tăia alt gârneţ. Mocoşeşte el cât mocoşeşte, până îl pune şi pe acela. Apoi dă bici iepelor şi iar mai trage un ropot; când, numai iaca ce ajunge roata de-o teşitură, şi iar se rupe capătul.

– Acuma, jupâneşică, mai că-mi vine să zic şi eu ca omul cela, că are să ne fie masul în pădure.

– Vai de mine şi de mine, moş Nichifor, ce spui?!

– Ia! spun şi eu ce văd cu ochii. Uită-te! Nu vezi şi d-ta că dă soarele după deal, şi noi tot pe loc stăm? Da' nu-i nimica, jupâneşică, să n-ai nici o grijă, că ştiu eu o poiană în pădure, chiar aici, pe-aproape; să tragem acolo, şi suntem ca şi în casă la noi. Locul e ferit, şi iepele au ce paşte. D-ta te-i culca în căruţă, şi eu te-oi străjui toată noaptea. Helbet, o noapte nu-i legată de gard, a trece ea cum a trece, dar a pomeni ea baba mea, câte zilişoare a avea, de necazul acesta, că numai din pricina ei mi se trage...

– Apoi dar, fă cum ştii, moş Nichifor, numai să fie bine.

– Las', jupâneşică, nu-ţi face voie rea, că are să fie cât se poate de bine.

Ş-odată moş Nichifor apucă iepele de dârlog, cârneşte căruţa ş-o târăşte cum poate până în poiană.

– Iaca, jupâneşică, ce rai al lui Dumnezeu e aici; să tot trăieşti şi să nu mai mori! Numai d-voastră nu sunteţi deprinşi cu ce-i frumos pe lume. Ia mai dă-te oleacă pe jos, până se mai vede, ca să strângem nişte târşuri şi să facem toată noaptea foc, să fugă tânţarii şi toate gângăniile pe lume!

Biata Malca vede şi ea că tot de una îi e acum. Se dă jos şi începe a strânge la târşuri.

– Doamne! bine-ţi mai şede, jupâneşică; parcă eşti una de-a noastre! Nu cumva a ţinut vreodată tatăl d-tale orândă în sat, undeva?...

– Ba a ţinut mult timp ratoşul de la Bodeşti.

– Apoi mă miram eu de ce vorbeşti aşa de bine moldoveneşte şi aduci la mers cu de-a noastre. De-acum n-am să te mai cred că te temi de lup. Ei! ei! cum ţi se pare aici în poiană? Aşă-i că erai să mori şi să nu ştii ce-i frumos pe lume? Ia auzi privighetorile ce haz fac! Ia auzi turturelele cum se îngână!

– Moş Nichifor, oare n-om păţi ceva în noaptea asta? Ce-a zice Iţic?

– Iţic? Lui Iţic i s-a părea c-a prins pe Dumnezeu de-un picior, când te-a vedea acasă. Da' ce crezi d-ta, că Iţic ştie ce-i pe lume? Cum sunt întâmplările la drum? Aşa, numai să se mute de pe vatră pe cuptor, ştie şi hleabul de baba mea, de-acasă. Jupâneşică, ia să te vedem, ştii cum să faci focul?

Malca aşază gătejele, moş Nichifor scapără, şi îndată amândoi aţâţă focul. Apoi moş Nichifor zice:

– Vezi, jupâneşică, cum pârâie de frumos gătejele?

– Văd, moş Nichifor, dar îmi tremură inima în mine de frică!

– Ă... ra? Da' ce, Doamne iartă-mă, parcă eşti din neamul lui Iţic. Da' fii mai cu inimă oleacă! Ori, dacă eşti aşa de fricoasă, apoi sui în căruţă şi te-aşterne pe somn, că noaptea-i numai un ceas; acuş se face ziuă!

Malca, îmbărbătată de moş Nichifor, se suie în căruţă şi se culcă. Iară moş Nichifor îşi aprinde luleaua, aşterne cojocul şi se pune într-o râlă jos, lângă foc; şi pâc! pâc! pâc! pâc! din

lulea, cât pe ce era să-l prindă somnul, când numai iaca că-i sare o scânteie pe nas!

– Ptiu, drace! asta trebuie să fie scânteie din gătejele culese de Malca, că tare m-a fript... Dormi, jupâneşică Malcă?

– Parcă era să mă prindă somnul oleacă, moş Nichifor, dar mi-au venit o mulţime de năluciri prin cap, şi m-am trezit.

– Şi eu mai tot aşa am păţit: mi-a sărit o scânteie pe nas, şi mi s-a speriat somnul, de parcă am dormit o noapte întreagă. Las' că poate să mai doarmă cineva de răul nebunelor istor de privighetori? parcă-şi fac de cap, nu altăceva! Da' acum li-e şi lor vremea să se drăgostească... Dormi, jupâneşică?

– Parcă iar era să mă prindă somnul, moş Nichifor.

– Ştii una, jupâneşică? Mie-mi vine să sting focul, că tocmai acum, în durătul ista, mi-am adus aminte că dihania de lup adulmecă şi vine după fum.

– Stinge-l, moş Nichifor, dacă-i aşa.

Atunci moş Nichifor odată începe a turna la ţărnă peste foc şi-l înnăduşă.

– De-acum, jupâneşică, dormi fără grijă, că acuş se face ziuă. Na, c-am stins focul şi am uitat să-mi aprind luleaua! Dar las' că am scăpărător. Bată-vă pustia, privighetori, să vă bată, că ştiu că vă drăgostiţi bine!

Mai şede moş Nichifor aşa pe gânduri, până-şi găteşte de băut luleaua, apoi se scoală binişor şi se duce în vârful degetelor lângă căruţă. Malca începuse a horăi puţin. Moş Nichifor o clatină încetişor şi zice:

– Jupâneşică, jupâneşică!

– Aud, moş Nichifor, răspunse Malca tresărind spăimântată.

– Ştii ce-am gândit eu cât am stat lângă foc?

– Ce, moş Nichifor?

– Ia, după ce-i adormi d-ta, să încalec pe o iapă şi să mă reped acasă la mine, să-mi aduc un capăt şi securea şi, când s-a zări de ziuă, sunt aici.

– Vai de mine, moş Nichifor, ce vorbeşti? Vrei să mă găseşti moartă de frică când îi veni?

– Ba să te ferească Dumnezeu de una ca asta, jupâneşică! Ia las', nu te spăimânta, că am zis şi eu, ia aşa, o vorbă în vânt...

– Ba nu, moş Nichifor! De-acum nici nu vreau să mai dorm; mă dau jos şi am să şed toată noaptea lângă d-ta.

– Ba păzeşte-ţi treaba, jupâneşică; şezi binişor unde şezi, că bine şezi.

– Ba iaca vin; ş-odată se dă jos şi vine pe iarbă, lângă moş Nichifor.

Şi ba unul una, ba altul alta, de la o vreme i-a furat somnul pe amândoi, şi-au adormit duşi. Şi când s-au trezit ei, era ziulica albă!...

– Iaca, jupâneşică, şi sfânta ziuă! Scoală-te şi hai să vedem ce-i de făcut. Vezi că nu te-a mâncat nimica? Numai frica ţi-a fost mai mare.

Malca, în vorbele acestea, iar a adormit... Iar moş Nichifor, ca cel cu grija, s-a suit în căruţă şi a început a scormoli în toate părţile pe sub coşolină, şi numai iaca că dă de secure, de-o funie şi de un sfredeleac pe pomoştina căruţei!

– Iaca, păcatele mele! Cine-i cu pagubă, şi cu păcat; mă miram eu să nu se îngrijească biata babă de mine, până într-atâta. Pentru c-am năpăstuit-o chiar pe sfânta dreptate, am să-i duc un fes roş şi un tulpan undelemniu, ca să-şi mai aducă aminte din tinereţe. Eu se vede că m-am luat ieri cu luleaua. Dar biata baba mea, bună, rea, cum este, tot a ştiut ce-mi trebuie la drum, numai nu le-a pus la locul lor... Dar ţi-ai găsit să ştie femeia trebile bărbatului!

– Jupâneşică, jupâneşică!

– Ce-i, moş Nichifor?

– Da' nu ştii una! Scoală-te, că am găsit şi secure şi frânghie, şi sfredel, şi tot ce-mi trebuie.

– Unde, moş Nichifor?

– Ia, pe sub buclucurile d-tale. Numai n-au avut gură să răspundă. Am păţit şi noi ca un cerşetor care şedea pe comoară şi cerea milostenie... Da' bine că s-au găsit şi acum; tot biata babă se vede că le-a pus.

– Vezi cât eşti de avan, moş Nichifor, cum îţi încarci sufletul de păcate?

– Apoi dă, jupâneşică, văd şi eu că am greşit, de-am ponegrit-o aşa de tare către d-ta. Da de-acum am să-i cânt şi eu un cântec de împăcare:

Sărmana băbuşca mea!
Fie bună, fie rea,
Am să ţin casă cu ea.

Ş-odată suflecă moş Nichifor mânecile, taie un stuhariu de fag şi face un capăt minunat. Apoi îl aşază cum trebuie, pune roata la loc, înhamă iepele, iese încet-încet la drum şi zice:

– Sui, jupâneşică, şi haidem să mergem de acum!

Iepele, fiind hrănite şi odihnite bine, pe la prânzul cel mare i-au pus în Piatra.

– Iaca, te-am văzut ş-acasă, jupâneşică!

– Slavă lui Dumnezeu, moş Nichifor, că şi-n pădure nu mi-a fost rău...

– Aşa este, jupâneşică, nu-i vorbă, dar ca la casa omului nu-i nicăiurea.

Şi, din vorbă în vorbă, au şi ajuns la poarta lui jupân Iţic. Iţic tocmai atunci venea de la şcoală şi, când a văzut pe Malca, nu mai ştia ce să facă de bucurie. Dar când a mai auzit şi despre întâmplarea ce au avut, şi cum i-a scăpat Dumnezeu din primejdie, nu ştia cum să mulţumească lui moş Nichifor. Cu ce nu l-au dăruit ei? Că se mira şi el singur ce dăduse peste dânsul.

A doua zi, moş Nichifor a pornit înapoi cu alţi muşterii. Şi când au ajuns acasă, era foarte vesel, încât nu ştia baba lui ce l-a găsit, de-i aşa cu chef, cum nu mai fusese de multă

vreme. După aceasta, tot la două-trei săptămâni, jupâneşica Malca venea la Neamţ la socri şi se întorcea acasă numai cu moş Nichifor, fără să se mai teamă de lup...

După un an, sau după mai mulţi, moş Nichifor s-a răsuflat, la un pahar cu vin, către un prieten al său, despre întâmplarea din codrul Grumăzeştilor şi frica ce a tras jupâneasa Malca... Prietenul lui moş Nichifor s-a răsuflat şi el către alţi prieteni ai săi, şi de-atunci oamenii, cum sunt oamenii, ca să-i pună sânge rău la inimă... au început a porecli pe moş Nichifor şi a-i zice: „Nichifor Coţcariul, Nichifor Coţcariul". Şi poate acum a fi oale şi ulcioare, şi tot Nichifor Coţcariul i-a rămas bietului om numele şi până în ziulica de astăzi.

POVESTEA UNUI OM LENEŞ

Cică era odată într-un sat un om grozav de leneş; de leneş ce era, nici îmbucătura din gură nu şi-o mesteca. Şi satul, văzând că acest om nu se dă la muncă nici în ruptul capului, hotărî să-l spânzure, pentru a nu mai da pildă de lenevie şi altora. Şi aşa, se aleg vreo doi oameni din sat şi se duc la casa leneşului, îl umflă pe sus, îl pun într-un car cu boi, ca pe un butuc nesimţitor, şi hai cu dânsul la locul de spânzurătoare!

Aşa era pe vremea aceea.

Pe drum se întâlnesc ei cu o trăsură în care era o cucoană. Cucoana, văzând în carul cel cu boi un om care semăna a fi bolnav, întrebă cu milă pe cei doi ţărani, zicând:

– Oameni buni! Se vede că omul cel din car e bolnav, sărmanul, şi-l duceţi la vro doftoroaie undeva, să se caute.

– Ba nu, cucoană, răspunse unul dintre ţărani; să ierte cinstită faţa dumneavoastră, dar aista e un leneş care nu credem să fi mai având pereche în lume, şi-l ducem la spânzurătoare, ca să curăţim satul de-un trândav.

– Alei! oameni buni, zise cucoana, înfiorându-se; păcat, sărmanul, să moară ca un câine, fără de lege! Mai bine duceţi-l la moşie la mine; iacătă curtea pe costişa ceea. Eu am acolo un hambar plin cu posmagi, ia aşa, pentru împrejurări grele, Doamne fereşte! A mânca la posmagi şi-a trăi şi el pe lângă casa mea, că doar ştiu că nu m-a mai pierde Dumnezeu pentr-o bucăţică de pâine. Dă, suntem datori a ne ajuta unii pe alţii.

– I-auzi, măi leneşule, ce spune cucoana: că te-a pune la coteţ, într-un hambar cu posmagi, zise unul dintre săteni. Iaca peste ce noroc ai dat, bată-te întunericul să te bată, urâciunea oamenilor! Sai degrabă din car şi mulţumeşte cucoanei că te-a

scăpat de la moarte şi-ai dat peste belşug, luându-te sub aripa dumisale. Noi gândeam să-ţi dăm săpun şi frânghie. Iar cucoana, cu bunătatea dumisale, îţi dă adăpost şi posmagi; să tot trăieşti, să nu mai mori! Să-şi pună cineva obrazul pentru unul ca tine şi să te hrănească ca pe un trântor, mare minune-i şi asta! Dar tot de noroc să se plângă cineva... Bine-a mai zis cine-a zis că „Boii ară şi caii mănâncă". Hai, dă răspuns cucoanei, ori aşa, ori aşa, că n-are vreme de stat la vorbă cu noi.

– Dar muieţi-s posmagii? zise atunci leneşul, cu jumătate de gură, fără să se cârnească din loc.

– Ce-a zis? întrebă cucoana pe săteni.

– Ce să zică, milostivă cucoană, răspunde unul. Ia, întreabă, că muieţi-s posmagii?

– Vai de mine şi de mine, zise cucoana cu mirare, încă asta n-am auzit! Da' el nu poate să şi-i moaie?

– Auzi, măi leneşule: te prinzi să moi posmagii singur, ori ba?

– Ba, răspunse leneşul. Trageţi mai bine tot înainte! Ce mai atâta grijă pentru astă pustie de gură!

Atunci unul din săteni zise cucoanei:

– Bunătatea dumnevoastră, milostivă cucoană, dar degeaba mai voiţi a strica orzul pe gâşte. Vedeţi bine că nu-l ducem noi la spânzurătoare numai aşa, de flori de cuc, să-i luăm năravul. Cum chitiţi? Un sat întreg n-ar fi pus oare mână de la mână ca să poată face dintr-însul ceva? Dar ai pe cine ajuta? Doar lenea-i împărătească mare, ce-ţi baţi capul!

Cucoana atunci, cu toată bunăvoinţa ce avea, se lehămeteşte şi de binefacere şi de tot, zicând:

– Oameni buni, faceţi dar cum v-a lumina Dumnezeu!

Iar sătenii duc pe leneş la locul cuvenit şi-i fac felul.

Şi iaca aşa au scăpat şi leneşul acela de săteni, şi sătenii aceia de dânsul.

Mai poftească de-acum şi alţi leneşi în satul acela, dacă le dă mâna şi-i ţine cureaua.

Ş-am încălecat pe-o şa şi v-am spus povestea aşa.

MOŞ ION ROATĂ

(Anecdotă)

La 1857, pe când se fierbea Unirea în Iaşi, boierii moldoveni liberali, ca de-alde Costache Hurmuzachi, M. Kogălniceanu şi alţii, au găsit cu cale să cheme la Adunare şi câţiva ţărani fruntaşi, câte unul de fiecare judeţ, spre a lua şi ei parte la facerea acestui măreţ şi nobil act naţional. Cum au ajuns ţăranii la Iaşi, boierii au pus mână de la mână, de i-au ferchezuit frumos şi i-au îmbrăcat la fel, cu cheburi albe şi cuşme nouă, de se mirau ţăranii ce berechet i-a găsit. Apoi, se zice că i-ar fi dat pe seama unuia dintre boieri să le ţină cuvânt, ca să-i facă a înţelege scopul chemării lor la Iaşi.

– Oameni buni, ştiţi pentru ce sunteţi chemaţi aici, între noi? zise boierul cu blândeţe.

– Vom şti, cucoane, dacă ni-ţi spune, răspunse cu sfială un ţăran mai bătrân, scărpinându-se în cap.

– Apoi, iaca ce, oameni buni: de sute de ani, două ţări surori, creştine şi megieşe, Moldova noastră şi Valahia sau Ţara Muntenească, de care poate-ţi fi auzit vorbindu-se, se sfâşie şi se mănâncă între dânsele, spre cumplita urgie şi pieire a neamului românesc. Ţări surori şi creştine, am zis, oameni buni; căci precum ne închinăm noi, moldovenii, aşa se închină şi fraţii noştri din Valahia. Statura, vorba, hrana, îmbrăcămintea şi toate obiceiurile câte le avem noi le au întocmai şi fraţii noştri munteni. Ţări megieşe, am zis, oameni buni; căci numai pârăuaşul Milcov, ce trece pe la Focşani, le desparte. „Să-l secăm dar dintr-o sorbire“ şi să facem sfânta Unire, adică înfrăţirea dorită de strămoşii noştri, pe care ei n-au putut s-o facă în împrejurările grele de pe atunci. Iaca, oameni buni, ce treabă creştinească şi frumoasă avem de făcut. Numai

Dumnezeu să ne-ajute! Înţeles-aţi, vă rog, oameni buni, pentru ce v-am chemat? Şi dacă aveţi ceva de zis, nu vă sfiiţi; spuneţi verde, moldoveneşte, ca la nişte fraţi ce vă suntem; că de-aceea ne-am adunat aici, ca să ne luminăm unii pe alţii şi Dumnezeu să ne lumineze pe toţi cum a şti el mai bine!

– Înţelegem, cucoane, aşa a fi, răspunseră câţiva ţărani mai ruşinoşi; că, dă, dacă nu-ţi şti dumneavoastră ce-i pe lume, noi, ţărănimea de la coarnele plugului, avem să ştim ce-i bine şi ce-i rău?...

– Ba eu, drept să vă spun, cucoane, n-am înţeles! cică zise cu îndrăzneală unul dintre ţărani, anume *Ion Roată*. Ş-apoi, chiar dacă ne-am pricepe şi noi la câte ceva, cine se mai uită în gura noastră? Vorba ceea, cucoane: „Ţăranul, când merge, tropăieşte, şi când vorbeşte, hodorogeşte", să ierte cinstită faţa dumneavoastră. Eu socot că treaba asta se putea face şi fără de noi; că, dă, noi ştim a învârti sapa, coasa şi secera, dar dumneavoastră învârtiţi condeiul şi, când vreţi, ştiţi a face din alb negru şi din negru alb... Dumnezeu v-a dăruit cu minte, ca să ne povăţuiţi şi pe noi, prostimea...

– Ba nu, oameni buni; s-a trecut vremea aceea, pe când numai boierii făceau totul în ţara aceasta ş-o storceau după plac. Astăzi toţi, de la vlădică până la opincă, trebuie să luăm parte la nevoile şi la fericirea ţării. Muncă şi câştig, datorii şi drepturi, pentru toţi deopotrivă.

Le spuse boierul apoi despre originea românilor, cum şi de cine au fost ei aduşi pe aceste locuri; despre suferinţele lor şi cum au ajuns a fi dezbinaţi şi împrăştiaţi prin alte ţări. Le dă el pilde câte şi mai multe: cu smocul de nuiele, cu taurii învrăjbiţi şi, în sfârşit, se sileşte bietul creştin din răsputeri a-i face să înţeleagă care sunt roadele binefăcătoare ale Unirii, aducându-le aminte că tot „pentru unirea tuturor" se roagă şi sfânta biserică în toate zilele, mai bine de 1.850 de ani.

– Ei, oameni buni, cred că acum aţi priceput!

– Priceput, cucoane, cât se poate de bine, răspunseră mai toţi. Dumnezeu să vă ajute la cele bune!

– Ba eu tot nu, cucoane, răspunse moşul Ion Roată.

– Dumnezeu să mă ierte, moş Ioane, dar dumneata, cum văd, eşti cam greu de cap; ia haidem în grădină, să vă fac a înţelege şi mai bine. Moş Ioane, vezi colo, în ogradă la mine, bolovanul cel mare?

– Îl vedem, cucoane.

– Ia fă bine şi adă-l ici lângă mine, zise boierul, care şedea acum pe un jilţ în mijlocul ţăranilor.

– S-avem iertare, cucoane, n-om putea, că doar acolo-i greutate, nu şagă.

– Ia cearcă şi vezi.

Moş Ion Roată se duce şi vrea să ridice bolovanul, dar nu poate.

– Ia du-te şi dumneata, moş Vasile, şi dumneata, bade Ilie, şi dumneata, bade Pandelachi.

În sfârşit, se duc ei vro 3–4 ţărani, urnesc bolovanul din loc, îl ridică pe umeri şi-l aduc lângă boier.

– Ei, oameni buni, vedeţi? S-a dus moş Ion şi n-a putut face treaba singur; dar când v-aţi mai dus câţiva într-ajutor, treaba s-a făcut cu mare uşurinţă, greutatea n-a mai fost aceeaşi. Povestea cântecului:

Unde-i unul, nu-i putere,
La nevoi şi la durere;
Unde-s mulţi, puterea creşte,
Şi duşmanul nu sporeşte.

Aşa şi cu Unirea, oameni buni! Credeţi dumneavoastră că, de-a ajuta Dumnezeu a se uni Moldova cu Valahia, avem să fim numai atâţia? Fraţii noştri din Transilvania, Bucovina, Basarabia şi cei de peste Dunăre, din Macedonia şi de prin alte părţi ale lumii, numai să ne vadă că trăim bine, şi ei se vor bucura şi ne vor iubi, de n-or mai îndrăzni duşmanii, în vecii vecilor, a se lega de români. D-apoi fraţii noştri de sânge: franţujii, italienii, spaniolii şi portughezii, ce aşteaptă? La orice întâmplare, Doamne fereşte, stau gata să-şi verse sângele

pentru noi... Unirea face puterea, oameni buni. Ei, acum cred c-aţi înţeles şi răsînţeles.

– Ba eu, unul, să iertaţi dumneavoastră, cucoane, încă tot n-am înţeles, răspunde moş Roată.

– Cum se face asta, moş Ioane? Mai bine ce v-am tălmăcit, şi un copil putea să înţeleagă.

– Mai aşa, cucoane, răspunseră ceilalţi.

– Moş Ioane, zise acum boierul, cam tulburat de multă oboseală, ia spune dumneata, în legea dumitale, cum ai înţeles, cum n-ai înţeles, de când se face atâta vorbă; să auzim şi noi!

– Dă, cucoane, să nu vă fie cu supărare, dar de la vorbă şi până la faptă este mare deosebire... Dumneavoastră, *ca fiecare boier*, numai ne-aţi poruncit să aducem bolovanul, dar n-aţi pus umărul împreună cu noi la adus, cum ne spuneaţi dinioarea, că de-acum toţi au să ia parte la sarcini: de la vlădică până la opincă. Bine-ar fi dac-ar fi aşa, cucoane, căci la război înapoi şi la pomană năvală, parcă nu prea vine la socoteală... Iar de la bolovanul dumneavoastră am înţeles aşa: că până acum noi, ţăranii, am dus fiecare câte-o piatră mai mare sau mai mică pe umeri; însă acum suntem chemaţi a purta împreună tot noi, *opinca*, o stâncă pe umerele noastre... Să dea Domnul, cucoane, să fie altfel, că mie unuia, nu mi-a părea rău...

La aceste vorbe, ţăranii ceilalţi au început a strânge din umeri, a se uita lung unul la altul şi a zice :

– Ia, poate că şi Roată al nostru să aibă dreptate!...

Iar boierul, luându-i înainte cu glume, a înghiţit găluşca şi a tăcut molcum.

Iaşi, 4 mai, 1880

POPA DUHU

Cine-a întâlnit vrodată în calea sa un popă, îmbrăcat cu straie sărăcuţe, scurt la stat, smolit la faţă, cu capul pleş, mergând cu pas rar, încet şi gânditor, răspunzând îndesat „sluga dumitale" cui nu-l trecea cu vederea, căscând cu zgomot când nu-şi găsea omul cu care să stea la vorbă, făcând lungi popasuri prin aleile ascunse ale grădinilor publice din Iaşi, câte cu o carte în mână, tresărind la cântecul păsărelelor şi oprindu-se cu mirare lângă moşi-noaiele de furnici, pe care le numea el „republici înţelepte", dezmierdând iarba şi florile câmpului, icoane ale vieţii omeneşti, pe care le uda câte c-o lacrimă fierbinte din ochii săi şi apoi, cuprins de foame şi obosit de osteneală şi gândire, îşi lua cătinel drumul spre gazdă, unde-l aştepta sărăcia cu masa întinsă.

Acesta ere părintele Isaia Duhu, născut în satul Cogeasca-Veche din judeţul Iaşi.

Patru pereţi străini, afumaţi şi îmbrăcaţi cu rogojini; teancuri de traftoloage greceşti, latineşti, bulgăreşti, franţuzeşti, ruseşti şi româneşti, pline de painjeni şi aruncate în neregulă prin cele unghere, un lighean de lut cu ibric pentru spălat, în mijlocul odăii, apărie pe jos, gunoi şi gândaci fojgăind în toate părţile, o pâine uscată pe masă şi un motan ghemuit după sobă era toată averea sfinţiei-sale.

Mare de inimă, iar la gură şi mai mare, părintele Duhu nu se învrednicise de o viaţă mai bună; dar se vede că nici poftea el una aşa, de vreme ce nu-şi astâmpăra gura către mai-marii săi măcar să-l fi picat cu lumânarea.

De copil, în seminarul Socola, unde-a învăţat carte, mai mult singur decât de la profesori, îşi punea degetele pe o piatră şi le bătea cu alta, de ciudă că nu scriu frumos; se lovea cu pumnul peste cap, când vedea că nici dascălul nu putea să-i tălmăcească bine ceva, şi vai de şcolarii care-l sminteau de la învăţătură!

Aşa fiind el, cică unul dintre călugării Socolei a zis că e bun de călugăr, numindu-l „Duh diavolesc", şi de unde până unde l-a şi călugărit, şi Duhu i-a rămas numele. Iară el Isaia Teodorescu se iscălea. Şi din şcolar, profesor a ajuns la Socola; şi duh din duhul său a dat şcolarilor săi o bucată de vreme. Dar purici mulţi nu făcea el într-un loc, Doamne fereşte, căci era duh neastâmpărat şi neîmpăcat chiar cu sine însuşi. Nici lacom de avere, nici de chinuri; mulţumit cu cât avea, cu cât n-avea, când te miri ce nu-i venea la socoteală, ia-ţi, popo, desagii şi toiagul, şi pe ici ţi-e drumul! Vorba ceea: „Geasta cu trepădatele, că nu-s departe satele".

Aci era la Socola, aci în Iaşi, aci la mănăstirea şi în Târgul-Neamţului profesor, de unde cutreiera munţii în sudoarea frunţii, şi mai la tot pasul cânta:

Ruinată cetăţuie, ce acopere-acel munte,
Şi de unde ochiul vede lucruri multe!

Apoi:

Pe o stâncă neagră, într-un vechi castel,
Unde curge-n vale un râu mititel.

Iar la urma urmelor:

Pasăre galbenă-n cioc,
Rău mi-ai cântat de noroc!...

Şi tot aşa, şi iar aşa, până i se făcea viaţa neagră şi aici; apoi iar se întorcea la Iaşi, îndrăgindu-l pentru o bucată de vreme.

Duh neastâmpărat şi cutezător în predicile sale de pe amvoanele bisericilor, înţepa ca viespea, zicând:

– Elisei a curăţit de lepră pe Neeman Sirianul, trimiţându-l să se scalde în râul Iordanului. Iară eu vă trimit la Căcaina[1], ca să vă curăţiţi de lepra ignoranţei şi a trândăviei!

– Odată era o floare, numită ruşinea fetelor, foarte răspândită în ţară la noi; dar de când au luat „mârşavele de modă"[2] locul gospodinelor romånce, această floare a început a dispărea din grădinile şi ţarinile noastre.

– Cine are urechi de auzit să audă!

Iar pe cei slugarnici, mândri şi luxoşi, îi arăta cu degetul, zicând:

– Făţarnice, a zis Hristos, curăţă mai întâi partea cea dinlăuntru a paharului şi a blidului, ca să fie şi cea din afară curată!

Şi câte şi mai câte, publicate prin jurnalul *Predicatorul moralului evanghelic*, redactat de dânsul, până i-a luat chiriarhia puterea de predicator. Dar părintelui Duhu nu i-a tors mă-sa pe limbă.

Odată, slujind un episcop oarecare de hramul bisericii, la Bunavestire din Iaşi, părintele Duhu intră în biserică, se închină rar pe la icoane, şi cum era lume multă adunată, şi episcopul sta în strana arhierească, îmbrăcat pompos şi cu mitra pe cap, părintele Duhu se opreşte în faţă-i şi zice cu gura mare, clătinând din cap:

– Dragul mamei Cânilic, bine-ţi şede mitropolit! Unde-i neneaca-ta să te vadă? Apoi, oftând adânc, mai adaugă: Când veţi vedea urâciunea pustiirii stând la locul unde nu se cade să stea, să ştiţi că aproape este sfârşitul, a zis Hristos.

După aceea se trage cu dispreţ din faţa episcopului şi, ieşind din biserică, îşi caută de drum.

---

[1] Mic râuşor din Iaşi, care se varsă în Bahlui.

[2] Marşandele.

Iară ceilalţi popi, înlemniţi cu mâinile la piept, cât pe ce să cadă ameţiţi din picioare, de frica şi de ruşinea arhipăstorului.

Nu târziu după aceasta, mitropolitul face pe părintele Duhu arhimandrit cu mitră, adică îi dă voie să poarte straie de mii de lei, fără să aibă cu ce să şi le cumpere.

Şi părintele Isaia, în loc să umble morţiş, ca alţi popi, după cerşitorit, luând şi de pe viu şi de pe mort, să aibă cu ce se împopoţona, el, dimpotrivă, zicea că este de altă părere, şi anume: „Decât să dai de pomană la calici sâmbăta, mai bine ceva de băut mahmurilor, marţea"...

Odată, chemând epitropul unei biserici mai sărăcuţe pe părintele Duhu să slujească de hram, sfinţia-sa şi-a atârnat la piept o cruce mare, de lemn, legată cu sfoară groasă de cânepă, zicând:

– Iartă-mă, Doamne, că te-am spânzurat cu aţă, neavând lanţ de aur, nici de argint, cu care te spânzură mai marii mei, arhiereii.

La Mănăstirea Neamţului, stând adeseori de vorbă cu stareţul Naftanail, părintele Duhu îi zicea, şfichiuindu-l, că ruşii din această lavră românească s-au puiezit, ca şi holera adusă în Moldova pe cozile cailor ruseşti la 1828. Stareţul, nemaiputându-i sta împotrivă, zicea de la o vreme: „Hai pacam, părinte Isaia", cinstindu-l cu rachiu îndulcit cu miere, pahar după pahar, până ce părintele Duhu spunea:

– Lasă-mă în pace, cuvioase, că se învârteşte lumea cu mine de-atâta aghiazmă rusească; mai bine să ne împăcăm. Şi începea a-i cânta irmosul următor, pe glas al doilea: „Umblat-au Israil prin valul cel învăluit, c-un ulcior legat de gât şi c-un curcan fript, că s-a proslăvit".

Apoi antifoanele beţivilor, pe glas al patrulea: „Din tinereţile mele, multe oale şi ulcele se luptă cu mine; dar mai multe păhărele, câte stele sunt pe cer...

Ploscuţa mea, iubit vas,
Pasare cu dulce glas,
Eu la gură te ridic,
Tu îmi cânţi; coglic! coglic!
Şi nu mă-ndur să te las,
Căci mă plesneşti tot în nas...
Vai, sărace poloboace,
De te-ai face mai încoace;
Să ne strângem vro câţiva,
Noi, spre mântuirea ta.
Ş-om mai veni vro doi-trei
Şi ţi-om pune-un căpătâi,
Ş-om aduce-un popă rus,
Şi te-a da cu fundu-n sus!"

Unui arhimandrit grec ce blagoslovea pe diacon la slujbă: „Să îndrepteze Domnul paşii lui spre tot lucrul bun", părintele Duhu îi zise:

– Ba mai bine să îndrepteze Domnul paşii voştri peste Dunăre, cuvioşilor, că destul ne-aţi pângărit biserica şi neamul cu smeritele voastre blagoslovenii.

Profesorului Columb de la liceu, care zise odată părintelui Isaia „Bună dimineaţa, Duhule", el îi răspunse:

– Mulţumesc, cadavrule! Şi cred că ai la ştiinţă că cuvintele *popă* şi *profesor* se încep cu „pocoi", ca şi substantivul *porcule*.

Popilor de mir, pe care îi numea haldei, le cânta antifoanele următoare:

„Diaconii şi cu pochii, de treji ce sunt, de-abia văd cu ochii. Iar mamelor preotese, beţia din cap nu le mai iese!"

Şi câte ponturi şi ponosuri nu da dintr-însul, de-i era şi lui lehamete câteodată să se mai întâlnească cu cineva şi să-l mai stârnească la vorbă.

Odată, ieşind supărat de la Mitropolie, îl întâlneşte părintele Arbore de la Bărnovschi şi-l întreabă:

– De unde vii, părinte Isaie?

– Nu ştiu!

– Încotro ai luat-o, părinte Isaie?

– Nu ştiu!

– Cum aşa, de nu ştii nici de unde vii, nici încotro te duci?!

– Iaca cum, răspunse părintele Duhu: când eram băiat, stupeam în palma stângă, apoi trânteam cu muchea palmei celeilalte în stupit şi, în care parte sărea el, într-acolo apucam şi eu.

– Şi acum tot aşa faci? întrebă părintele Arbore.

– Tot, batăr să crape dracul!

– Dar dacă, din întâmplare, ar sări stupitul înspre Golia[1], cum ţi s-ar părea?

– Dar ştii că m-ai ars, haldeule?! zise părintele Duhu, luându-şi tălpăşiţa, Dunăre de mânios.

La cea din urmă, strângând părintele Duhu para către para, şi-a comisionat cărţi spiritiste şi, citindu-le, cică a zis către oarecine:

– Aceste cărţi, încăpând în mâna unor şarlatani ignoranţi, ai să auzi vorbindu-se că fac minuni, ca sfinţii.

Şi sfânt să fie rostul părintelul Duhu, căci tocmai aşa s-a întâmplat.

Într-una din zile, neavând el cu ce să-şi cumpere pâine, le-a luat cu vravul şi le-a vândut directoraşului unei şcoli primare cu te miri ce. Şi de-atunci începutul spiritiştilor în Iaşi. De-atunci Grigore Nazianzul, Efrem Sirul, Solomon înţeleptul şi alţi răposaţi de veacuri nu se mai pot linişti în morminte; întrebare peste întrebare li se face. Ş-apoi, ia să nu răspundă, că dracu-i al lor pe şapte ani!

Auzind părintele Duhu că s-a făcut zvon prin Iaşi despre nişte năzdrăvănii ca aceste, cică s-a luat sfinţia-sa pe gânduri, zicând:

---

[1] Biserica din Iaşi, care cuprinde şi casă de nebuni.

– Vai de cel ce se sminteşte, dar mai vai de cel prin care vine sminteala!

Şi poate că din această pricină, bolnăvindu-se greu, şi-a dat duhul, tocmai când ajunsese îngrijitor la biserica Nicoriţa din Tataraşi; de unde aproape fiindu-i ţintirimul Eternitatea, şi-a luat acolo casă de veci, fie-i ţărna uşoară! Şi de-atunci, ca' mai ba să-l vadă cineva bădădăind pe uliţele Iaşilor.

CINCI PÂINI

(Anecdotă)

Doi oameni, cunoscuţi unul cu altul, călătoreau odată, vara, pe un drum. Unul avea în traista sa trei pâini, şi celălalt două pâini. De la o vreme, fiindu-le foame, poposesc la umbra unei răchiţi pletoase, lângă o fântână cu ciutură, scoate fiecare pâinile ce avea şi se pun să mănânce împreună, ca să aibă mai mare poftă de mâncare.

Tocmai când scoaseră pâinile din traiste, iaca un al treilea drumeţ, necunoscut, îi ajunge din urmă şi se opreşte lângă dânşii, dându-le ziua bună. Apoi se roagă să-i dea şi lui ceva de mâncare, căci e tare flămând şi n-are nimica merinde la dânsul, nici de unde cumpăra.

– Poftim, om bun, de-i ospăta împreună cu noi, ziseră cei doi drumeţi călătorului străin; căci, mila Domnului! unde mănâncă doi, mai poate mânca şi al treilea.

Călătorul străin, flămând cum era, nemaiaşteptând multă poftire, se aşază jos lângă cei doi, şi încep a mânca cu toţii la pâine goală şi a bea apă rece din fântână, căci altă udătură nu aveau. Şi mănâncă ei la un loc tustrei, şi mănâncă, până ce gătesc de mâncat toate cele cinci pâini, de parcă n-au mai fost.

După ce-au mântuit de mâncat, călătorul străin scoate cinci lei din pungă şi-i dă, din întâmplare, celui ce avusese trei pâini, zicând:

– Primiţi, vă rog, oameni buni, această mică mulţumită de la mine, pentru că mi-aţi dat demâncare la nevoie; veţi cinsti mai încolo câte un pahar de vin, sau veţi face cu banii ce veţi pofti. Nu sunt vrednic să vă mulţumesc de binele ce mi-aţi făcut, căci nu vedeam lumea înaintea ochilor de flămând ce eram.

Cei doi nu prea voiau să primească, dar, după multă stăruinţă din partea celui al treilea, au primit. De la o vreme, călătorul străin şi-a luat ziua bună de la cei doi şi apoi şi-a căutat de drum. Ceilalţi mai rămân oleacă sub răchită, la umbră, să odihnească bucatele. Şi, din vorbă în vorbă, cel ce avuse trei pâini dă doi lei celui cu două pâini, zicând:

– Ţine, frate, partea dumitale, şi fă ce vrei cu dânsa. Ai avut două pâini întregi, doi lei ţi se cuvin. Şi mie îmi opresc trei lei, fiindc-am avut trei pâini întregi, şi tot ca ale tale de mari, după cum ştii.

– Cum aşa?! zise celălalt cu dispreţ; pentru ce numai doi lei, şi nu doi şi jumătate, partea dreaptă ce ni se cuvine fiecăruia? Omul putea să nu ne dea nimic, şi atunci cum rămânea?

– Cum să rămână? zise cel cu trei pâini; atunci aş fi avut eu pomană pentru partea ce mi se cuvine de la trei pâini, iar tu, de la două, şi pace bună! Acum, însă, noi am mâncat degeaba, şi banii pentru pâine îi avem în pungă cu prisos: eu trei lei şi tu doi lei, fiecare după numărul pâinilor ce am avut. Mai dreaptă împărţeală decât aceasta nu cred că se mai poate nici la Dumnezeu sfântul...

– Ba nu, prietene, zise cel cu două pâini. Eu nu mă ţin că mi-ai făcut parte dreaptă. Haide să ne judecăm, şi cum a zice judecata, aşa să rămână.

– Haide şi la judecată, zise celălalt, dacă nu te mulţumeşti. Cred că şi judecata are să-mi găsească dreptate, deşi nu m-am târât prin judecăţi de când sunt.

Şi aşa, pornesc ei la drum, cu hotărârea să se judece. Şi cum ajung într-un loc unde era judecătorie, se înfăţişază înaintea judecătorului şi începe a spune împrejurarea din capăt, pe rând fiecare; cum a venit întâmplarea de au călătorit împreună, de au stat la masă împreună, câte pâini a avut fiecare, cum a mâncat drumeţul cel străin la masa lor, deopotrivă cu dânşii, cum le-a dat cinci lei drept mulţumită şi cum cel cu trei pâini a găsit cu cale să-i împartă.

Judecătorul, după ce-i ascultă pe amândoi cu luare aminte, zise celui cu două pâini:

– Şi nu eşti mulţumit cu împărţeala ce s-a făcut, omule?

– Nu, domnule judecător, zise nemulţumitul; noi n-am avut de gând să luăm plată de la drumeţul străin pentru mâncarea ce i-am dat; dar, dac-a venit întâmplarea de-aşa, apoi trebuie să împărţim drept în două ceea ce ne-a dăruit oaspetele nostru. Aşa cred eu că ar fi cu cale, când e vorba de dreptate.

– Dacă e vorba de dreptate, zise judecătorul, apoi fă bine de înapoieşte un leu istuilalt, care spui c-a avut trei pâini.

– De asta chiar mă cuprinde mirarea, domnule judecător, zise nemulţumitul cu îndrăzneală. Eu am venit înaintea judecăţii să capăt dreptate, şi văd că dumneata, care ştii legile, mai rău mă acufunzi. De-a fi să fie tot aşa şi judecata dinaintea lui Dumnezeu, apoi vai de lume!

– Aşa ţi se pare dumitale, zise judecătorul liniştit, dar ia să vezi că nu-i aşa. Ai avut dumneata două pâini?

– Da, domnule judecător, două am avut.

– Tovarăşul dumitale avut-a trei pâini?

– Da, domnule judecător, trei a avut.

– Udătură ceva avut-aţi vreunul?

– Nimic, domnule judecător, numai pâine goală şi apă rece din fântână, fie de sufletul cui a făcut-o acolo, în calea trecătorilor.

– Dinioarea, parcă singur mi-ai spus, zise judecătorul, că aţi mâncat toţi tot ca unul de mult; aşa este?

– Aşa este, domnule judecător.

– Acum, ia să statornicim rânduiala următoare, ca să se poată şti hotărât care câtă pâine a mâncat. Să zicem că s-a tăiat fiecare pâine în câte trei bucăţi deopotrivă de mari: câte bucăţi ai fi avut dumneata, care spui că avuşi două pâini?

– Şase bucăţi aş fi avut, domnule judecător.

– Dar tovarăşul dumitale, care spui că avu trei pâini?

– Nouă bucăţi ar fi avut, domnule judecător.

– Acum, câte fac la un loc şase bucăţi şi nouă bucăţi?

– Cincisprezece bucăţi, domnule judecător.

– Câţi oameni aţi mâncat aceste cincisprezece bucăţi de pâine?

– Trei oameni, domnule judecător.

– Bun! Câte câte bucăţi vin de fiecare om?

– Câte cinci bucăţi, domnule judecător.

– Acum, ţii minte câte bucăţi ai fi avut dumneata?

– Şase bucăţi, domnul judecător.

– Dar de mâncat, câte ai mâncat dumneata?

– Cinci bucăţi, domnule judecător.

– Şi câte ţi-au mai rămas de întrecut?

– Numai o bucată, domnule judecător.

– Acum să stăm aici, în ceea ce te priveşte pe dumneata şi să luăm pe istalalt la rând. Ţii minte câte bucăţi de pâine ar fi avut tovarăşul d-tale?

– Nouă bucăţi, domnule judecător.

– Şi câte a mâncat el de toate?

– Cinci bucăţi, ca şi mine, domnule judecător.

– Dar de întrecut, câte i-au mai rămas?

– Patru bucăţi, domnule judecător.

– Bun! Ia, acuşi avem să ne înţelegem cât se poate de bine! Vasăzică, dumneata ai avut numai o bucată de întrecut, iar tovarăşul dumitale, patru bucăţi. Acum o bucată de pâine rămasă de la dumneata şi cu patru bucăţi de la istalalt fac la un loc cinci bucăţi?

– Taman cinci, domnule judecător.

– Este adevărat că aceste bucăţi de pâine le-a mâncat oaspetele dumneavoastră, care spui că v-a dat cinci lei drept mulţumită?

– Adevărat este, domnule judecător.

– Aşadar, dumitale ţi se cuvine numai un leu, fiindcă numai o bucată de pâine ai avut de întrecut, şi aceasta, ca şi cum ai fi avut-o de vânzare, deoarece aţi primit bani de la oaspetele dumneavoastră. Iar tovarăşului dumitale i se cuvin patru lei, fiindcă patru bucăţi de pâine a avut de întrecut.

Acum dară fă bine de înapoieşte un leu tovarăşului dumitale. Şi dacă te crezi nedreptăţit, du-te şi la Dumnezeu, şi las' dacă ţi-a face şi el judecată mai dreaptă decât asta!

Cel cu două pâini, văzând că nu mai are încotro şovăi, înapoieşte un leu tovarăşului său, cam cu părere de rău, şi pleacă ruşinat.

Cel cu trei pâini, uimit de aşa judecată, mulţumeşte judecătorului şi apoi iese, zicând cu mirare:

– Dac-ar fi pretutindene tot asemenea judecători, ce nu iubesc a le cânta cucul din faţă, cei ce n-au dreptate n-ar mai năzui în veci şi-n pururea la judecată.

Corciogarii, porecliţi şi apărători, nemaiavând chip de trai numai din minciuni, sau s-ar apuca de muncă, sau ar trebui, în toată viaţa lor, să tragă pe dracul de coadă...

Iar societatea bună ar rămânea nebântuită.

Iaşi, 22 ianuarie, 1883

IOAN ROATĂ ŞI VODĂ CUZA

Între tăranii fruntaşi care au luat parte, împreună cu boierii, cu episcopii şi cu mitropolitul ţării la Divanul ad-hoc din Moldova, în 1857, era şi moş Ion Roată, om cinstit şi cuviincios, cum sunt mai toţi ţăranii români de pretutindeni. Numai atâta, că moş Ion Roată, după câte văzuse şi după câte păţise el în viaţa sa, nu prea punea temei pe vorbele boiereşti şi avea gâdilici la limbă, adică spunea omului verde în ochi, fie cine-a fi, când îl scormolea ceva la inimă. Aşa e ţăranul: nu prea ştie multe. Şi moş Ion Roată, fiind ţăran, cum v-am spus, deşi se-nvrednicise a fi acum printre boieri, nu avea ascunzători în sufletul său.

În Divanul ad-hoc din Moldova erau boieri de toată mâna: şi mai mari, şi mai mici; şi mai bătrâni, şi mai tineri; şi mai învăţaţi, şi mai neînvăţaţi, cum îi apucase timpul. Între aceşti din urmă erau de-alde bătrânul Alecu Forăscu, poreclit şi Tololoiu, Grigore Cuza şi alţi câţiva de-alde aceştia, care, ţinându-se de obiceiurile strămoşeşti, în toate sărbătorile ascultau cu evlavie slujbă bisericească de la început până la sfârşit, cântând şi citind la strană de-a valma cu dascălii şi preoţii bisericii; iar la zile mari, ca să le ticnească veselia, împărţeau bucăţica de pâine cu orfanii, cu văduvele şi cu alţi nevoiaşi, cum apucară din părinţi. Atâta-i ajungea capul, atâta făceau şi ei pe vremea lor, Dumnezeu să-i ierte şi să-i odihnească, unde-or fi acolo, că bună inimă mai aveau!

Dar să ne întoarcem iar la Divanul ad-hoc. Aici, ca în toate adunările de felul acestora, se făcea vorbă multă; şi era lucru firesc să se facă, fiind în luptă *timpul de faţă cu cel trecut*, pentru cea mai dreaptă cauză a neamului românesc: Unirea, sfânta Unire!

Boierii cei mai tineri, crescuţi de mici în străinătate, numai cu franţuzească şi nemţească, erau cârtitori asupra *trecutului* şi cei mai guralivi totodată. Vorba, portul şi apucăturile bătrâneşti nu le mai veneau la socoteală. Şi din această pricină, unii, în aprinderea lor, numeau pe cei bătrâni: rugini învechite, işlicari, strigoi şi câte le mai venea în minte, după cum le era şi creşterea; dă, învăţaţi nu-s?...

Nu-i vorbă că şi nătângia unor bătrâni era mare. Uneori, când se mâniau, dădeau şi ei tinerilor câte-un ibrişin pe la nas, numindu-i: bonjurişti, duelgii, pantalonari, oameni smintiţi la minte şi ciocoi înfumuraţi, lepădaţi de lege, stricători de limbă şi de obiceiuri. În aşa împoncişare de idei se aflau boierii bătrâni cu tineretul din Divanul ad-hoc al Moldovei, cu toate că şi unii şi alţii erau pentru „Unire". Numai atâta, că bătrânii voiau „Unire" cu tocmală, iar tinerii „Unire" fără socoteală, cum s-a şi făcut.

Toate ca toatele, dar mare luptă aveau unii dintre boierii tineri cu cuconul Alecu Forăscu, care, una-două, îi tolocănea, mustrându-i: ba că nu vorbesc drept româneşte, cum vorbeau părinţii lor, ci au corchezit graiul strămoşesc, de nu-i mai înţelege nimene; ba că „umblaţi cu şurubele, să ne trageţi butucul"; ba că „face omul cu cineva o tovărăşie cât de mică, şi tot urmează învoială între părţi, iar nu aşa cu ochii închişi", căci, „dacă n-ai carte, n-ai parte", scurtă socoteală; ba că, „de când cu străinătatea, v-aţi înstrăinat şi legea, şi limba, şi inima, şi chiar dragostea sătenilor; şi după nepăsarea şi risipa ce o facem, zvârlind banul pe lucruri de nimica, puţin mai avem de înstrăinat, şi nu-i departe vremea aceea, pe cât văd eu. Întrebaţi pe bieţii nemernici de săteni, să spuie ei dacă mai cunosc cine le e stăpân. Au rămas ca nişte câini ai nimănui, sărmanii oameni! Cine se scoală mai dimineaţă, acela e mai mare în sat la ei, de-i horopseşte şi-i ţuhăieşte mai rău decât pe vite! Ciocoismul şi străinii să trăiască, şi las' pe dânşii, că ne scot ei la covrigi!" Ba că „vai de ţara care ajunge s-o puie copiii la cale"; ba că „vorba multă, sărăcia

omului", şi, dacă li-i treaba de-aşa, facă ei ce-or şti, că el mai bine se duce acasă, că-i plouă caii în spate şi-i stau vitele cu dinţii la stele, din pricina slugilor, cărora puţin le pasă de munca stăpânului; şi câte şi mai câte năzdrăvănii de-alde aceste. Las' pe bătrâni să te descânte şi să te judece ei, în legea lor, că nu-ţi mai trebuie alt popă... Şi iaca aşa cu de-alde cuconul Alecu Forăscu.

Acum vine alta la rând.

Într-una din zile, cum vorbea frumos un boier dintre cei tineri, iaca şi moş Ion Roată sare cu gura:

– Aveţi bunătate de vorbiţi mai moldoveneşte, cucoane, să ne dumerim şi noi; căci eu, unul, drept vă spun, că nu pricep nimica, păcatele mele!

Un oarecare boier întâmpină atunci pe moş Ion Roată, zicându-i cu glas poruncitor şi răutăcios:

– Dar ce nevoie mare este să înţelegi tu, mojicule? Tacă-ţi leoarba, dac-ai venit aici; c-apoi întoarce-ne-vom noi acasă, şi helbet! nu ţi-a lua nime din spate ce ştiu eu... Auzi obrăznicie! Tu... *cu optzeci de mii de fălci de moşie*, şi el un ghiorlan c-un petic de pământ, şi uite ce gură face alăturea cu mine!...

Moş Ion Roată, simţindu-se lovit până în suflet, răspunde atunci cu glas plângător:

– Dar bine, cucoane, dacă nu v-a fost cu plăcere să picepem şi noi câte ceva din cele ce spuneţi dumneavoastră, de ce ne-aţi mai adus aici să vă bateţi joc de noi? Ei, cucoane, cucoane! Puternic eşti, megieş îmi eşti, ca răzeş ce mă găsesc, şi ştiu bine că n-are să-mi fie moale când m-oi întoarce acasă, unde mă aşteaptă nevoile. Dar să nu vă fie cu supărare, ia, palmele aceste ţărăneşti ale noastre, străpunse de pălămidă şi pline de bătături, cum le vedeţi, vă ţin pe d-neavoastră de-atâta amar de vreme şi vă fac să huzuriţi de bine. Şi mai mult decât atâta: orice venetic, în ţara asta, este oploşit de dumnea-voastră, şi-l priviţi cu nepăsare cum ne suge sângele, şi tăceţi şi-l îmbrăţişaţi! Numai noi, vite de muncă, vă suntem dragi

ca sarea în ochi... Din *mojici*, din *ghiorlani* şi din *dobitoci* nu ne mai scoateţi! Dumnezeu să ne ierte, şi să ne iertaţi şi dumneavoastră, cucoane, dar cu adevărat aşa este: v-aţi deprins a lua focul totdeauna cu mâinile noastre cele *mojiceşti*... şi tot noi cei horopsiţi!

– Sfânt să-ţi fie rostul, moş Ioane, că ai vorbit din durere, răspunse atunci cuconul Alecu Forăscu; şi sunt fericit că stai alăturea cu mine. Decât un bonjurist c-o mână de învăţătură, mai bine un ţăran cu un car de minte!

La aceste vorbe, mulţi dintre boieri s-au simţit atinşi; cel cu pricina... a rămas ca opărit. Iar colonelul *Alexandru Cuza* a dat mâna prieteneşte cu moş Ion Roată.

În sfârşit, după multe dezbateri furtunoase urmate în Divanul ad-hoc, s-a încuviinţat „Unirea", şi apoi deputaţii s-au întors fiecare pe la vetrele lor.

Peste câţiva ani după aceasta, trecând *Cuza-vodă* spre Bucureşti, a poposit la Agiud, unde l-a întâmpinat o mulţime de lume, ca pe un domnitor.

Printre lumea ce se înghesuia, cu treabă, fără treabă, iaca se zăreşte o hârtie fâlfâind pe deasupra capetelor mulţimii, în vârful unei prăjini. Cuza-vodă, înţelegând că trebuie să fie vrun suflet necăjit, face semn să i se deschidă calea. Şi, când colo, un ţăran bătrân cade în genunchi dinaintea domnitorului, sărutându-i mâna, cu lacrimile în ochi, şi dându-i o hârtie scrisă pe toate feţele.

– He, he! moş Ion Roată, prietenul şi tovarăşul meu cel vechi din Divanul ad-hoc, lucru negândit! Ridică-te, moş Ioane, şi spune-mi, fără sfială, ce durere ai. Ţi-a făcut cineva vrun neajuns?

Moş Ion Roată, văzând că, după atâţia ani de zile, nu l-a uitat colonelul Alexandru Cuza şi că l-a primit cu atâta bunătate, a început a plânge cu hohot şi a-l ruga să-i citească hârtia.

Vodă, fiind gata de plecare şi văzând că hârtia lui moş Roată cuprinde multă polologhie, zise cu blândeţe:

– Spune, moş Ioane, din gură ce ai de spus, că mai bine am să înţeleg!

Atunci moş Roată, venindu-şi în sine, începe a se jelui cum urmează:

– Luminarea-voastră! De când cu păcatul cel de „ad-hoc", n-am mai avut zi bună cu megieşul meu cel puternic, stăpânul unei moşii foarte mari, pe care-l cunoşti măria-ta. N-am gândit, nenorocitul de mine, că dumnealui, un boier aşa de mare, putred de bogat şi cu învăţătură, să-şi pună mintea cu unul ca mine, de la nişte vorbe nesocotite ce le-am zis şi eu atunci, într-un necaz. Numai Dumnezeu să-i dea sănătate şi bine, dar amarnic m-a lovit în avere şi în cinste! Crede, măria-ta, că nici eu n-am fost aşa de sec, între cei de-o seamă cu mine. Dar, de cum am ajuns acasă, goană şi prigoană pe capul meu, din partea boierului, în tot felul.

Întâi şi-ntâi, a pus înadins pe feciorii boiereşti să-mi caute pricină şi să mă aducă la sapă de lemn. Şi aceştia, ca oameni fără judecată şi pizmaşi, făceau toate chipurile sataniceşti, sau ei de-a dreptul, sau prin alţii, cum să dea vitişoarele mele măcar de-un pas pe moşia boierească; ş-apoi, sub cuvânt că au făcut stricăciune, să mi le poată ucide fără nici o cruţare! Şi astăzi împuşcă-i porcii; mâine, vacile şi boii; poimâine, căişorii; în altă zi ie-i oile dinapoi cu grămada şi du-le la curte. Îţi poţi închipui, măria-ta, ce urgie grozavă era pe capul meu!

Văzând eu de la o vreme că nu mai încetează cu jafurile, mi-am luat inima-n dinţi şi m-am dus la boier să mă jeluiesc. Şi boierul, în loc de un cuvânt bun, m-a scuipat drept în obraz, de faţă cu slugile sale şi cu alţi oameni ce se aflau atunci la curte, încât am crezut că a căzut cerul pe mine de ruşine! Ba încă m-a şi ameninţat că altă dată, de mi-a mai călca piciorul în ograda boierească, are să poruncească să mă întindă la scară şi să mă bată cu biciul! Şi cu rânduiala asta, măria-ta, în câţiva ani de zile m-a calicit cu desăvârşire, şi mi-a ridicat şi cinstea, care pentru mine a fost cel mai scump lucru!

Cuza-vodă a stat neclintit şi s-a uitat ţintă la moş Ion Roată, cât a vorbit el. Şi când a isprăvit vorba, vodă i-a pus două fişicuri de napoleoni în mână, zicându-i cu bunătate:

– Ţine, moş Ioane, acest mic dar de la mine, şi întâmpină-ţi nevoia, de azi pe mâine, cum te-a lumina Cel-de-sus! Iar pe boier lasă-l în judecata lui Dumnezeu, căci „El nu bate cu ciomagul".

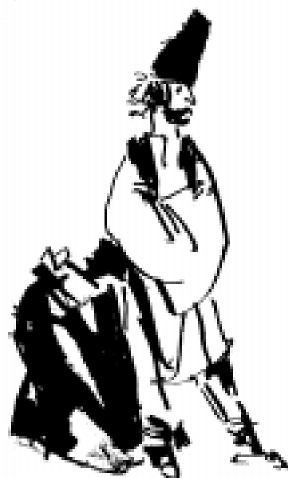
Lui moş Ion Roată i se umplură din nou ochii de lacrimi, şi, sărutând mâna lui vodă, ca semn de mulţumire, zice oftând:

– Dar cu ruşinea ce mi-a făcut, cum rămâne, măria-ta?

– Cu ruşinea, iaca aşa rămâne, moş Ioane, zise Cuza-vodă, sărutându-l pe un obraz şi pe altul, în faţa mulţimii adunate acolo. Du-te şi spune sătenilor dumitale, moş Ioane, că, pe unde te-a scuipat boierul, te-a sărutat domnitorul ţării şi ţi-a şters ruşinea.

Iaşi, 1882, noiembrie 13

POVESTIRI DIDACTICE

PĂCALĂ

Un negustor, umblând prin mai multe sate şi oraşe, ca să cumpere grâu, păpuşoi şi altele, într-o zi ajunse la un pod şi când era să treacă văzu un om care se odihnea acolo: acesta era Păcală. Negustorul, voind să afle ceva de la el, ca oricare negustor, se apropie de dânsul şi-l întrebă:

– De unde eşti, măi creştine?

– Ia din sat de la noi, răspunse Păcală.

– Din care sat de la voi?

– Iaca de acolo, tocmai de sub acel mal, arătând negustorului cu mâna spre un deal.

– Bine, dar ce sat e acela? Eu nu-l ştiu.

– Ei! cum să nu-l ştii; e satul nostru, şi eu de acolo vin.

– Nu aşa, măi prostule. Eu te-ntreb: acel sat pe a cui moşie este şi cum îi botezat?

– Doamne! da' nu ştii că moşiile sunt boiereşti şi asta-i a cuconului nostru, ce şede la Bucureşti? Iar satu-l botează popa într-o căldăruşă cu apă, cum îi scrie lui în cărţi.

Negustorul, privindu-l lung, zise în sine: Mă!... aista-i chiar Păcală.

– Dar cum te cheamă pe tine?

– Iaca!... ce mă-ntreabă. Mă cheamă ca pe oricare: vină-ncoace, ori vin aici!

Negustorul începu a-şi face cruce ca de naiba şi iar îl întrebă:

– Dar cu chemarea împreună cum te mai strigă?

– Iaca aşa: vino! u! mă! răspunse Păcală.

Negustorul începu atunci a râde şi zise: ce prost! Apoi îl mai întrebă:

– Dar ce bucate se fac acolo la voi?

– Mai mult terci cu mămăligă mâncăm, zise Păcală.

– Înţelege-mă, prostule! Nu te-ntreb de bucate fierte.

– D-apoi de care bucate mă-ntrebi?

– Te-ntreb dacă s-au făcut la voi grâu, orz şi altele.

– Da, s-au făcut până la brâu, răspunse Păcală.

– Nu te-ntreb de înălţime, că doar n-am nevoie de paie pentru boi, ci aş voi să ştiu ce fel este la voi grăuntele orzului.

– Să-ţi spun, dacă nu ştii, zise Păcală. Grăuntele orzului este lungăreţ, îmbrăcat c-o coajă cam gălbâie şi c-o ţeapă în vârf.

– Bine, ştiu de astea; dar spune-mi ce fel se vinde, că aş voi să cumpăr şi eu.

– De! Nu ştii domnia-ta ce fel? Unul dă grâul ori orzul, şi altul îi dă bani: galbeni, napoleoni ori altăceva.

– Nu mă-nţeleseşi nici asta; eu te-ntreb: cum se dă?

– Bre!... Nici asta n-o ştii. Să-ţi spun eu: ei baniţa ori dimerlia şi pui în ea pân-o umpli cu vârf, apoi cu coada lopeţii o razi ş-o torni în sac, pe urmă iarăşi o umpli şi tot asemene faci.

– Eu nu te-ntreb asta, om fără cap ce eşti!

– Dar ce fel mă-ntrebi? zise Păcală.

– Cu ce preţ se vinde chila ori baniţa; câţi lei?

– Aşa cum te-nvoieşti; şi câţi lei dai atâta iei.

Negustorul, supărat, îl mai întrebă:

– Neghiobi ca tine mai sunt acolo-n sat?

– U! hu!... este badea Muşat, badea Stan, Neagu, Voicu, Florea, Soare, badea Bran, Coman şi alţii.

– Ho! mă, destul! Dar cine este mai mare decât toţi la voi în sat?

– Cine-i mai mare? Badea Chiţu; el e mai nalt decât toţi; e atât de lung, încât mai n-ajungi cu mâna la umărul său.

– Bre!... proastă lighioaie mai eşti! Nu te-ntreb aşa.

– Dar cum? zise Păcală.

– Eu îţi zic: pe cine ascultaţi voi aici în sat?

– I! ha! auzi vorbă! Ascultăm pe lăutarul moş Bran; când începe să cânte, tot satul stă cu ochii şi urechile ţintă la el.

– Nu zic aşa, măi nătărăule! Răspunde-mi odată cum te-ntreb.

– Ei, cum?

– Eu te-ntreb de cine aveţi frică aici în sat mai mult.

– Valeu, maică! Ia de buhaiul lui moş popa, mare frică mai avem, mămulică! Când vine seara de la păscut, fugim de el care încotro apucăm; că atât e de înfricoşat, de gândeşti că e turbat; când începe să mugească, sperie chiar şi copiii din sat.

– Mă!... da'! ce namilă de om eşti tu? Nu cumva eşti vrun duh rău, frate cu Miazănoapte sau cu Spaima-pădurii?

– Ei, Doamne! De ce mă-ntrebi, când mă priveşti? Ce? Nu mă vezi că-s om ca şi dumneata: cu cap, cu ochi, gură, nas, mâini şi cu picioare, mă mişc şi mă uit ca toţi.

– Aşa te văd şi eu, dar ai minte şi simţire abia ca un dobitoc. Ia spune-mi, zău: aveţi butnari sau dogari în sat la voi?

– Avem.

– Na cinci bani, şi du-te să-ţi pună doagele ce-ţi lipsesc.

Prostia din născare, leac în lume nu mai are; ea este o urâcioasă boală, ce nu se vindecă în şcoale, ba nici în spitale.

INUL ŞI CĂMAŞA

Inul: – Ştii tu, cămăşă dragă, ce erai odată?

– Ce să fiu? Eram ceea ce mă vezi: cămaşă albă, cu care se îmbracă oamenii.

– Nu-i aşa! Ai fost o sămânţă, apoi o buruiană, clătinată de vânt, ca toate buruienile: aşa naltă, subţirea, tocmai de potriva mea; erai in cu floricică albastră, fata mea. Când ai fost crescut şi copt, cum sunt eu acum, oamenii te-au smuls din pământ, te-au legat în fuioare, te-au pus copăcel, şi te-au lăsat la soare, ca să te usuci. După aceea te-au culcat pe ţol şi te-au bătut cu beţe, ca să-ţi scoată sămânţa; apoi, bătut şi stâlcit cum erai, te-au dus la baltă şi te-au pus în *topitoare*, unde-ai stat vro zece zile, ca să te topeşti, adică să-ţi putrezească hlujul. După asta, te-au scos şi te-au pus iarăşi la soare, ca să te usuci, rezemându-te de gardul pe care eşti întinsă acum. Fiind uscat, te-au meliţat, şi hlujul tău s-a prefăcut în puzderie, iară cojiţa ta în fuior. Femeile apoi te-au răgilat, te-au periat şi te-au făcut *fuior* frumos şi moale ca mătasa; din fuior te-au făcut *caier*, te-au pus în *furcă* şi au început a toarce, prefăcându-te în *tort* sau aţă. Tortul l-au depănat pe *râşchitor*, spre a-l face *căleap*; călepele s-au fiert cu leşie, să se înălbească, apoi le-au pus pe *vârtelniţă*, de pe care au început a le depăna pe *mosoare* cu *letca*; de pe mosoare te-au urzit pe *urzoi*, apoi te-au luat şi te-au învelit pe *sulul* de dinapoi, punând *vergele* printre pături, ca să nu se hrentuiască *urzeala*; şi *fuscei* printre rost, ca să nu se încâlcească *natra*. După asta te-au nevedit, trecându-te prin *iţe* şi prin *spată*; şi, cu ajutorul *slobozitorului*, al *zăvorului* şi al *lopăţelei*, te-au întins în *stative*, legându-te de sulul de dinainte, de unde se

începe „gura pânzei“. Călepele lăsate pentru bătătură le-au depănat pe *ţevi* cu *sucala*, apoi, punând ţevile în *suveică*, au început a ţese, adică a trece *bătătura* printre *urzeală* cu ajutorul *tălpigilor*, al *scripţilor* şi al *iţelor*. Ca să se îndesească firele, bătătura se bate cu *vatalele*, între care e aşezată spata. Şi iaca aşa te-au prefăcut în *pânză*. Când era cald afară şi frumos, femeile te-au dus la baltă şi te-au *ghilit*; apoi te-au fiert cu leşie şi iar te-au ghilit, până te-ai înălbit. Când erai albă cum trebuie, te-au uscat, te-au făcut vălătuc, te-au croit şi au făcut din tine ceea ce eşti acum.

– Mică buruiană, nu ştiu de unde-ai mai scos atâtea despre mine.

– Ei, dragă, dar poate nu ştii că oamenii mai fac pânză şi din sora noastră *cânepă*, şi din fratele nostru *bumbac*, ba şi din înghimpătoarea *urzică* mai fac un fel de pânză. Dar în fabrici se ţes fel-de-fel de pânzeturi, mult mai uşor şi în timp mult mai scurt.

– Bre! multe mai auzi!

– Mai aşteaptă, că n-am sfârşit încă. Din cămaşă sau rufă, peste câtva timp ai să te faci tearfă, din care se face *scamă* pentru bolnavii din spitale şi pentru soldaţii răniţi în bătălie. Apoi te caută, ca iarba de leac, să facă la fabrică din tine *hârtie*.

– Mare minune mi-ai spus, dragă buruiană, zise cămăşa. De-a fi aşa, apoi toate lucrurile nu sunt ceea ce se văd, ci altăceva au fost odată, altăceva sunt acum şi altăceva au să fie.

– Tocmai aşa, soro! Gardul, pe care eşti tu întinsă acum, a fost altădată pădure. Ce are să fie de acum înainte? Mătasă, frunză de dud intrată în pântecele unor gândaci. Varul, ce-a fost mai înainte? Dar funiile şi odgoanele? ş.a.

Femeile leneşe de la ţară au cântecul acesta:

Pusei pânza, când da frunza,
Ş-o gătii la Sân-Văsii (Sf. Vasile)
Şi-mi păru că mă grăbii...

Şi de lungă-i ca o pungă
Şi de lată... toată-i spartă!
Pe sulul de dinapoi
O sută de lătunoi,
Pe sulul de dinainte
Cioprea le mai ţine minte.
Printre iţe şi-ntre spată
Paşte-o iapă deşelată;
Pintre iţe şi fuscei
Paşte-o scroafă cu purcei.

(Poezie populară)

ACUL ŞI BAROSUL

Acul: – Moşule, de ce eşti zurbagiu? Te sfădeşti necontenit cu soră-ta nicovala, ţipaţi şi faceţi larmă, de-mi ţiuie urechile. Eu lucrez toată ziua, şi nime nu-mi aude gura.

– Iaca, mă!... da de unde-ai ieşit, Pâcală?

– De unde-am ieşit, de unde n-am ieşit, eu îţi spun că nu faci bine ceea ce faci.

– Na! vorba ceea: a ajuns oul mai cu minte decât găina. Măi băiete, trebuie să ştii că din sfădălia noastră ai ieşit; ş-apoi tu ne cauţi pricină?

– Mă rog, iertaţi-mă! că dacă n-ar fi fost focul, foile, pleaftura şi omul care să vă facă şi să vă dea nume, aţi fi rămas mult şi bine în fundul pământului, ruginite ca vai de voi.

– Măsoară-ţi vorbele, băiete! Auzi, soră nicovală, cum ne râde acuşorul?

– Aud, dar n-am gură să-i răspund; şi văd, dar trebuie să rabd.

– Vorba ceea, soro: „Şede hârbu-n cale şi râde de oale". Măi puşchiule! ia să vedem, ce ai făcut tu mai mult decât noi?

– Ce am făcut şi ce fac, îndată ţ-oi spune. Ca să nu lungesc vorba, hainele bărbăteşti şi femeieşti, din creştet până în tălpi, şi alte nenumărate lucruri frumoase şi scumpe, fără mine nu se pot face. Mergi la croitor, intră în bordei, suie-te în palat, ai să mă găseşti. Fetele mă pun în cutiuţe aurite, mă înfig în pernuţe de mătasă şi îngrijesc de mine ca de un mare lucru.

– Da' în stogul de fân nu vrei să te pună, mititelule?

– Nici în stogul de fân, dar nici trântit într-un ungher al fierăriei, ca tine. Ia spune-mi: te mai ia cineva în mână decât fierarul?

– Ia ascultă, te prea întreci cu şaga, piciule! Dacă şezi la cinste, şi toţi îngrijesc de tine, cum zici, de ce le împungi degetele?

– Da, împung pe cască gură cel somnoros, pentru că voiesc să iasă din mâna lui, prin ajutorul meu, multe lucruri folositoare şi frumoase. Tu, pentru ce baţi fierul cel culcat pe nicovală şi ruginit ca şi tine? Nu ca să faci din el lucruri mai bune şi mai frumoase?

– Măi... da' bun eşti de gură!

– Şi de gură, dar şi de lucru.

– Ei bine, tu mi-ai înşirat verzi şi uscate; ia stai să-ţi spun şi eu pe ale mele: toporul, barda, ciocanul, cleştele, vătrarul şi nenumăratele unelte şi maşini de fier, unele de-o mărime uriaşă, iar altele mici şi bicisnice ca tine, pututu-s-au face până n-au trecut printre nicovală şi ilău? Casa, bisericile, corabia, puştile, tunurile şi alte lucruri nenumărate, aşa-i că n-ar fi, de nu eram eu? Tu îmi spui de haine frumoase; eu ţi-oi spune de casă, de sapă, de secere, de coasă şi de plug. Tu îmi spui mai mult de *frumos*, eu ţi-oi spune de cele *neapărat trebuincioase*.

– Mă faci să te-apuc iar la scărmănat, moşule baros. Haine i-au trebuit omului întâi, căci nu era să umble cu pielea goală şi desculţ ca gâştele.

– Te-ai încurcat în socoteli, măi băiete. Ba de mâncare şi casă i-a trebuit omului întâi ş-apoi haine frumoase, cum zici tu; cu rufe de ale tale îţi ghiorăiesc maţele de foame. Ai auzit vorba ceea, că „Golătatea încunjură, iar foamea dă de-a dreptul".

– Măi! da' ruginit mai eşti!

– Ruginit cum sunt, eu v-am făcut şi trebuie să asculţi de sfaturile mele.

– Aşa este, dar te prea lauzi; las' mai bine să te laude alţii. Şi tu faci trebi bune, şi eu; numai atâta că tu faci lucruri mai din topor, eu mai delicate; tu şezi totdeauma cu fierarul cel uns de cărbuni, iar eu şed cu croitorul şi cu tot felul de persoane.

– Iar ai început, ghibirdic fudul şi guraliv?

Croitorul tău trebuie să împungă mai mult de zece ori, până când fierarul meu mă ridică o dată; croitorul tău rupe altă dată pe zi câte zece ace; fierarul însă mă are pe viaţă, ba mă poate lăsa şi de zestre la copiii de copiii săi. Ş-apoi încă una: cine dintre aceşti doi meşteri e mai *grebănos* şi mai *gubav*? Fierariul meu ori croitoriul tău?

– Moşule! eşti bătrân şi multe mai ştii; fie pe-a dumitale.

– Bine, mititelule! Ia acum ai mai venit de-acasă. Zi mai bine că industria sau meşteşugurile noi le-am adus în lume; că bogăţiile cele mari, nouă se datoresc. Mi-ai zis *ruginit* şi ţi-ai zis *cioplit*; mie-mi pare bine ca strănepoţii mei să fie mai cioplіţi decât mine; cu timpul se cioplesc toate... Numai nu vă fuduliţi şi nu uitaţi obârşia voastră, ca nu cumva să vă cioplіţi prea tare şi să rămâneţi care fără urechi, care fără dinţi, care fără gură, care fără zimţi, adică nişte cioarse de nici o treabă. C-apoi atunci iarăşi mi-ţi ajunge drăguş la căuş, şi soră-mea nicovala vă va ţine în spate, iar eu vă voi bate pe rudă pe sămânţă, ca să prindeţi la minte.

URSUL PĂCĂLIT DE VULPE

Era odată o vulpe vicleană, ca toate vulpile. Ea umblase o noapte întreagă după hrană şi nu găsise nicăieri. Făcându-se ziua albă, vulpea iese la marginea drumului şi se culcă sub tufă, gândindu-se ce să mai facă, ca să poată găsi ceva de mâncare.

Şezând vulpea cu botul întins pe labele de dinainte, îi vine miros de peşte. Atunci ea ridică puţin capul şi, uitându-se la vale, în lungul drumului, zăreşte venind un car tras de doi boi.

– Bun! gândi vulpea. Iaca hrana ce-o aşteptam eu. Şi îndată iese de sub tufă şi se lungeşte în mijlocul drumului, ca şi cum ar fi fost moartă.

Carul apropiindu-se de vulpe, ţăranul ce mâna boii o vede şi, crezând că-i moartă cu adevărat, strigă la boi: Aho! aho! Boii se opresc. Ţăranul vine spre vulpe, se uită la ea de aproape şi, văzând-o că nici nu suflă, zice: Bre! da' cum naiba a murit vulpea asta aici?! Ti!... ce frumoasă caţaveică am să fac nevestei mele din blana istui vulpoi! Zicând aşa, apucă vulpea de după cap şi, târând-o până la car, se opinteşte ş-o aruncă deasupra peştelui. Apoi strigă la boi: hăis! Joian, cea! Bourean. Boii pornesc.

Ţăranul mergea pe lângă boi şi-i tot îndemna să meargă mai iute, ca s-ajungă degrabă acasă şi să ia pielea vulpii.

Însă, cum au pornit boii, vulpea a şi început cu picioarele a împinge peştele din car jos. Ţăranul mâna, carul scârţâia, iar peştele din car cădea.

După ce hoaţa de vulpe a aruncat o mulţime de peşte pe drum, bini...şor! sare şi ea din car şi, cu mare grabă, începe a strânge peştele de pe drum. După ce l-a strâns grămadă, îl

ia, îl duce la bizunia sa şi începe a mânca, că ta...re-i mai era foame!

Tocmai când începuse a mânca, iaca vine la dânsa ursul.

– Bună masa, cumătră! Ti!!! da' ce mai de peşte ai! Dă-mi şi mie, că ta...re! mi-i poftă!

– Ia mai pune-ţi pofta-n cui, cumătre, că doar nu pentru gustul altuia m-am muncit eu. Dacă ţi-i aşa de poftă, du-te şi-ţi moaie coada-n baltă, şi-i avea peşte să mănânci.

– Învaţă-mă, te rog, cumătră, că eu nu ştiu cum se prinde peştele.

Atunci vulpea rânji dinţii şi zise: „Alei, cumătre! da' nu ştii că nevoia te duce unde nu-ţi e voia şi te-nvaţă ce nici gândeşti? Ascultă, cumătre: vrei să mănânci peşte? Du-te deseară la băltoaca cea din marginea pădurii, vâră-ţi coada-n apă şi stai pe loc, fără să te mişti, până despre ziuă; atunci smunceşte vârtos spre mal şi ai să scoţi o mulţime de peşte, poate îndoit şi-ntreit de cât am scos eu".

Ursul, nemaizicând nici o vorbă, aleargă-n fuga mare la băltoaca din marginea pădurii şi-şi vâră-n apă toată coada!...

În acea noapte începuse a bate un vânt rece, de îngheţa limba-n gură şi chiar cenuşa de sub foc. Îngheaţă zdravăn şi apa din băltoacă, şi prinde coada ursului ca într-un cleşte. De la o vreme ursul, nemaiputând de durerea cozii şi de frig, smunceşte o dată din toată puterea. Şi, sărmanul urs, în loc să scoată peşte, rămâne făr' de coadă!

Începe el acum a mornăi cumplit ş-a sări în sus de durere; şi-nciudat pe vulpe că l-a amăgit, se duce s-o ucidă în bătaie. Dar şireata vulpe ştie cum să se ferească de mânia ursului. Ea ieşise din bizunie şi se vârâse în scorbura unui copac din apropiere; şi când văzu pe urs că vine făr' de coadă, începu a striga:

– Hei, cumătre! Dar ţi-au mâncat peştii coada, ori ai fost prea lacom ş-ai vrut să nu mai rămână peşti în baltă?

Ursul, auzind că încă-l mai ia şi în râs, se înciudează şi mai tare şi se repede iute spre copac; dar gura scorburii fiind

strâmtă, ursul nu putea să încapă înlăuntru. Atunci el caută o creangă cu cârlig şi începe a cotrobăi prin scorbură, ca să scoată vulpea afară şi să-i dea de cheltuială...

Dar când apucă ursul de piciorul vulpii, ea strigă: „Trage, nătărăule! mie nu-mi pasă, că tragi de copac...„ Iar când anina cârligul de copac, ea striga: „Valeu, cumătre! nu trage, că-mi rupi piciorul!"

În zadar s-a necăjit ursul, de-i curgeau sudorile, că tot n-a putut scoate vulpea din scorbura copacului.

Şi iaca aşa a rămas ursul păcălit de vulpe!

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE

În mai toate poveştile poporale figurează episodul sarcinilor supra-umane, a căror împlinire contribuie la izbânda lui Făt-Frumos. Ele sunt de natura cea mai felurită şi această multiplicitate scoate în relief agenţi auxiliari tot atât de numeroşi, printre care revin mai des animale recunoscătoare şi tovarăşi ajutători. Dintre aceste sarcini multiple, două mai ales constituie elementul culminant al vitejiei lui Făt-Frumos: aducerea apei miraculoase dintre munţii ce se bat în capete şi aducerea fecioarei cu părul de aur. De aici două tipuri fundamentale: A. Tipul *Apă vie şi apă moartă; B.* Tipul *Ileana Cosânzeana.[...]*

*Introducerea din versiunile celui de-al doilea basm-tip (*Povestea lui Harap-Alb*, n.n.) – încercarea bărbăţiei şi slobozirea unei păsări măiestre – lipseşte în versiunile străine. Din contra, episodul cu spânul figurează în versiunile grece şi sârbe. Făt-Frumos în slujba unui inferior aduce aminte de eroii legendelor greceşti care muncesc pentru alţii. Heracle fu sclavul lui Euristeu, Perseu stete în serviciul regelui Polycttet, Poseidon la Laomedion şi Appolon la Admet. Ca şi în poveştile noastre, străvestirea e numai provizorie şi cu atât mai luminos iese apoi la iveală originea superioară a eroului. Apoi trimiterea lui Harap-Alb în expediţiuni extraordinare şi asocierea-i cu năzdrăvani ca Ochilă, Setilă etc., tovarăşi ageri la privire, uşori la auz şi repezi la picioare, aduce aminte trimiterea lui Iason să aducă lâna de aur din Colchida. Şi dânsul îşi asociază pe vitejii cei mai mari din toate oraşele Greciei, între care figurează eroi şi năzdrăvani.[...]*

Tovarăşii auxiliari, care ajută pe erou spre a putea aduce apă vie şi pe zâna cu părul de aur şi care în versiunile paralele citate sunt înlocuiţi cu animale recunoscătoare, sunt în număr de cinci. La Creangă, ei se numesc: Gerilă, Flămânzilă, Setilă, Ochilă (care cu un singur ochi închis vedea şi în măruntaiele pământului) şi Păsărilă (care umbla vânând la păsări); la Ispirescu: Flămândul, Setosul, Gerosul, Ochilă (care voia să doboare cu săgeata un ţânţar tocmai din vântul turbat) şi Păsărilă (care, bombănind cu gura şi ameninţând cu toiagul, se făcea sute de păsărele); iar la Arsenia figurează un Sărilă, care se ia la întrecere cu un iepure.

Pe aceiaşi tovarăşi auxiliari îi întâlnim în număr de trei într-un basm ceh, Lungul, Largul şi Agerul-Ochilor, corespunzând lui Lăţi-Lungilă şi lui Ochilă din povestea lui Creangă.[...]

Iar într-un basm român din Moravia, Cum rotarul se făcu împărat, *figurează un om cu picioare lungi sau alergaci, un om cu gura căscată sau mâncău şi unul cu două ghiulele de aur. Ei ajută pe fiul rotarului să câştige pe domniţa.*

În poveştile ruseşti întâlnim asemenea agenţi auxiliari de o tărie prodigioasă. Într-o versiune paralelă cu Ţugulea..., *ţarul, ca să se scape de un ginere ca Ivan, îi impune între altele să mănânce 12 boi şi să soarbă dintr-o dată 40 butoaie cu vin. În locu-i le mănâncă şi le beau tovarăşii săi, Flămânzilă (Obiedalo) şi Setilă (Opivalo). Aiurea, împăratul poruncind lui Ivan să intre într-o baie de apă fierbinte, Gerosul (Moroz treskun), cum o atinge, se face potrivită.*

LAZĂR ŞĂINEANU, Basmele române...*(1895). Ediţie îngrijită de Ruxandra Niculescu, prefaţă de Ovidiu Bârlea, Editura Minerva, Bucureşti, 1978, p. 321, 323, 326–327.*

Opera lui Creangă este epopeea poporului român. Creangă este Homer al nostru.

În Creangă trăiesc credinţele, eresurile, datinile, obiceiurile, limba, poezia, morala, filozofia poporului, cum s-au format în mii de ani de adaptare la împrejurările pământului dacic, dedesubtul fluctuaţiunilor de la suprafaţa vieţii naţionale. Creangă este un reprezentant perfect al sufletului românesc între popoare; al sufletului moldovenesc între români; al sufletului ţărănesc între moldoveni; al sufletului omului de munte între ţăranii moldoveni.

Basmul, povestea valorează cât valorează talentul celui care povesteşte. Şi Creangă a avut un aşa de mare talent, încât în toate poveştile sale oamenii trăiesc cu o individualitate şi cu o putere de viaţă extraordinare.

Să nu ne înşelăm: Poveştile *lui Creangă sunt bucăţi rupte din viaţa poporului moldovenesc. Soacra cu nurorile ei, Stan Păţitul, Badea Ipate etc. sunt oameni vii, ţărani din Humuleşti, ţărani din plasa Muntelui din judeţul Neamţ. Şi vestiţii năzdrăvani: Ochilă, Flămânzilă, şi Păsări-Lăţi-Lungilă, şi Gerilă şi Setilă, sunt flăcăi şugubeţi şi „ai dracului“, ca şi dascălii Mogorogea, Trăsnea şi ceilalţi, din* Amintiri, *– numai cât trataţi epic. [...]*

După cum La Fontaine a zugrăvit în dobitoacele sale pe contemporani, stările sociale şi până şi pe Ludovic XIV, tot aşa şi marele nostru

scriitor, în poveştile sale, a zugrăvit lumea reală pe care a cunoscut-o. „Miraculosul“ e secundar, afară de unele cazuri când îi serveşte să exagereze humoristic.

G. IBRĂILEANU, Povestirile lui Creangă, *„Viaţa românească“, nr. 6, 1910; reprodus în* Note şi impresii, *Iaşi, 1920, p.78–79.*

Va fi lesne să convingem, parcurgând paginile consacrate de noi studiului comparativ al temelor, că majoritatea basmelor lui Creangă dezvoltă, precum variantele corespunzătoare din România şi din alte ţări, teme foarte cunoscute, a căror unitate este evidentă.

Numai două basme comportă o acţiune complexă, susceptibilă de a fi scindată în mai multe părţi: Harap-Alb *şi* Dănilă Prepeleac. *Le vom examina pe rând:*

La lectura lui Harap-Alb *frapează de la început lungimea neobişnuită a acestui basm, care în ediţia dlui G.T. Kirileanu nu ocupă mai puţin de patruzeci şi patru de pagini, adică aproape de două ori şi jumătate mai mult decât* Stan Păţitul, *şi de trei ori mai mult decât* Povestea porcului *şi* Ivan Turbinca, *basme care, după* Harap-Alb, *sunt cele mai întinse. O asemenea lungime nu este excepţională numai în România; în zadar am căutat într-o culegere importantă, ca aceea a fraţilor Grimm, un basm de o amploare similară.*

Fără să încerce să explice motivele acestei lungimi neobişnuite, examinând de-aproape basmul lui Creangă şi comparându-l cu variantele româneşti şi străine, criticii s-au mulţumit să noteze mulţimea episoadelor şi au conchis că Harap-Alb *e compus din fragmente din mai multe poveşti; mai mult, generalizând această observaţie inexactă, ei au declarat, fără să fi studiat celelalte basme, că procedeul obişnuit al lui Creangă este contaminarea. [...]*

Dacă el descrie, înainte de cucerirea fetei împăratului Roş, două încercări preliminare, care lipsesc din alte versiuni româneşti, nu avem dreptul să afirmăm că, aici, e vorba de adăugiri ulterioare ale lui Creangă la tema primitivă; aceste încercări preliminare sunt, în adevăr, destul de frecvente în variantele din alte ţări: găsim câte una, de exemplu, în basmele din Franţa, din Grecia şi Albania; două într-un basm grecesc al lui Legrand; trei, într-un basm breton, Regele Angliei şi fiul său.

Suntem convinşi deci că episodul „sălăţilor din grădina ursului“ şi acela al „cerbului fermecat“ figurau deja în basmul popular împrumutat de Creangă, cu atât mai mult cu cât, într-o versiune albaneză şi una

neogrecească, eroul e însărcinat cu o misiune preliminară foarte învecinată cu una dintre acelea ale lui Harap-Alb*: în cea dintâi el trebuie să aducă una din verzele păzite de un fel de rechin, Loubi; în cea de a doua, „un pepene din grădina Nereidelor"; or,* Harap-Alb *este sigur, prin alte amănunte, foarte aproape de versiunile greceşti şi albaneze.*

Dacă, pe de altă parte, animalele recunoscătoare (albini, furnici) figurează în Harap-Alb *alături de însoţitorii năzdrăvani, nu e deloc sigur că avem de-a face, şi aici, cu o inovaţie a lui Creangă: un basm al lui Ispirescu,* Ţugulea*, al cărui început este extrem de complex, prezintă şase însoţitori, în loc de patru, şi suprapune totuşi, la sfârşit, tema animalelor recunoscătoare; pentru ce să nu admitem că versiunea orală reprodusă de Creangă oferea deja această contaminare?*

JEAN BOUTIÈRE, Viaţa şi opera lui Ion Creangă *(1930). Traducere şi prefaţă de Const. Ciopraga, Editura Junimea, Iaşi, 1976, p. 176–179.*

Humorist de talent, scriitor „senzaţional" prin excelenţă, Creangă e... acel dintre scriitorii noştri care a trăit mai aproape de popor, l-a înţeles mai bine şi l-a reprodus mai cu viaţă. Scutit de orice influenţă străină, el a păstrat neatinsă limba şi gândirea românească, şi de aceea nici o altă figură mai originală în simplicitatea ei viguroasă nu se întâlneşte în literatura noastră modernă. Şi dacă e regretabil, pe de o parte, că n-a cunoscut izvoarele frumuseţii estetice a Apusului, pe de altă parte, tocmai acestei izolări a lui trebuie să-i atribuim caracterul original al operei sale.

În alte împrejurări Creangă ar fi fost altfel şi ar fi scris altfel. Dar Creangă n-ar mai fi fost Creangă, adică o minune de povestitor care scrie în cea mai frumoasă limbă românească.

NICOLAE IORGA, Ion Creangă*. „Convorbiri literare", nr. 3,1 iunie 1890; reprodus în* Schiţe din literatura română*, vol. II, Iaşi, 1894 şi* Pagini de critică din tinereţe*, 1921.*

Realismul rezultat din cultivarea detaliului şi punerea în evidenţă a unei individualităţi stilistice nu aparţine la Creangă oralităţii, ci artei de scriitor. Întâi, Creangă fixează odată pentru totdeauna textul, făcând imposibilă o altă ediţie, improvizată. Totul e aşa de meticulos studiat într-un text definitiv, încât din acest punct de vedere basmul a ieşit din circuitul

folcloric şi a devenit opera lui Creangă. O schimbare oricât de mică a construcţiei dăunează întregului, şi n-am mai avea de-a face cu un basm de Creangă traductibil şi lizibil oriunde şi oricând. Evident, o culoare locală este, constând mai ales în caractere individuale şi manifestări etnologice, în care limbajul îşi are partea sa de originalitate neglijabilă în orice basm curat folcloric. Conţinutistic, Povestea lui Harap-Alb *se petrece într-un spaţiu geografic şi sociologic convenţional, avem de-a face cu împăraţi, curteni, sfinte, monştri, nimic nu e particular, nimic n-aduce aminte de orânduirea noastră, de peisajul nostru. Schematismul propriu folclorului, încărcat cu atâta artă, nu-i de natură, cum am spus, să placă poporului, care cere ca basmul să-i fie mereu reeditat oral. Însă îndată ce un povestitor ar relua şabloanele, spunându-le improvizat şi în felul său, toată arta s-a dus, şi Creangă a încetat să mai existe. Într-un cuvânt, secretul la Creangă stă, ca la orice poet cult, în studiul efectelor, în cuvântul rar, în fixitate.*

G. CĂLINESCU, Ion Creangă (Viaţa şi opera)*, Ediţie nouă revăzută, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1964, p. 375.*

Creangă povesteşte basmele poporului în limba lui. Dar de aici înainte apare originalitatea lui Creangă, cu atât mai mare cu cât el a înţeles să şi-o limiteze. Întocmai ca artiştii Bizanţului, pictorii de icoane, fresce sau mozaicuri, Creangă lucrează în forme şi cu mijloace prestabilite, păzite de tradiţii, încât originalitatea lui se introduce pe o cale oarecum subreptică*, pe care numai cunoscătorul o surprinde cu toată limpezimea şi ajunge să o deguste ca pe o savoare discretă. În ce constă originalitatea lui Creangă?*

Mai întâi într-o dibace deplasare a interesului de la simpla povestire, de la înfăţişarea nudă a episoadelor acţiunii la prezentarea modalităţii lor individuale. Puterea lui Creangă de a individualiza atitudinile, gesturile şi tipurile este dintre cele mai mari. [...]

În al doilea rând, atunci când scrie poveşti, Creangă umanizează fantasticul. Animalele şi fiinţele supranaturale sunt la Creangă ţărani de-ai lui, încât în cadrul extraordinar al basmului se constituie scenele unui realism popular, cum Maiorescu îl va recomanda scriiotrilor români, deşi tocmai exemplul lui Creangă nu va fi amintit. Basmele lui Creangă – după cum a observat printre cei dintâi Ibrăileanu – sunt de fapt nişte nuvele, încât de la ele la Moş Nichifor Coţcariul *nu resimţim trecerea într-o altă categorie literară. [...] Spre deosebire de povestitorul popular,*

Creangă nu dă naraţiunii sale simpla formă a expunerii epice, ci topeşte povestirea în dialog, reface evenimentele din convorbiri sau introduce în povestirea faptelor dialogul personajelor, ceea ce îi dă putinţa să intre în psihologia lor, să ni-i arate cum gândesc şi cum simt, cum ezită şi cum se hotărăsc. [...]

În mânuirea dialogului realist, Creangă obţine efectele sale literare cele mai de seamă şi, în această privinţă, darul său poate fi din nou asemănat cu al lui Caragiale. Vorbirea personajelor este redată cu speciala lor intonaţie şi în culoarea exactă pe care le-o conferă formalităţile verbale onomatopeice şi zicerile tipice ale limbii. Înzestrarea lingvistică a lui Creangă se desfată nu numai în redarea acestor ziceri tipice, proverbe, cimilituri, metafore şi comparaţii consacrate, în care se manifestă verva jovială a povestitorului, dar şi în lungi colecţii terminologice, emanate dintr-o fantezie verbală asemănătoare întrucâtva cu aceea a unui Rabelais.

TUDOR VIANU, Ion Creangă, *în* Istoria literaturii române moderne, *Bucureşti, 1944; reeditată la Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1971, p. 260–262.*

Harap-Alb *este fără îndoială cel mai frumos basm al lui Creangă şi din întreaga noastră literatură, în acelaşi timp şi cel mai lung din repertoriul humuleşteanului. Aceasta a făcut pe unii cercetători să creadă că* Harap-Alb *ar fi îmbinarea mai multor basme pe care Creangă le-ar fi sudat. Presupunerea e falsă, fiindcă toate episoadele basmului se înlănţuiesc în chip armonios, realizând un tot unitar, cu schemă compoziţională clară, firească şi completă. [...] Organicitatea variantei Creangă este verificată de altfel de înseşi variantele folclorice ale basmului, unele din ele având chiar episoade mai numeroase.*

Basmul este întrucâtva puţin răspândit la noi, fiind atestat numai în 16 variante, culese însă din toate provinciile ţării şi de la aromânii din Pind. Toate variantele sunt ulterioare basmului lui Creangă. [...]

Basmul pare a fi destul de vechi. Încă în secolul al XIV-lea apare în Gaungu-Hrólfs Saga *din Scandinavia motivul central al tipului, înlocuirea fiului de împărat de către servitorul necredincios. Într-un manuscris ebraic, redactat în Anglia sau Franţa înaintea anului 1200, e povestit, între altele, şi episodul peţirii Frumoasei cu păr de aur pentru regele pe umărul căruia i-a căzut un fir din părul ei purtat de un corb. Pe drum eroul ajută un câine, un corb şi un peşte. Frumoasa cu păr de aur îl*

trimite după apă din iad şi rai, pe care i-o aduce corbul recunoscător, în timp ce peştele îi aduce inelul acesteia din mare. La întoarcere, eroul e omorât de invidioşii de la curte, dar Frumoasa cu păr de aur îl învie cu apă din rai, apoi omoară pe regele, soţul ei, cu apă din iad şi se căsătoreşte cu eroul care a adus-o.

Fără intenţia de a dezbate problema spinoasă a patriei de origine, semnalăm totuşi un amănunt semnificativ, întâlnit în toate variantele noastre (exceptând variantele 4 şi 16 şi una aromână: 3), apoi în unele variante greceşti: locul în care fiul de împărat este silit de impostor (spân) să schimbe rolurile. Scena se petrece într-o fântână de o construcţie deosebită, aşa cum nu se întâlneşte în părţile noastre: o construcţie solidă, săpată în adâncime, unde accesul la apă se face coborând scările, iar fântâna este prevăzută cu un capac ce se poate încuia. Aceasta ne duce spre ţările unde apa e o raritate, găsită la adâncimi greu accesibile, ca atare distribuită cu zgârcenie. Astfel de fântâni se întâlnesc în ţările nisipoase ale Orientului Apropiat, mai cu seamă în Peninsula Arabică. Se poate presupune că versiunea românească, ca şi cele balcanice care conservă cu fidelitate acest amănunt pentru a face verosimilă substituirea rolurilor, este creată în Orientul Apropiat, poate în ţările arabe, sau chiar de către grecii cutreierători ai bazinului răsăritean al Mării Mediterane şi buni cunoscători ai realităţilor din această parte a lumii. Însuşi numele eroului de la noi, (H)arap Alb, ar confirma această ipoteză, însemnând prin extensiune şi om de rând, de culoare, chiar ţigan, în opoziţie cu nobil, printr-o evoluţie de sens analoagă cu cea de rumân din epoca feudală de la noi. [...] Frecvenţa remarcabilă a basmului în Balcani, apoi detaliile etnografice semnalate cimentează presupunerea că basmul a venit la noi din Orientul Apropiat prin ţările din sudul Dunării. Aceasta nu exclude posibilitatea ca el să fi fost zămislit de lumea greacă din Mediterana, de unde ar fi radiat şi spre părţile noastre.

OVIDIU BÂRLEA, Poveştile lui Creangă*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1967, p. 64–65; 79–80.*

Creangă e un mare scriitor realist. Pornind însă de la realitate, el mitologizează, iar viaţa capătă proporţii uriaşe în opera lui. Competiţia lui Dănilă Prepeleac cu dracii are ceva din cosmogoniile grandioase... Creangă sugerează mai mult decât descrie. Becisnicul Dănilă, ţăran oropsit, cu o casă de copii, nu-şi pierde firea în acest infern al chiotelor; prezenţa lui de spirit nu e mai prejos de forţa cosmică a dracului; ea

zeflemiseşte, la început timid, apoi temperează şi domină. Cu dracul se întâmplă invers... Imaginea lui Dănilă este reală prin descrierea dată şi exaltantă prin subtext, a dracului – dimpotrivă: e hiperbolizată în descriere şi foarte reală în subtext (forţa lui nu e nici ea fără margini). Contrastele acestea produc hilaritate, care colorează puternic scena. Comentariile însă ne pot duce mai departe şi pot scoate în relief un laitmotiv al operei lui Creangă: omul din popor, fiinţă adesea slabă, rezistă cu seninătate furtunilor, oricât ar fi ele de grozave...

VASILE COROBAN, Ion Creangă*, în* Studii, eseuri, recenzii*, Chişinău, Editura Cartea moldovenească, 1968, p. 257–259.*

Însă veritabilul Bildungsroman fantastic al epicii noastre, în cel mai cuprinzător sens al cuvântului, e Povestea lui Harap-Alb*. Ibrăileanu zicea că acest basm este o adevărată epopee a poporului român, iar G. Călinescu – pe bună dreptate, de astă dată – că e un fel de a dovedi că omul de soi se vădeşte sub orice strai. Completarea ar fi numai că şi omul de soi trebuie să străbată lungul, dificilul drum al experienţei şi pritocirii sensurilor acesteia, până să-şi pună în valoare „soiul". Povestea, mai amplă decât toate celelalte, se pare că a şi fost scrisă cu o cumplită încordare a puterilor lăuntrice (atunci i-au venit scriitorului, ne amintim, primele semne ale bolii de care nu avea să mai scape). E momentul de sinteză, prin excelenţă, al singularelor daruri de „băsmuitor modern" cu care fusese înzestrat naratorul. E, se poate zice, o sinteză a principalelor genuri ori specii din literatura orală ori „cultă". Registrul hazliu şi cel grav se cumpănesc în această poveste cu mai mare meşteşug decât în orice alte scrieri ale lui Creangă, exceptând* Amintirile*... O mare pânză subterană de lirism străbate povestea de la un capăt la altul. Fie şi numai apelative, localizări geografice fanteziste, precum „Ţara împăratului Verde", insinuează în sufletul scriitorului de la primele şiruri „dorul de ducă", asemeni unora dintre doine, dar şi asemeni cu deambulaţia lirică pe care – utilizând în felul lor nume exotice de ţări şi localităţi – au cultivat-o din abundenţă simboliştii.*

Cutare vânătoare de fete de împărat prin spaţiul cosmic e de un „epic" şi fabulos (în sensul basmelor folclorice de pretutindeni, îndeosebi orientale), şi enorm (ca în epopeile „culte" propriu-zise – pe distanţa de la Iliada *la* Război şi Pace*).[...]*

Dar sfada lui Harap-Alb şi a chipoşilor săi ortaci, când i-au închis slujitorii împăratului Roş în casa de aramă, ce pagină eminentă de dramaturgie bufă reprezintă! [...]

Dar celelalte isprăvi ale lui Harap-Alb: aducerea sălăţilor din Grădina Ursului, vânarea cerbului fabulos, „bătut tot cu pietre scumpe“, altele, amintind de vestitele „munci“ ale lui Hercule, cu ce mână sigură au fost descrise – sub acelaşi semn al plenitudinii rezultată din sinteza inextricabilă a genurilor! Originara sferă, atotcuprinzătoare, a noţiunii de „poet“ — unuia ce a putut înfăptui o asemenea complexă operă i se cuvine.

GEORGE MUNTEANU, Introducere în opera lui Ion Creangă, *Editura Minerva, Bucureşti, 1976, p. 119 –122.*

Preluând din folclor „şabloane“, Creangă a introdus implicit în propriile poveşti şi conţinut ideatic de sursă populară. Autor eminamente clasic(„Creangă este Homer al nostru”, scrie Ibrăileanu), el exemplifică prin destinele personajelor, prin păţanii ale acestora, prin primejdiile, cărora se expun, adevăruri elementare eterne, recomandă norme etice de conduită, relevând urmări nefaste ale încălcării lor, validează pe cale narativă locuri comune ale înţelepciunii întregii omeniri, dobândită în experienţa existenţială multimilenară formulată paremiologic. Fiecare poveste conţine într-o formă oarecare o pildă, o învăţătură, o povaţă. Cinstea, generozitatea, modestia, curajul sunt răsplătite; răutatea, cruzimea, lăcomia, viclenia, pedepsite. Nu lipsesc şi sensuri mai profunde. Se demonstrează, bunăoară, că aparenţele înşeală. Mezinul împăratului e mai curajos şi, în general, mai vrednic decât fraţii săi. Mârţoaga costelivă, dărăpănată e un cal năzdrăvan. Un om ce pare nărodul nărozilor, Dănilă Prepeleac, ajunge, străbătând experienţe instructive, atât de isteţ, încât îl păcăleşte pe însuşi dracul. Povestea porcului *include (cu sau fără intenţie) o parabolă. Porcul preschimbat noaptea în Făt Frumos poate fi o metaforă a artistului decăzut omeneşte şi care îşi recuperează natura proprie doar sub regim nocturn, în actul creaţiei. Nu prin posibilele sensuri şi cu atât mai puţin prin „morala” ei, intră însă opera lui Creangă în sfera marii literaturi. Acestea sunt, prin ele însele, tot atât de puţin relevante estetic precum toposurile tematice şi stereotipurile naratologice.*

Excluzând din poveşti tot ce nu e proprietatea exclusivă a lui Creangă, ce rămâne? Rămâne lumea lor. Climatul de lume ce pare reală, deşi nu există decât în spaţiul imaginarului creat prin „magia verbului“. Poveşti (basme) prin faptul de a nu fi „adevărate“ („v-am spus, oameni buni, o mare şi gogonată minciună“), Soacra cu trei nurori, Capra cu trei iezi,

Punguţa cu doi bani, Fata babei şi fata moşneagului *sunt, structural, nişte povestiri sau, mai curând, mici nuvele. Nuvelistic sunt construite, de altfel, toate poveştile. Oameni sau dobitoace, personajele posedă caractere umane tipice — în expresie rudimentară sau caracaturală — şi acestea se dezvăluie în cuprinsul unor scene de viaţă rurală de o autenticitate perfectă. Măştile animaliere cad, la lectură, sau, mai bine spus, ele nu fac decât să esenţializeze natura şi condiţia uman-socială a purtătorilor. Oricine identifică numaidecât în capră o ţărancă văduvă amărâtă, năpăstuită, dar aprigă, totuşi, o virtuală Victoria Lipan; în lup, o fiinţă umană lacomă şi crudă; în cocoş, un fiu devotat. Viziunea scriitorului e clasică, dar ea include pictură realistă. Situaţii şi trăsături de caracter universale capătă culoarea mediului ţărănesc moldav în care s-a format artistic povestitorul. Creangă humuleştenizează universul, inclusiv tărâmurile de dincolo. Fabulosul din prozele sale nu e decât produsul exagerării, şi la ţară exagerarea e ceva obişnuit. Prin trecerea unor vorbe, mai ales dintre cele de clacă, din gură în gură se face din ţânţar armăsar. Ţăranul (în special ţăranca în vârstă) fantazează curent, din predispoziţie organică, şi, pentru explicarea unor fapte mai puţin obişnuite, angajează supranaturalul. Imaginarul fiind, în universul spiritual ţărănesc, un implicat al realului, a da închipuirea drept realitate (ca, de ex. în* Sburătorul *lui Heliade) e cumva în firea lucrurilor. Simţul normalităţii nu e lezat prin inserţia în fabulos şi fantastic a sceneriei realiste. Ne găsim într-o lume ce mai conservă rudimente de gândire mitică. Tocmai această gândire devine, prin ingenuitatea ei, sursă de farmec. Ea ne întoarce în copilăria umanităţii. Ne restituie unei vârste în care totul e posibil. Duhuri cereşti şi infernale umblă, antropomorfizate, prin sat, ca îngerii Vechiului Testament, ca zeii greci, se amestecă printre săteni, duc existenţa oamenilor de la ţară, gândesc, vorbesc, simt ca ei. Chirică, diavolul împeliţat din* Povestea lui Stan Păţitul, *e un copil ca toţi copiii, doar mai isteţ, un drac de copil, un fel de alt Nică a lui Ştefan. Ochilă, Flămânzilă, Setilă, Gerilă, Păsări-laţi-lungilă, monştrii din* Harap Alb *— observă Ibrăileanu — "sunt flăcăi şugubeţi şi „ai dracului", ca şi dascălii Mogorogea, Trăsnea şi ceilalţi, din Amintiri". Scaraoţki, menţionează Călinescu „vorbeşte ca orice babă din sat". Acelaşi lucru se poate spune despre toţi actanţii din universul lui Creangă. Oamenii de rând, împăraţii, sfinţii, Dumnezeu, dracii, calul, albinile, furnicile se comportă şi vorbesc ţărăneşte, în grai moldovenesc.*

Dumitru MICU, Scurtă istorie a literaturii*, I. Editura Iriana, Bucureşti, 1994, p. 260-261.*

Arta de povestitor a lui Ion Creangă constă în autenticitatea epizoadelor, în măiestria de a surprinde tipuri umane, în profundul specific naţional, în umorul robust, în limbajul viu, colorat, expresiv, moldovenesc. Eroii sunt vii, reprezintă categorii sociale, ca în estetica realistă, dar, prin însumare, sugerează prototipuri ca în estetica clasică, fiindcă au şi trăsături general-umane.

Emil ALEXANDRESCU, Literatura română în analize şi sinteze. *Ediţia a IV-a, revăzută şi completată, Editura Timpul, Iaşi, 2000, p. 202.*